

เศรษฐกิจ-การเมือง
หรือ เศรษฐวิทยา
โดย พระยาสุริยานุวัตร
เล่ม ๓

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับยืนแถวหน้า
พระองค์ที่ ๖ (จากซ้ายของภาพ)
ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับข้าราชการบริพาร
ณ สถานที่ทูตสยาม ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

แถวหน้าจากซ้าย : (๑) หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ (กระจ่าง บุณนาค)
(ลำดับที่) แพทย์ประจำกรมรถไฟหลวง

(๒) คุณลำจวน บุณนาค

(๔) คุณหญิงลิ้นจี่ บุณนาค

แถวหลังจากซ้าย : (๑) พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุณนาค)
(ลำดับที่) (๒) พระยาราชศุภมิตร (อ้อต ศุภมิตร)

(๕) สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร

(๖) พระยารำไพพงศ์บริพัตร
(จิตร บุณนาค)

(๗) เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน
(อู่ม พิชเยนทรโยธิน)

(๘) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

เศรษฐกิจ-การเมือง
POLITICAL ECONOMY
หรือ เศรษฐวิทยา

โดย พระยาสุรียานุวัตร

เล่ม ๓

จัดทำโดย

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ทรัพย์สิน

เขียนโดย : พระยาสุริยานุวัตร

เล่ม ๑ ทรัพย์สิน ขั้นต้น

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๕๔ โดย พระยาสุริยานุวัตร

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดย ดร.ทองเปลว ชลภูมิ

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดย สำนักพิมพ์พิษณุ

พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดย สำนักพิมพ์โมเชิต

พิมพ์ครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เล่ม ๒ ทรัพย์สิน ขั้นต้น

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๕๔ โดย พระยาสุริยานุวัตร

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดย สำนักพิมพ์พิษณุ

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดย สำนักพิมพ์โมเชิต

พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เล่ม ๓ เศรษฐกิจ-การเมือง หรือ เศรษฐวิทยา

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๗ โดย พระยาสุริยานุวัตร

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๔ โดย นายสุชา วรสระริน

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดย สำนักพิมพ์โมเชิต

พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รวมเล่มสมบูรณ์ครั้งแรก

พ.ศ. ๒๕๔๗ โดย สำนักพิมพ์โมเชิต

จัดพิมพ์ชุด ๓ เล่มครั้งแรก

พ.ศ. ๒๕๖๕ โดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

หนังสือ “ทรัพยากรศาสตร์” ของมหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค) นักเศรษฐศาสตร์คนแรกของประเทศไทย เป็นการนำเสนอ แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เขียนโดยคนไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ของประเทศไทย ประกอบด้วยหนังสือ ๓ เล่ม ได้แก่ ทรัพยากรศาสตร์ เล่มที่ ๑ และเล่มที่ ๒ และเล่ม ๓ หนังสือเศรษฐกิจ-การเมือง หรือเศรษฐกิจวิทยา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตระหนัก ถึงความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือทรัพยากรศาสตร์ ที่จะช่วยให้คนไทย ได้ศึกษาและเข้าใจถึงรากเหง้าของการพัฒนาประเทศตั้งแต่ในยุคเริ่มแรก พัฒนาได้อย่างลึกซึ้ง จึงได้จัดพิมพ์หนังสือทรัพยากรศาสตร์ครบทั้ง ๓ เล่ม จัดพิมพ์ตามแบบต้นฉบับเดิม โดยได้แก้ไขเพียงรูปคำให้เป็นไปตามที่ใช้อยู่ ในปัจจุบันเท่านั้น

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนึกถึง พระคุณของมหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร ที่ได้สร้างคุณูปการ ต่อประเทศไทยอย่างอเนกอนันต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียน หนังสือทรัพยากรศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่ยังคงมีความทันสมัย นับเป็นมรดกล้ำค่าของคนไทย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดพิมพ์หนังสือทรัพยากรศาสตร์เผยแพร่ให้แก่ ผู้ที่สนใจและสาธารณชนได้ศึกษาและค้นคว้าอย่างกว้างขวาง จะทำให้ ผู้ที่สนใจศึกษาสามารถนำความรู้และแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน

ในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงของประเทศชาติ
ตลอดจนมีความเป็นธรรมในสังคม สมดังเจตนารมณ์ของพระยาสุริยานุวัตร
ที่ได้เขียนไว้ในคำนำในการจัดพิมพ์หนังสือว่า

“...ข้าพเจ้าขอแนะนำผู้ที่เรียนทำราชการ และผู้ที่เรียน
ทำการค้าขายหรือทำมาหากินเป็นผลประโยชน์นั้น ให้ได้อ่าน
เศรษฐกิจานี้โดยจำเพาะ โดยที่เชื่อว่าเมื่อได้อ่านและได้ใช้สติปัญญา
ตรikirตรองดูตามข้อความต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ตามแบบแผนของ
นักปราชญ์แต่ก่อนและในปัจจุบันนี้แล้ว คงจะได้ความรู้ในตำรานี้
ไปใช้เป็นประโยชน์ได้เป็นแน่ และถึงอย่างไรก็คงจะดีกว่าที่ไม่ได้ศึกษา
วิชาทางนี้บ้างเลย...”

(นายดนุชา พิชยนันท์)

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๓

ทฤษฎีศาสตร์กล่าวได้ว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่เล่มแรกของประเทศไทย เขียนโดยนักเศรษฐศาสตร์ไทยคนแรกซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางด้านความคิดเศรษฐกิจ การทูต และการบริหารราชการ ท่านผู้นี้คือ มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค) ผู้เขียนได้สะท้อนภาพโครงสร้างและปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม มีความใฝ่ฝันที่จะเห็นประเทศไทยพัฒนาไปสู่ความมั่งคั่ง เข้มแข็ง เป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และมีความเป็นธรรมในสังคม พร้อมทั้งนำเสนอความคิดที่ก้าวหน้าจนแทบไม่มีใครในยุคนั้นตามทัน แม้ในปัจจุบันก็ยังคงถูกเถียงกันอยู่

ทฤษฎีศาสตร์ประกอบไปด้วยหนังสือ ๓ เล่ม ๒ เล่มแรกเขียนเมื่อปี ๒๔๕๔ ในชื่อทฤษฎีศาสตร์ แต่เมื่อหนังสือพิมพ์ออกมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเขียนวิจารณ์ทฤษฎีศาสตร์ลงในวารสารสมุทสรสาร ของราชนาวิสมาคม ทรงเกรงว่าทฤษฎีศาสตร์จะทำให้คนไทยแตกแยกแบ่งกันเป็นชนชั้น ทางราชการจึงขอร้องไม่ให้ผู้พิมพ์นำหนังสือทฤษฎีศาสตร์ออกเผยแพร่ จนกระทั่งประมาณปี ๒๔๗๕ ดร.ทองเปลว ชลภูมิ ได้นำเล่ม ๑ มาพิมพ์ใหม่ เปลี่ยนชื่อเป็นเศรษฐวิทยาขั้นต้น และเล่ม ๓ ได้ถูกนำมาตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ๒๔๗๗ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕

สำนักพิมพ์ໄໝຈິດมีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้นำเสนอ
ทรัพยากรพร้อมกันทั้ง ๓ เล่มเป็นครั้งแรก ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้
ได้แก้ไขอักขรวิธี ส่วนถ้อยคำสำนวนต่าง ๆ ได้คงไว้ตามเดิม และเพื่อให้
มีความเข้าใจในแนวคิดของพระยาสุรียานุวัตรดีขึ้น สำนักพิมพ์
ได้รับความกรุณาจากศาสตราจารย์ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นำบทความ
“ความคิดทางเศรษฐกิจของพระยาสุรียานุวัตร” เขียนเมื่อปี ๒๕๑๗
มาเป็นบทนำของหนังสือเล่มนี้

จากความดีเด่นของทรัพยากร สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.) ได้คัดเลือกให้เป็น ๑ ในหนังสือดี ๑๐๐ เล่มที่คนไทย
ควรอ่าน

สำนักพิมพ์ໄໝຈິດ

คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๒

หนังสือ “เศรษฐกิจการเมือง” ของพระยาสุรียานุวัตรเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ในปัจจุบันหากจะมีหลงเหลืออยู่บ้าง ก็คงจะน้อยเล่มเต็มที หากอ่านได้ยากมาก ห้องสมุดในมหาวิทยาลัย ต่าง ๆ มีแต่ฉบับรูปถ่าย ซึ่งมักจะขาดตอนไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

หนังสือ “เศรษฐกิจการเมือง” เป็นหนังสือเล่ม ๓ หนังสือเล่ม ๑ และเล่ม ๒ ในชุดเดียวกัน คือ “ทรัพยากรศาสตร์ขั้นต้น” พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ตันรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นตำราเศรษฐกิจศาสตร์เล่มแรกที่รวบรวมขึ้นเป็นภาษาไทย

ต่อมา ดร.ทองเปลว ชลภูมิ จัดพิมพ์หนังสือ “ทรัพยากรศาสตร์ขั้นต้น” เป็นครั้งที่ ๒ โดยใช้ชื่อว่า “เศรษฐกิจวิทยาขั้นต้น” แต่จะพิมพ์ในปีใดไม่ปรากฏชัด

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้เขียนบทความ เรื่อง “ความคิดทางเศรษฐกิจของพระยาสุรียานุวัตร” ลงในวารสาร สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๙ ประจำเดือนกันยายน ๒๕๑๗ ทำให้วงการต่าง ๆ ตื่นเต้นสนใจใน “ทรัพยากรศาสตร์” ของพระยาสุรียานุวัตร เป็นอันมาก สำนักพิมพ์พินธน์จึงได้จัดพิมพ์ “ทรัพยากรศาสตร์” ขึ้นอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๓ ส่วนหนังสือ “เศรษฐกิจการเมือง” ซึ่งเป็นหนังสือเล่ม ๓ ในชุดเดียวกัน มีข้อความต่อเนื่องจากเล่ม ๒ และเป็นหนังสือที่หาอ่านยากที่สุด ยังไม่มีผู้ใดได้จัดพิมพ์

ใหม่อีกเลย ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสจัดพิมพ์ขึ้นเป็นอนุสรณ์และเป็น
บรรณาการแก่ท่านที่มานงานมาปณกิจศพ นางกุนทลี วรตะริน ภรรยา
ของข้าพเจ้า เพื่อให้ท่านผู้สนใจได้มีโอกาสรวบรวมผลงานอันมีค่านี้
ให้เข้าสู่ชุดได้ครบถ้วน

ความน่าอ่านและคุณค่าของหนังสือชุดนี้มีอย่างไร เพียงใด
ดร.ทองเปลว ชลภูมิ และ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้เขียนไว้ในคำนำ
การพิมพ์ “ทรัพยากรศาสตร์” ครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓ และ ดร.ฉัตรทิพย์
นาถสุภา ยังได้เขียนเพิ่มเติมไว้ใน “ความคิดทางเศรษฐกิจของพระยา
สุรียานุวัตร” อีกด้วย ซึ่งบทความทั้ง ๓ ชิ้นนี้ รวมทั้งคำนำในการพิมพ์
“ทรัพยากรศาสตร์” ครั้งที่ ๑ ซึ่งเขียนโดยพระยาสุรียานุวัตรเองนั้น ได้นำ
มาพิมพ์รวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วยแล้ว

นอกเหนือจากเจตนาที่จะรักษาวรรณกรรมอันมีค่าทาง
สังคมศาสตร์ไว้ไม่ให้สาบสูญ เนื้อหาในบทความทั้ง ๔ ที่ข้าพเจ้าอ้างถึง
และได้นำมาพิมพ์ไว้ในที่นี้ รวมทั้งเนื้อหาของหนังสือ “ทรัพยากรศาสตร์”
และ “เศรษฐกิจการเมือง” นั้นเอง ได้แสดงออกถึงเจตนาและความรู้สึก
นึกคิดด้านอื่นของข้าพเจ้าโดยชัดแจ้งและครบถ้วน

ข้าพเจ้าเชื่อว่า ปัญหาที่คนไทยทุกคนขบคิดกันอยู่ในเวลานี้
ย่อมหนีไม่พ้นเรื่องความอยู่รอดและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ
ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุดของชาวไทย

ปัญหานี้ในท้ายที่สุดในความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ก็คือ
ปัญหาที่พระยาสุรียานุวัตรหยิบยกขึ้นมาเขียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔
และปี พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้นเอง

ข้าพเจ้าหาคำตอบให้แก่ตัวเองไม่ได้ว่า ทำไมโครงสร้าง และปัญหาทางเศรษฐกิจของไทยซึ่งเป็นปัญหาหนังกออยู่ในขณะนี้ และเป็นที่ทราบและมองเห็นกันมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๖๕ ปีมาแล้ว นักเศรษฐศาสตร์และนักการเมืองในสมัยต่อมาก็มองเห็นและได้ใช้เป็นข้ออ้างในการเปลี่ยนระบบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และในทุกวันนี้ นักเศรษฐศาสตร์และนักการเมือง และประชาชนชาวไทย ทุกชั้นทุกระดับก็มองเห็นปัญหานี้ในทำนองเดียวกัน แต่ทำไมโครงสร้าง และปัญหาทางเศรษฐกิจของไทยก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นเท่าที่ควร เป็นปัญหาเรื้อรังติดต่อกันมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ และมีที่ท้าวว่าจะมีปัญหาพอกพูนมากขึ้นกว่าที่แล้ว ๆ มา

ปัญหานี้ไม่น่าจะเป็นความรับผิดชอบของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ น่าจะเป็นปัญหาที่คนไทยทั้งชาติ ทุกชั้นทุกระดับจะต้องช่วยกันแก้ไข

พระยาสุริยานุวัตรได้เขียนแจกแจงไว้โดยครบถ้วนใน “ทรัพย์ศาสตร์” และ “เศรษฐกิจการเมือง” ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเกิดทรัพย์ และเกิดทรัพย์แล้วจะปันกันอย่างไรจึงจะให้ประโยชน์สุขแก่ตนเองและแก่คนทุกชั้นทุกระดับโดยทั่วถึงกัน และยิ่งกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ก็ได้ทรงสละความสุขและพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ สู้ลำบากพระวรกายพระองค์เอง และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระเจ้าลูกเธอฯ ส่งเสริม สร้างสอนให้ทุกคน สร้างทรัพย์ รักษาทรัพย์ และปันทรัพย์ เพื่อประโยชน์ตนเองและผู้อื่น

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือของพระยาสุรียานุวัตร จะช่วยให้ชาวไทย
ทั้งหลายเข้าใจในพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ของพระองค์ที่ทรงกระทำ
อยู่ทุกวันนี้ให้ชัดแจ้งขึ้น และถ้าชาวไทยทุกคนจะรำลึกในพระมหา
กรุณาธิคุณ และปฏิบัติตนเจริญตามรอยพระยุคลบาทโดยเคร่งครัด
การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองของไทยในปัจจุบันนี้ ก็คง
ไม่น่าจะยากและเหลือบ่ากว่าแรงเกินกว่าที่ชาวไทยทั้งหลายจะกระทำได้

สุสชา วรสระริน

๒๑ เมษายน ๒๕๑๙

คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๑

ในเศรษฐวิทยา เล่ม ๓ นี้ได้ตั้งต้นอ้างเอาการค้าขายสมัยโบราณ และสมัยปัจจุบันมากล่าว โดยเจตนาที่จะยกประวัติศาสตร์มาให้เห็นว่า ชาติไทยก็รู้จักการค้าขายทางทะเลเท่ากับชนชาวต่างประเทศเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าไม่รู้จักรการค้าขายเช่นที่คนต่างประเทศเขาพูดเป็นปากเดียวกัน ดังทุกวันนี้

นี่ก็เป็นเพราะว่าคนต่างประเทศไม่รู้ความจริงในสมัยโบราณ แต่ก่อนมา เมื่อชาติเราค้าขายได้ดีเหมือนชาวต่างประเทศแล้ว เหตุใด ทุกวันนี้เราจึงทำไม่ได้เหมือนแต่ก่อน เหตุที่ทำไม่ได้นั้นเป็นเพราะรัฐบาล ทอดทิ้งไม่เอื้อเฟื้อหรือไม่เห็นแก่ประโยชน์ทางการแผ่นดินในการค้าขาย ทางทะเลนั้นเลย ชาวต่างประเทศทุกวันนี้จึงแย่งการค้าขายไปเสียสิ้นเชิง

ต่อไปถ้ารัฐบาลจะส่งเสริมอย่างครั้งแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช และครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ควรจะเดินตามแผนเก่า คือ รัฐบาลควรจะทำกรณีนารายณ์มหาราชครั้งโบราณ โดยที่จะคิดไปถึงว่ารายากรยากจนไม่มีทุนพอจะค้ากำปั่นได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้อง ออกทุนซื้อเรือ แม้แต่น้อยลำก่อนพอให้เดินทางติดต่อเพียงเมืองสิงคโปร์ ทางทิศใต้สายหนึ่ง และติดต่อกับประเทศจีนทางทิศตะวันออกอีกสายหนึ่ง มีเรือพอที่จะบรรทุกข้าวสารของเราออกไปส่งเท่านั้น ถ้าทำเช่นนี้ได้ เรือค้า

ของคนต่างประเทศจะไม่เอาเปรียบในการบรรทุกสินค้าเข้าออกอย่างเป็นอยู่ทุกวันนี้ได้

ประวัติศาสตร์ของเราที่อ้างมานี้ ควรจะเป็นที่ชักชวนใจ
ของชนชาติสยามอยู่เสมอ

พระยาลวพลา

สารบัญ

ภาค ๑

	หน้า
หมวด ๑๕	
การค้าขายทางทะเลของกรุงสยาม กับนานาประเทศในสมัยโบราณ	๒๓
● การค้าขายครั้งแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช	๒๘
● เรือสำเภาและเรือกำปั่นของไทย ไปค้าถึงญี่ปุ่น เอ็มมิง มาเก๊า กวางตุ้ง เกาะมะนิลา เมกะ อ่าวเปอร์เซีย สุรัต อินเดีย	๓๔
หมวด ๑๖	
การค้าขายกับต่างประเทศ ของกรุงสยามในสมัยปัจจุบัน	๓๖
● พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงก่อสร้างการค้าขายทางทะเลขึ้น อย่างสมัยโบราณ	๓๘
● การค้าขายของไทยในสมัยปัจจุบัน	๓๙
● ขาวย้าวได้ราคาดี เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดิน ไม่ต้องกังวลด้วยการค้าขาย	๔๑

		หน้า
หมวด ๑๗	เหตุที่จำนวนสินค้าขาออกนอกประเทศ และสินค้าเข้าในประเทศไม่เท่ากัน	๔๔
	● เหตุใดราคาสินค้าขาเข้าและขาออก จึงหักลบกันไม่ได้	๔๖
	● ประเทศจะมั่งมีได้ก็เพราะมีเรือ บรรทุกสินค้า	๔๖
	● ประเทศสยามต้องใช้ค่าลูกจ้าง ค่าแรงคนต่างประเทศเหลือประมาณ	๔๙
	● คุณภาพของการค้าขายระหว่างประเทศ (Balance of International Trade)	๕๑
หมวด ๑๘	การชำระหนี้กันในระหว่างประเทศ	๕๒
หมวด ๑๙	การแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (ค่าปริวรรต) (FOREIGN EXCHANGE)	๖๐
	● กรุงลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก เบอร์ลิน และอัมสเตอร์ดัม เป็นบ่อกลาง และตลาดแลกเปลี่ยน	๖๑
	● วิธีคิดคำนวณค่าปริวรรตที่มาตรฐานต่างกัน	๖๘
	● ค่าปริวรรตแลกเปลี่ยนระหว่าง กรุงลอนดอนกับนิวยอร์ก	๗๑

		หน้า
หมวด ๒๐	การเชื่อมโยงในทางการค้าขาย	๘๐
หมวด ๒๑	ธนาคาร	๘๔
	● ตัวอย่างธนาคารประเทศอังกฤษ	๘๔
	● ถ้าตั้งธนาคารชาติแห่งสยามขึ้น ก็อาจจะรับธุรการส่วนใหญ่ ของกระทรวงการคลังได้	๘๑
	● ตัวอย่างธนาคารประเทศฝรั่งเศส	๘๖
	● ตัวอย่างธนาคารประเทศเยอรมนี	๑๐๐
	● โครงการของธนาคารชาติ	๑๐๒
	● ร่างข้อบังคับธนาคารชาติแห่งสยาม (ภาษาไทย)	๑๐๕ ๑๐๕
	(ภาษาอังกฤษ)	๑๐๘
	● อธิบายคำตามกฎหมายเฉพาะ ที่เกี่ยวกับธนาคาร	๑๑๒

ภาค ๒

หน้า

หมวด ๒๒	การเงินแผ่นดิน (PUBLIC FINANCE)	๑๒๑
	● งบประมาณจ่ายเงินแผ่นดินตามระเบียบที่ถูกต้อง	๑๒๒
	● ดุลยภาพและการประหยัดตัดรายจ่าย	๑๒๔
	● ค่าภาษีจะเลื่อนไปตกหนักอยู่กับผู้ใดบ้าง (THE INCIDENCE OF TAXATION)	๑๒๙
	● บัญญัติสำหรับการจ่ายเงินแผ่นดิน	๑๓๓
	๑. บัญญัติสำหรับคุณประโยชน์	๑๓๔
	๒. บัญญัติของการประหยัดทรัพย์	๑๓๖
	๓. บัญญัติว่าด้วยการอนุมัติ	๑๓๘
	๔. บัญญัติว่าด้วยข้อบัญญัติสำหรับเงินขาดและเหลือ	๑๓๙
หมวด ๒๓	วิทยาศาสตร์ของการเงินแผ่นดิน	๑๔๐
	● วิชาการเงินแผ่นดินปัจจุบันนี้เปลี่ยนรูปจากตำราเก่า ซึ่งโดยมากจะเอามาใช้ในสมัยนี้ไม่ได้	๑๔๓

	หน้า
หมวด ๒๔	เงินรายได้ของแผ่นดิน ๑๔๕
หมวด ๒๕	สถิติพยากรณ์ หรือเรขาคณิตการเงิน ๑๕๐
หมวด ๒๖	นโยบายการเก็บเงินได้ของแผ่นดิน ๑๕๖
	● บัญญัติที่ ๑ ความเสมอภาค ๑๕๘ ● บัญญัติที่ ๒ ความแน่นอน ๑๖๒ ● บัญญัติที่ ๓ ความสะดวกในเวลา ที่จะต้องเสียภาษี ๑๖๒ ● บัญญัติที่ ๔ การเก็บภาษีนั้นต้อง ประหยัดค่าใช้จ่ายให้เปลือง น้อยอย่างที่สุดที่จะทำได้ ๑๖๓
หมวด ๒๗	การวัดความสามารถเสียภาษีของบ้านเมือง ๑๖๗
	● กฎหมายของพระมนัสราจารย์ ๑๖๘ ● เกณฑ์แห่งความสามารถของพลเมือง ที่จะเสียภาษีให้รัฐบาล ๑๖๘ ● เงินที่จะไหลออกไปอยู่นอกประเทศ ๑๗๑
หมวด ๒๘	ภาษีที่ดิน ๑๗๓
	● ตัวอย่างเก็บภาษีที่ดินในประเทศจีน ๑๗๘ ● ตัวอย่างเก็บภาษีที่ดินในประเทศญี่ปุ่น ๑๘๐

		หน้า
หมวด ๒๙	ภาษีสินค้าขาเข้าขาออกของประเทศสยาม	๑๘๓
หมวด ๓๐	ภาษีเงินได้ (INCOME TAX)	๑๘๕
หมวด ๓๑	ภาษีทรัพย์สินมรดก (INHERITANCE TAX OR DEATH DUTY)	๑๘๙
	● ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดก ของประเทศไทย	๑๙๑
	● ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดก ของประเทศสหรัฐอเมริกา	๑๙๓
	● ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดก ของประเทศญี่ปุ่น	๑๙๔
	● ควรยกเลิกภาษีรัชชูปการ	๑๙๕
	● ควรเก็บภาษีจากการค้าที่มีกำไร เกินส่วนที่ควร	๑๙๗
หมวด ๓๒	การเก็บภาษีทางอ้อม	๒๐๐
	● ภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อม จะมีผลดีผิดกันอย่างไร	๒๐๐
หมวด ๓๓	ภาษีเกลือ	๒๐๓

		หน้า
หมวด ๓๔	ภาษีทางอ้อม	๒๐๕
	● ควรเก็บภาษีทางตรงให้ถ่วงดุลกันได้กับภาษีทางอ้อม	๒๐๕
	● ภาษีสินค้าต่างประเทศที่เข้าเมือง	๒๐๖
	● ตัวอย่างชาตืออเมริกันตั้งพิกัดภาษีอากรป้องกันชาวต่างประเทศมิให้เข้าไปแย่งหากิน	๒๐๘
หมวด ๓๕	ทางดำเนินธุรการเงินแผ่นดิน	๒๐๙
	งบประมาณรายได้และรายจ่ายเงินแผ่นดิน	
หมวด ๓๖	งบประมาณเพิ่มเติม	๒๑๒
	● วิธีพิจารณางบประมาณข้อใหญ่ครั้งสมบูรณาญาสิทธิราชย์	๒๑๓
	● วิธีพิจารณางบประมาณของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา	๒๑๕
	● หนี้ของแผ่นดิน	๒๑๗
	● รัฐบาลประชาธิปไตยของเรามีพฤติการณ์ผิดกับประเทศทั้งหลายที่ก่อการยึดอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน	๒๒๔

	หน้า
หมวด ๓๗	
การเก็บภาษีของประชาชนหรือเทศบาล	๒๒๖
● บ่อทรัพย์ของประชาชน	๒๒๗
● บัญชีการค้าของเทศบาล	๒๓๒
ประวัติมหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร	๒๓๓

ภาค ๑

ภาค ๑

หมวด ๑๕

การค้าขายทางทะเลของกรุงสยาม กับนานาประเทศในสมัยโบราณ

การที่จะสืบสาวราวเรื่องเอาความจริงที่เป็นอยู่ในสมัยโบราณ
มากล่าวเป็นหลักฐานนั้น ก็มีอยู่โดยทางที่จะเก็บเนื้อความตามจดหมายเหตุ
และพงศาวดารของบ้านเมือง แต่น่าเสียดายที่ตรงว่า พม่าข้าศึกล้างผลาญ
เสียหมด เมื่อจะเก็บความจริงได้บ้างก็มีทางเดียวแต่ที่จะค้นหาข้อเท็จจริง
ทั้งหลาย ซึ่งยังมีปรากฏอยู่ในเมืองต่างประเทศที่เขาได้จดจำขึ้นไว้ในสมัยนั้น

ความปรากฏในจดหมายเหตุของจีนว่า ในปี พ.ศ. ๑๘๒๕
พระเจ้าแผ่นดินจีนวงศ์หงวนได้แต่งราชทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี
กับพระเจ้าแผ่นดินสยาม เป็นพยานให้เห็นได้ว่า การค้าขายทางทะเล
ของเราคงจะได้ตั้งต้นก่อนสมัยนั้นมาแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญที่จะนำ
ให้ประเทศทั้งสองแต่งราชทูตสื่อสารถึงกัน ก็มีทางเดียวแต่ที่จะเกี่ยวกับการ
การค้าขายในระหว่างประเทศเท่านั้น

ต่อมาในชั้นแรกตั้งกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๙๓ ความปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า มีพระยาประเทศราช ขึ้นอยู่ ๑๖ เมือง ใน ๑๖ เมืองนี้มีชื่อ เมืองมะละกาและเกาะชวารวมอยู่ด้วย จึงเห็นชัดว่า เพราะการค้าขายของกรุงสยามทางทะเลในยุคนั้นเจริญมาก จนพระบรมเดชาอนุภาพของพระเจ้าแผ่นดินไทยแผ่ไพศาลไปถึงชวามลายู โดยกำลังพาหนะเรือของชาติไทยทางเดียว พระยาประเทศราชที่กล่าว จึงยอมถวายเครื่องราชบรรณาการ

ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จุลศักราช ๘๐๓ (ค.ศ. ๑๔๔๑) ปรากฏในพงศาวดารครั้งหนึ่งว่า พระเจ้าแผ่นดินได้ทรง แต่งทัพไปเอาเมืองมะละกา และต่อสมัยนี้ไปอีก ๗๐ ปี ได้ความจาก จดหมายเหตุของชาติโปรตุเกสว่า คนชาตินี้ได้มาตั้งการค้าขายลงในเมือง มะละกาใน ค.ศ. ๑๕๑๑ (จ.ศ. ๘๗๓) แล้วได้แต่งทูตมากรุงศรีอยุธยา โดยทางเรือคือมาขึ้นที่ท่าเมืองตะนาวศรี ซึ่งเป็นท่าเรือสำคัญของไทย ในอ่าวเบงกอล เดินทางจากเมืองตะนาวศรี ลงเรือที่เพชรบุรีข้ามปากอ่าว มาเข้าแม่น้ำเจ้าพระยา ครั้นเมื่อข้ากลับทูตโปรตุเกสได้กลับไปกับ ราชทูตของสยามสองนาย เดินทางบกไปลงเรือที่เมืองตะนาวศรีแล่น เรือไปเมืองมะละกา การครั้งนี้คงจะได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับ ชาติโปรตุเกสเป็นครั้งแรก อยู่ต่อมาอีก ๔ ปี เกิดอริวิวาทกันขึ้นได้ความ ต่อไปว่า พ.ศ. ๑๕๑๖ ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช อัลฟองโซ ดัลบูเก็ก (Alfonso Dalbuquerque) ซึ่งตั้งตัวขึ้นเป็นผู้ว่าราชการ เมืองมะละกาได้แต่งทูตเข้ามาขอสืบทางพระราชไมตรีเหมือนอย่างเดิม ต่อไป และว่าชาวโปรตุเกสครั้งนั้นปรารถนาจะให้ไทยด่อนพลเมืองเข้าไป อยู่ในเมืองมะละกา เพื่อประโยชน์แก่การค้าขายซึ่งแข่งแย่งกันอยู่กับ

ชาติมลายูแถบนั้น พระเจ้ากรุงสยามรับทูตโดยดี แล้วทูตได้ทำไม้กางเขน
สลักตราแผ่นดินโปรตุเกสหาสีปักลงไว้เป็นอนุสาวรีย์ในที่แห่งหนึ่งใน
พระนครศรีอยุธยา

ชาติโปรตุเกสเป็นชาติฝรั่งซึ่งได้เข้ามาตั้งการค้าขายกับกรุงสยาม
ก่อนชาติฝรั่งทั้งหลาย เมืองตะนาวศรีเป็นเมืองท่าการเรือกำปั่นสำคัญ
ของไทยในอ่าวเบงกอล สินค้าที่มาจากทิศตะวันตก คือ ประเทศยุโรป
เปอร์เซีย และประเทศอินเดีย ต้องมาส่งขึ้นที่ท่าเรือเมืองตะนาวศรี
เดินทางบกมาถึงกรุงศรีอยุธยาก่อนแล้วจึงได้ลำเลียงส่งต่อไปจนถึงเมือง
ราชบุรีตามชายทะเลจีนและญี่ปุ่น การค้าขายต่างประเทศที่ทำเรือ
เมืองตะนาวศรีคงจะได้เจริญมาก่อนสมัยที่กล่าวนี้มานานแล้ว ชาวของ
เมืองมะริดจึงได้รู้ไปถึงกรุงโรม โดยคำให้การของชาวเมืองเวนิส (Venice)
ผู้หนึ่งชื่อนิโคโลคอนติ (Nicolo di Conti) ซึ่งได้มาถึงเมืองมะริดแล้วเดินทาง
บกกลับใน ค.ศ. ๑๔๔๐ คือ ๕๓ ปีก่อนที่วาสโกดากามา (Vasco da Gama)
แม่ทัพเรือชาติโปรตุเกสได้นำเรือรบอ้อมทางใต้ทวีปแอฟริกามาถึง
ทวีปเอเชียเป็นครั้งแรก ค.ศ. ๑๔๙๗ รายงานของวาสโกดากามาในครั้ง
นี้ก็ได้กล่าวถึงเมืองตะนาวศรีด้วย เข้าใจว่าชาวเมืองตะนาวศรีถือศาสนา
คริสเตียน เพราะคงจะเห็นว่าศีลธรรมในคริสต์ศาสนานั้นคล้ายกัน
จึงสมมุติเอาว่าชาวเมืองตะนาวศรีเป็นคริสเตียน

ชาติฝรั่งรู้จักทางเดินเรืออ้อมทวีปแอฟริกามาถึงทวีปเอเชียได้
แต่ครั้งนั้นแล้ว ชาติฝรั่งทั้งหลายในประเทศยุโรปต่างก็คิดจะมามีอิทธิพล
สมบัติและผลประโยชน์ทางทิศตะวันออก จัดแจงเรือกำปั่นค้าขายออก
มาหาที่ปักอาศัยตามเกาะและชายทะเล เตรียมเครื่องศาสตราอาวุธ

สำหรับป้องกันภัย หรือสำหรับกระทำโครงการที่ยาวเยี่ยงซึ่งเอาที่แผ่นดิน ในสมัยเดียวกันนี้ คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus) ชาวเมืองเยนัว (Genoa) รับอาสานำกองทัพเรือของพระบรมราชินีกรุงสเปน ตั้งเข็มแล่นตรงไปทางทิศตะวันตก เพราะคาดว่าจะได้ถึงประเทศอินเดีย โดยทางทิศนั้นได้ แต่ครั้งมาถึงเกาะไฮเยติ (Hayti Island) เกาะจาไมกา (Jamaica) และเกาะคิวบา (Cuba) ใน ค.ศ. ๑๕๐๙-๑๕๑๑ ก็ยึดเอา เกาะเหล่านั้นเป็นเมืองขึ้นของประเทศสเปน ปล้นสะดมหรือแลกเปลี่ยน เอาธาตุทองและธาตุเงินของชาวเกาะกลับไปถวายสมเด็จพระบรมราชินี กรุงสเปน

ข้างฝ่ายประเทศโปรตุเกสก็ยกทัพเรือข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก ไปพบประเทศบราซิล (Brazil) ในทวีปอเมริกาใต้ใน ค.ศ. ๑๕๐๐ และใน ไม่ช้าก็รบรุกเอาแผ่นดินเมืองบราซิลตอนชายทะเลไว้ในกำมือได้ ข้างฝ่ายประเทศอาเซียนทางทิศตะวันออกนี้ ใน ค.ศ. ๑๕๑๑ อัลฟองโซ ดัลบูแก็ก คุมทัพเรือมาตีเมืองกัว (Goa) ตั้งเป็นเมืองหลวงขึ้นในประเทศ อินเดีย และในปีเดียวกันนั้นเอง อัลฟองโซ ดัลบูแก็ก ก็มาตั้งภูมิลำเนา ลงที่เมืองมะละกาตามที่กล่าวมาแล้วนั้นอีก นอกจากนี้พวกโปรตุเกส ยังได้ไปตั้งที่เมืองฮอร์มุซ (Hormuz) และเมืองมัสกัต (Muscat) ในอ่าวเปอร์เซีย ตั้งที่เกาะลังกาที่เมืองมัทราส (Madras) ที่เกาะชวา สุมาตรา เกาะเซเลบีส (Celebes) และเบอร์นีโอ แล้วก็ได้ตั้งด่านค้าขาย ถึงประเทศจีนใน ค.ศ. ๑๕๑๗

ในครั้งนั้น การค้าขายทางเรือของชาติโปรตุเกสใหญ่โตมาก ขนสินค้าเมืองจีนและอินเดียไปทวีปยุโรปสะดวกกว่าการค้าขายของ เมืองเวนิส (Venice) ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งได้จำเรืออยู่ก่อน

เพราะได้รับสินค้าประเทศอินเดียที่เดินทางบกผ่านประเทศตุรกีและอียิปต์ เมื่อชาวโปรตุเกสตั้งกองชนสินค้าอ้อมทวีปแอฟริกาไปได้แล้ว การค้าเรือของเมืองเวนิสก์ทรุดโทรมลง ชาติโปรตุเกสชนสินค้าไปถึงยุโรปแล้ว ชาติฮอลันดาในขั้นต้นก็รับลงเรือไปจำหน่ายข้างฝ่ายเหนือทวีปยุโรป ชาติฮอลันดาค้าทางเรือเจริญขึ้นมีเรือรบแข็งแรงพอแล้ว จึงรื้ออ่านออกมาค้าขายแข่งแย่งกับชาวโปรตุเกสในทวีปเอเชียบ้าง ตอนนั้นไปก็ยังมิชาติอังกฤษออกมาแย่งพวกเหล่านั้นอีกชั้นหนึ่ง ชาติฝรั่งเศสก็พลอยตามออกมาด้วย

ชาติโปรตุเกสไปตั้งที่เมืองมะละกาใน ค.ศ. ๑๕๑๗ แล้วก็ค้าขายติดต่อกันไปถึงเมืองปัตตานีอีก ได้ความตามจดหมายเหตุของเขาวว่า ในปี ค.ศ. ๑๕๓๘ นั้น มีคนโปรตุเกสตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเมืองปัตตานีถึง ๓๐๐ คนเมืองปัตตานีในเวลานั้นเป็นท่าเรือสำคัญของกรุงสยามแห่งหนึ่ง มีเรือค้าขายจากเมืองสุรัต (Surat) กัว (Goa) และตามเมืองชายทะเลโคโรมันเดล (Coromandel Coast) มาจอดที่เมืองปัตตานีรับและส่งสินค้าเมืองจีนและญี่ปุ่น ซึ่งเรือทั้งหลายมาบรรจบกันที่นั่น

ใน ค.ศ. ๑๖๐๑ ชาติฮอลันดาทำสัญญากับผู้ปกครองเมืองปัตตานีได้ตั้งห้างค้าขายอยู่ได้สักสามปี เรือชาติญี่ปุ่นซึ่งเป็นกบฏในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรมถูกขับไล่จากกรุงศรีอยุธยาไปแล้ว ก็ได้ขับไล่ชาติฮอลันดาแตกหนีไป ญี่ปุ่นตั้งการค้าขายอยู่หลายปี ชาติอังกฤษก็ได้ไปตั้งค้าขายที่เมืองปัตตานีเป็นครั้งแรกด้วยเหมือนกัน แต่ทำเลที่เมืองปัตตานีไม่เหมาะสมกับการค้าขาย ลงปลายพวกเหล่านี้จึงได้ยกกันเข้ามาตั้งอยู่ในกรุงศรีอยุธยาและแยกไปตั้งที่เมืองมะละกา เมืองบาตาเวียในเกาะชวา

การค้าขายครั้งแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช

ส่วนการค้าขายของกรุงสยามนั้นก็จำเริญมากขึ้นทุกที เห็นปรากฏมาตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม จ.ศ. ๙๖๔ ถึงแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช จ.ศ. ๑๐๑๘-๑๐๕๐ ซึ่งเป็นสมัยที่การค้าขายทางเรือของชาติไทยขึ้นสูงสุดยอดในยุคนั้น ในสมัยนี้พระเจ้าแผ่นดินมีผลประโยชน์ในการค้าขายด้วยเรือกำปั่นและสำเภาของชาติไทยจึงได้มีกำลังมาก เป็นเหตุให้เกิดการสงครามทางทะเลกับชาติโปรตุเกส ชาติฮอลันดา และชาติอังกฤษ เป็นลำดับไปในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราชเมื่อพวกโปรตุเกสมีกำลังมาก ไทยก็ได้อาศัยชาติฮอลันดาช่วยปราบปราม ครั้งอำนาจชาติโปรตุเกสเสื่อมทรามลง ชาติฮอลันดากลับมาแข็งขึ้นก็วิวาทกับไทยอีก ต่างเพียวตีเรือซึ่งกันและกันกลางทะเล และตามทำเรือนอกประเทศสยามทั่วไป

ชาติฝรั่งที่ออกมาค้าขายอยู่ทางทวีปเอเชียในสมัยนั้น โดยมากเป็นคนใจพาลสันดานหยาบ เต็มไปด้วยโลภะ โทสะ และความริษยา แข่งแย่ง เกลียดกัน หมายหาผลประโยชน์ส่วนตัวและชาติเป็นใหญ่ เห็นมนุษย์ผิวดำผิวเหลืองซึ่งมิได้ถือศาสนาคริสต์เป็นคนป่าเถื่อนนอกศาสนาของชาติที่ไม่ควรจะเกรงใจ เพราะฉะนั้นเมื่อจะกดขี่ข่มเหง หรือจะกระทำความอยุติธรรมอย่างใดให้ ก็ไม่สู้จะมีความละอายแก่ใจนัก จนในที่สุดแม้แต่จะฆ่าฟันล้างผลาญชีวิตคนเหล่านั้นเสียสิ้นทั้งชาติก็ทำได้ เช่นที่ชาติสเปนและโปรตุเกสล้างผลาญชาติอินเดียนแดงในทวีปอเมริกาใต้จนหมดสิ้นไปนั้นเป็นต้น สักแต่กำลังรบแข็งแรงดีกว่า

เพราะใช้อำวุธปืนดีกว่า และเห็นแต่จะได้ผลประโยชน์แล้วเป็นไม่มี ความละอายแก่บาปเลย ถ้าบชนะก็สรรเสริญกัน แต่ความกล้าหาญ อย่างเดียว เมื่อยังไม่มีพวกมากแข็งแรงพอ ก็ประจบประแจงทำทางไมตรี กับเจ้านายปกครองแผ่นดินพลาทก่อน พอมีกำลังแข็งแรงขึ้นก็ตั้งต้น ทำการโอหัง บังอาจพาลวิวาทต่าง ๆ มีความมุ่งหมายที่จะคิดเอาแผ่นดิน เป็นใหญ่อยู่เสมอ รัฐบาลของเขาในยุโรปก็คอยส่งเสริมอยู่ด้วย โดยมาก มักจะยกเอาการสั่งสอนศาสนาขึ้นเป็นธงนำหน้าไปว่าจะโปรดมนุชย์ นอกศาสนาให้รู้จักนับถือพระผู้เป็นเจ้า แม้ว่าในการสอนศาสนานั้น จะต้องฆ่าฟันสังหารมนุษย์ลงบ้างก็ไม่บาปกรรมอะไร เพราะเจตนาเดิม คืออยู่แล้วจึงลบล้างบาปได้

มูลเหตุที่ชาติฮอลันดาวิวาทกันกับไทยในครั้งนั้นเป็นเพราะ สมเด็จพระนารายณ์ทรงเกลี้ยกล่อมให้พวกอังกฤษเข้ามาตั้งการค้าขาย ในกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงยกเว้นภาษีบางอย่าง ทรงก่อสร้างห้างร้าน ที่เก็บสินค้าพระราชทานให้เป็นที่พักอาศัย และถึงกับได้ทรงทดลองให้ บริษัทอังกฤษยืมเงินไปทำทุนหมิ่นเหม่โดยไม่ได้คิดเอาดอกเบี้ย และยัง ให้ยืมเรือกำปั่นและจัดสินค้าของหลวงบรรทุกให้ ไปขายเอากำไรอีก บางครั้งบางครั้ง ชาติฮอลันดาตั้งการค้าขายอยู่ก่อนจึงได้มีความริษยา แก่กล้าหนัก และได้พาลหาเหตุยกขึ้นเป็นคดีวิวาทกันอย่างไรนั้น ความหาปรากฏไม่แต่บริษัทของชาติฮอลันดาซึ่งตั้งมั่นอยู่ที่เมืองบาดาเวีย ในเกาะชวาตั้งแต่ครั้งนั้นมา ได้ก่อการสงครามขึ้นก่อน ส่งเรือรบเข้ามา คอยดั๊กตีปล้นเรือไทยอยู่ที่ปากน้ำเจ้าพระยาและที่ท่าเรือเมืองตะนาวศรี ต่างก็ได้ต่อสู้กัน ไทยได้รับเรือชาติฮอลันดาที่เมืองตะนาวศรี และได้ขับไล่ คนพวกนี้ออกจากเมืองนั้นจนสิ้นเชิง แล้วชาติฮอลันดาไปเที่ยวห้ามปราม

เมืองใกล้เคียงไม่ให้มาค้าขายติดต่อกับเมืองไทยอีก ห้ามตลอดไปถึงบริษัทอังกฤษในประเทศอินเดีย ซึ่งมีเรื่องขึ้นว่า เวลานั้นเรือไทยบรรทุกช้างไปขายให้พระเจ้าแผ่นดินโกลคอนดา (Golconda) ลำหนึ่งไปส่งขึ้นที่เมืองมัทราส (Madras) ซึ่งเป็นที่พักของบริษัทอังกฤษชาติฮอลันดาตามไปต่อว่าบริษัทอังกฤษเพื่อจะริบเอาช้างนั้นเสียหาเหตุว่าไทยกับชาติฮอลันดากำลังทำสงครามกัน แต่ชาติอังกฤษหายอมส่งไม่เพราะในเวลานั้นบริษัทอังกฤษกำลังจะหมายหาผลประโยชน์ในเมืองไทยอยู่ แก่ตัวว่าช้างนั้นเป็นสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินโกลคอนดาซึ่งได้ซื้อจากพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม แต่ในคราวเดียวกันนั้นมีเรือของสมเด็จพระนารายณ์บรรทุกสินค้าไปขายที่เมืองญี่ปุ่นลำหนึ่งเรือชาติฮอลันดาตามไปตีริบเอาเรือและสินค้าไว้ได้

ภายหลังมาเห็นจะเป็นเพราะไทยเกรงอำนาจเรือฮอลันดาที่เที่ยวกระทำโจรกรรม คอยตี ปล้นเรือไทย อยู่ในทะเลจีนและอ่าวเบงกอลลงปลายเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๖๖๔ (พ.ศ. ๒๒๐๗) ต้องยอมทำสัญญาสงบศึกกับชาติฮอลันดา สัญญาฉบับนี้มีข้อความ ๑๘ ข้อซึ่งนำไปให้เห็นได้ว่าไทยต้องยอมเสียเปรียบให้แก่เขาฝ่ายเดียว โดยความปรารถนาจะถ่วงเล็กสงครามเป็นใหญ่ ตามสัญญานี้ไทยยอมให้ชาติฮอลันดาค้าขายตามหัวเมืองได้ทั่วพระราชอาณาเขต สัญญาจะไม่ขึ้นพิกัดภาษีมากกว่าเก่า สัญญาจะไม่รับชาติจีนทั้งคนเรือ และคนโดยสารลงเรือไทยยอมให้แต่มีคนไทยในเรือ ความข้อนี้เป็นการตัดผลประโยชน์ไม่ให้ไทยได้รับคนโดยสารจีนซึ่งมีกำไรมากอย่างหนึ่ง และข้อสำคัญนั้นจะแย่งการค้าขายในระหว่างกรุงสยามกับญี่ปุ่นมาไว้เสียในมือชาติฮอลันดาฝ่ายเดียว เพราะกะลาสีไทยครั้งนั้นไม่สามารถจะเดินเรือไปถึงเกาะญี่ปุ่น

แต่ลำพังได้ จึงต้องอาศัยใช้กะลาสีจีน นอกจากนี้สัญญาให้ชาติฮอลันดา
มีอำนาจซื้อหนังโค กระบือ หนังงาช้าง ในกรุงสยามได้แต่ชาติเดียว ห้ามไม่ให้
คนชาติอื่นหรือไทยเองซื้อส่งออกนอกประเทศได้เป็นอันขาด

ข้างฝ่ายบริษัทฮอลันดายอมเสียเงินให้ไทย ๑๕๖ ชั่ง เป็นค่า
เสียหาย ซึ่งเรือชาติฮอลันดาได้ตีริบเอาเรือของไทยเสียลำหนึ่งที่เกาะ
มาเก๊าเมื่อ ๓ ปีก่อนนั้น ทั้งสัญญาคืนสินค้าทั้งสิ้น ซึ่งเรือชาติฮอลันดา
ได้ตีปล้นไปจากเรือสำเภาของไทยในเมื่อเร็ว ๆ นั้นลำหนึ่งที่เกาะพูโลบี
(Pulo Obi) เมื่อแล่นกลับมาจากเมืองญี่ปุ่นด้วย

ต่อหนังสือสัญญาฉบับที่อ้างนี้ไปในปี ค.ศ. ๑๖๖๘ (พ.ศ. ๒๒๑๑)
ยังได้ทำสัญญาเพิ่มเติมขึ้นอีกฉบับหนึ่ง คราวนี้ไทยยอมให้บริษัทชาติฮอลันดา
ที่ตั้งอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราชนั้นมีอำนาจปิดประตูค้าตีบุกในเมืองนั้น
ฝ่ายเดียว ยกเว้นแต่พระเจ้ากรุงสยามซึ่งจะซื้อตีบุกไปใช้เฉพาะพระองค์
เท่านั้น

ในสมัยนี้ประเทศฮอลันดากำลังมีอำนาจเข้มแข็งในการสงคราม
ทางเรือใหญ่อยู่ในประเทศยุโรป ด้วยแต่เป็นอริวิวาทกันกับชาติอังกฤษ
เพราะแข่งแย่งกันในการค้าขายเป็นข้อใหญ่ ได้รับกันเป็นครั้งแรกตั้งแต่
ปี ค.ศ. ๑๖๖๕ ตลอดไป จนถึง ค.ศ. ๑๖๖๗ จึงได้สงบศึกกันไปครั้งหนึ่ง
ความเรื่องนี้คงจะได้ทราบถึงพระนารายณ์ พระองค์จึงได้ทรงพยายาม
เกลี้ยกล่อมเอาชาติอังกฤษเข้ามาตั้งค้าขายอยู่ในกรุงสยามพอให้เป็น
อำนาจถ่วงกันอยู่ ชาติอังกฤษและฮอลันดาได้ทำสงครามต่อกันหลายครั้ง
ภายหลังไทยกับเมืองโกลคอนดาได้รับกันอีก ในขั้นนี้เจ้าพระยาวิไชยเณทร์

ชาตกรีกได้เป็นผู้จัดการค้าขายของพระเจ้าแผ่นดิน เจ้าพระยาวิไชยเณร
ได้ใช้คนชาติอังกฤษที่แตกกันไปจากบริษัทอังกฤษ ซึ่งเรียกได้ว่า บริษัท
อีสต์อินเดีย (East India Company) นั้นเอง เป็นผู้คุมเรือรบและทหารไทย
จากเมืองตะนาวศรีบุกรุกเข้าไปรบถึงในแม่น้ำนาซาปอ (Nasapore) ข้างฝั่ง
โคโรมันเดล (Coromandel) ตีได้เรือของพระเจ้าแผ่นดินโกลคอนดา
ในครั้งนั้นหลายลำ (ค.ศ. ๑๖๔๕ ตรงกับ จ.ศ. ๑๐๘๗)

เหตุที่วิวาทกันนี้ ภายหลังเลยลุกลามไปจนบริษัทอีสต์อินเดีย
อังกฤษต้องเข้ามายุ่งด้วย ในขั้นต้นบริษัทนี้ช่วยให้ปืนและคนอังกฤษ
มาเป็นกะลาสีในเรือรบไทยทำสงครามกับประเทศโกลคอนดา ครั้นพวก
แขกเทศทราบความ พวกนั้นก็พิฆาตจะเอาความรับผิดชอบเสียหายแก่
บริษัทอังกฤษซึ่งตั้งห้างค้าขายอยู่ตามชายทะเลแผ่นดินนั้นหลายแห่ง
พวกบริษัทอังกฤษต้องจำเป็นหันกลับไปเข้ากับพวกแขกเทศ จึงได้เกิด
การสงครามทางเรือขึ้นกับกรุงสยาม ในขณะนั้นต่างฝ่ายต่างก็ตีปล้นเรือ
กันเสียหายลงทั้งสองข้าง การวิวาทครั้งนี้บริษัทอังกฤษโทษคนชาติอังกฤษ
ในราชการไทยและเจ้าพระยาวิไชยเณรว่า เพราะเป็นอริวิวาทกัน
ในส่วนตัวที่แย่งชิงผลประโยชน์กันในการค้าขาย พระเจ้ากรุงสยามหาได้
ทรงทราบไม่ บริษัทอังกฤษได้ทำฎีกาลงวันที่ ๒๕ เมษายน ค.ศ. ๑๖๘๗
ส่งเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนารายณ์ทางเมืองตะนาวศรีฉบับหนึ่ง
ขอเงินค่าเสียหายเป็นราคา ๖๕,๐๐๐ ปอนด์ และว่าถ้าไม่ชำระให้จะให้
เรือรบอังกฤษ ๒ ลำ ซึ่งได้ให้เข้าไปคุมป้อมมะริดอยู่แล้วนั้น ธิบเรือไทย
ที่ทอดสมออยู่ในแม่น้ำนั้นจนกว่าจะได้ค่าเสียหายพอ

เรือรบ ๒ ลำที่กล่าวนี้ ได้เข้าไปถึงเมืองตะนาวศรีจริง ในขั้นต้น
ออกประกาศเรียกคนอังกฤษที่รับราชการไทยออกเสียสิ้น แล้วกำลังคอย
เรือรบอื่นที่จะหนุนมาช่วยอยู่ แต่ข้าราชการไทยที่รักษาเมืองเห็นพวก
อังกฤษทำการบุกรุกก่อน รู้สึกลัวจะทำอันตรายแก่บ้านเมืองแน่แล้ว จึงได้
พร้อมใจกันจับคนอังกฤษทั้งสี่ที่อยู่ในเมืองเวลานั้นฆ่าเสีย เผลอเรือรบ
อังกฤษได้ลำหนึ่ง อีกลำหนึ่งหนีรอดออกทะเลไปได้

สมเด็จพระนารายณ์จึงต้องทรงประกาศสงครามกับบริษัทอังกฤษ
แต่ยกเว้นไม่ทำอันตรายแก่คนชาติอังกฤษซึ่งยังอยู่ในกรุงศรีอยุธยา
ในเวลานั้นทางพระราชไมตรีกับกรุงฝรั่งเศสกำลังสนิทแนบมา
พวกฝรั่งเศสอาสาสงครามเรือรบไทยออกคอยตีเรืออังกฤษในอ่าวสยาม
และเมืองตะนาวศรีทั้ง ๒ ทาง

ครั้งนั้นพอประจวบกับเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสหลุยส์ที่ ๑๔
แต่งราชทูตให้คุมเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายสมเด็จพระนารายณ์
ราชทูตฝรั่งเศสมีบริวารทหาร ๑,๕๐๐ คน กับเรือรบ ๓ ลำ เรือค้าขาย
๔ ลำ เข้ามาถึงแม่น้ำเจ้าพระยาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๖๘๗
(จ.ศ. ๑๐๔๙) เจ้าพระยาวิไชยณรงค์จัดการขอทหารฝรั่งเศสขึ้นอยู่รักษา
ป้อมที่บางกอก บ้างให้ออกไปป้องกันรักษาเมืองตะนาวศรี และให้สร้าง
ป้อมใหม่ที่เมืองมะริดบ้าง แต่การที่ทหารฝรั่งเศสเข้ามาเป็นจำนวนมาก
โดยที่รัฐบาลสยามมิได้รู้ตัวก่อนนั้น กระทำให้เกิดเป็นความสงสัยขึ้นว่า
เจ้าพระยาวิไชยณรงค์จะคิดกบฏเอาแผ่นดินให้ฝรั่งเศส ครั้นราชทูต
ฝรั่งเศสกลับไปแล้ว ไม่ช้าสักก็เดือน (พฤษภาคม ค.ศ. ๑๐๕๐) สมเด็จพระ
นารายณ์ก็ทรงพระประชวร หลวงสรศักดิ์กับพระเพทราชาช่วยคิด
กันจับเจ้าพระยาวิไชยณรงค์ประหารชีวิตเสีย แล้วขับไล่พวกฝรั่งเศส

และอังกฤษเสียสิ้นเชิง ข้างฝ่ายเมืองมะริด เมืองตะนาวศรีก็เกิดการ
รบพุ่งกันขึ้นกับไทย ฝรั่งเศสต้องลงเรือรบหนีไปสิ้น ในกรุงศรีอยุธยา
ครั้งนั้นเหลืออยู่แต่ชาติฮอลันดา ซึ่งตอนนี้ไปก็ทำการค้าขายต่างประเทศ
เป็นใหญ่อยู่ในกรุงศรีอยุธยาแต่ชาติเดียว แต่ในสมัยนั้นบ้านเมืองมี
ทัพศึกกวนวายอยู่เนือง ๆ พวกฮอลันดาตั้งห้างอยู่ได้จนถึง ค.ศ. ๑๗๔๑
(จ.ศ. ๑๑๐๓) จึงได้ขนของเล็กกลับไปเมืองบาตาเวียแต่ตั้งแต่พระเพท
ราชาได้สวดยราชย์เปลี่ยนแผ่นดินใหม่ และต่อ ๆ ไปนั้น การค้าขาย
ต่างประเทศร่วงโรยลงทุกทีเป็นเพราะเกิดการสงครามภายในภายนอก
ไม่ค่อยจะมีเวลาเว้นว่าง

เรือสำเภาและเรือกำปั่นของไทยไปค้าถึงญี่ปุ่น

เอ้หมิง มาเก๊า กวางตุ้ง เกาะมะนิลา

เมกะ อ่าวเปอร์เซีย สุรัต อินเดีย

การค้าขายกับนานาประเทศ ซึ่งเป็นส่วนของชาติไทยแท้ในยุค
ที่กล่าวแต่ต้นมานั้น เมื่อเก็บความตามหนังสือที่มีปรากฏอยู่ข้างพวกฝรั่ง
ก็ดูเหมือนว่ารัฐบาลเป็นพ่อค้าเอง จึงได้ต่อเรือสำเภาและกำปั่นขึ้นไว้มาก
เรือไทยเดินถึงญี่ปุ่น เมืองเอ้หมิง มาเก๊า กวางตุ้ง ไหหลำ ไซ่ง่อน และ
เกาะมะนิลา และข้างตะวันตกนั้นถึงเมืองเมกะในทะเลแดง อ่าวเปอร์เซีย
เมืองสุรัต และชายทะเลมะละบาร์ และโคโรมัลเดลในประเทศอินเดีย
ฝ่ายเรือต่างประเทศตามเมืองที่กล่าวมานั้น ข้างทิศตะวันออกและ

ข้างหมู่เกาะมลายูเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา ข้างทิศตะวันตกเข้ามาที่
เมืองตะนาวศรี

ได้ความเรื่องการค้าขายต่างประเทศซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรง
เป็นพ่อค้าเอง จนจำเริญใหญ่ยิ่งเป็นอันมากนั้น น่าจะเป็นหนทางพิจารณา
ดูว่า ในสมัยใหม่ปัจจุบันนี้ รัฐบาลสยามจะทำการค้าขายตามเยี่ยงอย่างนั้น
เสียบ้างจะไม่ดีหรือ ราษฎรไทยขัดสนยากจนหากำลังพอที่จะค้าเรือได้ไม่
ถ้ารัฐบาลไม่นำหน้าและเป็นตัวค้าเองก่อนแล้ว การค้าขายต่างประเทศ
คงจะไม่กลับเข้ามาอยู่ในกำมือของชาติไทยอีกเป็นแน่

การค้าขายต่างประเทศรุ่งโรยมาจนหมดสิ้นถึงที่สุดเมื่อเสีย
กรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเข้าสู่ศักราช ๑๑๒๙

เรื่องการค้าขายต่างประเทศครั้งสมัยโบราณ ควรจะจบลง
เพียงนี้ก่อน ต่อไปจึงจะยกเรื่องการค้าขายปัจจุบันมากล่าวเพิ่มเติมอีก

หมวด ๑๖

การค้าขายกับต่างประเทศ ของกรุงสยามในสมัยปัจจุบัน

ในหมวด ๑๕ ได้กล่าวถึงการค้าขายระหว่างกรุงสยามกับต่างประเทศสมัยโบราณ ตลอดลงมาจนถึงสิ้นสุดลงเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้แก่พม่าเข้าศึก และตั้งแต่นั้นต่อมาพระเจ้ากรุงธนบุรีรวบรวมชาวสยามที่เที่ยวแตกกระจัดพลัดพรายอยู่ รวมขึ้นเป็นกองทัพออกรบขับไล่พม่าเข้าศึกไปได้สิ้นเชิง แล้วตั้งพระนครเป็นกรุงธนบุรีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ พระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระยาจักรีฯ เจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌุวาริราช ๒ พี่น้องและเจ้าพระยาสุวรรคโลกเป็นนายทหารเอก ยกเป็นทัพหน้าขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ พระเจ้ากรุงธนบุรียกกองทัพหลวงตามขึ้นไปภายหลัง ครั้นนี้ขับไล่พม่าพ่ายแพ้ไปสิ้นเชิง กองทัพพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองลำปาง เมืองน่าน และเมืองแพร่ เข้าไว้ในพระราชอาณาเขตตั้งแต่นั้นมา จนตราប់เท่าทุกวันนี้

ในตอนนี้อตองขอปริยายความจริงว่า เดิมแผ่นดินสยามต่อมณฑลพายัพลงมานั้น คนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นชาติ “ละว้า” ขึ้นต่อเขมรคำว่า “ละว้า” นี้เราเรียกกันว่า “ลาว” ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ “ลพบุรี” และในจดหมายเหตุของชาติฝรั่งเศส แต่ครั้งแผ่นดินพระนารายณ์นั้นเขาเรียกเมืองลพบุรีว่า “ลูโว” ซึ่งตรงกับคำว่า “ลาว” นี้เอง แต่ความจริงนั้น

ชาติไทยทุกวันนี้สืบสายโลหิตต่อเนื่องมาตั้งแต่เมืองเชียงแสน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน ชาติไทยอพยพเลื่อนลงมาตั้งตัวเป็นอิสระได้ที่เมืองสวรรคโลก แล้วขับไล่เขมรเจ้าของที่เดิมพ่ายแพ้ไป

จึงควรเป็นที่สรรเสริญพระอุปนิสัยรักชาติของพระเจ้ากรุงธนบุรีว่าเมื่อได้รวบรวมชาติไทยภาคใต้เข้าเป็นแผ่นดินเดียวกันแล้วยังเหลือแต่ชาติไทยภาคเหนือ ซึ่งเราได้สืบสายโลหิตต่อเนื่องมา ยังเป็นเมืองขึ้นของประเทศพม่าอยู่แต่เก่าก่อน พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงทรงพระอุตสาหะยกทัพไปรบพม่าขับไล่ให้พ้นไป รวมเอาเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน เข้าอยู่ในแผ่นดินเดียวกันจนตราบเท่าทุกวันนี้ ประหลาดที่ว่า เรากลับเรียกชาติไทยฝ่ายเหนือและฝ่ายทิศตะวันออกฝั่งแม่น้ำโขงว่า “ลาว” แต่พวกที่เราเรียกว่า “ลาว” นั้นเขาเรียกตัวเขาเองว่า “ไทยเหนือ” เรียกพวกเราว่า “ไทยใต้”

ต่อนั้นมา พระเจ้ากรุงธนบุรีพระสัณญาวิปลาสขึ้น สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) จึงยกกองทัพจากเมืองเขมรเสด็จเข้ามาปราบดาภิเษกสำเร็จโทษพระเจ้ากรุงธนบุรีเสีย แล้วก็สร้างกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงขึ้นข้างฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยาจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงก่อสร้างการค้าขายทางทะเลขึ้นอย่างสมัยโบราณ

การค้าขายในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรีตลอดมาจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้นไม่น่าจะปกติได้ เพราะต้องมีสงครามต่อเนื่องกันตลอดมาจนการสงครามกับประเทศญวนสงบลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขยันขันแข็ง รักษาชาติ ศาสนาอย่างยิ่งยวดกว่าบรรพบุรุษของพระองค์ เวลานั้นส่วยสาอากรไม่พอใช้สำหรับการปกครองแผ่นดิน พระองค์จึงก่อสร้างการค้าขายทางทะเลขึ้นอย่างสมัยโบราณ ในแผ่นดินนี้การค้าขายของกรุงสยามปรากฏว่ารุ่งเรืองใหญ่โตมากอยู่ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยกเว้นแต่เมืองเชียงใหม่และเมืองขึ้นทั้งหลายของชาติอังกฤษและฮอลันดา ดังที่ปรากฏเป็นความละเอียดอยู่ในรายงานของเซอร์ จอห์น ครอว์เฟิร์ด ราชทูตอังกฤษ และตามจดหมายเหตุของมิสเตอร์มัลลอคค์ได้ความว่า ท่าเรือกรุงเทพฯ มีเรือค้าไทยถึง ๒๐๐ ลำ กะลาสีคนเรือไทย ๔,๙๑๒ คน ค้าขายรายทางขึ้นไปถึงเมืองเอ้หมิง มาเก่าทางทิศเหนือ ถึงเกาะชวามลายูทางทิศใต้ ในที่สุดเวลานั้นการค้าขายจากท่าเรือในกรุงเทพฯ เป็นท่าเรือใหญ่ที่สุดในทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยกเว้นเมืองเชียงใหม่ และเมืองอื่น ๆ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งในเกาะชวาและอินเดีย

การค้าขายของไทยในสมัยปัจจุบัน

เมื่อดูมาถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลเลิกการค้าขายเสียสิ้นเรือค้าไทยและกะลาสีไทยแทบจะไม่มีเสียเลย การปกครองแผ่นดินโดยที่รัฐบาลไม่ทำอะไร ปล่อยให้การทำงานเป็นไปเองดำเนินกันไปเอง “Laisser faire et Laisser aller” นั้น จึงได้ผลร้ายอย่างที่ได้กล่าวมานี้ และเพราะเหตุนี้การค้าขายทั้งสิ้นของกรุงสยามทางทะเล จึงต้องตกเข้าอยู่ในมือชนชาวต่างประเทศทุกอย่าง ราษฎรมีแต่จะนำผลปลุกเพาะที่ทำได้ออกไปใช้ค้ำระวางเรือ ค่าแรงคนงาน ทำสินค้าที่ชาวต่างประเทศทำเข้ามาขายเท่านั้น และข้างฝ่ายในเมือง พวกจีน แขก และฝรั่งที่เข้ามาแย่งทำการค้าขายได้เงินกำไรและค่าแรง เขาก็แบ่งเงินนั้นส่งออกไปสู่บ้านเกิดเมืองมารตรของเขาอีก ถ้าหากความเจริญทางการค้าขายดำเนินไปได้อย่างสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ค่าแรง ค่าระวาง และกำไรทั้งหลายจะตกอยู่ในประเทศของเราฝ่ายเดียว ไม่ต้องให้คนต่างประเทศแบ่งเอาไปเป็นส่วนใหญ่อย่างเดี๋ยวนี้

ในเรื่องการค้าขายของกรุงสยามแต่สมัยโบราณตลอดลงมาจนถึงต้นแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ มีความรุ่งเรืองเพราะการทำนาเป็นใหญ่กว่าอย่างอื่น การทำน่ายังเจริญขึ้นเพียงใดราษฎรก็หักล้างถางพงปราบที่ดินทำนาแผ่ไพศาลกว้างขวางออกไปทุกที ถึงที่สุดชาวนาต้องแข่งขันราคาขายข้าวกันในหมู่พวกชาวนาเอง ราคาข้าวที่ขายได้จึงค่อยตกต่ำลงเสมอไป ถึงที่สุดราคาข้าวตกต่ำมากจนชาวนาไม่มีกำไร ต้องเป็นหนี้สิน

เขาลงไม่มีเวลาที่จะกลับพื้นตัวได้ และการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ต่างอื่น นอกจากปลูกข้าวก็แทบจะไม่มีเสียเลย

ต่อไปนี้จะต้องใคร่ครวญดูว่า เหตุใดราษฎรจึงไม่รื้ออันเปลี่ยนอาชีพไปทำการอย่างอื่นบ้าง ข้อนี้แหละบ่งให้เห็นว่า การปกครองของรัฐบาล โดยนโยบายที่ปล่อยให้การทั้งหลายเป็นไปเอง และดำเนินไปเอง โดยที่ผู้ปกครองไม่ออกกำลังและความคิดช่วยเหลืออะไรเลย และไม่ทำอะไรเสียเลยนั้น เป็นเหตุให้ฐานะของราษฎรทั่วไปตกต่ำได้จริงแท้

ในต้นแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ ยังมีการศึกสงครามอยู่บ้าง เช่นกับต้องรบกับเมืองญวนทางทิศตะวันออก และต้องมีความกังวลในการป้องกันความอิสรภาพของประเทศอยู่รอบข้าง ไหนยังได้ผลประโยชน์ในส่วยสาอากรไม่พอใช้ พระเจ้าแผ่นดินต้องลงทุนค้าขายเองหากำไรมาใช้ในการแผ่นดิน และข้าราชการในสมัยนั้นก็หาความสุขสำราญเท่ากับข้าราชการในสมัยต่อมาไม่ ทั้งพลเมืองก็ต้องถูกเกณฑ์ไปชดดาทัพรายทางตลอดฝั่งแม่น้ำโขง รัฐบาลได้ความยุ่งยากลำบากกายและใจอยู่ จนถึงที่สุดในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทำหนังสือสัญญากับฝรั่งต่างประเทศฝ่ายตะวันตก ยอมเสียอิสรภาพให้ชนต่างประเทศเข้าปกครองกันเองตามกฎหมายบ้านเมืองของเขา ในพระราชอาณาเขต ได้แล้ว จึงสิ้นความกังวลไปทางหนึ่ง ตั้งใจรักษาแต่ทางพระราชไมตรีตามหนังสือสัญญานั้นอยู่ได้อย่างเคร่งครัด พวกฝรั่งต่างประเทศไม่มีโอกาสที่จะพาลก่อวิวาทได้

ขายข้าวได้ราคาดี เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดิน ไม่ต้องกังวลด้วยการค้าขาย

ต่อนั้นมาการทำนาค่อยเจริญขึ้น เพราะขายข้าวได้ราคาดี ถึงกับฐานะของพลเมืองพลอยสูงขึ้นกว่าเก่าได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยลำพังตนเองที่ควรต้องเป็นไปตามธรรมดา หาใช่เป็นด้วยความบำรุง เกื้อกูลของรัฐบาลไม่ ในกรุงสยามมีความสงบศึกมานับแต่เลิกสงคราม กับญวน

แต่ในตอนหลังในรัชกาลที่ ๕ ผลประโยชน์แผ่นดินงอกมากขึ้น ถึงปีละ ๘๐ ล้านบาท พระเจ้าแผ่นดินไม่ต้องทำอะไรเพราะไม่มีความกังวล ในศึกสงคราม ก็มีแต่จะแสวงหาความสุข แบ่งเอาเงินผลประโยชน์แผ่นดิน ไปใช้เป็นส่วนพระองค์

กรุงสยามสงบศึกมาได้ ๑๐๐ ปีเศษ มาตอนปลายในแผ่นดิน รัชกาลที่ ๕ ที่ ๖ เงินผลประโยชน์แผ่นดินมากขึ้น แต่ท่านก็แบ่งเอา เสียมากขึ้นเกินส่วนที่ควร จนถึงที่สุดแบ่งเอาเงินแผ่นดินไปใช้ถึง ๑๒ ล้านครึ่ง เป็นส่วน ๑ ใน ๗ ของเงินได้ของแผ่นดินที่พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ พระองค์ทำได้ ดังนั้นก็โดยอำนาจสมบูรณาญาสิทธิเต็มที่ ไม่มีผู้ใด จะกล้าคัดค้านได้ เงินแผ่นดินที่แบ่งเอาไปใช้อย่างฟุ่มเฟือยนั้น ออกจาก มูลเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินมีพระโอรสติดามากมายหลายพระองค์ นอกจากนี้ ยังมีเจ้าจอมคนโปรดอีก ท่านเหล่านี้ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยขึ้นตามกัน

มาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ท่านไม่มีสตรีเป็นราชบริพารมากมายก็จริง แต่ทรงพระเมตตากรุณาแก่คนทั้งหลาย แก่กล้าเป็นพระนิสสัย ใครจะขอเงินสักเท่าใดท่านก็ให้อย่างพระเวสสันดร ชัดใครไม่ลอง บอกพระราชทานเขาเงินรายได้ส่วนพระองค์ไม่พอ กรมพระคลังข้างที่ต้องตั้งเป็นรายหนี้ผ่อนใช้จนสิ้นแผ่นดิน จึงได้หยุดจ่ายกัน อันที่จริงเงินรายได้กระจายออกไปตามพ่อค้าวานิชทั่วทั้งแผ่นดิน พอสวรรคตลงเงินใช้หมุนเวียนในตลาดก็ร่อยหรอไปทันตาเห็นเหมือนกัน

แต่เมื่อคิดว่าเงินรายได้ของแผ่นดิน ต้องเสียไปสำหรับพระเจ้าแผ่นดินมากมายดังที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาใช้บำรุงความเจริญของบ้านเมืองได้ตามความปรารถนาของราษฎร ขาดการศึกษา การอนามัย และขาดความสงเคราะห์ทุกอย่างแก่การกสิกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เป็นต้น ถ้าท่านไม่เอาเงินแผ่นดินไปใช้เสียมากมายเช่นนั้นฐานะของพลเมืองคงจะดีกว่าทุกวันนี้เป็นอันมาก

เพราะเหตุนี้แหละจึงบังเกิด “คณะราษฎร” อันมีพรรคพวกร่วมใจทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนผู้รักชาติแท้ได้ก่อการปฏิวัติเสียสละชีวิตเข้ายึดอำนาจสมบูรณาญาสิทธิของพระเจ้าแผ่นดินเข้ามาอยู่ใต้อำนาจปวงชนราษฎร ตั้งรัฐธรรมนูญการปกครองขึ้นใหม่ ให้ปวงชนราษฎรทุกคนเป็นเจ้าของแผ่นดิน ให้ตั้งผู้แทนตัวเข้ามารวมกันเป็นสภาราษฎรขึ้น สภานี้จึงมีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดิน

การที่รัฐบาลแต่ก่อนเอาเงินส่วนใหญ่ในผลประโยชน์แผ่นดินไปใช้บำรุงความสุขสมบูรณ์ของเจ้านายมากมายนักหนา และมีได้นำพาถึงการค้าขายของชาติเลย จนการค้าขายตกเข้าอยู่ในมือชาวต่างประเทศหมดสิ้น กล่าวแต่เพียงการค้าขายทางทะเลทางเดียว ถ้านับเวลาที่กรุงสยามได้เริ่มก่อสร้างตัวมาเมื่อภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เมื่อยังมีการศึกติดต่อกับพม่า และต่อเนื่องมาถึงศึกเมืองญวนในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ นั้น แน่แล้วการค้าขายทางทะเลต้องหยุดยั้งไปเอง ชาติฝรั่งที่เข้ามาตั้งห้างค้าขายอยู่ก่อนก็เลิกถอนกลับออกไปสิ้นเชิง

แต่ด้วยเดชความขยันขันแข็งของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงรักชาติ ศาสนา ยิ่งเยี่ยมกว่าบรรพบุรุษของท่านในแผ่นดินก่อน ๆ ทรงเห็นว่าส่วยสาอากรในเวลานั้นไม่พอใช้ในราชการปกครองแผ่นดินจึงทรงก่อการค้าขายทางทะเลขึ้นกับต่างประเทศตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

หมวด ๑๗

เหตุที่จำนวนสินค้าขาออกนอกประเทศ และสินค้าเข้าในประเทศไม่เท่ากัน

ในหมวดที่ ๑๖ ได้พรรณนาถึงเรื่องการค้าขายระหว่างประเทศของกรุงสยามมาจนถึงที่สุดว่าในการค้าขายต่างประเทศนั้น กรุงสยามต้องเสียเปรียบที่ตรงว่าชาวเมืองไม่ได้ทำการค้าขายและเดินเรือเอง การค้าขายการเดินเรือตกอยู่ในมือคนต่างประเทศทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้กรุงสยามจึงต้องส่งสินค้าออกนอกประเทศมากกว่าที่ได้รับเข้ามาในเมืองเป็นจำนวนราคาถึงปีละ ๒๐ ล้านบาท หรือจะว่าแต่โดยสั้น ๆ ก็คือจำนวนราคาสินค้า ๒๐ ถึง ๓๐ ล้านบาทนั้น เป็นจำนวนเงินที่เราต้องใช้หนี้ชำระบัญชีให้แก่เขาทุกปี เราไม่มีเงินทองจะส่ง หรือถ้ามีบ้างก็จะส่งไม่สะดวก จึงต้องส่งสินค้าไปแทน

ประเทศอื่นในทวีปยุโรป อเมริกาใต้ และในทวีปเอเชียที่เหมือนอย่างเราก็มีหลายประเทศ เช่นประเทศอินเดียที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองเรานี้เป็นต้น ต้องส่งสินค้าออกไปเมืองอังกฤษเป็นราคามากกว่าที่ได้รับจากอังกฤษปีหนึ่งไม่ต่ำกว่า ๑๕ ล้านปอนด์ หรือ ๑๖๕ ล้านบาท ข้างฝ่ายประเทศที่ทำการค้าขายได้เปรียบ โดยที่ส่งสินค้าออกนอกเมื่อน้อยกว่าที่ได้รับเข้ามาก็มีหลายประเทศ ยกตัวอย่างประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส เป็นต้น คือ ในประเทศอังกฤษ ปี ค.ศ. ๑๙๐๓ นั้น

ราคาสินค้าเข้าเมือง (คิดเป็นเงินฝรั่งเศส) ๑๓,๖๙๔	ล้านฟรังก์
ราคาสินค้าออกนอกเมือง	๗,๓๓๙ ล้านฟรังก์
ผิดเงินกัน	๖,๓๕๕ ล้านฟรังก์

จำนวนเงินอังกฤษซื้อสินค้าต่างประเทศใช้มากกว่าที่ขายได้ถึงเท่านี้ ถ้าจะต้องเอาเงินทองออกใช้หนี้กันแล้ว อังกฤษจะซื้อของนอกประเทศได้เพียง ๖ เดือนเท่านั้นเอง เพราะรู้กันอยู่ว่าในประเทศอังกฤษมีทองสำรองอยู่ไม่เกิน ๓,๐๐๐ ล้านฟรังก์ แต่อันที่จริงประเทศอังกฤษกลับได้เงินทองเข้ามาในเมืองมากกว่าที่ได้ส่งออกไปอีก ในประเทศฝรั่งเศสก็เหมือนกัน เมื่อรวมจำนวนราคาสินค้าออกนอกเมืองและที่เข้าเมือง ดูในกำหนด ๕ ปี ถึง ค.ศ. ๑๙๐๓ ก็ได้ความว่า

จำนวนราคาสินค้าเข้าเมืองใน ๕ ปี รวม	๒๒,๖๒๘ ล้านฟรังก์
จำนวนราคาสินค้าออกนอกใน ๕ ปี รวม	๒๐,๖๙๖ ล้านฟรังก์
ใน ๕ ปีผิดเงินกัน	๑,๐๓๒ ล้านฟรังก์

เมื่อคิดถัวกันลงก็ได้ความว่า ปีหนึ่งฝรั่งเศสซื้อสินค้าต่างประเทศมากกว่าที่ขายออกไปได้ถึง ๓๘๖ ล้านฟรังก์ ถ้าเมืองฝรั่งเศสต้องใช้เงินทองมากถึงปีละเท่านี้ เงินทองที่ใช้หมุนเวียนกันอยู่ในเมืองคงหมดสิ้นไปเป็นแน่ แต่อันที่จริงเงินมิใช่หมุนเวียนบริบูรณ์คืออยู่เสมอ ในกำหนด ๕ ปีที่อ้างนี้ จำนวนเงินทองที่เข้าไปในประเทศฝรั่งเศสยังกลับมากขึ้นถึง ๑,๑๔๔ ล้านฟรังก์ หรือออกมากขึ้นปีละ ๒๒๙ ล้านฟรังก์

เหตุใดราคาสินค้าขาเข้าและขาออกจึงหักลบกันไม่ได้

ตามจำนวนเลขที่ได้ยกมาอ้างใน ๒ ประเทศนั้น สำนแดงความจริงให้เห็นปรากฏว่า วิธีที่จะคิดดูการค้าขายระหว่างประเทศว่าจะได้เปรียบเสียเปรียบกันเพียงใดนั้น จะคิดเอาแต่จำเพาะจำนวนราคาสินค้าขาเข้ามาหักกันกับราคาสินค้าออกเท่านั้นไม่ได้ ต้องคิดบัญชีหักเงินเจ้าหน้าที่ลูกหนี้กันจึงจะถูก ยอดบัญชีเงินคงผิดกันกับบัญชีราคาสินค้าเข้าออกอยู่เสมอ และสินค้าเข้ากับสินค้าออกนั้น ก็คงไม่มีเวลาที่จะเท่ากันพอดีได้ จะต้องเอารายรับ รายจ่ายต่าง ๆ ทางอื่นมาบวกหรือลบด้วยทุกครั้งไป จึงจะได้จำนวนที่พอจะใกล้เคียงความจริงบ้าง แต่รายต่าง ๆ นั้นมีหลายชนิดนัก จะยกมากล่าวได้ก็แต่รายซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอยู่มากเท่านั้น คือ

ประเทศจะมั่งมีได้ก็เพราะมีเรือบรรทุกสินค้า

๑. ค่าใช้สอยในการขนสินค้าออกนอกประเทศซึ่งมีจำนวนค่าระวางเรือหรือรถไฟกับค่าอินชัวร์นัสนับประกันสินค้านั้นเป็นใหญ่ ถ้าเมืองที่ส่งสินค้าออกนอกประเทศทำธุระในการนี้เสียเอง เมืองนั้นก็จะเป็นเจ้าหนี้ของเมืองที่รับของในค่าระวางบรรทุกสินค้านั้นได้ เพราะเหตุว่าค่าระวางนี้ย่อมจะเกิดมีขึ้นต่อเมื่อได้ส่งสินค้าพ้นไปแล้ว เช่นเดียวกันกับราคาสินค้าที่เข้ามาในเมืองเรานั้น เราจำจะต้องใช้ค่าระวางเรือเพิ่มเติมให้เขาต่อภายหลังอีกต่างหาก เพราะฉะนั้นเราจึงจะต้องใช้หนี้เขาในส่วนค่าระวางนี้อีกชั้นหนึ่ง

ประเทศอังกฤษเป็นเมืองที่มีเรือมาก ได้ขนส่งสินค้าของเขาเอง ออกไปแล้ว ยังได้ขนส่งสินค้าส่วนมากจากเมืองต่างประเทศกลับมาอีกทีว่ หนึ่งด้วย ประเทศอังกฤษจึงเป็นเจ้าหนี่ของนานาประเทศในรายการระวาง เรือนี้ใหญ่ยิ่งกว่าประเทศอื่น กรมพาณิชย์การอังกฤษประมาณว่าปีหนึ่ง ชาติได้ผลประโยชน์ทางนี้ถึง ๙๐ ล้านปอนด์ หรือ ๑,๑๗๐ ล้านบาท

ข้างฝ่ายประเทศฝรั่งเศสยังมีเรือบรรทุกสินค้าของเขาเอง น้อยอยู่ ประมาณกันว่ามีเรือพอกับที่จะบรรทุกของที่ส่งออกนอกประเทศ ได้เพียงครึ่งหนึ่งในจำนวนสินค้าเท่านั้น และส่วนสินค้าที่เข้าเมือง เรือฝรั่งเศส ยังได้รับบรรทุกน้อยลงอีกเพียงเศษ ๑ ใน ๓ เพราะฉะนั้นประเทศฝรั่งเศส ต้องใช้หนี้ส่วนค่าระวางเรือปีหนึ่งประมาณถึง ๓๐๐ ล้านฟรังก์

เมืองเราไม่มีเรือของชาติ ต้องอาศัยเรือต่างประเทศบรรทุกสินค้า ทั้งขาเข้าและขาออก ต้องเป็นหนี้เขาทางนี้มาก เพราะฉะนั้นเราจึงต้อง ส่งสินค้าออกไปมากกว่าจำนวนที่ได้รับสินค้าเข้าเมือง ราคาสินค้าขาออก ที่มากกว่าขาเข้าเท่าใดนั้น ต้องเอาไปใช้หนี้รายนี้เป็นส่วนใหญ่ เมื่อได้ สืบดูตามห้างเจ้าของเรือ แม้แต่เพียงระยะทางระหว่างเมืองสิงคโปร์ และฮ่องกง ซึ่งเป็นแต่เพียงระยะในต้นทางเท่านี้ก็คงจะได้จำนวนเลขพอที่ จะนึกเสียตายแล้วว่า เราควรจะเดินเรือในระยะนี้เสียเองก่อน เมื่อมีความ เจริญขึ้นอีก จึงเพิ่มเติมเรือเดินทางไกลออกไป

ในปี ร.ศ. ๑๒๘ มีจำนวนเรือไฟที่ออกเดินจากกรุงเทพ ฯ ๘๒๙ ลำ รวม ๗๗๓,๓๑๐ ตัน มีเรือกำปั่นใบ ๓ ลำ ๓,๑๑๑ ตัน เรือสำเภา ๑๕๓ ลำ ขาเข้ามากกรุงเทพ ฯ ก็เท่ากัน เพราะเรือพวกเดียวกันเองเดินกลับมา กลับไปประจำท่าอยู่ และในเรือพวกนี้ขึ้นชื่อว่า มีชักธงไทยอยู่เป็นเรือไฟ ๑๐๘ ลำ ๕๔,๓๖๒ ตัน ค่าระวางทั้งสิ้นจะรวมเป็นปีละเท่าใด หามิบัญชีไม่

ส่วนคนโดยสารที่ไปและมากรุงเทพฯ นั้น มีจำนวนชั้นที่หนึ่ง ๓,๒๕๐ คน
ชั้นดาดฟ้า ๑๒๓,๑๖๐ คน

๒. จำนวนเงินที่ควรจะบวกเข้าหรือลบออกจากจำนวนราคาสินค้าเข้าออกนั้น มีรายเงินค่าดอกเบี้ยในต้นเงินที่ได้ไปลงไว้นอกประเทศเป็นรายสำคัญที่ ๒

บรรดาชาติต่างประเทศที่มั่งมีเงินทองสะสมเป็นกองทุนอยู่มากนั้นนอกจากที่ได้ให้ทุนทำผลประโยชน์อยู่ในบ้านเมืองของตัวเองแล้ว ยังไปเที่ยวลงทุนไว้ตามนานาประเทศต่อไปอีก ประเทศที่ได้รับทุนนี้ต้องใช้ดอกเบี้ย ใช้ส่วนแบ่งปันในกำไรหุ้นส่วน ใช้กำไรในการสารพัดอย่าง ที่ทุนรายนั้นทำให้เกิดผลประโยชน์ขึ้น ทั้งต้องใช้เงินเดือน ค่าจ้างต่าง ๆ ให้ชาวต่างประเทศขนเอาไปด้วย เป็นต้นว่ารัฐบาลต้องส่งดอกเบี้ยและผ่อนต้นทุนที่กู้เขามาทำทางรถไฟทุกปี บริษัทรถไฟปากน้ำท่าจีนแม่กลองต้องส่งค่าแบ่งปันกำไรให้ผู้ถือหุ้นส่วนที่อยู่นอกประเทศ ต้องส่งกำไรทุกอย่างที่ห้างและบริษัท หรือบุคคลชาวต่างประเทศที่มาลงทุนไว้ในเมือง ต้องส่งเงินออกไปใช้ค่าลูกจ้างของเขาที่ทำการอยู่นอกประเทศ และต้องใช้ค่าแรงคนต่างประเทศที่เข้ามาหากินอยู่ในเมือง มีพวกจีนใหม่เป็นรายสำคัญ คนพวกนี้ส่งเงินออกไปต่างประเทศรวมปีหนึ่ง ๆ จะไม่เป็นจำนวนน้อยเลย กรุงเทพฯต้องใช้หนี้รายนี้มากมายเท่าใดก็เหลือที่จะประมาณได้

ประเทศสยามต้องใช้ค่าลูกจ้าง ค่าแรงคนต่างประเทศเหลือประมาณ

ส่วนประเทศที่มั่งมีเช่นประเทศอังกฤษเป็นต้นนั้น ปีหนึ่งประมาณกันว่า ชาติดังกล่าวได้รับผลประโยชน์รายได้ทางนี้จากนานาประเทศ และจากเมืองขึ้นของเขาถึง ๘๐ ล้านปอนด์ หรือ ๑,๐๔๐ ล้านบาท ในที่สุดนานาประเทศทั่วโลกที่จะต้องการทุนใช้นั้น โดยมากไปหาผู้ที่เมืองลอนดอนได้สะดวกกว่าที่อื่น

เมืองฝรั่งเศสที่เป็นเมืองเจ้าหนี้สำคัญอีกแห่งหนึ่งซึ่งประมาณกันว่า ทุนของชาติฝรั่งเศสไปเที่ยวลงไว้ตามนานาประเทศราว ๓๐,๐๐๐ ล้านฟรังก์ และได้ผลประโยชน์ปีหนึ่ง ๑,๑๓๔ ล้านฟรังก์

๓. ค่าใช้สอยที่ชาวต่างประเทศได้เข้าไปเที่ยวสัณจรอยู่ในเมืองอื่นอีกรายหนึ่ง ซึ่งเป็นจำนวนสำคัญของบ้านเมือง

คนจำพวกนี้ไม่ได้ทำผลประโยชน์อะไรได้ในเมืองที่ไปอยู่นั้น ก็ต้องชักทุนของตัวเองที่มีไว้ในเมืองเดิมมาจำหน่ายใช้ไป ประเทศใดที่มีคนชาวต่างประเทศชอบไปเที่ยวมาก ประเทศนั้นก็จะมีแต่จะได้รับจำนวนเงินส่วนนี้มาก พลเมืองประเทศใดที่ชอบไปเที่ยวอยู่แสวงหาความสุขเช่นนั้นมาก ก็ต้องชักเงินจากเมืองของตัวเองไปมาก เป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันอยู่เช่นนี้

ประเทศอิตาลีเป็นประเทศโบราณ คนต่างประเทศชอบไปเที่ยวดูโบราณวัตถุครั้งเก่าแก่ในเมืองนั้นมาก ประมาณกันว่าคนพวกนี้ขนเงินจากเมืองเข้าไปใช้ในประเทศอิตาลีปีหนึ่งเป็นจำนวน ๓๕๐ ล้านฟรังก์

เมืองสวิตเซอร์แลนด์เป็นภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยภูเขาใหญ่สลับซับซ้อน และบางแห่งสูงจนหนาวน้ำแข็งชงอยู่บนยอดได้ตลอดปี มีทะเลสาบบนพื้นดินที่สูงหลายแห่งที่ไม่กว้างใหญ่เกินสุดสายตาที่จะเห็นฝั่งข้ามปากได้ ธรรมชาติของโลกตกแต่งให้เห็นภาพเขาไม้และน้ำประกอบกันกับภูเขาเป็นความงดงามขอบตาคนมาก ทั้งอากาศก็สดชื่นดีกว่าที่อื่น คนชาวต่างประเทศที่มั่งมีทรัพย์สมบัติชอบไปเที่ยวอยู่แสวงหาความสุขตามฤดูกาลเสมอ ชาตีสวิตเซอร์แลนด์ก็ได้ผลประโยชน์จากการใช้จ่ายของคนเหล่านี้ปีหนึ่งราว ๒๐๐ ล้านฟรังก์

แต่ในแผ่นดินฝรั่งเศสได้ผลประโยชน์ทางนี้มากกว่าเมืองอื่นทั้งสิ้น กรุงปารีสที่เป็นเมืองหลวงงดงามมีที่เที่ยวที่สนุกสำราญมาก ยังมีเมืองเปา เมืองนีซ และที่ตามชายทะเลที่งดงามอีก คนต่างประเทศที่มีที่ได้จากทรัพย์สมบัติของเขาพอที่จะไม่ต้องหากินอย่างอื่นเข้าไปอาศัยหาความสุขอยู่ประจำราว ๖๖,๐๐๐ คน ถ้าคิดกะประมาณดูว่าคนหนึ่งต้องใช้สอยในการเลี้ยงชีพเพียงวันละ ๒๐ ฟรังก์ ก็จะเป็นจำนวนเงินถึงปีละ ๔๘๐ ล้านฟรังก์

บรรดาชาติซึ่งเป็นลูกหนี้ในรายนี้ก็คือชาวเมืองอังกฤษ อเมริกาเหนือและรัสเซียเป็นต้น ที่ได้ขนเงินไปส่ง เมื่อรวมจำนวนเข้าดูจึงจะเห็นได้ว่าเงินที่ใช้หักหนี้กันกับสินค้าเข้าเมืองและออกไปนั้น เป็นจำนวนมากมายใหญ่หลวงเพียงไร

ดูแต่ในกรุงเทพฯ ก็พอเห็นเค้าได้บ้างว่าจำนวนคนชาวบ้านนอก
ที่ไปมาทางรถไฟและเรือเมล์ต่าง ๆ นั้น จะเอาเงินค่าแรงที่เขาทำได้
เข้ามาใช้จ่ายสักเพียงใด ยิ่งไปเข้าบ่อนเบี้ยเสียด้วยก็ยิ่งฉิบหายมากขึ้น
ชาวบ้านชาวร้านต้องพลอยได้เงินส่วนนี้โดยตรงและทางอ้อมเสมอไป

ที่เมืองมอนติคาร์โลมีบ่อนเบี้ยสำคัญอยู่แห่งหนึ่งในยุโรป รัฐบาล
ได้ผลประโยชน์จากบ่อนนี้เลี้ยงตัวเป็นกำลังใหญ่อยู่ทางเดียว แต่เขาห้าม
ไม่ให้ชาวเมืองเข้าไปเล่นในบ่อนนั้น เพื่อประสงค์จะเก็บผลประโยชน์
จากนักเลงที่เป็นคนต่างประเทศฝ่ายเดียว ถ้าไปเล่นฉิบหายลงถึงกับต้อง
ฆ่าตัวตายเอง ก็มีปาชาไว้สำหรับฝังศพให้ด้วย

ดุลยภาพของการค้าขายระหว่างประเทศ (Balance of International Trade)

ในที่สุดจะรวบรวมใจความในหมวดนี้มากำหนดลงเป็นคำอธิบาย
ได้สั้น ๆ ว่า การค้าขายระหว่างประเทศ เมื่อจะคิดลบล้างกันดูว่าจะ
แลกเปลี่ยนเท่าเทียมกันได้อย่างไรแล้ว (Balance of Trade) จะเอาแต่
จำนวนสินค้าขาเข้ากับสินค้าขาออกมาหักลบกันไม่ถูก เพราะสินค้าออก
กับสินค้าเข้าไม่มีเวลาที่จะเสมอเท่าเทียมกันเลย จะเท่าเทียมกันได้
ก็โดยทางที่รวมบัญชีเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ทุกรายรับรายจ่ายมาหักกันลงเท่านั้น

หมวด ๑๘

การชำระหนี้กันในระหว่างประเทศ

คนโดยมากมักจะเห็นกันว่า ประเทศใดที่มีสินค้าเข้าเมืองมากกว่าที่ส่งออกนอกแล้ว เมืองนั้นจะดำเนินไปในทางที่จะล้มละลาย แต่ได้ชี้แจงมาในหมวดก่อน พอที่จะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่าความจริงไม่เป็นเช่นนั้น

ควรจะพูดเสียว่าในการค้าขายระหว่างประเทศนั้น เมื่อได้คิดบัญชีรวมรายหนี้สินทุกอย่างมาหักลบกันลงแล้ว เมืองใดที่ยังเป็นหนี้เขาอยู่ข้างเดียว เมืองนั้นอาจจะล้มละลายได้ ประดุจเดียวกันกับบุคคลที่เป็นหนี้เขาไม่มีสมบัติจะใช้พอ

ผิดกันที่ตรงว่าประเทศที่เป็นหนี้เขานั้น ถ้าไม่มีเงินทองจะส่งออกไปใช้พอ หรือถ้าต้องส่งเงินทองออกไป จะไม่มีเงินใช้หมุนเวียนพอในบ้านเมือง ก็จำจะต้องพิมพ์ธนบัตรกระดาษขึ้นใช้ต่างเงินตรา แต่จะส่งกระดาษเช่นนี้ไปใช้นอกประเทศไม่ได้ ต่อไปก็ต้องกู้ยืมเงินต่างประเทศนั้นเองมาใช้หนี้ให้แก่เขา คือต้องตกเข้าอยู่ในหนทางที่จะเดินไปข้างจะล้มละลาย มีประเทศในยุโรปและอเมริกาได้หลายประเทศที่เป็นอยู่ดังกล่าวทุกวันนี้

แต่ถึงเช่นนั้นก็ดี เมื่อการใช้หนี้สินเป็นการแผ่นดินใหญ่โต เช่นนั้นขึ้นแล้ว เหตุสำคัญทางอื่นที่จะคอยช่วยลบล้างความอันตราย ให้เบาลงได้ก็ยังมีอยู่บ้าง

ในชั้นต้นบุคคลที่เป็นหนี้เขาส่วนตัวนั้น จะต้องหาทางหนึ่ง ทางใดที่จะไม่ต้องส่งเงินทองออกไป เพราะเหตุที่จะส่งไม่สะดวก หรือ เพราะเหตุที่เงินตราประเทศหนึ่งจะเอาไปใช้ในประเทศอื่นไม่ได้เต็มราคา บุคคลผู้นั้นจำจะต้องไปหาซื้อใบสั่งจ่าย (Cheque) จากบรรดาพวกพ่อค้า ที่ได้ส่งสินค้าในเมืองออกไปขายนอกประเทศ ที่เป็นเมืองเดียวกัน กับบุคคลนั้นจะส่งเงินไปใช้หนี้ พ่อค้าผู้นี้ได้รับเงินแล้วก็ทำตัวส่งให้ บุคคลนั้นส่งต่อไปถึงเจ้าหนี้ของตัว ให้เจ้าหนี้ถือใบสั่งจ่ายของพ่อค้า ไปเบิกเอาเงินจากลูกหนี้ของพ่อค้าที่ได้ซื้อของไป

แต่เมื่อได้กล่าวมาแล้วว่า พลเมืองนี้เป็นลูกหนี้ชาวต่างประเทศ ากส่วนกว่าที่ชาวต่างประเทศเป็นลูกหนี้ เพราะฉะนั้นจำนวนเงินรวม ทั้งสิ้นที่จะต้องส่งออกไปใช้หนี้ค่าสินค้าที่ได้ซื้อเข้ามานั้น จึงมีมากกว่า จำนวนเงินที่ชาวต่างประเทศเป็นลูกหนี้ในค่าสินค้าที่ได้ซื้อออกไป จากเมืองนี้ เมื่อมีผู้ต้องการเงินต่างประเทศที่ในเมืองนี้ออกไปใช้หนี้ มากขึ้น เงินต่างประเทศนั้นก็จะต้องมีราคาสูงขึ้นเป็นธรรมดาอยู่เอง

เมื่อการเป็นไปเช่นนี้ เงินต่างประเทศจะมีอำนาจซื้อของ ในเมืองได้มากขึ้นกว่าเก่า เพราะราคาคurrencyเงินนั้นสูง ราคาสินค้าในเมือง ตกต่ำลง หรือถ้าจะเอาราคาคurrencyเงินในเมืองกับราคาคurrencyเงินนอกเมืองมาเปรียบเทียบกัน ราคาคurrencyเงินนอกจะสูงกว่าราคาปกติของเงินในเมือง หรือจะพูดอีก อย่างหนึ่งก็คือ เงินในเมืองจะแลกเงินต่างประเทศได้น้อยกว่าปกติ

เป็นต้นว่า รัฐบาลได้ตั้งอัตราแลกเปลี่ยนบาทกับทองปอนด์อังกฤษลงไว้ว่า เงิน ๑๑ บาท ให้มีราคาเท่า ๑ ปอนด์ เมื่อเวลากรุงสยามกับกรุงอังกฤษต่างก็เป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้แก่กันในการแลกเปลี่ยนสินค้าและการอื่น ๆ หักลบบัญชีลงแล้ว ถ้ารายหนี้ข้างหนึ่งพอลบล้างกันกับรายหนี้อีกข้างหนึ่งได้ไม่ต้องติดค้างกัน เงิน ๑ ปอนด์ก็จะแลกเปลี่ยนได้ ๑๑ บาท เป็นปกติอยู่เสมอไป

แต่ถ้ากรุงสยามเป็นหนี้กรุงอังกฤษมากกว่าที่กรุงอังกฤษเป็นหนี้ จะต้องใช้ทองปอนด์เขามากกว่าจำนวนที่ได้มาแน่แล้ว ราคาเงินอังกฤษคือทองปอนด์ที่จะมีขายในกรุงสยามตามบรรดาบุคคลที่เป็นหนี้ชาวอังกฤษนั้นก็จำเป็นจะต้องแพงขึ้นตามกฎหมายตราที่คอยบังคับอยู่เสมอว่า ของสิ่งใดที่มีผู้ต้องการมากแต่ของสิ่งนั้นมิได้พอกับความต้องการของนั้นจะต้องแพงขึ้น สมมติว่าในขณะนี้ราคาเงินอังกฤษในกรุงสยามจะแพงขึ้นกว่าปกติ ๒๕ สตางค์ หรือปอนด์หนึ่งจะเป็นราคา ๑๑ บาท ๒๕ สตางค์ ถ้าเป็นตามส่วนนี้ เงินอังกฤษหนึ่งปอนด์ก็จะซื้อสินค้าในกรุงสยามได้เท่าราคา ๑๑ บาท ๒๕ สตางค์ หรือซื้อได้จำนวนสินค้ามากขึ้นกว่าเก่าอีก ๒๕ สตางค์ หรือจะคิดแต่หยาบ ๆ ก็คือว่า สินค้าเมื่อยังปกติอยู่มีราคา ๑๑ บาทนั้น มาตอนนี้จะมีราคาแพงขึ้นเพราะราคาเงินบาทตกต่ำโดยที่จะเทียบกับกับราคาปอนด์ แปลว่าราคาของจะตกต่ำลงเพราะราคาทองปอนด์สูงขึ้น

ผลของการที่เป็นหนี้ต่างประเทศ ตามที่ได้ชักทำเนียบมากล่าวนี้ จะมีเป็นความสำคัญใหญ่อยู่ก็คือ

๑. ความเสียหายจะเกิดขึ้นในบรรดาพวกที่เป็นลูกหนี้ชาวต่างประเทศทั่วไป มีพวกพ่อค้าที่สั่งของเข้ามาขายในเมืองเป็นตัวสำคัญ คนพวกนี้เมื่อเวลาการค้าขายปกติอยู่ จะต้องใช้หนี้เขาเพียงปอนด์ละ ๑๑ บาท มาตอนนี้เงินบาทตกราคาหรือเงินปอนด์ขึ้นราคาจะต้องเติมเงิน ขึ้นถึง ๑๑ บาท ๒๕ สตางค์ จึงจะพอใช้หนี้เขาได้ ๑ ปอนด์

๒. บรรดาสินค้าอังกฤษที่มีเข้ามาขายอยู่ในเมืองจะต้องแพงขึ้นตามส่วนเงินบาทที่ตกราคา คือแต่ก่อนราคา ๑๑ บาท มาตอนนี้จะต้องขายราคา ๑๑ บาท ๒๕ สตางค์ พวกพ่อค้าที่เป็นลูกหนี้ต่างประเทศจึงจะไม่ขาดทุน

๓. เมื่อสินค้าต่างประเทศแพงขึ้นกว่าปกติ พลเมืองก็จะซื้อสินค้านั้นน้อยลง เป็นเหตุที่จะทำให้จำนวนสินค้าเข้าเมืองน้อยลง เพราะของจะขายยาก พ่อค้าพวกนี้ไม่กล้าสั่งสินค้าเข้ามาในเมืองมาก โดยที่จะมีกำไรน้อยลงหรือโดยกลัวขาดทุน เพราะราคาเงินในเมืองตกต่ำลงเป็นต้นเหตุ จึงไม่กล้าจะซื้อเชื่อเขามาก ลงปลายจำนวนหนี้ของกรุงสยามที่จะต้องใช้ให้แก่ต่างประเทศนั้นจะค่อยลดน้อยลง

๔. ข้างฝ่ายบรรดาพ่อค้าจำพวกที่ซื้อของส่งออกนอกประเทศนั้นเมื่อขณะเงินต่างประเทศขึ้นราคา เพราะฉะนั้นราคาสินค้าในเมืองจะถูกลงกว่าปกติ โดยคิดราคาทองต่างประเทศเป็นต้น คนพวกนี้เห็นโอกาสดีก็จะรีบซื้อสินค้าที่ตกราคานั้นส่งออกขายเอากำไรได้มากขึ้น สินค้าในเมืองจะไหลออกไปนอกประเทศมากขึ้น

๕. เมื่อสินค้าในเมืองจะไหลออกไปนอกประเทศมากขึ้น และข้างฝ่ายสินค้าเข้าเมืองก็จะน้อยลงตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๓ นั้นแล้ว พวกพ่อค้าที่ส่งของออกไปขายนอกประเทศ ต่างคนต่างจะต้องการเอาเงินที่ขายสินค้าได้นั้นกลับคืน จะต้องขายเงินปอนด์กลับเป็นบาท เป็นต้น แต่มาชั้นหลังนี้ จำนวนเงินหนี้ในเมืองน้อยลง เพราะสินค้าเข้าเมืองน้อยลงและสินค้าออกนอกมากขึ้น พวกที่จะต้องการเงินต่างประเทศในเมืองน้อยไป เพราะจำนวนเงินหนี้ที่น้อยลงนั้น กระทำให้พวกพ่อค้าที่เป็นเจ้าหนี้ชาวต่างประเทศต้องจำเป็นขายเงินต่างประเทศให้ต่ำราคาดลง หรือพวกลูกหนี้ข้างฝ่ายนอกประเทศจะหาซื้อเงินไทยที่นอกได้ยากขึ้น เพราะไทยเป็นหนี้ต่างประเทศน้อยลง ราคาเงินไทยในเมืองต่างประเทศนั้นก็เลยกลับแพงขึ้น จะแพงไปจนกว่าจำนวนหนี้ของไทยกับจำนวนหนี้ของชาวต่างประเทศพอเท่าเทียม ลบล้างหายกันไปได้ ค่าแลกเปลี่ยนบาทกับเงินต่างประเทศจะกลับแลกกันได้ตามอัตราปกติอย่างเดิม สินค้าในเมืองจะกลับขึ้นราคา ทำให้จำนวนที่จะออกนอกเมืองน้อยลงแล้ว ข้างฝ่ายสินค้าต่างประเทศจะขายดีขึ้น เพราะราคาเงินบาทกลับสูงขึ้น เป็นปกติ จำนวนสินค้าต่างประเทศก็จะกลับเข้าเมืองมากขึ้นอย่างเดิม

การชำระหนี้กันในการค้าขายระหว่างประเทศเป็นอยู่ตามธรรมดา ดังที่ได้พรรณนามาเพียงนี้ยังหาจบไม่ ยังมีเรื่องการแลกเปลี่ยนกัน ในระหว่างประเทศที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “ฟอเรกซ์เชนจ์” (Foreign Exchange) หรือที่เราเรียกกันสั้น ๆ ว่า “เอกซ์เชนจ์” หรือตามคำใหม่ที่ใช้ว่าค่าปริวรรตเงินตรา เป็นต้น ความเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่คนค้าขายควรจะต้องศึกษา แต่อยู่ข้างจะเข้าใจยากสักหน่อย จะอธิบายเรื่องแต่สั้น ๆ หาพอไม่ จำจะต้องดไวักล่าวเป็นเรื่องใหญ่ในหมวด ๑๙ ต่อไป

แต่ในหมวดนี้มีโอกาสที่จะเติมความลงได้อีกหน่อยหนึ่งว่า ผลของการเมื่อประเทศเรายังเป็นหนี้ต่างประเทศอยู่นั้น จะแพร่หลายไป กระทบถึงหมู่พลเมืองพวกไหนมาก

ได้กล่าวมาแล้ว ในขณะที่ยังเป็นลูกหนี้ต่างประเทศอยู่มาก ฝ่ายเดิวนั้น ราคาสินค้าที่ส่งออกนอกประเทศจะตกต่ำ เพราะเงินต่างประเทศจะมีอำนาจซื้อของในเมืองได้มากขึ้น โดยเหตุที่ผู้จะต้องใช้หนี้ชาวต่างประเทศจะต้องยอมเสียค่าแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมให้เกินอัตรา ค่าแลกเปลี่ยนตามปกติ จึงจะได้เงินนอกใช้หนี้เขาในทางที่จะซื้อไปส่งจ่าย ส่งออกไป พวกพ่อค้าที่ซื้อของส่งนอกประเทศได้กำไรในค่าแลกเปลี่ยน ก็อยากจะซื้อสินค้าในเมืองส่งออกนอกเรื่อยไป กระทำให้พลเมืองที่ทำ สินค้าชนิดที่ส่งออกไปนอกนั้นขายของคล่องขึ้นในเมืองไทย พวกชาวนา เป็นพวกที่มีส่วนใหญ่ในการขายข้าวส่งนอก เมื่อพ่อค้าทั้งหลายต้องการ ซื้อข้าวมากขึ้น ราคาข้าวที่กินอยู่ในพื้นเมืองและที่ส่งออกนอกจะค่อย ขยับกลับสูงขึ้นทุกที คนพวกนี้หารู้สึกไม่ว่าเมื่อเวลาราคาเงินต่างประเทศ สูงกว่าเงินบาทนั้น บรรดาสินค้าทั้งสิ้นต้องตกราคาโดยไม่รู้รู้สึกเพราะเหตุว่า ของที่เคยขายได้เป็นราคาเงินบาทแต่ก่อนเท่าใด เมื่อราคาเงินบาท ตกต่ำก็ขายได้เท่านั้น หรือกลับขายได้ราคาเงินบาทมากขึ้น กลับจะดีใจ หมั่นทำของส่งออกไปขายมากขึ้น แต่อันที่จริงเงินบาทที่ขายของได้มานั้น จะซื้อของต่างประเทศหาได้เท่าเท่าไร เงินนั้นจะมีอำนาจซื้อของได้น้อยลง เพราะเหตุที่ตกราคาและสินค้าต่างประเทศแพงขึ้น เมื่อเวลาเงินบาท ตกราคา พลเมืองทั้งแผ่นดินต้องซื้อของแพงและได้ค่าแรง ซึ่งเป็นค่าจ้าง เงินเดือนและผลประโยชน์ที่ได้ต่าง ๆ นั้นน้อยลงกว่าเมื่อราคาเงิน ยังปกติอยู่ ความสุขสมบูรณ์ในการเลี้ยงชีพจะต้องลดน้อยถอยลงทั่วกัน

ลักษณะการจะเป็นไปดังกล่าวนี้นั้นจนถึงที่สุดเมื่อค่าแลกเปลี่ยนกลับสูงขึ้นตามปกติ และถ้าสูงเลยไปอีกก็จะได้เห็นได้ทันทีว่า ที่นี้ชาวต่างประเทศกลับเป็นลูกหนี้เราเข้าแล้ว ราคาค่าแลกเปลี่ยนบาทกับเงินต่างประเทศสูงขึ้น สินค้าต่างประเทศที่เข้ามาจะต้องตกราคาลง หรืออำนาจเงินบาทจะซื้อสินค้าต่างประเทศได้มากขึ้นกว่าเก่า แต่ราคาสินค้าที่จะออกนอกประเทศได้ จะกลับตกต่ำลง เพราะเหตุที่ราคาเงินต่างประเทศในเมืองนี้ตกต่ำลง และราคาเงินบาทจะกลับสูงขึ้นนั่นเอง ทางได้ทางเสียจะค่อยจัดระเบียบกันได้เองในตัวตามธรรมดาเช่นนี้เสมอไป เว้นเสียแต่ประเทศฝ่ายหนึ่งจะเป็นหนี้เขามากเหลือเกินจนต้องขอเงินทองบรรทุกเรือส่งออกไปนอกจนสิ้นเชิง ต้องพิมพ์ธนบัตรขึ้นใช้ต่างเงินทุนหมุนเวียน ยิ่งใช้ธนบัตรมากขึ้นเพราะใช้จ่ายมากขึ้น ราคาธนบัตรจะตกต่ำลงเสมอไปเช่นกับประเทศอเมริกาได้และบางประเทศในยุโรปทุกวันนี้เป็นต้น ค่าปริวรรตเงินตราแลกเปลี่ยนของประเทศเหล่านี้ตกต่ำลงเกินร้อยละ ๕๐ ก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้เมืองนั้นจะฟื้นตัวได้โดยยาก

หมวดหน้าจะว่าด้วย ค่าปริวรรตระหว่างประเทศ (ค่าแลกเปลี่ยน)
ต่อไป คือหมวด ๑๙

ตามบัญชีรายสินค้าเข้าเมืองและออกนอกประเทศของกรมศุลกากรที่ได้ทำขึ้นทุก ๆ ปีนั้น จะสังเกตได้ว่าเมื่อเวลาการค้าขายเจริญเช่น ราคาสินค้าข้าวออกนอกประเทศมีจำนวนมากและมีราคาสูง ราคาทองเข้าเมืองในบัญชีนั้นสูงกว่าราคาทองออกนอกเมืองเสมอ แต่เมื่อเวลาเศรษฐกิจตกต่ำ ชาวนาขายข้าวได้ราคาต่ำหรือขาดทุนในการทำนา คนพวกนี้ไม่มีสมบัติอื่นจะขาย เหลือแต่ทอง เครื่องประดับ

ซึ่งเป็นของรักแต่งตัวอยู่ เมื่อเวลาเข้าที่อัปจนลงแล้วก็จำเป็นที่จะต้องขายทอง ซึ่งเป็นของประดับตัวนั้นใช้หนี้เขา โดยความรีบร้อนที่จะต้องขายจึงได้ราคาต่ำ ชาวต่างประเทศเห็นว่าราคาทองในประเทศเรานี้ต่ำ จะส่งออกไปขายนอกประเทศได้กำไร จึงเก็บทองขึ้นเล็กน้อยที่ราษฎรต้องจำเป็นขายโดยราคาถูกนั้น รวบรวมส่งออกไปขายเอากำไรนอกประเทศ

หมวด ๑๙

การแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (ค่าปริวรรต) (FOREIGN EXCHANGE)

ในหมวดก่อนได้ชี้แจงถึงเรื่องการค้าขายระหว่างประเทศซึ่งต้องเป็นลูกหนี้เจ้าหนี้กันตามจำนวนราคาสินค้าขาเข้ากับสินค้าขาออก จะมากน้อยกว่ากัน และจะจัดระเบียบในตัวเองลงเป็นปกติไปได้อย่างไรนั้น ในหมวดนี้จะต้องพูดถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ โดยที่ใช้มาตราทองหรือเงินต่างกัน ในเศรษฐกิจวิทยาเล่ม ๒ หมวด ๔ ได้กล่าวถึงวิธีใช้เงินตราของนานาประเทศมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจนเรื่องเงินและทองของเงินตราที่ผิดกัน เพื่อจะเอามาตั้งเป็นเกณฑ์คิดคำนวณแลกเปลี่ยนกัน ในระหว่างประเทศได้แน่นอน ในทางคิดคำนวณนี้ ในขั้นต้นจะต้องรู้ให้แน่เสียก่อนว่าในเหรียญกษาปณ์จะเป็นเหรียญเงินหรือเหรียญทองก็ดี ในเหรียญกษาปณ์นั้นต่างจะมีกำหนดเนื้อทองหรือเนื้อเงินอยู่เท่าใด เมื่อเปรียบเทียบกับกันดูตามเนื้อเงินและทองในเหรียญกษาปณ์ที่ต่างกันนั้นได้แล้ว จึงจะคิดราคาแลกเปลี่ยนกันถูกต้องได้ ในการแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศนี้ เมื่อจะใช้วิธีบวกลบหนี้กันแต่ทางบัญชีได้ก็เพียงแต่ว่ายังไม่เกินเขตชั้นที่จะต้องขนเหรียญกษาปณ์เงินและทองออกไปใช้หนี้กัน โดยที่จะต้องเสียค่าระวางบรรทุกตัวเงินและทอง ทั้งค่าอินชัวร์รันส์ประกันความเสียหายนั้นบวกเข้าด้วย จะยกตัวอย่างการแลกเปลี่ยนแต่ตามบรรดาเมืองสำคัญในโลกมากล่าวในที่นี้ก่อน คือ

กรุงลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก เบอร์ลิน
และอัมสเตอร์ดัม เป็นปอกลงและตลาดแลกเงิน

กรุงลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก เบอร์ลิน และอัมสเตอร์ดัม ซึ่งการ
แลกเงินจะไปรวมเป็นปอกลงอยู่ที่นี่

ลอนดอน

ปอกลง	ราคาเหรียญ กษาปณ์ ที่เสมอกัน	จุดที่เป็นเขต จะต้องส่งเอา ทองเข้าเมือง	เขตที่จะส่ง ทองออกจาก เมือง
เบอร์ลิน	๒๐.๔๓	๒๐.๕๓	๒๐.๓๒
อัมสเตอร์ดัม	๑๒.๑๐๗	๑๒.๑๗	๑๒.๐๒
นิวยอร์ก	๔.๘๖๖	๔.๙๐	๔.๘๘
ปารีส	๒๕.๒๒๕	๒๕.๓๔	๒๕.๑๒ $\frac{๑}{๒}$

หมายเหตุ : เทำราคาทองอังกฤษ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง
เมื่อเวลาที่ประเทศอังกฤษใช้มาตราทองอยู่

ปารีส

บ่อกลาง	ราคาเหรียญ กษาปณ์ ที่เสมอกัน	จุดที่เป็นเขต จะต้องส่งเอา ทองเข้าเมือง	เขตที่จะส่ง ทองออกจาก เมือง
ลอนดอน	๒๕.๒๒๕	๒๕.๑๒ $\frac{๑}{๒}$	๒๕.๓๔
เบอร์ลิน	๑๒๓.๔๖	๑๒๖.๙๐	๑๒๔.๑๔
นิวยอร์ก	๕๑๘.๒๖	๕๑๕.๗๕	๕๒๓.๐๕
อัมสเตอร์ดัม	๒๐๘.๓๒	๒๐๗.๑๖	๒๑๐.๑๖

นิวยอร์ก

บ่อกลาง	ราคาเหรียญ กษาปณ์ ที่เสมอกัน	จุดที่เป็นเขต จะต้องส่งเอา ทองเข้าเมือง	เขตที่จะส่ง ทองออกจาก เมือง
ลอนดอน	๔.๘๖๖	๔.๘๓	๔.๙๐
ปารีส	๕.๑๘๒	๕.๒๓	๕.๑๖
เบอร์ลิน	๙๕.๒๘	๙๔.๕๐	๙๖.๒๕

เบอร์ลิน

บ่อกลาง	ราคาเหรียญ กษาปณ์ ที่เสมอกัน	จุดที่เป็นเขต จะต้องส่งเอา ทองเข้าเมือง	เขตที่จะส่ง ทองออกจาก เมือง
ลอนดอน	๒๐.๔๓	๒๐.๓๓	๒๐.๕๓
ปารีส	๘๑.๐๐	๘๐.๕๖	๘๑.๓๗
นิวยอร์ก	๔๑๙.๗๙	๔๑๕.๒๕	๔๒๓.๓๐
อัมสเตอร์ดัม	๑๖๘.๗๔	๑๖๘.๒๕	๑๗๐.๕๐

การแลกเปลี่ยนระหว่าง ๔ ประเทศที่จัดมานี้ได้ใช้กันอยู่เมื่อประเทศทั้งหลายยังใช้มาตราทองอยู่ด้วยกัน แต่มาในสมัยที่เศรษฐกิจตกต่ำในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ การแลกเปลี่ยนกลับกลายเป็นอย่างอื่นไปเสียแล้ว เป็นเหตุเพราะประเทศอังกฤษเลิกใช้มาตราทอง ประเทศสยามก็พลอยเลิกใช้มาตราทองตามประเทศอังกฤษด้วย รัฐบาลกำหนดว่าเงินอังกฤษ ปอนด์ ๑ ให้แลกเปลี่ยนบาทได้ ๑๑ บาท การเป็นเช่นนี้เมื่อราคาเงินปอนด์อังกฤษจะตกต่ำหรือสูงขึ้นเพียงใด ราคาเงินบาทของเราก็จำเป็นต้องพลอยตกต่ำหรือสูงขึ้นตามกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเราเลิกมาตราทองแล้วก็เป็นอย่างนั้นว่าไม่มีหลักอะไรจะยึดมั่นได้เลย ข้างฝ่ายประเทศอเมริกา (พ.ศ. ๒๔๗๖) พลอยออกจากมาตราทองไปด้วย ยังเหลือใช้มาตราทองอยู่ตามรายชื่อนั้นก็มีแต่ประเทศฝรั่งเศส ประเทศฮอลแลนด์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ และประเทศเยอรมนี

ข้างฝ่ายประเทศจีนรวมทั้งเกาะฮ่องกง ซึ่งใช้มาตราเงินมาแต่ต้นเดิมอย่างใดก็คงใช้อยู่อย่างนั้น เกาะฮ่องกงใช้เงินเหรียญเม็กซิโก ซึ่งมีน้ำหนัก ๓๗๗.๑๘๐๙ เกรน และมีเนื้อเงินบริสุทธิ์ปนอยู่ในเงินเหรียญนั้น ๙๐๐ ส่วน ใน ๑,๐๐๐ แต่ในประเทศจีนใช้เงินปนกันอยู่หลายชนิด คือใช้เหรียญฮ่องกง ๑ และยังมีเหรียญเทล (ต่าลิ่ง) ไชกวาน ซึ่งมีน้ำหนัก ๕๗๓.๙ เกรน และมีเนื้อเงินบริสุทธิ์ ๑,๐๐๐ แต่การใช้มาตราเงินอย่างเมืองจีนนี้ เหลือที่จะเอาความแน่นอนมาเป็นเกณฑ์ยังยั้งได้ ราคาเงินแท่งในตลาดเปรียบกับราคาทองขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ไม่หยุดหย่อน เพราะต้องสุดแล้วแต่ว่าเงินแท่งในตลาดจะมีราคาสูงต่ำสักเพียงใด แต่ดั้งเดิมมาราคาเงินกับทองผิดกันเพียง ๑๕ ถึง ๑๖ บาท หรือจะว่าอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทองหนัก ๑ บาท แลกเงินได้ ๑๕ ถึง ๑๖ บาท มาทุกวันนี้ ราคาธาตุเงินในตลาดตกต่ำลงจนถึงทองหนัก ๑ บาท แลกเงินได้ ๔๐ บาท ทำให้การค้าขายในประเทศจีนต้องยุ่งยากอยู่เพราะเหตุนี้เสมอ แต่ก่อนมากรุงสยามก็ใช้มาตราเงินอย่างประเทศจีน ราคาเงินบาทต้องหมั่นขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เช่นเดียวกัน เป็นเหตุทำให้ชาวนาเสียเปรียบแก่พ่อค้ามาก รัฐบาลจึงเลิกจากมาตราเงินมาใช้มาตราทอง หยุดพิมพ์เงินบาทออกจำหน่ายแต่ใช้ธนบัตรแทน ในขั้นต้นกำหนดราคาแลกทองปอนด์อังกฤษ ๑ ปอนด์เท่ากับ ๑๓ บาทเศษ มาตอนหลังนี้ยกราคาเงินบาทส่งขึ้นเท่า ๑๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์ แต่เมื่ออังกฤษออกจากมาตราทอง เงินปอนด์อังกฤษตกต่ำลงเพียงใด เงินบาทของเราก็พลอยตกต่ำไปด้วย ถ้าคิดสอบกันดูกับราคา ๑๓ บาทต่อปอนด์ เมื่อเรายังใช้มาตราทองอยู่ก็จะไม่ผิดกันนัก

เหตุที่ราคาเงินในโลกต้องขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เช่นที่เป็นดังทุกวันนี้ วิธีที่จะคิดคำนวณเงินบาทแลกกับเงินประเทศหนึ่งประเทศใดก็มีทางเดียว

แต่ที่จะคิดตามราคาสินค้าขึ้น ๆ ลง ๆ ที่เขาประกาศลงพิมพ์รายงานทาง
โทรเลขเป็นรายวันนั้นอยู่เสมอ ยกตัวอย่างคือเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม
พุทธศักราช ๒๔๗๖

ปารีส	๘๔.๒๗/๓๒	นิวยอร์ก	๔.๗๔ $\frac{๑}{๔}$
มอนเทรียล	๔.๙๖ $\frac{๑}{๔}$	บรัสเซลส์	๒๓.๗๙
เจนีวา	๑๗.๑๙	อัมสเตอร์ดัม	๘.๒๒
มิลาน	๖๒.๒๙/๓๒	เบอร์ลิน	๑๓.๙๔ $\frac{๑}{๒}$
สต็อกโฮล์ม	๑๙.๓๗	โคเปนเฮเกน	๒๒ $\frac{๓}{๘}$
ออสโล	๑๙.๙๐ $\frac{๑}{๒}$	เวียนนา	๓๐
มาดริด	๓๙.๑๑/๑๖	เอเธนส์	๕๘๕
ลิสบอน	๑๑๐	บูดาเปสต์	๕๖๕

ในหมวดก่อนได้พรรณนาถึงการค้าขายระหว่างประเทศ
โดยพิสดารมาแล้ว ในหมวดนี้จะต้องชี้แจงต่อไปว่าประเทศทั้งหลาย
ใช้เงินทองส่งไปชำระหนี้สินกันอย่างไร คือจะส่งเงินต้นทุนตั้งแต่
ประเทศหนึ่งไปถึงประเทศอื่นเป็นต้น

การค้าขายในระหว่างประเทศเมื่อจะพูดกันอย่างง่าย ๆ ก็มีแต่
ที่จะส่งสินค้าไปแลกเปลี่ยนกันเท่านั้น และเพื่อจะชำระหนี้กันให้สะดวกขึ้น
เมืองหนึ่ง ๆ ก็ต้องคิดราคาสินค้าที่ได้ส่งออกจากเมืองเป็นราคาทองหรือ
ราคาสินค้าเป็นคะแนน แล้วก็จะตั้งคะแนนนั้นบวกลบหนี้กันด้วยวิธีใช้
ใบสั่งจ่ายและตั๋วแลกเงิน

การค้าขายในเมืองเดียวกัน ต้องชำระหนี้กันด้วยวิธีขนเงิน ทองหรือธนบัตรไปใช้ หรือด้วยวิธีเขียนใบสั่งจ่ายไปแลกเปลี่ยนชำระหนี้ กันฉันทัด การค้าขายต่างประเทศก็ต้องเป็นเช่นเดียวกัน ผิดกันตรงว่า ต่างประเทศก็ต่างใช้มาตราเงินหรือทองตามความนิยมของชาวเมืองที่ย่อม จะต่างกันไม่เหมือนกัน เป็นต้นว่าเมืองหนึ่งใช้เหรียญกษาปณ์มีน้ำหนัก และเนื้อเงินและทองปนอยู่ในเหรียญนั้นตามกฎหมายบ้านเมืองของเขา เท่าใด และต่างประเทศต่างก็มีมาตราผิดกันเช่นนั้น การคิดคำนวณบวก ลบใช้หนี้กันในการชำระหนี้ต่างประเทศนั้น เมื่อได้คิดคำนวณราคาเงิน ที่จะแลกเปลี่ยนกันถูกต้องแล้ว ข้างฝ่ายลูกหนี้ผู้ที่จะต้องใช้นี้ก็ต้องเขียน ใบสั่งจ่ายเป็นจำนวนเงินหรือทองของคนในประเทศที่เป็นเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ ผู้ที่ได้รับใบสั่งจ่ายแล้วก็นำใบสั่งจ่ายนั้นไปบอกขายในสำนักที่เป็นตลาดเงิน ซึ่งเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า บัวร์ส (Bourse) หรือตามภาษาอังกฤษเรียกว่า เคลียร์ริงเฮาส์ (Clearing House) สำนักที่เป็นตลาดเงินนี้เป็นที่รวบรวม ตัวใบสั่งจ่ายและตัวแลกเงินแทบทุกประเทศ ผู้ใดจะแลกเอาเงินประเทศใด ก็จะได้แลกได้สมประสงค์ เพราะสำนักที่แลกเงินนั้นก็ค้ากำไรด้วยใบสั่งจ่าย และตัวแลกเงินของประเทศต่าง ๆ นั้นเอง ถ้าหากว่าจำนวนเงินใบสั่งจ่าย ของลูกหนี้เจ้าหนี้กันเท่ากันพอดี ไม่มีเศษเหลือก็เป็นอันเชื่อได้ว่า ในเวลานั้น ประเทศทั้งสองที่เป็นลูกหนี้ เจ้าหนี้ซึ่งกันและกันนั้นบังเอิญบวกลบหนี้ไม่มี เศษเหลือ แปลว่าลูกหนี้และเจ้าหนี้ต่างก็ต้องใช้เงินลบล้างกันไปได้โดยดี แต่ที่การจะเป็นไปได้เช่นนี้น้อยนักน้อยหนา เมื่อบวกลบบัญชีกันลงแล้ว คงจะมีจำนวนเงินมากหรือน้อยกว่ากันข้างหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เหลือ ที่จะรู้ได้ว่าจะเอาอะไรมาเป็นเกณฑ์คิดคำนวณ จึงจะรู้ได้แน่นอนว่าจุดที่ จะบวกลบกันว่าจะเสมอกันนั้นจะอยู่ที่ตรงไหน

นานาประเทศทุกประเทศ เมื่อทำเหรียญกษาปณ์เงินตราทองคำ ขึ้นใช้ในเมืองของเขานั้น ต่างก็มีกฎหมายบังคับกันไว้ทุกประเทศว่า ถ้าเป็น เหรียญเงินกษาปณ์ เงินเหรียญหนึ่งจะต้องให้มีน้ำหนักแน่นอนเท่าใด และในเงินเหรียญเดียวนั้นให้มีเนื้อเงินบริสุทธิ์ปนอยู่เท่าใด ยกตัวอย่าง เงินเหรียญบาทของเรา แต่ก่อนกฎหมายบังคับไว้ว่าบาทหนึ่งให้มีน้ำหนัก ๔ สลึง หรือน้ำหนัก ๑๕ กรัม และในเหรียญนั้นให้มีเนื้อเงินบริสุทธิ์อยู่เป็นส่วน ๙๐๐ ใน ๑,๐๐๐ คือ ให้มีเนื้อเงินบริสุทธิ์ปนอยู่ ๙ ส่วน ทองแดงหรือ โลหะอื่นปนอยู่ ๑ ส่วน เป็นต้น

ข้างฝ่ายประเทศจีนกับสยาม เมื่อยังใช้มาตราเงินอยู่ประจวบ เดียวกัน จีนจะซื้อสินค้าไทยไปเท่าใดก็บรรทุกเงินเหรียญเม็กซิโก ตราหนักอินทรีส่งเข้ามาใช้ สมัยนั้นคิดกันหยาบ ๆ ว่า เงินเหรียญหนึ่ง มีเนื้อเงินบริสุทธิ์ปนอยู่เป็นส่วน ๙๐๐ ใน ๑,๐๐๐ เท่ากันกับเงินไทย และเงินเหรียญนั้น สมมติว่าหนัก ๖ สลึง จึงตั้งเป็นพิกัดค่าแลกเปลี่ยนว่า เงิน ๓ เหรียญ จะแลกเงินบาทได้ ๕ บาท คิดหยาบ ๆ ว่า เหรียญหนึ่ง มีน้ำหนัก ๖ สลึง และในประเทศสยามตอนทิศใต้้นั้นโดยมากเงินบาท แพร่หลายไปไม่ถึง ต้องอาศัยเงินเหรียญเม็กซิโกและเงินรูปีอินเดีย (เท่ากับ ๗๕ สตางค์) นั้นซื้อขายกัน ภาชีอากรที่ต้องส่งรัฐบาลก็เอา เงินเหรียญบรรทุกเข้ามาส่งเป็นอัตรา ๓ เหรียญ ๕ บาทเหมือนกัน รัฐบาลรับเงินนี้ไว้แล้วก็ให้กรมกษาปณ์หลอม แล้วพิมพ์เป็นเงินเหรียญบาท ขึ้นใช้ในเมือง โรงกษาปณ์ของรัฐบาลเปิดรับพิมพ์เงินบาทเช่นกล่าวนี้ เพราะฉะนั้นผู้ใดมีเงินเหรียญไว้จะต้องการเงินบาทใช้เท่าใด ก็นำเอา เงินเหรียญเม็กซิโกตราหนักอินทรีไปแลกเงินบาทมาใช้ได้ตามจุใจ การแลกเปลี่ยนเงินเหรียญบาทกับเงินเหรียญเม็กซิโกไม่ต้องคิดยุ่งยาก

อย่างไร เพราะเหตุนี้เงินบริสุทธิ์มีส่วนอยู่ในเงินบาทและเงินเหรียญ
นั้นเท่ากัน ผิดกันแต่น้ำหนักเท่านั้น อัตรา ๓ เหรียญเป็น ๕ บาทนี้
จัดได้ว่าเป็นอัตราของโรงกษาปณ์ที่เท่าเทียมเสมอกัน

ที่นี่จะกล่าวถึงประเทศทั้งหลายที่ใช้มาตราทองเหมือนกัน
แต่ประเทศหนึ่งก็มีเนื้อทองบริสุทธิ์ และน้ำหนักเหรียญกษาปณ์ของเขา
ผิดกันกับประเทศอื่นอยู่เสมอ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีมานะถืออิสรภาพใช้
มาตราของเขาตามความนิยมของชาวเมือง เว้นเสียแต่ประเทศทั้งหลาย
ที่เป็นสมาคมนชาติลาติน (The Latin Union) กล่าวคือ ประเทศเบลเยียม
และบรรดาประเทศที่อยู่ในทวีปยุโรปตอนใต้ มีประเทศฝรั่งเศส อิตาลี
สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศกรีก เป็นต้น ประเทศฝรั่งเศสกับเงินฟรังก์
เป็นหน่วย ประเทศสวิตเซอร์แลนด์กับประเทศเบลเยียมก็เหมือนกัน
แต่ประเทศอิตาลีเรียกหน่วยนั้นว่า “เลียร์”

วิธีคิดคำนวณค่าปริวรรตที่มาตราต่างกัน

วิธีจะคิดคำนวณแลกเงินต่างประเทศทั้งหลายนั้นต้องคิด
ตามเกณฑ์ของเหรียญกษาปณ์ทั้งหลายมาตั้งให้เสมอกันเสียก่อน คือ

๑. โจทย์ว่า ถ้าจะคิดว่าทองปอนด์สเตอร์ลิง ๑ ปอนด์ จะเป็นเงิน
ฟรังก์ฝรั่งเศสเท่าใด

ต้องตั้งเกณฑ์ ทองปอนด์ ๑ ปอนด์ มีน้ำหนักเท่ากับ ๗.๙๘๘๐๕ กรัม
ตามมาตราอังกฤษหนัก ๑๒ = ทองบริสุทธิ์ ๑๑ กรัม

ถ้าทองบริสุทธิ์ ๙๐๐ = ๓,๑๐๐ ฟรังก์ เราจะคำนวณ ได้ตามนี้

$$\frac{๗.๙๘๘๐๕ \times ๑๑ \times ๓,๑๐๐}{๑๒ \times ๙๐๐}$$
 ก็ได้ผลว่า ทองอังกฤษ ๑ ปอนด์ = ๒๕.๒๒๑๕ ฟรังก์

๒. โจทย์ว่า ทองปอนด์อังกฤษ ๑ ปอนด์ จะมีราคาเป็นทอง มาร์คเยอรมนีเท่าใด

ถ้าหากว่าจะเอาทองบริสุทธิ์หนัก ๕๐๐ กรัม มายุบเป็นเหรียญทอง ๒๐ มาร์ค เป็น ๖๙ $\frac{๓}{๔}$ เหรียญกษาปณ์ ๒๐ มาร์ค มีเนื้อทองบริสุทธิ์ = $\frac{๙}{๑๐}$

๓. โจทย์ว่า ทองปอนด์ ๑ ปอนด์ จะเป็นเหรียญมาร์คเท่าใด

ถ้าทองปอนด์อังกฤษ ๑ ปอนด์ = ทองบริสุทธิ์หนัก ๗.๙๘๘๐๕ กรัม
 ถ้าน้ำหนัก ๑๒ กรัม = ทองบริสุทธิ์ ๑๑ กรัม

และถ้าทองบริสุทธิ์หนัก ๕๐๐ กรัม = ๑,๓๙๕ มาร์ค

๐๐
$$\frac{(๗.๙๘๘๐๕ \times ๑๑ \times ๑,๓๙๕)}{๑๒ \times ๕๐๐}$$
 ๑ ปอนด์ก็เท่ากับ ๒๐.๔๓ มาร์ค

คิดคำนวณมาตราเงินเหรียญเม็กซิโกแลกกับทองปอนด์อังกฤษ

๔. โจทย์ว่า เหรียญเงินเม็กซิโก ๒๘๕ เหรียญ จะเป็นทองปอนด์ อังกฤษเท่าใด

ถ้าเหรียญเม็กซิโก ๑ เหรียญ มีน้ำหนักเงิน ๓๗๗.๑๘๑
เกรน (Gr. Troy)

ถ้าทองปอนด์ ๑ ปอนด์ มีเนื้อทองหนัก ๑๓๓.๐๐๑๖ เกรนทroy
และส่วนที่เล็กกันนั้น ทองหนัก ๑ บาท เท่ากับเงินหนัก ๑๓.๓๑ บาท
ต้องเสียค่านายหน้าในค่าแลกเงินนี้ ๑ เปอร์เซ็นต์ครึ่ง

ตามข้อ ๔ โจทย์ว่า เงินเม็กซิโก ๒๘๕ เหรียญ จะเป็น
ทองปอนด์อังกฤษเท่าใด

เงินเม็กซิโก ๑ เหรียญ = เนื้อเงิน ๓๗๗.๑๘๑ เกรน

ส่วนแลกเงินหนัก ๑๓.๓๑ = ทองหนัก ๑ บาท

ทองหนัก ๑๓๓.๐๐๑๖ = ทองอังกฤษ ๑ ปอนด์

ทองอังกฤษ ๑๐๐ ปอนด์ หักค่านายหน้าออก ๑ เปอร์เซ็นต์ครึ่ง
= ๙๘.๕ ปอนด์

$$\therefore \frac{๒๘๕ \times ๓๗๗.๑๘๑ \times ๑๐๐ \times ๙๘.๕}{๑ \times ๓๓.๓๑ \times ๑๓๓.๐๐๑๖ \times ๑๐๐} = ๒๘ \text{ ปอนด์ } ๒ \text{ ชิลลิง } ๘ \text{ เพนนี}$$

ค่าปริวรรตแลกเงินระหว่างกรุงลอนดอนกับนิวยอร์ก

โจทย์ว่า ๑๐ เหรียญทอง = ๐.๕๓๗๕ เอานซ์ทองบริสุทธิ์

๙๐๐ หรือ ๘๐๐ เหรียญ = ๔๓ เอานซ์ มีเนื้อทองบริสุทธิ์

๙๐๐ เท่ากัน

ถามว่าเงินอังกฤษ ๒๐ ชิลลิง จะเป็นเหรียญอเมริกันกี่เหรียญ

$$๗๗ \frac{๓}{๔} = ๑ \text{ เอานซ์ (Standard)}$$

$$๑๒ = ๑๑ \text{ เอานซ์ ทองบริสุทธิ์ (Standard)}$$

$$๙ = ๑๐$$

$$๐.๕๓๗๕ = ๑๐ \text{ เหรียญทองอเมริกัน}$$

$$\frac{๐.๐๒ \times ๑๑ \times ๑๐ \times ๑๐}{๑๒ \times ๙ \times ๐.๕๓๗๕} = ๓๗๘.๙๘๓๖ \text{ เป็นเลขตัวเกณฑ์}$$

$$\frac{๐.๐๓๗๘.๙๘๓๖}{๗๗ \frac{๓}{๔}} \text{ จึงเท่ากับ } ๔.๘๗๔๔ \text{ เหรียญทองอเมริกัน}$$
$$= ๑ \text{ ปอนด์สเตอร์ลิงอังกฤษ}$$

ตัวเลข $๗๗ \frac{๓}{๔}$ นั่นก็คือเท่ากับราคาทองแท่งบริสุทธิ์

ในกรุงลอนดอน ๓ ปอนด์ ๑๗ ชิลลิง ๗ เพนซ์ ต่อ ๑ เอานซ์ทรอย

ความที่กล่าวมาแล้วนี้ เพื่อให้เห็นวิธีคิดคำนวณแลกเงินและทองกันอย่างไร แต่เมื่อจะพูดถึงการแลกเงินบาทกับเงินต่างประเทศดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็หาได้ใช้วิธีคิดคำนวณละเอียดยุ่งยากเหมือนที่ยกตัวอย่างมาคิดให้ดูนั้นไม่ การตั้งราคาแลกเงินเป็นใหญ่อยู่ที่พวกระนาการต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อผู้ใดจะส่งเงินออกไปใช้หนี้ต่างประเทศ หรือได้รับใบสั่งจ่ายจากลูกหนี้ต่างประเทศมา เมื่อจะส่งเงินบาทออกไปก็ต้องไปสืบถามธนาคารต่าง ๆ ว่าเขาจะคิดค่าแลกเปลี่ยนเท่าใดธนาคารใดคิดราคาค่าแลกเงินบาทน้อยก็ต้องซื้อใบสั่งจ่ายจากธนาคารนั้นและเมื่อได้รับใบสั่งจ่ายใช้หนี้จากต่างประเทศเป็นจำนวนเงินต่างประเทศที่ส่งมานั้น ก็ต้องเอาใบสั่งจ่ายนั้นไปเที่ยวสอบถามตามธนาคารต่าง ๆ นั้นอีก ธนาคารใดคิดเป็นจำนวนเงินบาทให้มากที่สุดก็ต้องขายใบสั่งจ่ายให้แก่ธนาคารนั้น

ในหนังสือพิมพ์รายวันมีบอกพิกัดอัตราแลกเงินต่างประเทศอยู่แทบทุกวัน พอให้ผู้จะแลกเงินทราบได้เป็นประมาณเท่านั้น แต่เมื่อถึงเวลาจะแลกเงินกันจริง ก็ต้องไปตกลงกับธนาคารดังที่กล่าวมาโดยเฉพาะ เพราะเหตุที่พิกัดแลกเงินที่ได้ลงพิมพ์ประกาศไว้นั้น จะเอาเป็นแน่นอนไม่ได้ เงินต่างประเทศอาจมีราคาขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เป็นนิจ แม้แต่ในวันเดียวก็ผิดกันได้ถึง ๒-๓ ครั้ง

การแลกเงินระหว่างประเทศดังที่ได้ยกตัวอย่างมาแสดงให้เห็นพอเป็นเค้าว่า ธรรมดาควรจะคำนวณเปรียบเทียบราคาเงินแลกเปลี่ยนกันโดยตั้งตัวเลขเป็นเกณฑ์อย่างใดบ้างนั้น ในหมวด ๑๙ ได้ยกเอากรุงลอนดอน กรุงปารีส กรุงเบอร์ลิน เมืองอัมสเตอร์ดัม ซึ่งเป็นบ่อตลาดรวมเงินทุนในทวีปยุโรป และข้างประเทศสหรัฐอเมริกาเหนือ ซึ่งเมืองนิวยอร์ก

เป็นบ่อรวมทุนสำคัญไปอีกแห่งหนึ่งมาเป็นตัวอย่างนั้น เพราะเหตุว่าเมือง ๕ เมืองนี้ เป็นเมืองที่มั่งมีเงินทองกว่าเมืองอื่นในโลก เงินทุนของคนทั้งหลายในบริเวณนั้นจึงไปรวมสะสมกองเป็นตลาดเงินอยู่ที่นั่น ผู้ใดจะค้ากำไรซื้อขายเงินทองและตัวใบสั่งจ่าย ตัวแลกเงินก็ไปรวมอยู่ในตลาดนั้น

ในหมวดนี้จึงจะเอามาตราเงินทองของประเทศเหล่านั้นมาย่อความกล่าวเป็นลำดับไป ยกเว้นประเทศอังกฤษซึ่งกรุงลอนดอนเป็นตลาดเงินใหญ่ยิ่งในโลก และลักษณะตลาดเงินในกรุงลอนดอนต้องพาดพิงอาศัยธนาคารของประเทศอังกฤษ Bank of England เป็นใหญ่ เมื่อจะกล่าวถึงตลาดกรุงลอนดอน จึงจำเป็นจะต้องยกเอาวิธีการจัดการเงินของธนาคารขึ้นมากล่าวเป็นความพิสดารสักหน่อย จึงจะเข้าใจความได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

ในตอนนี้จะยกเอาลักษณะการเงินของประเทศฝรั่งเศสมากล่าวเป็นต้นไป ประเทศนี้ใช้มาตราเงินกับมาตราทองปนกันอยู่ทั้งสองอย่าง ซึ่งเรียกกันในภาษาฝรั่งเศสว่า เป็นมาตราเงินซากะเฟลก (É talon Boiteur) กฎหมายบังคับให้ใช้เหรียญกษาปณ์เงินและเหรียญกษาปณ์ทองใช้หนี้กันได้ โดยไม่มีจำกัดจำนวนและจำกัดเป็นเขตชั้นอย่างใด ในเหรียญทอง ๒๐ ฟรังก์ฝรั่งเศสที่เรียกกันว่าเหรียญโปเลียนหรือเหรียญหลุยส์ทองนั้นมีเนื้อทองบริสุทธิ์ปนอยู่เป็นส่วน ๙๐๐ ใน ๑,๐๐๐ จำกัดน้ำหนักทองบริสุทธิ์หนัก ๑ กิโลกรัม ให้พิมพ์เหรียญกษาปณ์ได้เป็นราคา ๓,๐๐๐ ฟรังก์ เทียบกับทองปอนด์สเตอร์ลิงอังกฤษ ซึ่งกฎหมายบังคับไว้ว่า ทองหนัก ๔๐ ปอนด์ (Troy) ให้โรงกษาปณ์พิมพ์เป็นเหรียญปอนด์สเตอร์ลิง

๑,๘๖๙ เหรียญปอนด์หรือชอฟเวอเรน แต่โดยที่ประเพณีตั้งราคาทองหรือเงินซื้อขายกัน เอน้ำหนัก ๑ เอนซ์ (= ๓๑.๑๐๕ กรัม) เป็นเกณฑ์นั้นตามพิกตินทอง ๑ เอนซ์ ก็ต้องเท่ากับราคา ๓ ปอนด์ ๑๗ ชิลลิง $10\frac{1}{2}$ เพนซ์ ผู้ใดมีทองลิมทองแท่ง ถ้าไม่ปรารถนาจะเอาไว้เป็นภาชนะใช้สอยหรือเครื่องประดับตกแต่ง ก็ควรนำทองนั้นไปให้โรงกษาปณ์ของรัฐบาลพิมพ์เป็นเหรียญทองตรา เพราะโรงกษาปณ์ของรัฐบาลแห่งเดียวจะพิมพ์เหรียญตราออกใช้ตามกฎหมาย เป็นต้นว่าถ้านำทองไปส่งธนาคารของประเทศอังกฤษที่กล่าวแล้ว ธนาคารได้รับทองบริสุทธิ์ ๑ เอนซ์แล้ว ก็จะใช้เหรียญปอนด์หรือธนบัตรของธนาคารนั้น เป็นจำนวน ๑ ปอนด์ ๑๗ ชิลลิง ๙ เพนซ์ ต่อทอง ๑ เอนซ์ ผิดเงินกันอยู่ $1\frac{1}{2}$ เพนซ์ต่อเอนซ์นั้น จะเป็นค่าดอกเบี้ยลตที่ธนาคารได้คิดเอา รวมทั้งค่าใช้สอยในการนั้นด้วย

เมื่อเปรียบเทียบเหรียญทองฟรังค์ฝรั่งเศสกับเหรียญทองปอนด์อังกฤษ และคิดคำนวณตามมาตราบังคับของรัฐบาลทั้ง ๒ ฝ่ายแล้วก็จะได้ความว่า ทองฟรังค์ฝรั่งเศส ๒๕.๒๒๑๕ ฟรังค์ เท่ากับทอง ๑ ปอนด์ แต่ในประเทศฝรั่งเศสใช้มาตราเงินปอนด์อยู่ด้วย ตามกฎหมายตั้งเกณฑ์บังคับว่า ทอง ๑ หนัก ให้แลกเงินเท่ากับ $15\frac{1}{2}$ หนัก แต่โดยเหตุที่ราคาเงินกับทองทุกวันนี้ผิดกันถึง ทอง ๑ บาท แลกได้เงิน ๔๐ บาทเช่นนั้น ถ้ารัฐบาลตามใจให้ชาวเมืองนำเงินไปแลกทองได้ตามส่วนนี้ ทองในประเทศฝรั่งเศสจะต้องหมดสิ้นไปเสียนานแล้ว รัฐบาลจึงตั้งกฎหมายลงไว้ว่า รัฐบาลมีอำนาจที่จะใช้ธนบัตรแทนเหรียญทองและเหรียญเงินได้ โดยที่ไม่ยอมจะเอาทองออกแลกกับเงินตามขอบใจของผู้จะขอแลก เพราะเหตุนี้รัฐบาลจึงกันเอาทองไว้ในเมืองได้แน่นอน แต่ถ้าจะมีผู้มาแลกทองส่งไปใช้

ต่างประเทศสักเท่าใด รัฐบาลจะต้องทำความเข้าใจความตกลงเป็นข้อสัญญา กันเสียก่อนและข้อสัญญาเหล่านี้ก็มุ่งไปในทางที่จะกักทองไว้ในเมือง เท่านั้น แต่มาภายหลังใน ค.ศ. ๑๙๕๘ รัฐบาลฝรั่งเศสออกกฎหมายใหม่ เปลี่ยนมาตราเงินเป็นมาตราทอง กำหนดว่าเงินฟรังก์ซึ่งเป็นหน่วย ของเงินฝรั่งเศสนั้นต้องมีน้ำหนักทองบริสุทธิ์ ๖๕ มิลลิกรัมครึ่ง มีเนื้อทอง บริสุทธิ์อยู่ $\frac{๙๐๐}{๑,๐๐๐}$ ขอให้ดูความละเอียดในเรื่องธนาคารฝรั่งเศส ในหมวดที่ ๒๑ ต่อไป

ข้างฝ่ายประเทศเบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์ และอิตาลี ซึ่งเป็น ลาตินยูเนียน (The Latin Union) และได้ทำสัญญาไว้ต่อกันโดยเฉพาะนั้น ก็ได้สัญญากันว่าเหรียญเงินและเหรียญทองในระหว่าง ๔ ประเทศนี้ จะแลกเปลี่ยนกันได้ประดุจในประเทศเดียวกัน แต่ประเทศใดที่ได้ใช้ เหรียญเงินล่องเซตแดนเข้าไปอยู่ในเขตอีกประเทศหนึ่ง และเมื่อประเทศนี้ จะขนเอาเหรียญเงินกลับไปแลกกับประเทศเดิม ประเทศเดิมนั้นจะต้อง ใช้เหรียญทองที่เติมน้ำหนักให้ตามมาตรา ในทำนองเดียวกันกับที่ประเทศ ทั้งหลาย ๔ ประเทศนี้จะนำเงินไปแลกทองได้

เมื่อเวลาการค้าขายของประเทศใดตกต่ำลง ประเทศนั้นต้อง ส่งทองออกไปใช้หนี้จนสิ้นเชิงก็มี เหลือแต่เหรียญเงินกษาปณ์และธนบัตร ไว้ใช้หมุนเวียนในเมืองเท่านั้น สักแต่ขึ้นชื่อว่าเมืองนั้นใช้มาตราทอง แต่ห้ามมีทองใช้ไม่

ยกตัวอย่างเช่นประเทศอิตาลี ซึ่งสมัยหนึ่งไม่มีทองเหลืออยู่เลย นอกจากนี้ยังมีประเทศสเปน โปรตุเกส และกรีซ ที่เอาเยี่ยงอย่างของมาตรา ฝรั่งเศสไปใช้ ประเทศเหล่านี้ก็ใช้ทองในเมืองออกไปเสียนอกประเทศ

จนสิ้นเชิง เหลือแต่เหรียญเงินและธนบัตรใช้แทนเหรียญทอง ราคาซื้อขายเหรียญทองในประเทศเหล่านี้จึงได้สูงกว่าราคารัชมุดอยู่เสมอ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเหนือใช้เงินเป็นมาตรฐานมาแต่เก่าก่อน ครั้นมาใช้มาตราทองก็ตั้งพิกัดค่าแลกเปลี่ยนทองกับเงินดังที่กล่าวมาแล้ว ในประเทศลาตินยูเนียน รัฐบาลออกธนบัตรใช้แทนเหรียญเงินและทอง ทำนองเดียวกันยังมีประเทศแคนาดาซึ่งสมมุติว่าจะใช้มาตราทองและตั้งพิกัดว่า $4.86 \frac{2}{3}$ เหรียญเงิน จะให้มีราคาเท่ากับเหรียญทองอังกฤษ ๑ ปอนด์คือ ตั้งราคาเงินแลกทองเป็นส่วนหนัก ๑๖ ต่อ ๑ ในประเทศแคนาดา ไม่มีโรงกษาปณ์และไม่มีทองใช้เลย จะมีอยู่บ้างเล็กน้อยก็เป็นทองปอนด์อังกฤษ และเงินเหรียญสหรัฐอเมริกาเหนือใช้หมุนเวียนอยู่กับธนบัตรบ้าง

ในประเทศสยามเราก็คคล้ายกัน เมื่อแรกเปลี่ยนมาตราเงินไปใช้มาตราทอง รัฐบาลตั้งราคาทองทศ (สิบบาท) ว่าทองทศเหรียญหนึ่งให้มีทองบริสุทธิ์หนัก ๙๐๐ ส่วน ปนทองแดง ๑๐๐ ส่วน มีน้ำหนัก ๖.๒ กรัม เมื่อคิดคำนวณเปรียบเทียบกันคู่กับเหรียญทองปอนด์สเตอร์ลิงอังกฤษ ก็จะได้ความว่า เงินบาทของเรา ๑๓ บาทเศษ จะแลกทองปอนด์อังกฤษได้ ๑ ปอนด์ แต่รัฐบาลก็ไม่ได้พิมพ์เหรียญทองขึ้นใช้เลย ทั้งหยุดพิมพ์เงินเหรียญบาทเสีย ด้วยพิมพ์ธนบัตรออกใช้แทนเงินหมุนเวียนมาภายหลังก็เลยออกกฎหมายว่า ผู้ถือบัตรจะแลกเอาทองหรือเงินกลับคืนไม่ได้ แต่ธนบัตรนั้นให้ใช้หนี้กันได้ในประเทศโดยไม่มีเขตขึ้นจำกัดจำนวน

พิกัดแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศซึ่งกันและกันโดยมีธนบัตร
อย่างเดียว หรือเหรียญเงินต่ำกว่าราคาตลาดนั้น เหตุใดพิกัด
ค่าแลกเปลี่ยนจึงตั้งอยู่ได้ เพราะธนบัตรและเงินนั้นเมื่อไม่มีราคาจริง แต่หาก
ว่าคนในพื้นที่มีความเชื่อมั่นอยู่แล้ว ธนบัตรและเหรียญเงินนั้น
ก็อาจจะเป็นเงินทุนหมุนเวียนอยู่ได้เสมอ

การแลกเปลี่ยนเงินซึ่งกันและกันในระหว่างประเทศสุดแล้วอยู่
แต่ที่ตรงว่า สินค้าขาออกและขาเข้าจะมีจำนวนมากน้อยกว่ากันเพียงใด
และถ้ารัฐบาลคอยระวังไม่พิมพ์เงินเหรียญหรือธนบัตรออกใช้หมุนเวียน
มากเกินไปส่วนที่ต้องการใช้ในการค้าขายแล้ว อัตราค่าแลกเปลี่ยนก็คงจะ
ดำรงอยู่ได้ตามส่วนที่จะต้องตกต่ำหรือสูงขึ้น โดยจำนวนหนี้ข้างละ
มากน้อยที่มีต่อกันในระหว่างประเทศเป็นใหญ่ ตามที่ได้ชี้แจงมาในหมวด
ก่อนแล้ว

**น้ำหนักของเหรียญทองและเหรียญเงิน
กับค่าเท่ากันของเหรียญทั้งหลาย เป็นน้ำหนักอังกฤษ**

ชื่อประเทศ	ชื่อเหรียญ ภาษาปณ	ทองบริสุทธิ์ ใน ๑,๐๐๐ ส่วน	เงินบริสุทธิ์ ใน ๑,๐๐๐ ส่วน	เกรนทรอยอังกฤษ	
				น้ำหนักทั้งหมด	น้ำหนักแร่ บริสุทธิ์
๑. อังกฤษ	ทองปอนด์ ซิลลิง	๙๑๖.๖๖๗	๙๒๕	๑๒๓.๒๗๔๐ ๘๗.๒๒๕	๑๑๓.๐๐๑๖ ๘๐.๗๒๙๓๗
๒. ฝรั่งเศส	๒๐ ฟรังก์ ๑ ฟรังก์	๙๐๐	๙๐๐	๙๙.๕๖๓๓๔ ๗๗.๐๔๑๗	๘๙.๖๐๗๐๑ ๖๙.๔๔๕๕
๓. เยอรมนี	๒๐ มาร์ค ๑ มาร์ค	๙๐๐	๙๐๐	๑๒๒.๙๑๗๘๙๖ ๘๕.๗๓๕๙	๑๑๐.๖๒๖๘๐๑ ๗๗.๑๖๑๗
๔. ออสเตรีย	๒๐ เครวานน์ ๑ เครวานน์ ๘ ฟลอรีน ๑ ฟลอรีน	๙๐๐ ๙๐๐	 ๘๓๕ ๙๐๐	๑๐๔.๕๕๕๑ ๗๗.๐๔๑๗ ๙๙.๕๖๓๓๔๙	๙๒.๙๓๕ ๖๔.๓๒๙ ๘๙.๖๐๗๐๑
๕. ฮอลันดา	๑๐ กิลเดอร์ ๑ กิลเดอร์	๙๘๓	๙๔๕	๑๐๓.๘๔๔๒๘ ๑๕๔.๓๒๓๕	๙๓.๔๕๙๘๕ ๑๔๕.๘๓๕๗
๖. โปรตุเกส	๕ มิลเลอริ ๕ เตสตูน	๙๑๖.๖๖๗	๙๑๖.๖๖๗	๑๓๖.๘๔๖๐ ๑๙๒.๙๐๔๓	๑๒๕.๔๔๒๕ ๑๗๖.๘๒๘๔
๗. เดนมาร์ก	๒๐ เครวานน์ ๑ เครวานน์	๙๐๐	๘๐๐	๑๓๘.๒๘๓๑ ๒๓๑.๔๘๕๒	๑๒๔.๔๕๔๑๘ ๑๘๕.๑๘๘๒
๘. รัสเซีย	๕ รูเบิล ๑ รูเบิล	๙๑๖.๖๖๗	๘๖๘.๐๕๖	๑๐๑.๐๐๐๐ ๓๐๘.๕๘๐๖	๙๒.๕๙๔๐๓ ๒๗๗.๗๒๒๑
๙. อินเดีย	๑๕ รูปี ๑ รูปี	๙๑๖.๖๖๗	๙๑๖.๖๖๗	๑๘๐.๐๐๐๐ ๑๘๐.๐๐๐๐	๑๖๕.๐๐๐๐ ๑๖๕.๐๐๐๐
๑๐. เชียงไฮ้	เหรียญเงินเทล				๕๑๓.๐๖๐๗

น้ำหนักของเหรียญทองและเหรียญเงิน
กับค่าเท่ากันของเหรียญทั้งหลาย เป็นน้ำหนักอังกฤษ

ชื่อประเทศ	ชื่อเหรียญ ภาษาปณ	ทองบริสุทธิ์ ใน ๑,๐๐๐ ส่วน	เงินบริสุทธิ์ ใน ๑,๐๐๐ ส่วน	เกรนทรอยอังกฤษ	
				น้ำหนักทั้งหมด	น้ำหนักแร่ บริสุทธิ์
๑๑. ญี่ปุ่น	๑๐ เยน		๙๐๐	๑๒๘.๖๐๒๕	๑๑๕.๗๔๒๓
	๕๐ เยน		๘๐๐	๒๐๘	๑๘๒
๑๒. ฟิลิปปีนส์	๑ เปโซ	๘๙๕		๒๖.๐๙๖๑	๒๒.๘๓๗๐๕
	ดอลลาร์		๙๐๐	๔๐๐.๖๒๕๓	๓๖๐.๕๖๑๔
๑๓. สยาม	บาท		๙๐๐	๒๓๔.๒๗๑๑	๒๐๖.๒๘๕๐
๑๔. อเมริกา	๕ ดอลลาร์	๙๐๐		๑๒๙.๐๐๐๐	๑๑๖.๐๙๘๘๕
	๑ ดอลลาร์		๙๐๐	๔๑๒.๕๐๐๐	๓๗๑.๒๕๑๔

หมวด ๒๐

การเชื่อหนี้ในทางการค้าขาย

ธนาการทุกวันนี้มีอยู่ทั่วไปในโลก ประเทศใดเมืองใดมีการค้าขายมาก ก็มีธนาการใหญ่น้อยและกิ่งก้านสาขากระจายออกไปมาก มีสัมปทานและระเบียบวิธีการค้าเงินทองกับการค้าเงินเชื่อและหนี้กันต่าง ๆ นานา สุดแล้วแต่กฎหมายแผ่นดินต่าง ๆ จะควบคุมป้องกันภอภัยอันตราย ไม่ให้เกิดมีความเสียหายแก่ประชาชนของเขาเพียงใด ในหนังสือเศรษฐวิทยาเบื้องต้นชั้นนี้ ไม่ต้องการจะสืบสาวเอาเรื่องราวของเขา มากล่าวให้มากความเกินไป จะยกแต่เรื่องและวิธีการค้าของธนาการต่าง ๆ มากล่าวเพียงที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อหนี้ในการค้าขาย

ข้อใหญ่ใจความซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของธนาการนี้ มุ่งจะซื้อเงิน และหนี้ (Debt) ด้วยการที่จะก่อให้เกิดหนี้ (Debt) ขึ้นต่อไป

เพราะฉะนั้นจึงจะจัดได้ว่านายธนาการเป็นพ่อค้าคนหนึ่งเปิดร้านบอกขายความเชื่อหนี้ ธุระสำคัญของนายธนาการนั้นไม่ใช่จะออกเงินให้ผู้อื่นกู้ นายธนาการมีแต่จะเก็บรวบรวมเอาเงินของผู้อื่นที่มาฝากไว้ไปให้เจ้าจำนำของเขากู้ต่อไป

ธนาการที่มีชื่อเสียงดินนั้นคงจะมีคนเชื่อถือมาก ผู้ใดมีเงินก็เอาไปฝากเป็นเงินสำรองไว้ใช้สอยเมื่อเวลาจะต้องการจ่ายกระแสรายวัน

(Current Account) เงินฝากเหล่านี้ตามธรรมดาผู้ฝากไม่ถอนเอาไปหมดสิ้นทีเดียวหรือจะถอนเอาไปหมดสิ้น ก็ยังมีผู้อื่นที่มีเงินฝากไว้อีก เช่นเดียวกัน นายธนาคารเมื่อได้ทำการไปไม่ช้านาน ก็สามารถจะประมาณรู้ค่าการได้ว่า เงินฝากของเจ้าจำนำทั้งหลายนั้น คงจะมีเหลือจากที่ได้ถอนไปเป็นส่วนมากน้อยเพียงใด และวันหนึ่ง ๆ ผู้ที่นำเงินมาฝากและข้างที่ถอนไปนั้น นายธนาคารจำจะต้องมีเศษเงินไว้คอยใช้ข้างฝ่ายพวกที่จะถอนสักเท่าใด เงินฝากทั้งหลายเหลือจากนี้ นายธนาคารมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเอาไปค้าขายได้ในทางที่จะให้ผู้อื่นกู้ต่อไป หรือในทางที่จะรับซื้อหนี้ของผู้อื่น โดยจะคิดดอกเบี้ยเป็นค่างวด (Discount) หักเอาดอกเบี้ยขึ้นมือไว้เสียก่อน แล้วจึงใช้ต้นเงินไป

ตัวเงินกู้ตั้งที่กล่าวมานี้มี ๒ ชนิด ชนิดที่ ๑ เป็นสัญญาใช้ต้นเงินและดอกเบี้ย อย่างเอกสารกู้หนี้กันตามธรรมดา (Promissory Note) สัญญาใช้ดอกเบี้ย และต้นเงินคืนเป็นกำหนดเวลาช้านานตามแต่จะตกลงกัน ตามธรรมดานายธนาคารมักจะกำหนดเวลาให้สั้น เช่น กำหนด ๗ วัน ๑๕ วัน เดือนหนึ่งถึงสามเดือน หรือหกเดือนเท่านั้น ความมุ่งหมายของนายธนาคารก็คือ จะใช้ทุนของเขาให้หมุนเวียนอยู่เสมอ ผู้ที่กู้ไปเมื่อถึงกำหนดเวลาใช้ตามสัญญา ได้นำต้นเงินและดอกเบี้ยมาส่งแล้ว จะกู้ยืมอีกต่อไปก็ได้ ถ้าหากว่านายธนาคารยังเชื่อถือความซื่อตรงของผู้นั้นอยู่

การซื้อหนี้ชนิดที่ ๒ นั้น มีลักษณะที่นายธนาคารเป็นผู้รับซื้อหนี้ทางหักลดต้นเงินเป็นดอกเบี้ยล่วงหน้า ที่ภาษาอังกฤษเรียกกันว่า ดิสเคานต์ (Discount) หักพิกัตดิสเคานต์ออกเสียแล้ว เหลือเท่าใดก็ให้ผู้ขายหนี้นั้นไปเป็นต้นว่าพิกัตดอกเบี้ยที่กู้กันตามธรรมดาปีหนึ่งเป็นดอกเบี้ยร้อยละ ๘ เมื่อนายธนาคารตั้งพิกัตดิสเคานต์แต่เพียงปีหนึ่งร้อยละ ๓ นายธนาคารก็คงมีกำไรร้อยละ ๕ ต่อปี

ในทางการค้าขายทุกวันนี้ พวกพ่อค้าลูกค้าคงจะต้องกู้หนี้ยืมสิน
ผู้อื่นมาเพิ่มเติมต้นทุนเดิมของตัวเองทุกคน ผู้ใดมีความฉลาดไหวพริบดี
ก็สามารถจะค้าเกินต้นทุนเดิมของตัวเองได้หลายเท่า

ยกตัวอย่างว่าพ่อค้าผู้หนึ่งซื้อของเชื่อมาขาย กำหนดจะใช้ราคา
ของนั้นให้เสร็จสิ้นในสามเดือน พ่อค้าที่เป็นเจ้าหนี้คนแรกก็ให้พ่อค้า
คนที่ ๒ เขียนสัญญาให้ว่าจะใช้ราคาสินค้าให้ในเวลาสามเดือนเป็นต้น
พ่อค้าคนแรกได้ตัวสัญญานี้ไปแล้ว และเพื่อปรารถนาจะซื้อสินค้าใหม่
มาไว้อีก ก็เอาเอกสารสัญญาของพ่อค้าที่ ๒ คือ จำนวนหนึ้นนั้นไปขายให้แก่
ผู้อื่นต่อไป มีขายให้แก่ธนาคารใดธนาคารหนึ่งเป็นต้น นายธนาคารนั้นก่อนที่
จะรับซื้อเอกสารใบสำคัญนั้นไว้ ก็ต้องนำเอาต้นฉบับไปสอบถามพ่อค้า
คนที่ ๑ เสียก่อนว่า เขาจะใช้เงินให้ตามสัญญาในเอกสารนั้นหรือไม่
ถ้าพ่อค้าที่ ๒ ผู้ที่เป็นลูกหนี้รับรองว่าจะใช้ให้ได้ก็ต้องเขียนชื่อลงลายมือ
ประทับบนเอกสารสัญญาเดิม ที่นี้พ่อค้าที่ ๑ เมื่อจะรับเงินไป ก็ต้องยอมให้
ธนาคารหักพิกัดดิสเคานต์ (Discount) เสียก่อน สมมุติว่าร้อยละ ๓ พ่อค้าที่ ๑
ได้รับต้นเงินไปแต่ ๙๗ เท่านั้น และต่อไปนี้เมื่อนายธนาคารที่หนึ่ง
จะต้องการทุน ก็อาจจะเอาเอกสารรายนี้ไปขายลดราคาให้แก่ธนาคารอื่นก็ได้
ในที่สุดเอกสารฉบับนี้อาจได้ขายกันต่อ ๆ ไปหลายครั้งหลายหน จนกว่า
จะถึงเขตหมดสัญญาในเอกสารนั้น เมื่อถึงเวลาจะเรียกเอาเงินหนึ้นคืน
ผู้ถือเอกสารคนหลังสุดก็ไปเรียกเอาเงินจากพ่อค้าคนที่ ๑ ที่เป็นผู้ได้รับ
เงินต้นเป็นครั้งแรก บรรดาผู้ที่ได้ลงชื่อประทับหลังสัญญาต่อเนื่องกันไปนั้น
ไม่ต้องกังวลถึงรายหนึ้นเลย เว้นเสียแต่ว่าผู้ที่ใช้หนึ้นคือพ่อค้าที่ ๑ นั้นเอง
ไปล้มละลายลง พวกที่ได้เซ็นชื่อไว้บนหลังสัญญานี้ก็ต้องรับเคราะห์
ไปตาม ๆ กัน

ตอนนั้นไปสมมติว่าข้างฝ่ายพ่อค้าที่ ๒ เป็นผู้ขายส่ง เมื่ออยากจะ
ได้ทุนและกำไรให้เร็วขึ้น จะแบ่งสินค้านั้นมาขายให้พ่อค้าอีกคนหนึ่ง
หรือสองคนสามคนขึ้นไปก็ได้ แต่ต้องให้พ่อค้าชั้นหลัง ๆ นี้เขียนตัวตาม
ราคาของที่ซื้อไปนั้นให้ โดยมีกำหนดเวลาใช้นี้ต่าง ๆ กัน พ่อค้าคนที่ ๒
เมื่อจะต้องการทุนซื้อสินค้าอีก ก็ต้องนำเอาตัวของพ่อค้าหลัง ๆ นั้นไปให้
ธนาคารใดธนาคารหนึ่งรับซื้อหนี้ต่อไป ทำนองเดียวกันกับที่ได้กล่าวมา
ในตอนต้น

การค้าขายตามธรรมดาเป็นเช่นนี้ ถ้าหากว่าพ่อค้าต่าง ๆ ที่ได้
กล่าวมาเป็นลำดับไปนั้น จะต้องรอคอยรับเงินจนกว่าสินค้าจะทยอยไป
ถึงมือพลเมืองแล้ว ในเวลาที่คอยนั้นจะค้าอะไรไม่ได้เสียเลยเพราะต้นทุน
หมดไปเสียแล้ว และถ้าต้องคอยกันเช่นนี้ แม้แต่ผู้ก่อสร้างสินค้าเดิมซึ่งเป็น
หัตถกรรมเป็นต้น ก็จะไม่สร้างสินค้านั้นไม่ได้ต่อไป เพราะทุนไปติดเสียหมด
กรรมกรและลูกจ้างทั้งหลายที่รับจ้างทำงานอยู่ก็ต้องหยุดพักเลิกงานไป

ได้บรรยายการค้าขายมาเพียงนี้ ก็พอจะเห็นได้ชัดแล้วว่า
การขายเชื่อ ขยายหนี้กันตามเช่นที่กล่าวนี้ ทำประโยชน์และส่งเสริม
ความเจริญให้แก่บ้านเมืองได้เพียงใด ตั้งต้นตั้งแต่ธนาคารมีทุนแต่
เล็กน้อย แล้วก่อสร้างการเชื่อและการหนี้กว้างขวางเกินต้นทุนเดิมไปได้
สักเพียงใด ธนาคารสำหรับชาติของเรายังไม่มีพลเมืองยังไม่มีรู้จักใช้วิธี
ธนาคารทั่วไป การค้าขายของเราก็จำเป็นจะต้องเดินช้าอยู่เอง

หมวด ๒๑

ธนาคาร

ธนาคารใหญ่ทั้งหลายในประเทศยุโรป มีระเบียบการค้าต่าง ๆ กัน เช่น ธนาคารของชาติอังกฤษ (Bank of England) ของชาติฝรั่งเศส ชาติเยอรมนี ธนาคารเมืองสกอตแลนด์ และไอร์แลนด์ เป็นต้น ไนน์ยัง สัมปทานที่รัฐบาลอนุญาตและตั้งกฎหมายควบคุมให้สิทธิพิเศษ หรือวงเส้น เป็นเขตขึ้นกั้นการกระทำของธนาคาร เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหาย ของราษฎรนั้นจะมีต่าง ๆ กันด้วย

ตัวอย่างธนาคารประเทศอังกฤษ

ธนาคารของชาติอังกฤษคือ Bank of England เป็นธนาคาร เก่าแก่ที่ได้ตั้งมามากกว่าสองร้อยปีแล้ว วางระเบียบและวิธีการซึ่งค่อย เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยต่อมาจนถึงทุกวันนี้ และธนาคารที่เกิดขึ้นต่อ ภายหลังก็ได้เอาเยี่ยงอย่างไปใช้เป็นแบบแผนบ้าง เหตุที่ธนาคารประเทศ อังกฤษมีฐานะเป็นปีกแผ่นมั่นคงและดำรงความเจริญมาได้ช้านานนั้น ในที่นี้จึงควรจะนำเรื่องธนาคารของชาติอังกฤษมากล่าวเป็นหลักการ เสียก่อน และเมื่อถึงคราวที่จะยกธนาคารของประเทศใดมาเปรียบเทียบ จึงจะนำเอาเรื่องของประเทศนั้นมากล่าวต่อภายหลัง

ตามพงศาวดารของประเทศอังกฤษก่อนสมัยที่ได้รอ่านตั้งธนาคารขึ้น
ใน ค.ศ. ๑๖๙๔ นั้น บ้านเมืองมีศึกทั้งภายในนอกภายใน ทรัพย์สมบัติ
ของชาวเมืองไม่สู้จะปลอดภัยนัก ผู้ใดมีทรัพย์สมบัติเครื่องเงินทองและภาชนะ
ใช้สอยอันมีค่า มักจะนำไปฝากตามโรงร้านช่างทองในลอนดอนเป็นต้น
ที่มีห้องคลังเก็บของมั่นคงป้องกันโจรผู้ร้ายได้ เสียค่าฝากให้พอสมควร
หรือไม่ต้องเสียเลย ภายหลังพวกช่างทองมีคนเชื่อถือความซื่อสัตย์
ของเขามากขึ้น พวกนั้นก็รอ่านออกไปสำคัญเชื่อนี้ให้พลเมืองกู้ยืมไป
ทำทุนค้าขายคล้ายการค้าของธนาคารปัจจุบันนี้ คือพิมพ์ธนบัตรออกใช้
เป็นเครดิตเชื่อนี้ สัญญาว่าจะใช้เงินตามจำนวนนั้นคืนให้ทันทีเมื่อผู้ถือ
ธนบัตรจะต้องการ

ในปี ค.ศ. ๑๖๙๔ พวกเศรษฐีคบคิดในเมืองอังกฤษรวมเงินทุน
ได้ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ แล้วก็เอาทุนทั้งหมดนั้นให้รัฐบาลกู้ คิดดอกเบี้ย
ร้อยละ ๘ ต่อปี แล้วยังให้รัฐบาลเสียเงินค่าจัดการธนาคารให้อีกปีละ
๔,๐๐๐ ปอนด์ ข้างฝ่ายรัฐบาลสมนาคุณตอบแทนยอมให้ธนาคารนี้
ออกธนบัตรได้เท่ากับจำนวนเงินที่รัฐบาลกู้ไป ภายหลังนั้นต่อมาเงินทุน
ของธนาคารนั้นงอกงามขึ้นอีก ธนาคารให้รัฐบาลกู้รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน
๑๑,๐๑๕,๑๐๐ ปอนด์ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษยังเป็นหนี้อยู่จนทุกวันนี้

เมื่อรัฐบาลอังกฤษไม่มีการควบคุม ปลอมใ้หนายธนาคารทั้งหลาย
ออกใบเชื่อนี้หรือธนบัตรนั้นได้ตามชอบใจ ธนบัตรของธนาคารต่าง ๆ
ก็ยังมีมากขึ้นทุกที ธนาคารใดออกธนบัตรเกินเงินทุนที่มีอยู่ ชาวเมือง
ไม่ไว้วางใจจะขึ้นเอาเงินกลับคืนตามสัญญาไม่ได้ ธนาคารนั้นก็ต้องล้มละลายไป
การค้ามีความเสียหายขึ้นทั่วถึงกันตลอดไป จึงโทษกันว่าผลของการเสื่อม

เสียนั้นนอกจากมูลเหตุที่ธนาคารกรุงอังกฤษและธนาคารตามหัวเมืองได้ออกธนบัตรการเชื่อหนี้มากเกินไปจนล้นเหลือเกินเงินทุนแท้ที่มีอยู่ ควรจะตั้งกฎหมายวางข้อบังคับในเรื่องออกบัตรลงไว้ รัฐบาลจึงตั้งกรรมการคณะหนึ่งขึ้นพิจารณาในเรื่องเงินทอง ได้ผลความจริงจากรายงานของกรรมการนี้แล้ว รัฐบาลจึงได้ร่างสัมปทานชื่อว่า Bank Charter Act ประกาศเป็นกฎหมายขึ้นใช้ใน ปี ค.ศ. ๑๘๔๔ มีหมวดมาตราที่สำคัญดังจะได้กล่าวต่อไป คือ

ธนาคารอังกฤษนั้นจะต้องแยกออกเป็น ๒ แผนก แผนกหนึ่งเป็นแผนกออกธนบัตร (Issue Department) อีกแผนกหนึ่งเป็นแผนกธุรการของธนาคาร (Banking Department) ซึ่งต่างก็จะเป็นอิสระ ทำแต่การส่วนของแผนกโดยเฉพาะไม่เกี่ยวข้องปะปนกัน แผนกหนึ่งมีหน้าที่ทำแต่ล้วนธุรการของธนาคาร อีกแผนกทำหน้าที่พิมพ์ธนบัตรออกเท่านั้น

ผู้จัดการของธนาคารต้องโอนเงินทองและเอกสารสำคัญที่เป็นหลักทรัพย์ให้ไว้เป็นประกัน หลักทรัพย์นี้มีราคาเงินสิบสี่ล้านปอนด์ (๑๔,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์) ไปให้แผนกออกธนบัตร แผนกนี้ได้รับเงินทองและเอกสารหลักทรัพย์แล้ว ก็ได้ออกธนบัตรเท่าจำนวนจริงสิบสี่ล้านปอนด์ ไปให้แผนกธุรการของธนาคาร

ในจำนวนเงิน ๑๔,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ (สิบสี่ล้านปอนด์) นั้น รวมจำนวนหนี้ของรัฐบาลที่ได้กู้ไปจากธนาคารเป็นจำนวนเงิน ๑๑,๐๑๕,๑๐๐ ปอนด์นั้นด้วย สำหรับเงินรายนี้ธนาคารยึดเอาสัญญาไว้เป็นเอกสารประกันทรัพย์ ซึ่งจะเอาไปซื้อขายกันได้ในตลาด นอกจากนี้ยังมีเหรียญกษาปณ์หรือทองแท่งเงินแท่ง ซึ่งเหลืออยู่และไม่ต้องการใช้ในแผนกธุรการของ

ธนาคารนั้น โอนไปให้แผนกออกธนบัตรเป็นประกันไว้ในแผนกออกธนบัตรนั้นอีก มีที่จำกัดไว้ว่าเงินแท่งนั้นไม่ให้เกิน $\frac{๑}{๔}$ หรือ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของราคาจำนวนเหรียญทองกษาปณ์และทองแท่งที่มีอยู่

ตามกฎหมายข้อบังคับนั้น ผู้ใดจะต้องการธนบัตรจากแผนกออกธนบัตร ถ้านำทองแท่งไปส่งแผนกออกธนบัตรนี้จะคิดราคาทองเป็นน้ำหนัก ๑ เอานซ์ (ทroy) = ๓๑.๑๐๔ กรัม ออกธนบัตรแลกเอาทองนั้นไว้โดยไม่คิดค่าพิมพ์เหรียญกษาปณ์หรือค่าใช้จ่ายอะไรอีก ซึ่งที่แท้จริงค่าใช้จ่ายนี้เป็นราคา $๑ \frac{๑}{๒}$ เพนนีต่อทอง ๑ เอานซ์ ข้อบังคับที่ลงนี้ได้เป็นหลักสำคัญที่ใช้มาจนทุกวันนี้

ในประเทศอังกฤษยังมีธนาคารตามหัวเมืองที่ออกธนบัตรได้อยู่อีก แต่สำหรับธนาคารอังกฤษนั้น ในวงเขตระยะ ๓ ไมล์โดยวัดรอบกรุงลอนดอน ธนาคารอังกฤษปิดประตูค้าออกธนบัตรได้แห่งเดียว ธนาคารนอกจากนี้และที่อยู่ในจังหวัด ๖๕ ไมล์นอกลอนดอนไปนั้น จะได้รับส่วนปิดประตูค้าด้วย ธนาคารใดที่มีเจ้าของต่ำกว่า ๑๐ คน ซึ่งได้ตั้งก่อน ค.ศ. ๑๘๔๔ จึงจะออกธนบัตรได้ วัตถุประสงค์ของกฎหมาย ค.ศ. ๑๘๔๔ นั้นเพื่อจะลดจำนวนธนบัตรของธนาคารตามหัวเมืองให้น้อยลง ตั้งแต่นั้นต่อไป ห้ามไม่ให้ผู้ใดในกรุงอังกฤษออกธนบัตร โดยสัญญาให้ผู้ถือธนบัตรเรียกเงินคืนได้ทันที และไม่ให้ธนาคารใดออกธนบัตรได้ เว้นเสียแต่ว่าธนาคารเหล่านั้นมีสิทธิที่จะออกธนบัตรได้ก่อนวันที่ ๖ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๔๔ เอกสิทธิ์พิเศษนี้จะสิ้นสุดลง ถ้าหากว่าธนาคารทั้งหลายตามหัวเมืองที่ได้รวมทุนกันเข้าเป็นบริษัทเดียวนั้นล้มละลาย และต้องหยุดการออกธนบัตรต่อไป กฎหมายที่อ้างนี้ทำให้การเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก่อน ค.ศ. ๑๘๔๔ ธนบัตร

ของธนาคารตามหัวเมืองที่ใช้หมุนเวียนอยู่มีจำนวน ๙ ล้านปอนด์ มาบัดนี้ลดน้อยลงเหลือเพียง ๒ ล้านปอนด์ แต่กฎหมาย ค.ศ. ๑๘๔๔ นั้นได้มีข้อความเพื่อความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ไว้ว่า จะเป็นไปด้วยเหตุใดก็ตาม ถ้าหากว่าธนาคารหัวเมืองใดต้องหยุดการออกธนบัตรไปแล้ว รัฐบาลจะอนุญาตให้แผนกออกธนบัตรของธนาคารกรุงอังกฤษออกธนบัตรเพิ่มเติมธนบัตรที่สูญสิ้นไปนั้นได้ ในกำหนด $\frac{2}{3}$ ของจำนวนธนบัตรทั้งหมดสิ้นไป โดยที่แผนกออกธนบัตรนี้จะได้รับฝากเอกสารที่เป็นหลักทรัพย์ไว้ไว้เป็นประกันเท่าจำนวนธนบัตรที่จะออก ภายหลังมาจำนวนธนบัตรงอกมากขึ้นกว่าเขตที่วางลงไว้ เพราะเหตุที่ธนาคารหัวเมืองเลิกล้มไป แต่ถึงอย่างไรจำนวนธนบัตรที่งอกมากขึ้นนั้น ก็มีเอกสารหลักทรัพย์ที่ให้ไว้เป็นประกันกลบลบจำนวนเท่าเทียมอยู่ได้เสมอ ธนบัตรของธนาคารอังกฤษจะมีมากขึ้นเท่าใด แผนกออกธนบัตรก็ต้องมีเงินและทองรวมทั้งเอกสารหลักทรัพย์เป็นประกันเท่าเทียมอยู่ ความข้อนี้เป็นข้อสำคัญใหญ่ให้เห็นว่าธนาคารอังกฤษมีหลักทรัพย์มั่นคงเพียงใด

กฎหมายอังกฤษบังคับให้ธนาคารทั้งหลายประกาศบัญชีบอกจำนวนธนบัตรที่ได้ออกไป กับจำนวนทุนสำรองที่มีไว้รับแลกธนบัตรนั้นทุกสัปดาห์ ทำนองเดียวกันกับที่รัฐบาลของเราประกาศเป็นรายเดือนทุกเดือน

ขอยกตัวอย่างบัญชีของธนาคารอังกฤษที่ออกประกาศสำหรับแผนกออกธนบัตรของธนาคารมาให้ดูเป็นตัวอย่างสัก ๒ ระยะเวลาในปีเดียวกัน

วันที่ ๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๒

แผนกออกธนบัตร		
จำนวนธนบัตรที่ได้ออก ๕๓,๑๓๘,๓๐๕ ปอนด์	จำนวนหนี้ของรัฐบาลอังกฤษ	๑๑,๐๑๕,๑๐๐ ปอนด์
	เอกสารหลักทรัพย์ต่าง ๆ	๖,๗๕๙,๙๐๐ ปอนด์
	เหรียญกษาปณ์ทอง	๓๕,๓๖๓,๓๐๕ ปอนด์
	และทองแท่งเงินแท่ง	<u>๕๓,๑๓๘,๓๐๕ ปอนด์</u>

วันที่ ๑๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๐๒

แผนกออกธนบัตร		
จำนวนธนบัตรที่ได้ออก ๕๓,๓๙๙,๙๒๐ ปอนด์	จำนวนหนี้ของรัฐบาลอังกฤษ	๑๑,๐๑๕,๑๐๐ ปอนด์
	เอกสารหลักทรัพย์ต่าง ๆ	๗,๑๖๐,๐๐๐ ปอนด์
	เหรียญกษาปณ์ทอง	๓๕,๒๒๔,๘๔๐ ปอนด์
	และทองแท่งเงินแท่ง	<u>๕๓,๓๙๙,๙๒๐ ปอนด์</u>

ถ้าอะไรที่เกิดจากการออกธนบัตรนั้น ธนาครได้ส่วนเต็มจำนวนของเงิน ๑๔ ล้านปอนด์ ซึ่งกฎหมาย ค.ศ. ๑๘๔๔ ได้กำหนดไว้ให้กำไรที่ได้จากจำนวนธนบัตรซึ่งได้ออกเป็นเขตชั้น ๑๔ ล้านปอนด์นั้นเป็นส่วนได้ของรัฐบาลทั้งสิ้น เป็นต้นว่าในปี ค.ศ. ๑๙๐๖ รัฐบาลได้รับกำไรจากธนบัตรที่ออกเกินเขตไปนั้น ๑๘๖,๕๙๓ ปอนด์ นอกจากนี้ธนาครยังต้องเสียเงินให้รัฐบาลอีกปีละ ๖๐,๐๐๐ ปอนด์ แทนค่าอากรแสตมป์ที่ธนาครควรจะต้องเสีย

ตามที่ได้ชี้แจงมาถึงการเชื่อหนี้ในทางการค้าขายในหมวดก่อน ๆ ที่บรรยายมาแล้วนั้น

จำนวนเงินและทองเหรียญกษาปณ์ที่ใช้หมุนเวียนอยู่นั้นเป็นส่วนน้อยนักหนา ที่มีใช้อยู่ก็สำหรับพลเมืองต้องการใช้ซื้อขายเป็นเงินย่อยเท่านั้น ส่วนในการค้าขายที่เป็นจำนวนเงินมากแทบจะไม่ได้ใช้เหรียญกษาปณ์ทองเงินเสียเลย เป็นแต่หักบัญชีลบล้างหนี้กันไปเท่านั้น การที่ใช้เอกสารเชื่อหนี้กัน เช่น ใบสำคัญสั่งจ่าย (Cheque) ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) เอกสารกู้เงิน (Promissory Note) และเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้เปลี่ยนมือกันในการซื้อขายนั้น เอกสารเหล่านั้นใช้แทนเงินตรากษาปณ์ได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นเมื่อคิดไปถึงการค้าขายส่วนมากแล้ว จะเห็นปรากฏได้ว่าจำนวนเงินและทองที่ธนาครมีสำรองไว้นั้น หาเพียงพอที่จะรับแลกเอกสารเชื่อหนี้ทั้งหลายได้ไม่ เขาเปรียบกันว่าเงินและทองที่มีอยู่เปรียบเทียบกับจำนวนที่ใช้เชื่อหนี้กันในบ้านเมืองนั้น เป็นส่วนผิดกันประดุจยอดกรวยกับฐานของกรวย ถ้ากลับเอายอดกรวยซึ่งเป็นเงินทองลงรองับกรวยนั้นแล้ว ฐานและตัวกรวยซึ่งล้นแต่เป็นการเชื่อหนี้มากขึ้นเสมอไปนั้น อาจจะมีล้นลงเมื่อใดก็ได้

เพียงที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลนั้น ธนาคารอังกฤษมีหน้าที่ทำธุระให้รัฐบาลในการเก็บรวบรวมภาษีอากรรายได้ทุกอย่างของรัฐบาล ทั้งมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินสารพัดอย่างแทนรัฐบาลด้วย หรือจะว่าอีกอย่างหนึ่งธนาคารอังกฤษนั้นทำการรับและจ่ายเงินแผ่นดินประดุจเดียวกันกับธุระของกระทรวงการคลังของเราเดี๋ยวนี้ ธนาคารทำธุระแทนรัฐบาลทั่วกรุงอังกฤษ และยังมีหน้าที่ใช้ดอกเบี้ยและจัดการชำระหนี้ของรัฐบาลอีกด้วย ทั้งเมื่อรัฐบาลขัดเงินลงไม่พอจะจ่ายตามงบประมาณได้ตลอดปี ธนาคารก็ทอรองเงินให้รัฐบาลอีก แต่เป็นการแน่นอนที่ธนาคารต้องคิดดอกเบี้ย และหากำไรจากเงินเข้าออกของธนาคารนั้นตามธรรมเนียมของเขาด้วย

ถ้าตั้งธนาคารชาติแห่งสยามขึ้น ก็อาจจะรับธุระการส่วนใหญ่ของกระทรวงการคลังได้

วิธีนี้ ถ้าหากรัฐบาลของเราจัดตั้งธนาคารสำหรับชาติขึ้นในภายหน้า จะมอบธุระการส่วนใหญ่ของกระทรวงการคลังให้ธนาคารชาติทำแทนอย่างธนาคารอังกฤษก็คงจะทำได้ เงินภาษีอากรรายได้ของรัฐบาลตามมณฑล และจังหวัดทั่วพระราชอาณาเขต ซึ่งมีแผนกคลังทำอยู่ทั่วไปตั้งทุกวันนี้ อาจจะกลายเป็นสาขาของธนาคารชาติทำแทนได้ทุกอย่าง เมื่อเป็นเช่นนี้ เงินรายได้ของรัฐบาลคงจะไม่ต้องกองอยู่เฉย ๆ ธนาคารอาจจะเอาออกใช้ในการค้าขายทำนองเดียวกันกับที่ธนาคารอังกฤษทำอยู่เพื่อประโยชน์ของเขา และกำไรที่ได้ในการค้าเงินแผ่นดินนั้นก็จะเป็นรายได้ของรัฐบาล

เพิ่มเติมขึ้นอีก ในที่สุดการที่จะส่งหรือโอนเงินเชื่อหนี้กันไปมาในระหว่างพ่อค้าที่อยู่ต่างจังหวัดกันนั้น ก็ทำได้โดยสะดวกดีกว่าที่จะต้องขนเงินทองไปใช้หนี้สินกัน ซึ่งอาจมีอันตรายในระยะทางคมนาคมสูญเสียไปได้ เมื่อได้หักหนี้สินกันโดยทางบัญชีเช่นนี้ การใช้ธนบัตรและเงินตรา ก็จะน้อยลง และโดยเหตุที่สาขาของธนาคารชาติแพร่หลายออกไปนั้น การค้าขายอาจทำกัน ได้สะดวกยิ่งขึ้นกว่าที่ไม่มีธนาคารเป็นแน่ ไหนยังจะเปิดโอกาสให้ประชาชน พลเมืองที่อุตสาหกรรมประหยัดทรัพย์ไว้ได้บ้างนั้น เอาทรัพย์ไปฝากสาขาของธนาคารหากำไรเป็นดอกเบี้ยได้อีก เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนพลเมือง รู้จักการประหยัดทรัพย์ให้ดีขึ้น

เรื่องราวที่เกี่ยวกับธนาคารอังกฤษ ยังมีความละเอียดที่จะยกมากล่าวได้อีกเป็นอันมาก แต่ในบทเรียนเบื้องต้นของหนังสือเล่มนี้ หากควรที่จะกล่าวให้ยืดยาวไปไม่

ในกรุงอังกฤษมีธนาคารเมืองสกอตแลนด์และไอร์แลนด์ที่ควร จะยกมากล่าวไว้ในที่นี้บ้าง ธนาคารเมืองสกอตแลนด์และไอร์แลนด์ ออกธนบัตรย่อยเพียงจำนวนเงิน ๑ ปอนด์ก็ได้ ผิดกันกับธนาคารอังกฤษ ซึ่งห้ามไม่ให้ออกธนบัตรต่ำกว่าราคา ๕ ปอนด์

ในเมืองสกอตแลนด์มีวิธีใช้เงินกู้หนี้สงเคราะห์แก่คนยากจน วิธีหนึ่ง ซึ่งทำคุณให้แก่พลเมืองที่ขัดสนยากจนได้เป็นอันมาก เรียกตาม ภาษาอังกฤษว่า Cash Credit คือถ้าผู้ใดไม่มีทุนจะทำการเลี้ยงชีพ โดยอุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม เมื่อผู้นั้นเป็นผู้มีนิสัยซื่อตรงดี และหาเพื่อนมาช่วยสงเคราะห์เป็นประกันได้คนหนึ่งหรือสองคนก็ดี

จะต้องการเงินไปตั้งต้นทำทุนสักเล็กน้อยก่อน ถ้าไปหานายธนาคารให้เขา สอบถามหรือสืบสวนได้ความพอที่จะเชื่อถือได้แล้ว จะกู้ยืมเงินไปทำทุน ก็ได้ เป็นต้นว่าในการค้ำนั้นจะต้องมีทุนสำรองสมมติว่าเพียง ๑๐๐ บาท เมื่อตกลงกับนายธนาคารแล้ว นายธนาคารก็จดบัญชีลงว่าเป็นเจ้าหนี้ของ ธนาคาร ๑๐๐ บาท คนผู้นั้นจะเบิกไปใช้ในคราวเดียวกันทั้ง ๑๐๐ บาท หรือ เพียงครั้งละ ๑๐ บาท หรือ ๒๐ บาทก็ได้ เบิกเงินไปเท่าใดก็เสียดอกเบี้ย แต่เฉพาะเงินที่เบิกไปเท่านั้น และเมื่อค้าขายแล้วได้เงินสดมาเท่าใด รีบเอาไปฝากธนาคารให้เก็บไว้ เพื่อจะได้เบิกเอาไปใช้ในวันหน้าต่อไป ทำประจักษ์กับว่าธนาคารนั้นเป็นที่เก็บเงินของตัว เอาเงินมาส่งคืนเท่าใด เงินนั้นก็จะไม่ต้องเสียดอกเบี้ยต่อไป จะเสียดอกเบี้ยแต่จำเพาะตัวเงิน ที่เบิกไปเท่านั้น ทำเช่นนี้คนที่ยากจนไม่มีทุนเลยอาจตั้งตัวค้าขายใหญ่โตขึ้น ได้เสมอไป มีตัวอย่างคนที่ยืมเงินไปใช้แต่เพียง ๑ ปอนด์ ลงท้ายการค้าขาย เจริญขึ้นจนได้เป็นเศรษฐีใหญ่ได้ก็มี การเสียหายขาดทุนของธนาคาร จะมีน้อย เพราะจำนวนเงินที่ได้ให้กู้ยืมไปนั้นไม่มากมายนัก ถ้าผู้กู้เคราะห์ร้าย ไปล้มจมลง นายประกันก็สามารถจะใช้หนี้แทนให้ได้ ไม่ถึงต้องฟ้องร้อง ขึ้นโรงศาลกัน

ในเมืองไอร์แลนด์ก็ใช้หนี้กันเช่นทำนองนี้เหมือนกัน ธนาคาร จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้สงเคราะห์แก่ราษฎรให้ทำการสร้างทรัพย์เป็นทุนงอกขึ้น ในแผ่นดินได้

รัฐบาลสยามกำลังจะคิดอ่านตั้งเทศบาลในจังหวัดพระนครและ ตามจังหวัดนอกพระนคร ตลอดถึงอำเภอและหมู่บ้านที่ขึ้นกับจังหวัดนั้น โดยปรารถนาจะให้ประชาชนพลเมืองรู้จักปกครองตัวเอง โดยไม่ต้อง

ฟุ้งเฟ้อและกำลังของรัฐบาลกลางอย่างที่เป็นมาแล้วแทบทุกสิ่งทุกอย่างไป เมื่อตั้งเทศบาลขึ้นแล้ว การบำรุงจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน จำจะต้องเรียไรเงินในตำบลเดียวกันมาใช้เป็นเงินเดือนเจ้าพนักงานปกครองท้องที่ต่าง ๆ ทั่วไป นอกจากภาษีอากรซึ่งรัฐบาลกลางจะแบ่งออกไว้ให้ใช้บ้าง

การตัดถนน สร้างน้ำประปา การทำไฟฟ้า และทำทางรถราง ซึ่งจำจะต้องลงทุนเป็นกอบโกยอย่างหนึ่งเป็นจำนวนเงินทุนมากมายนั้น จะคอยเรียไรเงินทุนจากราษฎรตามตำบลเหล่านั้นจะต้องเข้าอยู่มาก รัฐบาลกลางจำเป็นจะต้องให้จังหวัดและตำบลต่าง ๆ มีอำนาจที่จะกู้ยืมเงินทุนมาใช้ไปก่อนได้ ตามแต่รัฐบาลกลางจะเห็นสมควรเป็นสิ่งเป็นอย่างไร แต่การที่จะกู้ยืมเงินมาลงทุนนั้น ข้อสำคัญใหญ่จะต้องมีอยู่ว่า จะหากำไรมาผ่อนใช้หนี้ได้ในการที่ได้ทำลงนั้นชั่วเร็วสักเพียงใด สำหรับการเช่นนี้ เทศบาลทั้งหลายเมื่อจะเป็นหนี้เขาหลงแล้ว จำต้องคิดถึงประโยชน์ที่จะได้กลับคืนมาใช้หนี้ให้จงได้ ตามจังหวัดใหญ่ในประเทศยุโรปโดยมาก เทศบาลจะต้องการเงินทุนสักเท่าใดเป็นสิ่งเป็นอย่างไร ก็ออกพันธบัตร กู้เงินเสียดอกเบี้ยเท่าจำนวนทุนที่ต้องการ ที่สัญญาจะผ่อนใช้ในกำหนดเวลาตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไปถึง ๕๐ ปีก็มี และที่ไม่สัญญาจะใช้ต้นทุนกลับคืนเลยก็มี เทศบาลใช้แต่ดอกเบี้ยสำหรับทุนนั้นอย่างเดียว สำหรับธุรกรรมการทำผลประโยชน์เช่นที่กล่าวมานี้ ถ้ามีธนาคารของชาติตั้งขึ้นแล้ว เทศบาลทั้งหลายจะอาศัยกู้เงินธนาคารของชาติมาใช้ได้สะดวกกว่าที่จะกู้เงินย่อยจากเอกชน ยกตัวอย่างเป็นต้นว่าเทศบาลจะตัดถนนใหม่สักสายหนึ่ง จะต้องซื้อที่ดินสำหรับถนนนั้นเป็นเงินมากน้อยเท่าใด จะต้องลงทุนทำถนนสักเท่าใด จะสร้างตลาดและห้องแถวขึ้นกี่แห่ง

เมื่อประมาณจำนวนทุนได้แล้วก็จะไปกู้เงินธนาคารชาติมาลงทุนได้ หรือจะตั้งโรงไฟฟ้า โรงสูบน้ำก็เช่นเดียวกัน โดยเหตุที่เทศบาลคาดคะเนว่า จะเก็บผลประโยชน์เอาทุนคืนได้แน่นอนนั้น เมื่อเก็บผลประโยชน์มาแล้ว ก็จะผ่อนใช้ต้นทุนและดอกเบี้ยได้เรื่อยไป จนกว่าจะใช้หนี้สำหรับธุรการ ต่าง ๆ นั้นได้สิ้นเชิง ใช้หนี้แล้วเทศบาลก็จะได้ผลประโยชน์ที่ทำนั้น เรื่อยไป ยกตัวอย่างแต่ที่จะต้องการทุนน้อยมากแล้วพอเป็นเค้าสมมุติว่า เทศบาลจะสร้างตลาดขายอาหารสดขึ้นสักแห่งหนึ่ง กะงบประมาณได้ว่า จะต้องลงทุนก่อสร้างทำตลาดนั้นสิ้นเงินสักสองหมื่นบาท ผลประโยชน์ ที่จะได้จากตลาดเป็นค่าเช่าห้อง โรงร้าน หรือค่าแผงลอย ปีหนึ่งจะเก็บได้ สักเท่าใด และเมื่อหักค่าใช้จ่ายเสร็จแล้ว ผลประโยชน์ที่จะเก็บได้นั้น จะเข้าอยู่สักกี่ปีจึงจะได้ทุนสองหมื่นบาทกลับคืน เมื่อกะประมาณเวลา ได้เช่นนี้แล้วก็จะออกพันธบัตรหรือทำหนังสือกู้ยืมธนาคารของชาติ โดยที่จะสัญญาใช้ต้นทุนและดอกเบี้ยคืนให้ในกำหนดกี่ปี หรือในกำหนด เวลาที่จะเก็บต้นทุนคืนได้สิ้นเชิง ทำเช่นนี้ต่อไปตลาดที่สร้างขึ้นจะเป็น บ่อเกิดแห่งรายได้ของเทศบาลเรื่อยไป ข้างฝ่ายธนาคารของชาติก็มี ทางที่จะเอาเอกสารหลักทรัพย์กู้หนี้ทั้งหลายออกจำหน่ายขายเอากำไร ได้อีกชั้นหนึ่ง เป็นอันว่าเอกสารเหล่านี้จะใช้เป็นเงินหมุนเวียนในบ้านเมือง ได้อีก

ตัวอย่างธนาคารประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสมีธนาคารใหญ่ของชาติฝรั่งเศสสำคัญอยู่ธนาคารหนึ่ง เรียกว่า ธนาคารประเทศฝรั่งเศส (Bank of France) ธนาคารนี้จัดได้ว่าเป็นธนาคารที่ ๒ รองธนาคารอังกฤษ (Bank of England) ได้ตั้งต้นก่อรากมาแต่ ค.ศ. ๑๗๑๖ แต่ในขั้นต้นจัดการไม่ดีนัก ชื่อเสียงของธนาคารจึงเสื่อมไป จนถึงปี ค.ศ. ๑๘๐๐ จึงตั้งตัวขึ้นได้ด้วยอำนาจของนโปเลียนซึ่งเวลานั้นเป็นกงสุลที่ ๑ ของประเทศฝรั่งเศส ธนาคารนี้เป็นธนาคารกลางอยู่ในประเทศ และอยู่ในความควบคุมบังคับบัญชาของรัฐบาลเต็มที่ ผู้จัดการใหญ่ที่เรียกกันว่า (Governor) ผู้ปกครองของธนาคารนั้นเป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลคนหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลตั้งให้ดำรงตำแหน่งอยู่ได้จนชั่วชีวิต และตามธรรมเนียมผู้ปกครองนี้ได้รับตำแหน่งเป็นเสนาบดีชั้นสูงในคณะเสนาบดีมาก่อน นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองรองลงมาอีก ๒ คน ซึ่งจะดำรงตำแหน่งอยู่ชั่วชีวิตอีกเหมือนกัน ธุรการของธนาคารนั้นอยู่ในมือกรรมการคนหนึ่ง มีผู้ปกครอง (Regent) สิบห้าคน กับผู้สำรวจบัญชีและตรวจธุรการของธนาคารอีกสามคน ซึ่งผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ที่สุดในธนาคารมีจำนวนสองร้อยคนเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ในจำนวนกรรมการผู้ปกครอง (Regent) นั้นต้องเป็นผู้ที่เลือกออกจากบรรดาพวกหัตถกรรม พวกการค้า และในบรรดาพ่อค้าทั้งหลายซึ่งทุกคนต้องเป็นผู้ถือหุ้นส่วนในธนาคารนั้นด้วย และยังมีเจ้าพนักงานอีกสามคนเป็นผู้รับเงินภาษีอากรของรัฐบาล คนสามคนนี้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถรู้ฐานะของพวกทำการหัตถกรรมโดยซ้ำของ จึงจะเป็นที่ปรึกษา

ของกรรมการได้ดี ผู้สำรวจบัญชีและตรวจชำระการของธนาคารนั้นเป็นผู้ตั้งผู้ถือหุ้นส่วนสิบสองคนเป็นกรรมการ สำหรับกำหนดพิกัตดอกเบีย (Discount) ซึ่งทำธุระอยู่แต่ในกรุงปารีส

หน้าที่สำคัญใหญ่ของผู้ปกครอง (Governor) นั้น ต้องคอยระวังทำหน้าที่ให้แก่แผ่นดิน และให้ช่วยเกื้อหนุนอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในบ้านเมืองด้วย

โดยที่ธนาคารฝรั่งเศสเป็นธนาคารของรัฐบาลเท่านั้นจึงสำคัญมาก ชุระการของธนาคารส่วนใหญ่อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐบาลทั้งสิ้น นอกจากเหตุผลที่ธนาคารนี้ได้ออกธนบัตร (ในเวลานี้) เป็นจำนวนถึง “แปดพันสี่ร้อยล้านฟรังก์” เพราะในประเทศฝรั่งเศสธนาคารนี้มีสิทธิที่จะออกธนบัตรได้แห่งเดียว ผิดกันกับประเทศอังกฤษที่มีธนาคารออกธนบัตรได้นอกจากธนาคารอังกฤษ (Bank of England) หลายแห่ง

ทองสำรองของประเทศฝรั่งเศสนั้นก็ต้องอยู่ในความควบคุมของธนาคารนี้อีกเหมือนกัน ธนาคารต้องคอยระวังมิให้ทองไหลออกนอกประเทศไปมากเกินไปเกินส่วนที่ควร และมีอำนาจที่จะกันไม่ให้เหรียญทองหรือทองแท่งออกจากประเทศไปได้ โดยทางที่จะหมุนเอาเหรียญกษาปณ์เงินมาใช้หนี้แลกธนบัตรกลับคืนได้

ฉะนั้นฐานะของธนาคารฝรั่งเศสในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ จึงมีทองราคา “แปดสิบเอ็ดพันล้านแปดแสนฟรังก์” เงินที่ฝากถอนได้เร็ววนนอกประเทศ “สองพันสองล้านเก้าแสนฟรังก์” เงินที่ทดรองให้ประชาชน “สองพันล้านหกแสนฟรังก์” เงินที่ทดรองให้แผ่นดิน “สามพันสองร้อยล้านฟรังก์”

ธนบัตร “แปดพันสี่ร้อยห้าสิบล้านฟรังก์” เงินฝากประจำและกระแสรายวัน “หนึ่งพันแปดร้อยสามสิบล้านฟรังก์”

ลักษณะสำคัญพิเศษของธนาคารนั้นรับซื้อตัวเชื่อหนี้ โดยทางที่จะหักดอกเบี้ย (Discount) ไว้เป็นอันมาก ธนาคารรับซื้อหนี้เป็นราคาต่ำถึงแปดฟรังก์เท่านั้นก็มี หรือจะมีผู้ใดมากู้เงินอย่างต่ำเพียง ๒๕๐ ฟรังก์ ธนาคารก็ยอมให้กู้ จำนวนตัวเงินเชื่อหนี้รายย่อยที่กล่าวนี้ที่ใช้หมุนเวียนกันอยู่ในกรุงปารีส นอกจากเหรียญกษาปณ์และธนบัตรแล้ว ในปี ค.ศ. ๑๘๖๗ มีราคาถึง ๘๐,๐๐๐,๘๗๔,๙๒๔ ฟรังก์ มาเมื่อเร็ว ๆ นี้ ธนาคารเปิดสาขากระจายออกไปมาก เป็นการสะดวกแก่คนค้าขายยิ่งขึ้น ถึงโดยว่าจำนวนเงินที่มีผู้มาฝากไม่ใหญ่โตนักก็จริง รัฐบาลยอมให้ธนาคารออกธนบัตรได้ถึง “แปดพันสี่ร้อยล้านห้าแสนฟรังก์” ดังนั้นพวกพ่อค้าทั้งหลายจึงขอความช่วยเหลือจากธนาคารนี้ได้มาก

ได้บรรยายวิธิตำการของธนาคารฝรั่งเศสพอให้ทราบถึงหลักการของเขาแต่ก่อนมาบ้างแล้ว ต่อมาเมื่อเกิดมหาสงครามในทวีปยุโรป ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๑๔ ถึง ค.ศ. ๑๙๑๘ รัฐบาลฝรั่งเศสต้องพิมพ์ธนบัตรเชื่อหนี้ออกจำหน่ายใช้ในการสงครามมากมายเกินเงินทองสำรองที่มีอยู่หลายเท่า จำหน่ายมากจนราคาเงินหมุนเวียนในบ้านเมืองตกต่ำลงตั้งแต่ราคาแลกเงิน ฟ. ๒๕.๒๐ ถึง ฟ. ๖๕๐ ต่อราคา ๑ ปอนด์อังกฤษ การที่ราคาเงินฟรังก์ตกต่ำลงมากมายนักหนานั้น ทำให้ประชาชนพลเมืองยากจนแร้นแค้นลงกว่าเก่าเป็นอันมาก ลงปลายที่สุดเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๒๘ รัฐบาลออกกฎหมายใหม่เปลี่ยนมาตราเงินเป็นมาตราทอง กำหนดว่าเงินฟรังก์ซึ่งเป็นหน่วยของเงินฝรั่งเศสนั้นให้มีน้ำหนักทองบริสุทธิ์ ๖๕ $\frac{๑}{๒}$ มิลลิกรัม มีเนื้อทองบริสุทธิ์อยู่ $\frac{๙๐๐}{๑๐๐๐}$ ในหน่วยนั้นบังคับ

ให้ธนาคารฝรั่งเศสยอมเอาทองออกแลกธนบัตรตามที่มีผู้ต้องการได้ทันที และบังคับให้ธนาคารมีเหรียญกษาปณ์ทองและทองแท่งเป็นทุนสำรองคอยรับแลกไม่ให้ต่ำกว่าส่วนร้อยละ ๓๕ หรือ ๓๕ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนธนบัตรที่ได้ออกใช้หมุนเวียนอยู่ รวมทั้งจำนวนรายหนี้ซึ่งเป็นกระแสรายวันด้วย โรงกษาปณ์ของรัฐบาลจะต้องพิมพ์เหรียญกษาปณ์ทองมีราคา ๑๐๐ ฟรังก์ และมีน้ำหนักเนื้อทองบริสุทธิ์ $\frac{๙๐๐}{๑๐๐๐}$ และเหรียญทองนี้จะให้ใช้หนี้กันได้โดยไม่จำกัดจำนวน

ในกำหนดวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๒ ให้เลิกใช้ธนบัตรราคา ๕ ฟรังก์ ๑๐ ฟรังก์ กับ ๒๐ ฟรังก์ เสียให้สิ้นเชิง ข้างฝ่ายโรงกษาปณ์ให้พิมพ์เหรียญเงินมีเนื้อเงินบริสุทธิ์ $\frac{๖๘๐}{๑๐๐๐}$ โดยสมมุติให้มีราคาว่าเหรียญละ ๑๐ ฟรังก์ และ ๒๐ ฟรังก์ แต่จำนวนเหรียญเงินทั้งสิ้นนี้ไม่ให้เกินจำนวน ๓,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ฟรังก์ (สามพันล้านฟรังก์) เหรียญกษาปณ์เงิน ๑๐ ฟรังก์ ให้มีน้ำหนัก ๑๐ กรัม และเหรียญ ๒๐ ฟรังก์ มีน้ำหนัก ๒๐ กรัม

ตัวอย่างธนาคารประเทศเยอรมนี

ธนาคารในประเทศเยอรมนีที่สำคัญยิ่งในเวลานี้ก็คือ ธนาคารของประเทศเรียกว่า “ริชแบงก์” (Reich Bank) ซึ่งคล้ายกันกับธนาคารในประเทศฝรั่งเศส (Bank of France) มากกว่าธนาคารอังกฤษ (Bank of England) ธนาคารนั้นอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลเต็มที่ เพราะเหตุว่าผู้ปกครองของธนาคารและผู้จัดการเป็นคนที่นายกรัฐมนตรีตั้ง

ตามกฎหมายปี ค.ศ. ๑๘๗๕ ธนาคารนี้ได้รับอนุญาตให้ออกธนบัตรได้เท่าจำนวน ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ ปอนด์ โดยไม่ต้องมีทองสำรองไว้คอยรับรอง และภายหลังกฎหมายอนุญาตให้ธนาคารออกธนบัตรเพิ่มขึ้นได้ถึง ๒๓,๖๔๑,๔๕๐ ปอนด์ และเพื่อเป็นประกันของจำนวนเงินนั้น ธนาคารจะนับเอาพันธบัตร ใบกู้หนี้ของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลสัญญาจะใช้เงินทองให้เต็มจำนวน ทั้งให้พันธบัตรของธนาคารอื่น ๆ รวมกับตัวกู้หนี้ซึ่งบริษัทหรือบุคคลสัญญาจะใช้หนี้ให้ในกำหนด ๓ เดือน สัญญากู้หนี้เช่นนี้ต้องมีผู้รับรองเป็นประกันไม่ต่ำกว่า ๒ ชื่อ

รัฐบาลบังคับไว้ว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนธนบัตรที่ออกใช้หมุนเวียนอยู่นั้น จะต้องมียกยูกษาปณ์ทองและเงินสำรองไว้รับรองเหรียญทองนั้น เนื้อทองบริสุทธิ์หนัก ๑ ปอนด์ ต้องเป็นเหรียญกษาปณ์ ๑,๓๙๒ มาร์ค

เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๐๔ จำนวนธนบัตรของธนาคารนี้มีใช้หมุนเวียนอยู่ ๖๙,๗๐๐,๐๐๐ ปอนด์ มีทองสำรองอยู่ ๔๑,๙๙๐,๐๐๐ ปอนด์ ส่วนจำนวนเงินซึ่งธนาคารได้ให้กู้ยืมและทดรองแก่ลูกค้าไปนั้น

เป็นจำนวนเงิน ๓,๘๐๐,๐๐๐ ปอนด์ และตัวกัณฑ์มีจำนวน ๔๔,๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์ ถ้าธนาคารได้ออกธนบัตรมากเกินไปกว่าจำนวนที่กฎหมายอนุญาตให้ออกแล้ว ธนาคารจะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาลเป็นพิกัตร้อยละ ๕ ของจำนวนธนบัตรที่ได้ออกมากเกินไป

ในปี ค.ศ. ๑๘๙๙ รัฐบาลอนุญาตให้ธนาคารนี้เพิ่มทุนขึ้นได้ ตั้งแต่ ๖,๐๐๐,๐๐๐ ถึง ๙,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ และยังเพิ่มเติมทุนเดิมขึ้นได้อีก ๑,๕๐๐,๐๐๐ ปอนด์ ส่วนจำนวนเงินสำรองนั้นให้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละน้อย ตั้งแต่ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ถึง ๓,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์

ครั้นภายหลังมหาสงครามใน ค.ศ. ๑๙๒๔ รัฐบาลออกกฎหมายตั้งมาตรการทองขึ้นอีก ให้พิมพ์เหรียญกษาปณ์ทองเป็นเหรียญราคา ๑๐ และ ๒๐ มาร์คขึ้นใช้เป็นเงินที่ต้องบังคับให้ใช้ได้ตามกฎหมาย และยังมีเหรียญกษาปณ์เงินราคาหนึ่ง สอง สาม และห้ามาร์คเพิ่มเติมอีก ธนบัตรของธนาคารที่มีราคาตั้งแต่ ๑๐ มาร์คขึ้นไปนั้น บังคับให้ใช้นี้ได้ตามกฎหมายโดยไม่มีจำกัดจำนวนเหมือนกัน และสำหรับเป็นประกันเงินนั้น ธนาคารจะต้องมีเหรียญทองเยอรมนีและเหรียญทองต่างประเทศคอยรับรองอยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ของจำนวนธนบัตรและเหรียญเงินทั้งสิ้นที่ได้ออกไป

ในวันที่ ๓๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๒ ธนาคารของประเทศเยอรมนีได้ออกธนบัตรใช้หมุนเวียนอยู่เป็นราคา ๓,๗๔๑.๗ ล้านมาร์ค และถ้าเอาจำนวนธนบัตรของธนาคารอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก ธนบัตรที่ใช้หมุนเวียนอยู่ในเวลานั้น จะเป็นจำนวนถึง ๕,๘๖๒.๖ ล้านมาร์ค

เงินทุนของธนาคาร “ริชแบงก์” (Reich Bank) ในปี ค.ศ. ๑๙๓๒ มีอยู่ ๑๕๐ ล้านมาร์ค

ฐานะของธนาคารของประเทศเยอรมนี (Reich Bank) เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๓๓ มีดังต่อไปนี้

(assets) สินทรัพย์	จำนวน กุมภาพันธ์ ๑๕ ค.ศ. ๑๙๓๓	หนี้ต่าง ๆ	จำนวน กุมภาพันธ์ ๑๕ ค.ศ. ๑๙๓๓
เหรียญทอง	๘๒๒,๓๘๓,๐๐๐	ต้นทุนและเงินสำรอง	๕๖๗,๖๒๖,๐๐๐
ตั๋วหนี้และใบสั่งจ่าย	๒,๓๑๗,๘๙๙,๐๐๐	ธนบัตร	๓,๑๗๙,๗๔๔,๐๐๐
เงินที่ให้กู้ไป	๗๖,๗๔๑,๐๐๐	เงินที่ต้องใช้หนี้อื่น ๆ	๑,๑๒๓,๐๑๘,๐๐๐

โครงการของธนาคารชาติ

ในหมวดธนาคารได้ยกเรื่องราวและวิธีการของธนาคารใหญ่ในยุโรป มีธนาคารอังกฤษ ธนาคารฝรั่งเศส ธนาคารเยอรมนี ธนาคารสกอตแลนด์ และไอร์แลนด์ เป็นต้น ได้ความรู้พอจะเลือกเรียนเอาแบบแผนที่ดีมาเป็นเยี่ยงอย่างใช้ในกรุงสยามได้แล้ว

ในขั้นต้นเพียงที่เกี่ยวกับการค้าที่เขาทำกันตามธรรมเนียมนั้น ไม่ผิดแปลกอะไรกัน เช่น ซื้อหนี้ขายหนี้ รับฝากเงินกระแสรายวันและรับเงินฝากประจำ และทำธุระในการปริวรรตแลกเงินกับต่างประเทศ เป็นต้น ข้อสำคัญที่ควรจะยึดถือเป็นหลักนั้น ต้องมีทองสำรองให้พอเป็นประกัน

ต่อการแลกธนบัตรและการแลกเงินกับต่างประเทศอยู่เสมอ ถึงเราได้ออกจากมาตราทองแล้วก็จริง แต่เหตุที่ทองมีราคาสูงกว่าแร่ธาตุอย่างอื่นในโลกนั้น ถึงอย่างไรก็ต้องนับเอาทองเป็นประกันไว้ ยกตัวอย่างประเทศแคนาดาซึ่งไม่มีโรงกษาปณ์ไม่ได้พิมพ์เหรียญทองหรือเงินออกใช้ก็จริง แต่ใช้ธนบัตรแทนสมมุติเอาเฉย ๆ ว่าเหรียญตราของประเทศแคนาดาเป็นทอง ๕.๘๖ เหรียญ เท่ากับ ๑ โฉวเรนอังกฤษ แต่เงินตราที่ใช้หมุนเวียนอยู่นั้น ที่มีอยู่ก็เป็นทองปอนด์สเตอร์ลิง เหรียญเงินอเมริกันบ้างเล็กน้อยที่เป็นเงินตราของประเทศแคนาดาเองไม่มีเลย แต่ใช้ธนบัตรแทน มีแต่เงินป्लीกราคา ๕๐ เซนต์ หนัก ๑๑.๖๒ กรัม เนื้อเงินบริสุทธิ์ $\frac{๙๒๕}{๑๐๐๐}$ และใช้ได้เพียงจำกัด ๑๐ เหรียญตามกฎหมาย

ประเทศสยามเมื่อแรกตั้งมาตราทองก็ประดุจเดียวกัน โรงกษาปณ์นี้ไม่ได้พิมพ์เหรียญทองทศ ซึ่งกำหนดราคาลงไว้ว่าทองทศเหรียญหนึ่งมีน้ำหนัก ๖.๒ กรัม และมีทอง $\frac{๙๐๐}{๑๐๐๐}$ เป็นราคาเท่ากับเงินตรา ๑๐ บาท

ต่อไปนี้ เหตุที่ธนาคารชาตินั้นจะมีอำนาจออกธนบัตรใช้แทนเงินตราที่ต้องรับใช้นี้ได้ตามกฎหมายโดยไม่จำกัดจำนวนแต่ธนาคารเดียวในกรุงสยาม จึงจำเป็นที่จะต้องอยู่ในความควบคุมและปกครองป้องกันของรัฐบาลเต็มที่ ทำตามเยี่ยงอย่างธนาคารประเทศฝรั่งเศส และธนาคารประเทศเยอรมนี ซึ่งธนาคาร ๒ ประเทศนี้ออกธนบัตรได้ฝ่ายเดียวถึงจะมีผู้ถือหุ้นส่วนออกต้นทุนให้ธนาคารทั้ง ๒ นี้ก็ดี ผู้ถือหุ้นส่วนจะต้องอยู่ในบังคับของประธานและคณะกรรมการ ซึ่งรัฐบาลตั้งขึ้นสำหรับควบคุมโดยเฉพาะ และเพื่อจะรักษาความปลอดภัยของธนาคาร

ชาติสยามไม่ให้ล้มจมได้อย่างแน่นอนนั้น เป็นความจำเป็นที่จะห้ามไม่ให้ธนาคารนี้ค้าที่ดิน เรือกสวน ไร่ นา ป่าไม้ และเหมืองแร่ ซึ่งอาจตกราคาได้ตามกาลเทศะเสมอ และเมื่อจะเดินตามแผนของธนาคารชาติอังกฤษ และเพื่อจะใช้เงินภาษีอากรซึ่งเป็นรายได้ของรัฐบาลค้าหาทำไรด้วยนั้น ธนาคารชาติจะต้องรับหน้าที่เป็นผู้ทำการแทนกระทรวงการคลังของแผ่นดินในการรับเงินได้และใช้จ่ายเงินแทนรัฐบาลทุกสาขา ซึ่งจะตั้งขึ้นได้ตามจังหวัดอย่างที่กระทรวงการคลังทำอยู่ทั่วไป

ธนาคารชาติมีวัตถุประสงค์เป็นข้อใหญ่ที่จะทอดรองเงินให้ชาวเมืองเอาไปใช้ทำทุน แม้แต่คนละเล็กน้อยไม่ถึง ๕๐ บาท ก็ควรให้กู้ยืม ถ้าหากว่ามีผู้รับรองเป็นประกันมั่นคงพอ

ส่วนเงินที่จะทอดรองให้บริษัทพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรมต่าง ๆ นั้น ถึงจะช่วยให้บ้านเมืองให้รุ่งเรืองขึ้นได้ก็จริง แต่เหตุที่บริษัทเหล่านั้นอาจจะพลาดพลั้งล้มละลายพาต้นทุนของธนาคารสูญหายไปได้ ธนาคารจึงควรเป็นที่รังเกียจอย่างยิ่ง เวลาที่จะทอดรองเงินให้กู้ยืมนั้น จะไม่ให้ยืดยาวเกินกำหนด ๖ เดือนเป็นอันขาด มิฉะนั้นทุนของธนาคารจะไปติดค้างอยู่เอามาใช้หมุนเวียนไม่ได้ถนัด ในประเทศยุโรปการทอดรองเงินนี้ แม้แต่เพียงกำหนดวันเดียวหรือสัปดาห์เขาก็ทำกันเช่นพวกนายหน้า (Broker) ทั้งหลายไปขอยืมเงินธนาคารใช้เป็นต้น

ในที่สุดผู้ใดจะมาขอแลกเงินตราหรือธนบัตรไปใช้ในการค้าขาย ผู้นั้นจำจะต้องนำทองมาแลกไปตามราคาของทองทศที่ได้กำหนดไว้ทุกครั้ง และเมื่อจะถอนทองนั้นกลับไปก็ต้องเสียค่าภาษีเพิ่มเติมให้รัฐบาลเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการพิมพ์เหรียญทองนั้นด้วย ตามธรรมเนียมของประเทศทั้งหลาย ถ้าไม่เรียกเหรียญทองจะเอาแต่ใบสั่งจ่ายก็ต้องเสียค่าตีสแกนต์

(Discount) ให้ธนาคารตามพิกัดที่ธนาคารได้ตั้งขึ้นไว้เป็นครั้งเป็นคราว
ค่าลดนี้จะเป็นที่บังคับไม่ให้ทองไหลออกนอกประเทศได้โดยสะดวก
ทำเช่นเดียวกันกับที่ธนาคารทั้งหลายในยุโรปเขาทำกัน

ได้ร่างโครงการของธนาคารชาติมาให้เป็นทางพิจารณาทั้งภาษา
อังกฤษ และคำแปลภาษาไทยดังต่อไปนี้

ร่างข้อบังคับธนาคารชาติแห่งสยาม

ด้วยความมุ่งหมายในการสงเคราะห์ และบำรุงกสิกรรม พาณิชย-
กรรมของประเทศ ในการจัดให้เกิดความสะดวกที่จะเป็นปกติกิจในการ
ให้กู้ยืมเงินและรับฝากเงิน จึงควรกำหนดตรูปงานตั้งธนาคารชาติขึ้น
ในกรุงเทพฯ โดยให้นามว่า “ธนาคารชาติแห่งสยาม” และมีหลักวางรูป
การจัดธนาคารชาติให้ดำเนินอยู่ในขอบเขตกว้าง ๆ ดังนี้

- จำนวนทุนเรือนหุ้นในขั้นต้น กำหนดไว้ ๒๐ ล้านบาท
- หุ้นทุกหุ้นมีสิทธิเสมอกันหมด
- ราคากำหนด (Nominal Value) ของหุ้น ๑๐๐ บาท
ถ้าจะเพิ่มราคาหุ้นต้องเพิ่มเป็นเรื้อนร้อย
- เงินทุนที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ อาจเพิ่มได้อีกจนถึงจำนวน
สี่สิบล้านบาท ผู้ถือหุ้นเก่าทั้งหลายย่อมมีสิทธิในการซื้อ
หุ้นใหม่ก่อนผู้อื่น ตามราคาซึ่งคณะกรรมการของธนาคาร

จะได้กำหนดให้ราคาหุ้นใหม่จะต้องไม่ต่ำกว่าราคากำหนด (Nominal Value) รวมกับเงินสำรองตามส่วนแห่งหุ้น

๕. ธุรกิจของธนาคารแบ่งออกดังนี้ ซื้อและขายทองคำ เงิน และตราพท์ที่จะจ่ายเป็นเงินต่างประเทศ รับซื้อตั๋วแลกเงิน ให้กู้เงิน ฯลฯ
๖. ธนาคารไม่มีอำนาจในการซื้อหุ้นหรือในการนำเงินมาลงทุน เพื่อรับจํานองหรือซื้อที่ดิน บ้าน ที่นา พื้นที่ทำการเพาะปลูก ป่าไม้ เหมืองแร่ การประมงหรือเรือ ในกรณีเช่นนี้ให้ยกเว้น เฉพาะที่ทำการของธนาคาร
๗. ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยให้ตามสมควรสำหรับเงินฝาก เพื่อถอน (Current Account) และเงินฝากประจำ (Fixed Deposits)
๘. ธนาคารรับรักษาทองคำ เงิน เพชร พลอย และของที่ทำด้วย โลหะธาตุอันมีค่า (Jewels) หุ้น และหลักทรัพย์อื่น ๆ โดยจัด ให้มีตู้ที่มั่นคงสำหรับให้เช่า และเรียกค่าเช่าพอสมควร
๙. ธนาคารมีสิทธิที่จะจำหน่ายธนบัตรซึ่งใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนตามพระราชบัญญัติเงินตราในพระราชอาณาจักรสยาม เป็นจำนวนไม่เกินกว่า ๕๐ ล้านบาทแต่ผู้เดียว และจะจำหน่ายธนบัตรเพิ่มเติมอีกไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบอำนาจจากสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติ

๑๐. จำนวนธนบัตรที่ออกจำหน่ายจะต้องมีทุนสำรองดังต่อไปนี้
- ก. อย่างน้อยต้องมีทองคำ ๕๐ เพอร์เซ็นต์ ซึ่งรักษาไว้ในธนาคาร หรือส่งมาในระหว่างทาง
 - ข. ทุนสำรองที่เหลืออยู่ จะต้องเป็นตราฟัต์ที่จ่ายเป็นเงินบาทหรือเงินต่างประเทศ เงินฝากในธนาคารอื่น ๆ หรือตั๋วแลกเงินภายในประเทศ ซึ่งมีผู้รับรองอย่างน้อย ๒ นาย
๑๑. ธนาคารมีหน้าที่รับซื้อธนบัตรที่จำหน่ายแล้วกลับคืน ในเมื่อมีผู้ประสงค์จะให้ชำระหนี้ตามพระราชบัญญัติเงินตรา ในคราวจำเป็นธนาคารย่อมมีสิทธิที่จะซื้อธนบัตร ตามจำนวนที่จำเป็นกลับคืนด้วยเงินฝากที่มีอยู่ในต่างประเทศ
๑๒. ให้ตั้งสภาขึ้นสภาหนึ่ง ประกอบด้วย กรรมการ ๑๑ นาย มีหน้าที่ควบคุมการงานทั่วไปของธนาคาร นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ตั้งประธาน และกรรมการ ๕ นาย ส่วนสมาชิกอีก ๕ นายนั้น ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกจากผู้ถือหุ้นโดยวิธีลงคะแนน
๑๓. ผลกำไรของธนาคาร ซึ่งเป็นจำนวนสุทธิให้แบ่งปันได้ดังนี้
- ก. ๑๐ เพอร์เซ็นต์แห่งผลกำไรอันเป็นจำนวนสุทธิให้เก็บไว้เป็นเงินสำรองจนกว่าธนาคารจะมีเงินสำรองครั้งหนึ่งแห่งจำนวนทุนเรือนหุ้น

ข. จ่ายให้ผู้ถือหุ้น ๖ เพอร์เซ็นต์แห่งเงินทุนที่ส่งใช้แล้ว
เงินปันผล ๖ เพอร์เซ็นต์นี้จ่ายให้แก่หุ้นในปีสุดท้าย
และปีก่อน ๆ

ค. เงินกำไรที่ยังเหลืออยู่ให้แบ่งออกเป็น ๗ ส่วน ๔ ส่วน
จ่ายให้รัฐบาล และ ๓ ส่วน จ่ายให้ผู้ถือหุ้น

๑๔. ธนาคารจะต้องรับเป็นตัวแทน (Agent) ของรัฐบาล
และกระทรวงต่าง ๆ ตามข้อสัญญา

๑๕. จำนวนทุนเรือนหุ้นให้ (Syndicate) รับซื้อตามราคากำหนด
(At par) รัฐบาลมีสิทธิจะซื้อหุ้นได้ไม่เกินกว่า ๕๐ เพอร์เซ็นต์
แห่งเงินทุนทั้งหมด

DRAFT

With a view to support and develop Agriculture, Commerce and Industry of Siam by regular banking facilities, it is proposed that a National Bank will be established in Bangkok under the name of “THE NATIONAL BANK OF SIAM” and the Constitution of which may be made on the following outlines:-

1. The share Capital is at first fixed at 20 Million Ticals.
2. All shares to have the same rights.
3. The nominal value of the shares to be 100 Ticals and multiples thereof.
4. The Capital may be increased up to 40 Million Ticals. The old shareholders to have the preference to subscribe for the new shares at the prices to be decided by the Board of Directors of the Bank, which shall not be less than its nominal value augmented by each share's part of the Reserve Fund.
5. The Bank shall buy and sell gold, silver and drafts in foreign money, negotiate bills, give loans & etc.
6. The Bank may not buy shares or invest money in lands, houses, farms, plantations, rice-fields, forests, mines, fisheries or ships, excepting for the Bank premises.
7. The Bank may allow interest on current accounts and on fixed deposits against special receipts.

8. The Bank may receive in custody in its vaults, at a reasonable remuneration, Gold, Silver, Precious Stones, Jewels, Bonds and other Securities.
9. The Bank shall have the exclusive right to issue Notes being Legal Tender in the Kingdom of Siam within an amount of 50 Million Ticals, and this amount may not be increased without the special consent of the Prime Minister, empowered by a special Act of the Assembly of the Representatives of the People.
10. The amount of the Bank notes in circulation shall be covered as follows:-
 - a. At least 50% in Gold in the vaults of the Bank or on the way thereto.
 - b. The remainder by Drafts in local and foreign money, outstandings with other Banks or negotiated inland bills worth at least two names.
11. The Bank notes shall have to be redeemed on demand in legal tender coin, the Bank having the right, in case of need, to redeem greater amounts of notes by Drafts on its outstandings in foreign countries.

12. The management of the Bank shall be controlled by a Court of Council consisting of eleven members. The Governor or President and five Members of the Council being nominated by the Prime Minister and the remaining five elected by a majority of votes from among the shareholders.
13. The annual net profits shall be disposed of as follows:-
 - a. To the reserve fund 10% of the net profits until the fund amounts to 50% of the Share Capital.
 - b. To the share-holders 6% of the paid up Capital. This dividend of 6% being paid on the shares for the last and previous years.
 - c. The Surplus to be divided into 7 parts, 4 parts to the Government and 3 parts to the Share-holders.
14. The Bank shall act as Agents of the Government and its different Departments according to special agreements.
15. The Share Capital is taken over at par by a Syndicate, the Government having the right to subscribe up to 50% of the Capital.

อธิบายคำตามกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับธนาคาร

ตั๋วเงิน	Bill
ผู้มีตั๋วเงินไว้ในครอบครอง	Holder of a bill
ผู้เป็นเจ้าของตั๋วเงิน	Possessor of a bill
สลักหลังลอย	Indorsement in blank
คำสลักหลังเมื่อขีดฆ่าเสียแล้ว	Cancelled indorsement
ตั๋วแลกเงิน	Bill of exchange
ตั๋วแลกเงินนั้นคือหนังสือ ตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งบุคคล อีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้จ่าย ให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ บุคคลคนหนึ่ง หรือให้ใช้ ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้รับเงิน	A bill of exchange is a written instrument by which a person, called the drawer, orders another person, called the drawee, to pay a sum of money to, or to the order of, a person, called the payee.
ตั๋วแลกเงินเมื่อทวงถามหรือ เมื่อได้เห็น	A bill of exchange on demand or at sight
ตั๋วแลกเงินที่เขาไม่เชื่อถือ โดยไม่ยอมรับรอง หรือไม่ ยอมจ่ายเงิน	A bill of exchange dishonored by nonacceptance or nonpayment.

คำสลักหลังตั๋วแลกเงินหรือ บนใบประจำตัว	An indorsement on the bill of exchange or allonge
การรับรองตั๋วแลกเงิน	Acceptance of a bill of exchange
ผู้ทรงตั๋วแลกเงิน	The holder of a bill of exchange
ผู้จ่ายเงินในตั๋วแลกเงิน	A drawee of a bill of exchange
ผู้สั่งจ่ายเงินในตั๋วแลกเงิน	A drawer of a bill of exchange
“อวัล” คือ ตั๋วแลกเงินมี ผู้ค้ำประกันรับประกัน การใช้เงิน	“Aval”
การใช้เงิน	Payment
คำคัดค้าน	Protest
การใช้เงินเพื่อแก้หน้า	Payment for honour
สิทธิไล่เบี้ย เพราะเขาไม่รับ หรือไม่ใช้เงิน	Recourse for nonacceptance or non payment
ตั๋วเงินภายในประเทศ	Inland bills
ค่าชักส่วนลด	Commission

ตั๋วแลกเงินเป็นสำหรับ

Bill of exchange in a set

คู่มือตั๋วแลกเงิน ความต้อง
กันสองฉบับหรือมากกว่า

Duplicates of a bill of
exchange may be drawn
in two or more identical
duplicates.

ตั๋วสัญญาใช้เงิน

A promissory note

อันว่าตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นคือ
หนังสือตราสารซึ่งบุคคล
คนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ออกตั๋ว
ให้คำมั่นสัญญาว่า จะใช้
เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคล
อีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตาม
คำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง
เรียกว่า ผู้รับเงิน

A promissory note is a
written instrument by
which a person, called
the maker, promises to
pay a sum of money to,
or to the order of, another
person, called
the payee.

คำมั่นสัญญาอันปราศจาก
เงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็น
จำนวนแน่นอน

An unconditional promise
to pay a sum
certain in money

วันกำหนดใช้เงิน

Day of maturity

ตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกมา
แต่ต่างประเทศ

Foreign promissory note

เช็ค

Cheque

เช็คนั้นคือหนังสือตราสาร
ซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า
ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้
ใช้เงินจำนวนหนึ่ง เมื่อทวง
ถามใช้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง
หรือให้ใช้ตามคำสั่งของ
บุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า
ผู้รับเงิน

คำบอกห้ามการใช้เงิน

ถ้าในเช็คมีเส้นขนานคู่ขีด
ขวางไว้ข้างด้านหน้า กับมี
หรือไม่มีคำว่า “และบริษัท”
หรือคำย่ออย่างใด ๆ แห่ง
ข้อความนี้อยู่ในระหว่างเส้น
ทั้งสองนั้นไซ้ร้ เช็คนั้นชื่อ
เป็นเช็คขีดคร่อมทั่วไป และ
จะใช้เงินตามเช็คนั้น ได้แต่
เฉพาะให้แก่ธนาคารเท่านั้น

อายุความ

A cheque is a written
instrument by which a
person, called a drawer,
orders a banker to pay
on demand a sum of
money to, or to the order
of, a person, called the
payee.

Countermand of payment

If a cheque bears across
its face two parallel
transverse lines either
with or without the
words “and company”
or any abbreviation
thereof between such
lines, it is said to be
crossed generally and payment
of it can only be made to
a banker.

Prescription

ในคดีฟ้องผู้รับรองตั๋วแลก
เงินก็ดี ผู้ออกตั๋วสัญญา
ใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้
ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่
วันตัวนั้น ๆ ถึงกำหนดใช้เงิน

No action against the
acceptor of a bill of
exchange or the maker of
a promissory note can be
entered later than three
years after the date of
maturity.

ตั๋วเงินปลอม ตั๋วเงินถูกลัก
และตั๋วเงินหาย

Forged, Stolen and Lost
Bills

เมื่อผู้ทรงตั๋วเงินซึ่งหายหรือ
ถูกลักทราบเหตุแล้ว ใน
ทันใดนั้นต้องบอกกล่าวเป็น
หนังสือไปยังผู้ออกตั๋วเงิน
ผู้จ่าย ผู้สมอ้างยาม
ประสงค์ ผู้รับรองเพื่อ
แก้หน้า และผู้รับอาวัล
ตามแต่มี เพื่อให้บอก
ปิดไม่ใช้เงินตามตั๋วเงินนั้น

The holder of a bill
which is lost or stolen
must, as soon as he knows
of the loss or theft,
notify in writing the
maker, the drawee the
reforce in case of need,
the acceptor for honour
and the giver of aval, if
any, to refuse payment
of the bill.

ประเพณีการค้าขายที่
คำนวณดอกเบี้ยต้นในบัญชี
เดินสะพัดก็ดี ในการขายอย่างอื่น
ทำนองเช่นว่านี้ก็ดี หาอยู่
ในบังคับแห่งบทบัญญัติ
ซึ่งกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นไม่

การคำนวณเงินกู้โดยวิธี
ดอกเบี้ยต้นนั้น ถ้าจะรู้ว่า
เมื่อใดดอกเบี้ยจะทบต้นขึ้น
เป็นสองเท่าจำนวนต้นเงินกู้
ก็ให้ตั้งเลข ๖๙ ลงเป็นเกณฑ์
เอาจำนวนดอกเบี้ยร้อยละ
ที่เปอร์เซ็นต์หาร จะได้ผล
เป็นกำหนดปีและเศษส่วน
ที่ต้นเงินจะทวีขึ้นเป็นสองเท่า

ตามประเพณี ธนาคารจะคิด
ดอกเบี้ยเอาดอกเบี้ยต้นไม่ได้

หุ้นกู้

Commercial usage for
the calculation of
compound interest in
current account, as well as
in other similar commercial
transaction, are not
governed by the
foregoing paragraph.

The number of years
for a sum of money to
double itself at compound
interest is found
by dividing the figure
69 by the rate of interest
per annum.

A bank is not permitted
to charge compound
interest.

Debenture

หุ้นกู้เป็นเอกสารหรือพันธบัตรชนิดหนึ่ง ซึ่งทำขึ้นเพื่อจะจำนองทรัพย์สิน หรือกิจการค้าของบริษัทใด มีพิกัดดอกเบี้ยเป็นจำกัดที่จะใช้ทุนคืนในกำหนดกี่ปี หรือจะไม่ใช้คืนเลยในเวลาที่บริษัทยังตั้งอยู่

Debentures are a charge or mortgage upon the undertaking or property of a company bearing a fixed rate of interest, and are either repayable within a fixed term of years or irredeemable during the existence of the company.

ดิสเคานต์

Discount

ดิสเคานต์ คือ ค่าลดที่ผู้ออกทุนให้ผู้ใดกู้แล้วคิดดอกเบี้ยล่วงหน้า ชักต้นทุนเสียก่อน เป็นต้นว่าดิสเคานต์ร้อยละ ๓ ผู้กู้จะได้รับต้นเงินไปเพียง ๙๗ เท่านั้น

Discount is generally calculated as interest and deducted from the amount of a loan in advance.

ภาค ๒

ภาค ๒

หมวด ๒๒

การเงินแผ่นดิน

PUBLIC FINANCE

ในที่นี้จะต้องยกเอาแต่ลัทธิเงินรายจ่ายของแผ่นดินมากล่าวเสียก่อน

การใช้จ่ายเงินของเอกชนตามธรรมดา นั้น ตั้งต้นจะต้องมีเงินได้ของผู้นั้นเป็นกองทุนไว้เสียก่อน เอกชนจะใช้จ่ายเงินรายได้ของเขา จนถึงกับจะต้องชักต้นทุนใช้แล้ว ก็เป็นอันว่าจะมีความเจริญอยู่ไม่ได้ แต่ข้างฝ่ายเงินจ่ายสำหรับการแผ่นดินนั้น ผิดตรงกันข้ามในราชการแผ่นดิน ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งงบประมาณนั้น จำเป็นจะต้องรู้จำนวนเงินที่จะเอามาใช้ในราชการเสียก่อนว่า ในปีหนึ่งจะต้องมีราคาจ่ายสักเท่าใดจึงจะพอใช้ราชการตามนโยบายของรัฐบาลที่วางโครงการลงไว้ว่า จะต้องทำอะไรบ้าง ในปีหนึ่ง ๆ ถ้าเงินที่จะจ่ายไม่พอก็ต้องจำเป็นต้องชักจากเงินทุนสำรองมาเพิ่มเติม หรือมิฉะนั้นก็ต้องกู้ยืมเงินมาเพิ่มเติมจึงจะทำการไปได้ ตามนโยบายของรัฐบาล เพราะฉะนั้นการจ่ายเงินแผ่นดินจึงสำคัญยิ่งกว่าเงินได้ของรัฐบาลที่เก็บมาจากภาษีอากร ถ้าวางระเบียบการจ่ายเงินไม่ดีหรือ

ไม่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ การยุ่งยากอาจจะเกิดขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด
ต่อภายหลังเป็นแน่

งบประมาณจ่ายเงินแผ่นดินตามระเบียบที่ถูกต้อง

ในการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะตั้งงบประมาณ
ให้เข้าดุลภาพ งบประมาณรายจ่ายกับรายได้ให้พอสมำเสมอกันนั้น เป็นการ
จำเป็นที่จะต้องแบ่งรายจ่ายออกเป็น ๒ ประเภท คือ เป็นประเภทปฐมและ
ประเภทมัธยม ประเภทปฐมเป็นประเภทสำคัญยิ่งที่ต้องผูกมัด จะละเลย
เสียไม่ได้เป็นอันขาด ฝ่ายประเภทมัธยมไม่สำคัญนัก เพราะรัฐบาล
อาจจะลดรายจ่ายลงได้ โดยเหตุที่ไม่จำเป็นแท้เหมือนประเภทปฐม
จะยกตัวอย่างมาบรรยายดังต่อไปนี้

ประเภทปฐมที่เป็นประเภทสำคัญใหญ่นั้นคือ

๑. การป้องกันแผ่นดิน โดยทหารบก ทหารเรือ และทางอากาศ
๒. เพื่อรักษากฎหมายและความสงบสุข ซึ่งมีกฎหมายและศาล
ค่าใช้จ่ายสำหรับกองราชทัณฑ์และที่คุมขังนักโทษ และตำรวจ
๓. ธุรการฝ่ายพลเรือน ซึ่งรวมทั้งเบี้ยหวัดเงินเดือนของข้าราชการ
ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายธุรการของรัฐบาลและเจ้าพนักงานพลเรือน เช่น แพทย์
และพนักงานการศึกษา รวมทั้งอาจารย์และผู้ตรวจโรงเรียน โดยที่คนจำพวกนี้
ไม่ได้เกี่ยวกับธุรการของแผ่นดิน ยังมีค่าใช้จ่ายของสภาผู้แทนราษฎร
รวมทั้งเงินใช้ในการเมืองด้วย เงินเดือน และค่าใช้จ่ายของราชทูตและ
กงสุลที่อยู่นอกประเทศ กับมีค่าใช้จ่ายในการเก็บภาษีอากรอีก

๔. การใช้หนี้ซึ่งรวมทั้งรายจ่ายสำหรับใช้หนี้เงินกู้ที่ไม่บังเกิดผล และหนี้ที่เป็นทุนทำให้บังเกิดผล ๒ อย่างนี้ เป็นเรื่องที่จะจำนำจำนอง ผลประโยชน์ รายได้ของแผ่นดินในกายภาคหน้า และเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องตั้งรายจ่ายที่เป็นการผูกมัดเสียก่อน

รายจ่ายประเภทมัธยม ซึ่งไม่สำคัญนักก็คือ

๑. สำหรับชุมชนพลเมืองมีการศึกษา การอนามัย การบรรเทาทุกข์ คำรับประกัน กรรมกรไม่มีงาน การบรรเทาทุกข์ทุพภิกขภัย และบรรเทาทุกข์ สรรพภัยเช่นเดียวกัน เป็นต้น ยังมีการใช้จ่ายในการค้าและอุตสาหกรรม เช่น ค่าใช้จ่ายของกรรมรถไฟ การชลประทาน การขุดคลอง ทำถนน ทำถนน และการโยธาอื่น ๆ การไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ ใช้จ่ายในทางวิชาค้นหาทางอุตสาหกรรมและกสิกรรม การเซอร์เวย์ทำแผนที่ ภูมิประเทศ การช่วยการคมนาคม การค้าขายทางอากาศ และในยอดการจ่ายเบ็ดเตล็ดนั้น รวมทั้งเงินเบี้ยบำเหน็จบำนาญด้วย

การจัดประเภทเงินรายจ่ายของรัฐบาลประเภทปฐมและมัธยม ดังที่กล่าวมานี้ เป็นวิธีที่จะได้ผลที่ดีอย่างยิ่งและที่วางแผนลงนั้น ต้องเป็นอันเข้าใจล่วงหน้าว่ามีความรู้อยู่ในประเภทต่าง ๆ ที่แยกออกไว้ก่อนแล้ว ถ้ามีข้อสงสัยก็ต้องหันไปศึกษาประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง หรือวินิจฉัยดูโดยความคิดธรรมดา

คุณภาพและการประหยัดต้นทุน

ในที่นี้จะต้องกล่าวถึงวิธีจัดระเบียบคุณภาพในกระทรวง ทบวงกรมต่อไป ข้อสำคัญที่จะต้องอธิบายนั้นต้องเข้าใจว่า การประหยัดทรัพยากร ผิดกันกับความตระหนี่เหนียวแน่น การประหยัดทรัพยากรในที่นี้ต้องแปลว่า ไม่ใช่จะตัดเงินใช้สอยให้น้อยลงอย่างเดียว การประหยัดทรัพยากรต้องรวมทั้งการใช้จ่ายซึ่งอาจจะมากขึ้นในขั้นต้นได้ แต่ผลที่จะได้นั้นถึงที่สุดจะมีผลที่จะตัดรายจ่ายให้น้อยลงได้มากกว่าที่จะเพิ่มขึ้น

ยกตัวอย่างการใช้เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องโรเนียว ซึ่งทำสำเนาได้ครั้งละมาก ๆ เครื่องคำนวณผสมเลขคิดในการทำสถิติ ของเหล่านี้ราคาแพงก็จริง แต่เหตุที่เครื่องหนึ่งทำการคุ้มค่าแรงเสมือนคิดหรือเขียนธรรมดาได้หลายคน การใช้เครื่องเหล่านี้จึงจะเรียกได้ว่าประหยัดทรัพยากรแท้

การที่ใช้นักโทษทำสิ่งของเครื่องอุปกรณ์ของใช้ให้กระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ โดยที่คิดเห็นว่าใช้แรงนักโทษไม่ต้องเสียค่าจ้าง ทุกวันนี้รู้สึกกันได้แล้วว่า ชื่อของเช่นเดียวกันใช้จากห้างร้านต้องได้ราคาถูกกว่าเสมอ โดยที่ต้องเสียค่าเลี้ยงดูนักโทษนั้นมีใช้น้อย เพราะฉะนั้นเมื่อก่อนที่จะใช้แรงนักโทษ จะต้องเลือกงานโดยเฉพาะที่จะไม่ต้องเปลืองค่าแรงผู้ตรวจ และโดยเฉพาะที่จะให้ผู้ตรวจบังคับไม่ให้นักโทษอ่อนแรงได้ ยกตัวอย่างการทำถนน ถ้าผู้คุมและนายตรวจหย่อนความระวังงวดขันลงสักเล็กน้อย และผู้บังคับจัดการไม่ถูกวิธีทำการอย่างที่ถูกจ้างรับเหมา

ทำการธรรมดาต้องทำ คือ มีกะที่กว้างยาวและลึกให้ขุดดินขึ้นถมถนนเป็นต้น นายงานจะคิดค่าขุดดินให้ โดยนับเหลี่ยมจตุรัสเมตรหลุมเป็นราคาที่สำคัญกันเมตรละเท่าใดเป็นต้น ทำเช่นนี้ผู้รับเหมาถ้าขยันก็ได้ค่าแรงมาก ถ้าเกียจคร้านจะช้าอยู่ก็วันก็ตาม นายตรวจจะคิดค่าแรงให้แต่เฉพาะหลุมเท่านั้น แต่ข้างฝ่ายนักโทษอาจจะหลีกเลียงอ้อมแรงได้มาก ลงปลายจะไม่ผิดกันกับที่จะให้ทำงานอยู่ในคุ่มขัง โดยที่คิดว่านักโทษนั้นจะเหนื่อยมากเหนื่อยน้อยก็คงจะมีอาหารกินพออยู่เสมออีกประการหนึ่ง ถ้าพูดถึงการทหารที่ยังจะเห็นการประหยัดทรัพย์ได้อีกมาก เช่นการยกทัพบกหรือใช้เรือรบเคลื่อนที่ไปมาโดยไม่มีความจำเป็นแท้ การประหยัดทรัพย์ยังจะทำได้อีกทางหนึ่งที่จะกันไม่ให้เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงินรับจ่ายเสียเมื่อก่อนสิ้นปลายปีงบประมาณ เพื่อจะไม่ให้มีเงินเหลือจ่ายอยู่ได้ และต้องกันไม่ให้เงินทุนไปจมอยู่ในราคาพัสดุทั้งหลาย โดยที่จะต้องมีโรงหรือห้องเก็บของเหล่านั้น และโดยที่ไม่ต้องให้ขาดทุน เพราะพัสดุที่เก็บไว้นั้นจะต้องตกราคาไปเพราะความเก่าเก็บ พูดถึงการที่จะเลือกคัดเจ้าพนักงานโดยที่จะตัดจำนวนคนให้น้อยลง และเหลือไว้แต่ผู้ที่สามารถทำการคุ้มเงินเดือนของเขาเท่านั้นก็มีใช่ง่าย เพราะจะต้องมีกรรมการหมั่นตรวจตราอยู่เสมอ เจ้าพนักงานผู้ที่เหลืออยู่จึงจะทำงานคุ้มผู้ที่ถูกขับไล่ออก

การตรวจยังมีทางที่จะประหยัดทรัพย์ได้ ในเรื่องที่มีลักษณะการชนิดเดียวกัน ต้องทำกระหนาบคาบเกี่ยวกันเป็นสองซ้อนสองซ้ำที่ต้องเปลืองเสมียนคนใช้มากขึ้นเปล่า ๆ ถ้าหากว่าผู้ตรวจจัดให้การที่ต้องทำซับซ้อนคาบเกี่ยวกันนั้นมารวมทำเสียเป็นกองเดียวได้ ยกตัวอย่างเช่น การตรวจพัสดุเครื่องใช้สอยที่ต้องมีอยู่ทุกกระทรวง ทบวงการ

ตามธรรมดากรมหนึ่งกระทรวงหนึ่งก็มีเจ้าพนักงานตรวจประจำการเป็นส่วนเป็นสัดไปต้องเปลืองคนมาก ถ้าหากว่าตั้งเจ้าพนักงานกลางขึ้นตรวจพัสดุทั่วไปแต่กองเดียว การตรวจพัสดุเมื่อได้ใช้เจ้าพนักงานที่ชำนาญแล้ว พนักงานตรวจกองเดียวก็สามารถตรวจพัสดุที่แยกกันทุกกระทรวง ทบวงการได้ตลอดไป จนถึงกับตรวจใบเสร็จใบรับและใบสั่งซื้อ ซึ่งผู้ซื้อและเก็บพัสดุจะต้องมีเป็นพยานคู่มือไว้ทุกรายไป ถ้าได้ใช้กองตรวจพัสดุกองเดียวแล้ว ความไหวพริบและความชำนาญของเจ้าพนักงานผู้ตรวจ อาจจะกำจัดคนทุจริตลงโทษได้แน่นอน หรืออีกประการหนึ่ง พักตร์ที่กระทรวง ทบวงการต่าง ๆ ต้องการใช้นั้นจะเอาไปรวมเป็นที่เก็บไว้เสียแต่แห่งเดียวก็ได้

ตามกรมและทบวงการของรัฐบาลในที่ทำการต่าง ๆ นั้น ถ้าท่านสังเกตดูบางแห่ง บางทีก็จะเห็นได้ว่าในห้องหนึ่งกองหนึ่งมีคนทำงานได้แท้จริงไม่กี่คนนัก เช่นการคัดหนังสือที่น้อยคนจะทำได้ อย่างช้าของว่องไว และพวกนี้มักจะเป็นเสมียนที่ได้เงินเดือนต่ำเสีย โดยมาก ข้างฝ่ายที่ได้เงินเดือนสูงถึงเดือนละ ๘๐ และ ๑๐๐-๒๐๐ บาท จะลงมือคัดเขียนหรือร่างหนังสือขึ้นแต่ลำพังได้น้อยตัวนัก คนพวกนี้ได้แต่เดินไปเดินมา หรือนั่งชดน้ำชาอ่านหนังสือพิมพ์ไปชั่ววันหนึ่ง ๆ ถ้าจับตัวมาไล่เลียงดูบางทีวันหนึ่งจะไม่ได้ร่าง หรือคัดเขียนแม้แต่สัก ๑ หน้ากระดาษ ถ้าคัดคนพวกนี้ออกเสียได้ รัฐบาลจะประหยัดทรัพย์ ได้ดีเป็นอันมาก ได้เข้าไปดูในออฟฟิศราชการแล้วลองไปดูตามห้างร้าน บริษัทใหญ่ ๆ ที่เขาทำการค้าขายเปรียบกันดู ในที่เหล่านี้แทบจะไม่เห็นคนว่างงานนั่งอยู่เปล่า ๆ เสียเลย ต่างคนก็มีแต่จะก้มหน้าทำธุระเป็นหน้าที่

ของตัวไม่เว้นวาย พวกนายห้างเขาคิดถึงกระเป๋าของเขายู่เสมอ จะตัดจำนวนคนที่ใช้การไม่ได้ตีสองได้เพียงใด และจะบรรทุกภาระงานลงบนหลังคนที่ทำการได้มากมายจนสุดที่เพียงใด เขาก็คงจะทำเพียงนั้น ส่วนในราชการเข้าใจกันว่า พวกเหล่านี้ได้รับเงินหลวงไม่มีใครจะไปคอยระวังถึงเรื่องที่ป่วยการอยู่เปล่า โดยที่ตัวนายไม่ต้องเข้าเนื้ออะไรอย่างนายห้าง แน่แล้วความหละหลวมคงจะต้องมีอยู่เสมอ บางแห่งเขาแต่งตั้งกันขึ้นนั่งโต๊ะสวมที่เพราะจะได้เงินเดือนมาก ใครจะกวัดขັນเร่งรัดการงานขึ้นก็เกรงใจโดยที่ลูปหน้าปะจมูก หรือเห็นแก่พวกพ้องเป็นใหญ่ ในที่ทำการชนิดนี้จะหวังเอาผลความสำเร็จเด็ดขาดอย่างเครื่องจักรที่ดีไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าเจ้าพนักงานผู้ตรวจ ตรวจดูโดยไม่เห็นแก่หน้าผู้ใดจริงแล้ว จะจับคนเขื่อนแซได้เป็นอันมาก ผู้ตรวจต้องนึกว่าตัวเป็นเจ้าของเงินเดือนหรือนายห้างการค้าขาย ถ้าใครทำการไม่คุ้มเงินเดือนก็ควรทำหั้นตัดออกเสียทันที แม้แต่หัวหน้าที่เป็นเจ้ากระทรวง ทบวงการเองก็ไม่ควรจะเกรงใจ ถ้ายังคิดเอายศบรรดาศักดิ์เข้ามาตั้งเป็นเกณฑ์อย่างสมัยก่อนแล้ว คนพวกนี้แม้แต่ทำผิดเสียไปก็คงไม่มีโทษ ผู้น้อยคงจะได้ความขัดทอดมากกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งอันที่จริงนั้น ผู้ใหญ่ขาดความสามารถที่จะทำการของผู้น้อยได้โดยซ้ำของการที่เสียหายไปคงตกเป็นการขาดทุนของรัฐบาลเสมอ เช่นตั้งเครื่องจักรใหญ่ ๆ อะไรขึ้นอย่างหนึ่ง หัวหน้าจะคาดคั้นเอาการสำเร็จเด็ดขาดแก่ผู้น้อยฝ่ายเดียว ส่วนผู้น้อยไม่ได้เล่าเรียนหรือฝึกหัดมาพอ และผู้ใหญ่เข้าตาจนต้องจัดตั้งและเดาทำไปตามบุญตามกรรม เครื่องจักรที่มีราคาตั้งหมื่นสองหมื่นบาทอาจจะหักพังเสียหายไปได้ทันที เช่นเครื่องไฟฟ้าหรือวิทยุเป็นต้น ลงปลายก็มีแต่จะโทษว่าเครื่องจักรนั้นเป็นเครื่องไม่ดีที่หัวหน้าการงานไปซื้อเอามาใช้โดยไม่พิจารณา

รัฐธรรมนูญให้สตรีไทยมีสิทธิสมภาคเท่ากับชาย เพราะฉะนั้น
รัฐบาลควรจะต้องเอาเป็นหน้าที่บำรุงความเจริญของสตรีในทางการเล่าเรียน
แล้วให้ได้มีโอกาสเข้ารับหน้าที่ทำราชการในกรมและทบวงการต่าง ๆ
เป็นต้นว่าในการพิมพ์ดีด คัดเขียน ลงทะเบียน และทำบัญชีทั้งหลาย
หญิงอาจมีความสามารถทำได้เท่าชายหรือจะหย่อนกว่าก็คงไม่มากนัก
แต่ค่าจ้างและเงินเดือนของหญิงจะพึงต่ำกว่าเสมอ ตามที่ได้เห็น
เยี่ยงอย่างมาแล้วในเมืองต่างประเทศเป็นต้น ค่าใช้จ่ายของรัฐบาล
สำหรับที่ทำการทั้งหลายอาจจะน้อยลงได้เพราะเหตุนี้มาก แต่ในขั้นต้น
รัฐบาลต้องเลือกเฟ้นเอาสตรีที่ออกจากโรงเรียนตั้งแต่มัธยม ๖ ขึ้นไป
ฝึกหัดเสียก่อน เป็นแต่เพียงนักเรียนฝึกหัดอยู่ ๓-๔ เดือนก็สามารถ
จะเข้ารับราชการได้ในที่สุด การงานในออฟฟิศมีลักษณะเป็นการเบา
สมกับผู้หญิง แต่ข้างฝ่ายชายเมื่อผู้หญิงมาแย่งการเบาทำเสียบ้างแล้ว
ก็จำเป็นจะต้องไปทำงานหนักอย่างอื่นทำดีกว่า เมื่อมองดูตามไร่นา
และการค้าทั้งหลายในที่ชุมชน จะเห็นผู้หญิงทำการงานแทนผู้ชายได้เป็น
ส่วนมาก ถ้าต่อไปรัฐบาลเปิดโอกาสให้หญิงได้เข้ารับราชการบ้าง จะเป็น
การยกฐานะของหญิงให้สูงขึ้นกว่าเก่าได้ ทั้งเมื่อหญิงนั้นได้มีเหย้าเรือน
เป็นมารดาขึ้น ก็จะมีความชำนาญสั่งสอนบุตรหลานต่อไปในทางที่เขาได้
ทำมาก่อน

คำภาษีจะเลื่อนไปตกหนักอยู่แก่ผู้ใดบ้าง (THE INCIDENCE OF TAXATION)

ภาษีอากรที่เจ้าพนักงานของรัฐบาลจะเก็บจากราษฎรนั้น ในขั้นต้นจะต้องคิดเสียก่อนว่า ภาษีที่รัฐบาลจะเก็บจากราษฎรจะให้ไปตกหนักอยู่แก่ผู้ใดบ้าง การเก็บภาษีนั้นเปรียบประดุจว่าเอาก้อนใหญ่ทุบลงไปถึงหนึ่ง ซึ่งภาษาอิตาเลียนใช้คำว่า “Percussione” ที่ผู้เสียภาษีขั้นต้นต้องเอาน้ำหนักของภาษีนั้นเหวี่ยงให้ไปตกอยู่บนบ่าผู้อื่นทันที ระยะทางดำเนินของการเหวี่ยงน้ำหนักนั้นใช้คำว่า “Repercussione” หรือ “Translatione” แปลว่า สะท้อนกลับ คือ เป็นการเหวี่ยงน้ำหนักภาษีนั้นให้ไปตกอยู่แก่ผู้อื่นต่อไป ยกตัวอย่างภาษีสินค้าต่างประเทศที่เข้ามาในเมืองซึ่งเป็นภาษีทางอ้อม ในขั้นต้นพ่อค้าที่ส่งสินค้านั้นเข้ามาจะต้องออกเงินเป็นค่าภาษีไปก่อน ค่าภาษีเท่าใดจะต้องเอาไปเสริมลงในราคาที่จะขายแก่ลูกค้าต่อไป ลูกค้าทั้งหลายจะรับทอดสินค้าอย่างนั้นไปขายส่ง ขายย่อยก็ครั้งก็ถึงที่สุดน้ำหนักของภาษีจะต้องไปตกอยู่แก่ผู้ที่จะบริโภคสินค้าชนิดนั้น ถ้าหากว่าความต้องการใช้สินค้าชนิดนั้นยังมีอยู่เสมอไปอย่างเก่า ก็เป็นอันว่าสินค้าอย่างนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไร น้ำหนักของค่าภาษีตกไปอยู่แก่ผู้บริโภคสินค้าคนหลังที่สุดอย่างเดิม

ต่อไปนี้บังเอิญราคาสินค้าชนิดเดียวนั้นสูงเกินไป เพราะค่าภาษีผู้ส่งสินค้าขายไม่ออกง่าย จำเป็นจะต้องส่งสินค้าชนิดเดียวกันนั้นในคราวหน้าให้น้อยจำนวนลงกว่าเก่า ข้างฝ่ายผู้ทำสินค้าขายส่งจากต่างประเทศเห็นว่าขายสินค้านั้นได้น้อยไป และยังมีสินค้าเช่นนั้นอยู่ในมือมาก จึงคิดว่าจะต้องลดราคาขายส่งให้น้อยลงกว่า ผู้ส่งสินค้าจึงจะส่งได้มากขึ้น ข้อนี้ก็เป็นอย่างนี้น้ำหนักของภาษีที่รัฐบาลเก็บจากพ่อค้าที่ส่งสินค้าเข้ามาขายในเมืองนั้น จะต้องเหวี่ยงออกไปถึงผู้ขายสินค้าต่างประเทศด้วย จะเหวี่ยงน้ำหนักกันต่อไปจนที่สุดผู้ทำสินค้าต่างประเทศนั้นซึ่งจำเป็นจะต้องลดราคาลงตามกัน ถ้าหากจะส่งสินค้าชนิดนั้นไปขายในประเทศอื่นไม่ได้อีก เมื่อเป็นอย่างนี้ก็แปลว่าน้ำหนักของภาษีนั้นจะต้องกระจายออกไปมากบ้างน้อยบ้างไม่เท่าเทียมเสมอกัน

ที่นี้จะพูดถึงภาษีสินค้าภายในประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะเก็บโดยตรงต่อตัวผู้ทำหรือผู้ขายอย่างหนึ่งอย่างใดแต่ต้น ยกตัวอย่างว่าอากรเตาสุราในชั้นแรกเจ้าพนักงานกระทรวงการคลังจะเก็บภาษีจากผู้ต้มกลั่นก่อน ผู้ต้มกลั่นได้เสียภาษีไปเท่าไร ก็ต้องเสริมค่าภาษีนี้ลงบนราคาที่จะขายแก่ลูกค้าต่อไป คือ ยิ่งชีพี ซากงชี เป็นอันว่าจะเหวี่ยงน้ำหนักภาษีให้ไปตกอยู่บนบ่าผู้ที่รับช่วงไปขาย หรือถ้ารัฐบาลเป็นผู้ขายสุรานั้น รัฐบาลจะต้องซื้อตามราคาที่สูงขึ้น เท่ากับภาษีที่ผู้ต้มกลั่นจะขาย รัฐบาลหรือผู้ที่รับช่วงนี้ยังจะเหวี่ยงน้ำหนักให้พ้นบ่าต่อไป จนถึงที่สุดที่ผู้ซื้อสุราไปบริโภค ผู้บริโภคนี้แหละจะต้องรับน้ำหนักภาษีโดยเต็มที่

อีกประการหนึ่ง ถ้าจะพูดถึงภาษีที่เก็บจากสินค้าออกไปนอกประเทศ เช่น ข้าวสาร และไม้ชนิดต่าง ๆ ที่คนต่างประเทศซื้อเอาไปใช้ในการก่อสร้างทุกอย่าง น้ำหนักของภาษีสินค้าออกนี้ลงปลายที่สุดก็จะไปตกอยู่กับผู้ที่จะบริโภคข้าวสาร หรือผู้ที่จะได้ใช้ไม้ต่าง ๆ นั้น เป็นครั้งสุดท้ายที่สุด แปลว่าในสินค้าออกนอกประเทศนั้น ภาษีจะไปตกอยู่กับผู้บริโภคซึ่งอยู่ต่างประเทศ ข้างฝ่ายสินค้าเข้ามาจากต่างประเทศ ผู้ซื้อสินค้านั้นเป็นชาวเมือง น้ำหนักของค่าภาษีที่รัฐบาลเก็บจะต้องมาตกอยู่บนบ่าชาวเมืองเต็มที เป็นอันตรงกันข้ามกับภาษีสินค้าขาออก

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงภาษีเงินได้ของประชาชนพลเมือง (Income Tax) สมมติว่ารัฐบาลจะเก็บแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ กัน เป็นสิ่งเป็นอย่าง เช่น ภาษีค่าเช่า ภาษีดอกเบี้ยว ภาษีค่าจ้างและเงินเดือน ภาษีกำไร ซึ่งเป็นส่วนที่จะชักออกจากเงินได้ของราษฎรให้น้อยลง จึงมีปัญหาน้ำหนักของภาษีนี้นั้นจะเลื่อนไปตกอยู่กับผู้ใดบ้าง

ตั้งต้นจะกล่าวถึงภาษีค่าเช่าเรียกสวน ไร่นา ซึ่งจะเหวี่ยงน้ำหนักให้ไปตกอยู่กับผู้อื่นไม่ได้ เพราะเหตุว่าเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลประโยชน์จากค่าเช่าในอสังหาริมทรัพย์ของเขานั้น จะเสริมราคาผลเพาะปลูกให้สูงขึ้นอีกไม่ได้ โดยเหตุที่ราคาผลเพาะปลูกนั้นจะต้องนับเนื่องมาจากราคาผลเพาะปลูกในที่กันดารที่สุดที่จะทำได้ ราคาผลเพาะปลูกในที่นี้จะเป็นเกณฑ์ตั้งราคาผลเพาะปลูกชนิดเดียวกันทั่วไป ความข้อนี้ได้กล่าวไว้ในหมวด ๓ ของเศรษฐวิทยาขั้นต้น เล่ม ๑ ซึ่งว่าด้วยค่าเช่าที่ดินนั้นแล้ว ราคาข้าวไม่ได้สูงขึ้นเพราะค่าเช่าขึ้นได้ แต่ราคาค่าเช่าสูงขึ้นเพราะเหตุที่ราคาข้าวสูง เป็นต้นว่าในที่นาแห่งหนึ่ง ผู้เช่าทำจะเต็มค่าแรง

หรือใช้ปุ๋ยมากมายสักเท่าใด จะเอาค่าแรงและค่าปุ๋ยไปหักจากค่าเช่าที่ดินหาได้ไม่ เจ้าของที่ดินเคยได้ค่าเช่ามาเท่าใดก็คงจะได้เต็มที่อยู่ตามเคยเสมอ เพราะถ้าหากว่าเอาค่าแรงค่าปุ๋ยที่กล่าวมาหักออกจากค่าเช่าทำให้ค่าเช่าตกต่ำไป กลสิกรอื่นปรารถนาจะทำการในที่นั้นคงจะไปประมูลขึ้นค่าเช่าให้แก่เจ้าของที่ดินจนเท่าค่าเช่าเก่า ข้างฝ่ายพวกกลสิกรต้องประกวดประชันลดค่าแรงของเขาในพวกเดียวกันลง จนเป็นระเบียบเดียวกันกับค่าแรงของกลสิกรอื่นทั่วไป ค่าแรงและค่าใช้สอยนั้นสูงหรือต่ำเพียงใด หากกระทบกระเทือนถึงค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้ไม่

ยกภาษีค่าเช่าที่ดินกลสิกรรมเพาะปลูกเรียกสวนไร่นา ที่กล่าวแล้ว ภาษีนอกจากนี้จะมีลักษณะที่จะเหวี่ยงหรือแบ่งเบาให้ไปตกแก่บ่าผู้อื่นต่อไปได้แทบทุกชนิดไป กล่าวคือภาษีโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นกับที่ดินโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างต่อเนื่องกับที่ดินนั้น ๆ ท่านให้เก็บค่าภาษีรายปีลงเป็นอัตราร้อยละ ๑๒.๕ เจ้าของที่ได้เสียภาษีไปเท่าใด คงจะต้องคิดเบี่ยงบ่ายให้ภาษีนั้นไปตกอยู่บนบ่าผู้เช่าโรงเรือนเป็นธรรมดาอยู่เอง ผู้เช่าถ้าเช่าสำหรับเป็นที่อยู่ไม่ทำการค้าขายอย่างใดในที่นั้น ก็ต้องรับน้ำหนักภาษีเต็มที แต่ถ้าหากว่าจะทำเป็นห้องหรือห้างร้านขายสินค้า ได้เสียภาษีไปเท่าใดก็อาจจะเฉลี่ยภาษีนั้นเต็มลงในราคาสินค้าที่จะขาย เพื่อจะเหวี่ยงน้ำหนักภาษีให้ไปตกอยู่กับผู้ที่ซื้อสินค้านั้นไปบริโภค เป็นชั้นหลังที่สุดที่ได้ จึงโดยที่จะเห็นชัดได้ว่าราคาสินค้าที่ขายอยู่ตามตึกร้านซึ่งเป็นทำเลที่ดี ต้องเสียค่าเช่ามากและเสียภาษีมาก คงจะขายแพงกว่าสินค้าชนิดเดียวกันในที่ ๆ เสียค่าเช่าน้อยและเสียภาษีค่าเช่าน้อย เป็นต้น

ภาษีเงินได้นั้นโดยมากอย่างก็อาจจะเหวี่ยงน้ำหนักให้ไปตกแก่
บำผู้อื่นได้บ้างเหมือนกัน เช่นภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม
กับภาษีการค้าต่าง ๆ เช่น โฮเต็ลที่พักทั้งที่มีและไม่มีภัตตาคารด้วย
ในที่สุดภาษีการค้าทุกอย่างที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติภาษีการค้านั้น
ผู้เสียภาษีสามารถเหวี่ยงน้ำหนักไปตกอยู่บนบำผู้อื่นได้ทั้งสิ้น ยังมีภาษี
ทางตรงที่เก็บจากบุคคลนั้นอีก เป็นต้นว่าในการอุตสาหกรรมหรือ
หัตถกรรม รัฐบาลจะตรงไปเก็บเอาจากตัวผู้ทำสินค้าเป็นสิ่งเป็นอย่างไร
แต่เมื่อก่อนผู้ทำจะได้ขายสินค้าออก เช่น โรงงานทำไม้ขีดไฟ ผู้ทำไม้ขีดไฟ
จะต้องเปียงภาษีนั้นให้ไปตกแก่ผู้ใช้ไม้ขีดไฟ ซึ่งลงปลายจะเป็นผู้รับ
น้ำหนักนั้นเต็มที

บัญญัติสำหรับการจ่ายเงินแผ่นดิน

บัญญัตินี้มี ๔ ข้อ คือ

๑. บัญญัติสำหรับคุณประโยชน์
๒. บัญญัติแห่งการประหยัดทรัพย์
๓. บัญญัติแห่งความอนุวัติ
๔. บัญญัติสำหรับเงินเหลือและขาด

๑. บัญญัติสำหรับคุณประโยชน์

ข้อ ๑ ว่าด้วยบัญญัติที่เป็นคุณประโยชน์นั้น คือการใช้จ่ายที่ดีแก่ควรจะเป็นคุณประโยชน์แก่ปวงชนราษฎรทั่วไปอย่างมากที่สุดที่จะทำได้ เช่นกับจะทำให้บังเกิดผลมากขึ้น โดยที่จะให้เงินรายจ่ายนั้นแพร่หลายออกไปถึงปวงชนราษฎรทั้งมวล

ข้อ ๒ ให้ปลอดภัยจากศัตรูที่จะมาต่อสู้นอกประเทศ และให้ปลอดภัยต่อความสันติสุขหรือความสงบเรียบร้อยที่จะเกิดขึ้นภายในประเทศ และถ้าจะถือตามหลักประชาธิปไตยแล้ว การใช้จ่ายนั้นจะต้องนำไปในทางที่จะให้รายได้ของประชาชนพลเมืองสม่ำเสมอใกล้เคียงกัน คือส่งเสริมให้คนจนมีฐานะสูงขึ้นกว่าเก่า หรือไม่ให้ฝ่ายหนึ่งมีทรัพย์สินสมบัติมากเกินไปกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ถึงกับจะบังคับเอาคนที่มั่งคั่งน้อยเข้ามาไว้ในอำนาจได้มากเกินไปประดุจว่าเป็นทาส

ในที่สุดการใช้จ่ายของรัฐบาลควรจะให้ปวงชนราษฎรพลอยได้รับผลดีของการจ่ายเงินแผ่นดินนั้นแพร่หลายไปอย่างมากที่สุด จะยกตัวอย่างการที่ได้เป็นไปในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาให้เห็นว่า ในการเงินครั้งแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวงในรัชกาลที่ ๕ นั้น รายจ่ายแทบทุกอย่างมาหว่านอยู่แต่ในพวกราชบริพาร ซึ่งล้วนแต่จะทำให้คนจำเพาะในวงนี้มั่งมียิ่งขึ้น แต่ส่วนในวงของพระคลังข้างที่ ท่านเหล่านี้มั่งมีล้นเหลืออยู่แล้ว เมื่อได้รับพระราชทานก็ได้แต่เก็บสะสมไว้เท่านั้น เงินรายจ่ายนี้จึงมิได้แพร่หลายกระจายออกไปถึงปวงชนราษฎรเท่าใด ผิดตรงกันข้ามกับการจ่ายเงินของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นผู้ทรงมีพระเมตตาจิตมาก จนเขาเปรียบเทียบกับท่าน

เป็นพระเวสสันดร ใครจะขอเงินเท่าใด ท่านก็พระราชทานให้ จนที่สุดเงินรายได้ส่วนพระองค์หมดสิ้นไปแล้ว ยังโปรดให้กรมพระคลังข้างที่ตั้งบัญชีเป็นหนังสือให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเงินเป็นงวดไปเพียงที่เจ้าพนักงานจะผ่อนผันได้ สมมติว่าเงินส่วนพระองค์ที่ได้ในราชการปีละ ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ พระองค์ทรงแจกพวกราชบริพารคนโปรดที่ไม่ทำการประหยัดทรัพย์ สะสมไว้ประมาณว่า ๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท พวกที่ได้รับเงินจำนวนนี้เอาออกใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เต็มจำนวนเงินที่ใช้หมุนเวียนอยู่ในตลาดมากขึ้นกว่าครึ่งแผ่นดินก่อน พลเมืองที่ทำการของขายหรือกรรมกรที่รับจ้างได้ส่วนแบ่งปันเงินนี้ไปทำทุนทั่วไป แต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่สวรรคตแล้ว เงินจำนวนนี้หยุดจ่ายลง ก็เห็นได้ประจักษ์แก่ตาว่า การค้าขายในบริเวณกรุงเทพฯ ร่วงโรยลงตามกันทันที ผู้ที่จะซื้อของมีน้อยลงแล้ว ห้างร้านจึงต้องเลิกล้มไปมาก พอประจวบกับกับเศรษฐกิจของโลกตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ต้องทรงพระกรุณาลดหย่อนเงินรายได้ของพระองค์ลงมาเพียงปีละ ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท แล้วก็ยังคงลดหย่อนเรื่อยมา จนถึงที่สุดเพียงปีละ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในสมัยเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย

ต้องขอชมความดีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าในสมัยเมื่อพระองค์ยังทรงสมบูรณ์อายุสิทธิราชย์อยู่นั้น จะเรียกร้องเอาเงินแผ่นดินไปใช้เป็นส่วนพระองค์เท่าใดก็ได้ ถ้าไม่คิดถึงว่าเครื่องจักรในทางบริหารราชการแผ่นดินจะต้องหักשבั่นลงตามกัน เพราะฉะนั้นจึงควรสรรเสริญความดีของพระองค์ในที่นี่ได้ว่า ถึงอย่างไรก็ยังทรงรักษาติและบ้านเมืองอยู่

อีกทางหนึ่งว่าด้วยการลงทุนทำรถไฟเป็นระยะไป รวมทั้ง การทำถนนหนทางด้วยการเหล่านี้อัปตั้งทำอยู่ในที่แห่งใด กรมกรพลอย ได้รับเงินค่าจ้างเป็นรายได้ จึงมีเงินซื้อสิ่งของอุปโภคบริโภคใช้มากขึ้น เงินรายจ่ายของรัฐบาลนี้จึงเป็นประโยชน์แพร่หลายขึ้นในท้องที่ที่กำลัง ทำการอยู่ ชาวบ้านใกล้เคียงพลอยได้รับผลจากเงินจ่ายของแผ่นดินนี้ ทั่วไป เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าเงินรายจ่ายของรัฐบาลนั้นจะพลอยให้ ปวงชนราษฎรพลอยได้รับคุณประโยชน์เพียงใด

๒. บัญญัติของการประหยัดทรัพย์

บัญญัติข้อนี้เป็นบัญญัติที่เจ้าพนักงานข้างฝ่ายธุรการของ รัฐบาลที่อ่อนแอ มักจะทำผิดได้มาก การระแวงระวังการใช้จ่ายเงินของ แผ่นดินนั้นควรจะต้องให้มิต่างกันกับการใช้จ่ายของบุคคลที่รู้จัก ระวางรักษา การใช้จ่ายเงินส่วนตัวเขา และถ้าเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงินแผ่นดินไม่ระวาง ให้รอบคอบอย่างเข้มงวดอยู่เสมอ แล้วจะทำการให้มีผลศักดิ์สิทธิ์สำเร็จ เต็ดขาดไปหาได้ไม่

การประหยัดทรัพย์นั้นต้องแปลว่าเป็นการป้องกันผลประโยชน์ ของราษฎรผู้เสียภาษีด้วย ไม่ใช่แต่จะทำการประหยัดทรัพย์อย่างเดียว ในทางจ่ายเงินรัฐบาล

การจ่ายเงินแผ่นดินทางนี้ ต้องให้เป็นไปในทางที่จะช่วยกระทำ ให้รายได้ของรัฐบาลงอกงามขึ้นด้วย เช่น ในการโยธานั้นผู้จำหน่ายและ ผู้ควบคุมเงินหลวงต้องเพ่งเล็งอยู่เสมอว่าการที่จะจ่ายเงินแผ่นดินไปนั้น จะเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำหรือไม่ และการที่จะเรียกรับเงินราษฎรนั้น

จะเป็นยุติธรรมหรือไม่ การตรวจตราทางนี้เจ้าพนักงานผู้ใหญ่จะต้องตรวจตราพิจารณาด้วยความเฉลียวฉลาดมาก มิฉะนั้นราษฎรจะร้องทุกข์ได้ว่า เก็บเงินไม่เป็นธรรม

การเก็บเงินเรียไกรจากราษฎรที่กล่าวนี้ คิดเผื่อล่วงหน้าไปว่า เมื่อรัฐบาลตั้งกฎหมาย มีนคราทร มีเทศบาล จังหวัด และท้องถิ่นขึ้นแล้ว ประชาชนในที่นั้นจะต้องปกครองตนเอง โดยที่ต้องเรียไกรกันออกเงิน มาใช้จ่ายช่วยเหลือจำนวนเงินที่รัฐบาลกลางจะจ่ายให้เป็นส่วนหนึ่ง ต่างหากในค่าใช้จ่ายบริหารการเมือง เช่น ต้องมีตำรวจ มีศาลความโนสาเร่ หรือตั้งโรงเรียนการศึกษาประชาบาล การสุขาภิบาล เวลานี้เราจ่ายออกเงินเรียไกรช่วยในการประปา อนามัย หรือการศึกษาอย่างใดเลย รัฐบาลกลางต้องออกเงินแผ่นดินทำให้ทั้งสิ้น ต่อเมื่อได้มีเทศบาลขึ้นแล้ว จึงจะรู้สึกว่ถ้าเรียไกรเก็บเงินผิดทางชอบธรรม เราจะโทษเจ้าหน้าที่ หนักหนาสักเพียงใด ในที่สุดการจ่ายเงินแผ่นดินนั้นจะต้องจ่ายไปในทางที่จะให้เป็นสาธารณประโยชน์ทั่วไป

ในการจ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นคุณประโยชน์นั้น ควรจะห้ามไม่ให้จ่ายไปให้เฉพาะส่วนตัวของบุคคล หรือโดยจำเพาะฝูงชนชนิดใด เว้นเสียแต่ว่า

๑. จำนวนเงินแผ่นดินที่จะต้องจ่ายนั้น เป็นจำนวนเล็กน้อย

๒. เว้นเสียว่าจะต้องจ่ายไปตามคำสั่งของศาลและการจ่ายเงินจำเป็นจะต้องทำไปตามประเพณี เช่น การไล่ชิงช้า และการแรกรนาขวัญ เป็นต้น ซึ่งถ้าจะละเว้นประเพณีนี้เสีย ราษฎรอาจจะพากันลงโทษตีเตียน

รัฐบาลได้เป็นอันมาก ข้าวยากหามากแพงเกิดขึ้นเมื่อไร คงจะหันมาโทษว่า รัฐบาลเล็กกลางประเพณีนั้นเสีย

การประหยัดทรัพย์ผิดบัญญัตินั้น เพียงที่ยกมากล่าวยังหาพอไม่ แต่ถ้าจะค้นหาความไม่รอบคอบของเจ้าพนักงานมากล่าวก็จะมีสิ้นสุดลงได้ โดยที่การปล่อยปะหละหลวมมีมากนักจึงขอจบเพียงนี้ก่อน

๓. บัญญัติว่าด้วยการอนุมัติ (Sanction)

บัญญัติ ๓ ว่าด้วยการอนุมัติหรือการที่รัฐบาลอนุญาตให้จ่ายเงินแผ่นดินได้นั้นก็สำคัญมิใช่น้อย เจ้าพนักงานผู้ใดทำการหละหลวมเกินความที่รัฐบาลหรือสภาได้อนุญาตให้จ่ายเงินแผ่นดิน เจ้าพนักงานผู้นั้นควรจะต้องรับใช้เงินส่วนตัวจึงจะเช็ดหลาบ

ในบัญญัติข้อ ๓ นี้ควรจะวางข้อบังคับไว้ให้ชัดเจนว่า

๑. ไม่ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ใช้จ่ายเงินแผ่นดินเช่นกับว่าต่อไปภายหลังการจ่ายเงินนั้นอาจจะเกินอำนาจที่ตัวได้รับไป และ

๒. รายเงินกู้ทั้งหลาย ควรจะเอาไปใช้แต่เฉพาะในสิ่งที่ได้ขอยืมเงินมา ต้องจัดวิธีที่จะสะสมเงินเพื่อไว้ชำระหนี้ของต้นเงินและดอกเบี้ยของเงินกู้นั้นให้เสร็จสิ้นไปได้

ความข้อนี้อาจจะกันไม่ให้ใช้เงินไปในสิ่งที่ควรจะต้องเอาเงินภาษีอากร รายได้ของรัฐบาลออกใช้แทน

๔. บัญญัติว่าด้วยข้อบัญญัติสำหรับเงินขาดและเหลือ

ในการจ่ายเงินแผ่นดิน เป็นต้นว่าผู้จัดการเงินควรจะต้องระวังไม่ให้เอาเงินเหลือหรือเงินขาดนั้น ไปตั้งบัญชีหักจ่ายจากเงินทุนโดยที่เงินที่ขาดเหลือไปนั้น ควรจะหักออกจากเงินภาษีอากรรายได้ของรัฐบาล

การตั้งงบประมาณใช้จ่ายเงินแผ่นดินนั้น บางรัฐบาลตั้งรายจ่ายเงินเหลือเล็กน้อย บางรัฐบาลก็ตั้งรายจ่ายให้เกินรายได้ในงบประมาณเล็กน้อยเหมือนกัน แม้เมื่อจะคิดดูตามการที่ควรแล้ว รัฐบาลควรจะตั้งงบประมาณให้มีเงินเหลือจ่ายไว้เพียงพอที่จะกันไม่ให้ราษฎรผู้เสียภาษีกล่าวโทษว่า เรียกเอาเงินจากกระเป๋าของเขาไปไว้จนเกินความต้องการ และเงินที่เรียกเอาไปเป็นรูปภาษีอากรนี้ ถ้ารัฐบาลไม่เก็บเอาไป ปล่อยให้อยู่ในกระเป๋าราษฎรได้ ราษฎรก็สามารถจะเอาเงินที่เหลือนี้ไปลงทุนทำผลประโยชน์ให้งอกขึ้นได้ แต่ข้างฝ่ายที่ตั้งงบประมาณให้มีรายจ่ายเกินไว้บ้างนั้น ก็เป็นหนทางที่จะให้รัฐบาลประหยัดรายจ่ายให้เข้มงวดขึ้นอีก

แต่ข้อสำคัญที่แน่แท้ นั้น ไม่ควรที่จะให้รัฐบาลจ่ายเงินเกินรายได้เสียเลย ถ้าต้องใช้ถ้ามามากเกินไปถึงกับต้องกู้เงินเขามาเพิ่มเติมแล้ว ผลร้ายของการกู้หนี้ไม่มีที่สิ้นสุดได้ ประดุจเดียวกันกับพลเมืองที่กู้เงินเขามาใช้ เพราะได้จ่ายเงินรายได้ของตัวเองไป

หมวด ๒๓

วิทยาศาสตร์ของการเงินแผ่นดิน

เกี่ยวข้องกับทางการเงินแผ่นดินนี้ จำเป็นจะต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สำหรับการเงินแผ่นดินเป็นใหญ่ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า The Science of Public Finance ภาษาเยอรมันว่า Finanzwissenschaft และภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า Science des Finances ภาษาอิตาลีเรียกว่า Scienza delle Finanze ซึ่งรวมกันแปลความอย่างเดียวกันว่าเป็นวิทยาศาสตร์หรือความรู้ในการเงินแผ่นดิน

ความรู้ทางการเงินแผ่นดินนี้จะต้องเป็นความรู้ที่เก็บจากนานาประเทศทั้งหลายมารวบรวมกันเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะเหตุว่าจะเอาแต่ความรู้ในประเทศใดประเทศหนึ่งมาใช้หาพอไม่ ในที่สุดผู้ที่จะเป็นอาจารย์ของวิทยาศาสตร์ทางนี้ ในขั้นต้นจะต้องไปเที่ยวเรียนรู้ในการเงินแผ่นดินของประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ จนได้รับความชำนาญพอแล้วจึงจะไปเขียนเป็นเรื่องขึ้นได้ หรือมิฉะนั้นก็ต้องรวบรวมตำราต่างชาติต่างภาษามาค้นหาความจริงในวิชานี้

การศึกษาทางนี้จะต้องแยกประเภทออก

๑. เป็นรายจ่ายของแผ่นดิน ซึ่งเจ้าพนักงานทั้งหลายจะต้องมีเงินจ่ายในกิจการที่เขาจะต้องทำ

๒. เป็นรายได้ของแผ่นดิน ซึ่งเจ้าพนักงานทั้งหลายจะได้เงินนี้มาใช้ในธุระของเขา

หรือจะว่าตามธรรมเนียมที่ใช้ตั้งงบประมาณแผ่นดินทุกวันนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

๑. จะต้องรวมบัญชีรายจ่ายของกระทรวง ทบวงการทั้งหลายทุกแผนกรมารวมเข้าบเดียวกัน เป็นรายจ่ายเงินแผ่นดินแผนกหนึ่งและแผนกที่ ๒ นั้น ก็เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะต้องรวมเงินภาษีอากรและเงินรายได้ทั้งสิ้นที่รัฐบาลจะเก็บได้ในปีหนึ่ง ๆ มารวมเข้ากับภาษีอากรหรือรายได้ทั่วไปของรัฐบาล มาให้พอชดเชยเท่าเทียมกันกับจำนวนเงินที่จะต้องใช้จ่ายไปในชั้วปีนั้น ไม่ให้รายจ่ายเกินไปกว่ารายได้หรือไม่ให้รายได้เกินไปกว่ารายจ่ายที่จำเป็น เพราะตามหลักของการเงินภาษีอากรนั้น รัฐบาลไม่ควรจะควักกระเป๋าของประชาชนพลเมืองเกินต้องการ เพราะว่าถ้าเงินนั้นอยู่ในกระเป๋าของราษฎร ๆ อาจจะเอาไปใช้เป็นเงินทุน ทำผลประโยชน์ของเขาได้มากขึ้น

๒. หนี้ของแผ่นดินซึ่งจะเกิดขึ้นก็โดยเหตุที่รายได้ของรัฐบาลไม่พอกับรายจ่าย รัฐบาลจึงจำเป็นต้องกู้ยืมเงินมาใช้ชดเชยกัน

๓. ธุระการใช้เงินซึ่งตั้งแต่เกิดมหาสงครามมาแล้ว กลายเป็นข้อสำคัญใหญ่ขึ้น แผนกนี้มี

๑) การตั้งโครงสร้างงบประมาณรายได้รายจ่าย และ

๒) Audit คือ การตรวจสอบบัญชีเพื่อจะควบคุมบัญชีเงินรายได้ของรัฐบาลให้ตรงกันกับจำนวนเงินซึ่งจะต้องจ่าย และเพื่อตรวจสอบรายจ่ายว่าจะถูกต้องตามข้อบังคับของรัฐบาลที่ได้วางระเบียบบงไว้เป็นข้อบังคับสำหรับการใช้จ่ายตามกระทรวง ทบวงการหรือไม่ ในธุรการใช้จ่ายเงินข้อนี้รวมทั้งฐานะทางการเงินของสภาผู้แทนราษฎรด้วย คือสิทธิที่ผู้แทนราษฎรจะออกเสียงให้เก็บเงินรายได้และควบคุมรายจ่าย ซึ่งเป็นอำนาจของถงเงินรัฐบาล

เป็นการจำเป็นแท้ที่สภาผู้แทนราษฎรจะต้องคอยจ้องมองดูข้างฝ่ายข้างบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งจะคอยป้องกันมิให้มีการบกพร่องขึ้นในกิจธุระในคณะรัฐมนตรี และเพื่อจะกันมิให้เงินตกเรียเสียหายโดยไร้ประโยชน์ได้ เพราะตามหลักรัฐธรรมนูญของเรา ประชาชนพลเมืองชาติสยามมีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดิน ได้ตั้งผู้แทนตัวพวกเขาเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และปวงชนราษฎรจะต้องเรียไรกันเสียเป็นเงินภาษีอากรมาใช้ในการปกครองแผ่นดินทุกสตาจไปนั้นสภาผู้แทนราษฎรจึงจำเป็นจะต้องยึดปากถงเงินนี้ไว้อย่างเข้มงวดกวดขันเพื่อจะมิให้เสียหายไปโดยไร้ประโยชน์ได้ รัฐบาลจะตั้งอยู่ได้ก็ด้วยอำนาจเงินถงนี้เท่านั้น ถ้าไม่มีเงินก็จะดำรงอยู่ไม่ได้เป็นอันขาด

วิชาการเงินแผ่นดินปัจจุบันนี้เปลี่ยนรูปจากตำราเก่า ซึ่งโดยมากจะเอามาใช้ในสมัยนี้ไม่ได้

วิชาการเงินแผ่นดิน ปัจจุบันนี้เปลี่ยนรูปออกจากตำราเก่า
เมื่อก่อนมหาสงครามหลายอย่างนัก เพราะฉะนั้นตำราเก่าโดยมากจะเอ
มาใช้ในสมัยใหม่นี้หาได้ไม่

ในเวลาสงครามนั้น เมื่อต่างก็รบราฆ่าฟันกันอย่างมหันต์ หากมี
ผู้ใดที่จะเหลือหลังมาระวังการใช้เงินได้ไม่ เมื่อทำสงครามกันอยู่นั้น
จะเสียหายใดก็ไม่ต้งนำพา มุ่งหมายแต่จะเอาชนะแก่กันเป็นที่ตั้ง
ประเทศที่สิ้นทุนไปไม่มีเงินใช้ก็ต้องกู้หนี้ยืมสินเขา ไหนยังจะพิมพ์ธนบัตร
ออกใช้แทนเงิน ซึ่งไม่มีตัวเงินหรือทองคอยรับรองจำนวนธนบัตรอยู่ได้
กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีพิมพ์ธนบัตรออกใช้มากมายเกินทุนเดิมนับ
ตั้งพันเท่า จนที่สุดจะซื้อของใช้แม้แต่เพียงเป็นราคาของสัก ๑ มาร์ค
ก็ต้องหอบเอาธนบัตรตั้ง ๑๐๐ หรือ ๒๐๐ ฉบับไปแลกของ จนที่สุดธนบัตร
ไม่มีราคาเสียเลย ราคาอาหารเลี้ยงชีพแพงขึ้นทุกอย่าง คนมั่งมีแต่ก่อน
กลับเป็นคนจนทั่วไป ที่ตักบ้านร้านเรือนสำหรับให้คนเช่าก็เก็บค่าเช่าไม่ได้
ตักบ้านร้านเรือนไม่มีราคา จนที่สุดเจ้าของที่ดิน ตักบ้านร้านเรือนแทบ
จะไม่มีเงินพอซื้ออาหารเลี้ยงชีพ

ข้างฝ่ายเมืองฝรั่งเศสก็ยุบยากลงคล้ายคลึงกัน คนที่มั่งมีอยู่เก่า
กลายเป็นคนจนไป เพราะธนบัตรตกต่ำราคาลงมากมาย อาหารการกิน
ของราษฎรต้องแพงขึ้นตามส่วนทุกอย่าง คนยากจนลงเพราะอำนาจ

เงินซื้อของตกต่ำ การเลี้ยงชีพจึงขัดสนลงตามกัน บรรดาเมืองทั้งหลาย ต้องร่วมกันในการสงครามก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ที่เมืองเปโตรกราด หมูแฮมขาเดียวซื้อขายกันเป็นราคาถึง ๒๐๐ รูเบิล (๒๐ ปอนด์) ความมั่งมี ไปตกอยู่แก่ประเทศที่ตั้งตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด เพราะประเทศเหล่านี้ มีแต่จะทำสินค้าไปส่งพวกที่ทำสงครามแก่กันฝ่ายเดียว เงินทองของพวก ที่ทำสงครามต่อกันจึงไหลออกไปสู่ประเทศที่เป็นกลางทั่วไป เมื่อสงบศึก ลงแล้ว ต่างประเทศก็ต่างจะคิดค้นหาวิธีจัดการเงินอย่างใหม่ สุดแล้วแต่ว่า จะทำประการใดจึงจะหาเงินมาใช้หนี้ได้ และจะทำประการใดจึงจะใช้จ่าย เงินแผ่นดินให้น้อยลงอย่างที่สุดที่จะทำได้ มีการตัดจำนวนเจ้าพนักงาน ทำการแผ่นดินให้น้อยลง เช่นเดียวกันกับดุลยภาพที่ประเทศเราต้องทำ เพราะเหตุที่เศรษฐกิจของโลกตกต่ำลงทั่วไป ผลประโยชน์ทางได้ของ แผ่นดินต้องน้อยลง เพราะภาษีอากรตกต่ำ ข้างฝ่ายการกสิกรรม อุตสาหกรรม และหัตถกรรมทั้งหลายของชาวเมืองก็ต้องหยุดยั้งลง เพราะทำผลประโยชน์ไม่พอในทวีปยุโรปจึงเกิดกรรมกรว่างเปล่าไม่มีงานทำ นับจำนวนเป็นล้าน ๆ ไป

เหตุที่จะต้องแสวงหาเงินมาใช้หนี้ในการสงครามนั้น กระทำให้ แผนกหนึ่งของการเก็บภาษีอากรสำคัญยิ่งขึ้นมากคือ ข้อที่ตรงว่า ความสามารถของราษฎรจะเสียภาษีอากรได้แค่ไหนเพียงใดนั้นเป็นข้อ สำคัญขึ้น

หมวด ๒๔

เงินรายได้ของแผ่นดิน

ในเรื่องการเงินแผ่นดิน ได้ยกเอาแต่การใช้จ่ายเงินแผ่นดิน มาบรรยายในหมวดที่ ๒๓ พอเป็นเค้าเงื่อนไปได้บ้างแล้ว ในหมวดที่ ๒๔ นี้ จะต้องกล่าวถึงเงินรายได้ของแผ่นดินเรียงเป็นลำดับต่อไป เงินรายได้นั้น ก็คือภาษีอากรและผลประโยชน์ทั้งหลายที่รัฐบาลจะเก็บเอามาได้

ตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง และกรม พุทธศักราช ๒๔๗๖ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้ที่มีอำนาจ และหน้าที่เกี่ยวกับการเงินแผ่นดินและการภาษีอากร รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังต้องรับผิดชอบทั้งงบประมาณรายได้และรายจ่ายขึ้น เสนอต่อสภาของอนุมัติล่วงหน้าทุกปีไป และเมื่อจะพูดถึงรายได้ของ รัฐบาลก่อนแล้ว ในขั้นต้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังต้องพยายาม ที่จะให้ทราบความละเอียดว่า ราษฎรจะมีความสามารถออกเงินเสียภาษี อากรให้แก่รัฐบาลได้เพียงใด เพื่อจะรู้ความช้อย่างละเอียดที่สุดที่พอ จะทำได้

รัฐบาลต้องทำสถิติพยากรณ์ให้ประมาณรายได้เสียก่อนว่า ในครอบครัวของพลเมืองครัวหนึ่ง ๆ และรวมกันคิดเฉลี่ยปานกลาง ได้ใกล้เคียงความจริงว่า จะมีคนจนกรรจ์ชายหญิงกับลูกเด็กเล็กแดงและ คนชรา พิกัด ทูพพลภาพที่ต้องอาศัยพึ่งพาเขาอยู่ เฉลี่ยปานกลางว่า

ครัวหนึ่งจะมีกี่คน อาชีพทำการทำงานหาผลประโยชน์ได้ปีละเท่าใด และในปีหนึ่งจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าใช้สอยสารพัดอย่างในการเลี้ยงครอบครัวของเขาสักเท่าใด และเมื่อหักลดจำนวนรายจ่ายออกเสียจากจำนวนรายได้ของเขาแล้ว จะมีเงินเหลืออยู่เท่าใด ในปีหน้าจะต้องมีทุนสำรองไว้เพื่อทำผลประโยชน์ในทางการอาชีพต่อไปอีกสักเท่าใด เมื่อได้รวมรายจ่าย ๒ ประเภทนี้หักจากเงินรายได้ทั้งสิ้นของเขาแล้ว จึงจะมีตัวเงินเหลือที่รัฐบาลควรจะเจียดเป็นส่วนเงินภาษีอากรได้ เงินที่เหลือนี้แหละจะเป็นเขตขั้นที่สุดที่รัฐบาลจะเก็บบริบรัดเอาไปได้ มิฉะนั้น

๑. ถ้าเก็บเงินเกินไปก็เป็นอันว่าบังคับให้ราษฎรชักเนื้อจากราคาต้นทุนเพื่อทำผลประโยชน์ของเขาให้น้อยลง และเมื่อต้นทุนน้อยลงตามกัน ผลประโยชน์ในทางการอาชีพที่จะได้ก็จะน้อยลงด้วย

๒. ถ้าเก็บเอาเงินรายได้ที่เหลือไปเสียหมด ก็เท่ากับว่าจะตัดกำลังไม่ให้ราษฎรเจริญยิ่งขึ้นกว่าเก่าได้ สถิติพยากรณ์เช่นที่กล่าวนี้ รัฐบาลควรจะรีบลงมือตั้งต้นออกคำสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เทศบาลเมือง และนครบาล ทำส่งเข้ามายังกระทรวง ทบวงกรม เพื่อจะได้นำส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ให้เป็นเครื่องมือดำริวางพิกัตอัตราเก็บภาษีอากรต่อไป และสถิติพยากรณ์นี้เจ้าหน้าที่ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วจะต้องสำรวจแก้ไขตามกาละ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามฐานะของราษฎรทุกปีไป

สมมติว่า สามะโนครว์ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ มีจำนวนพลเมืองตามสถิติของกระทรวงมหาดไทย ๑๑,๕๐๐,๐๐๐ เศษ ในจำนวนนี้มีเด็กต่ำกว่า ๗ ขวบ ๒,๐๘๗,๔๕๒ คน ระหว่าง ๗ ขวบถึง ๒๐ ปี ๓,๗๐๐,๕๕๒ คน คนชราเกินอายุ ๖๑ ปี ๕๓๙,๕๖๕ คน รวม ๖,๔๒๗,๖๐๙ คน ซึ่งจะนับ

ได้ว่าไม่ได้ทำผลประโยชน์อะไรเป็นแก่นสาร เหลือผู้ที่ทำประโยชน์ได้เป็นจำนวนราวครึ่งหนึ่งของจำนวนสามะโนครีว แยกออกไปเป็นผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

อาชีพ	จำนวนคน	ร้อยละ
กสิกร	๖,๒๔๕,๓๕๘	๘๓.๐๕
ชาวประมง	๘๒,๘๕๓	๑.๑๐
พาณิชยกรรม	๙๓,๙๖๗	๑.๒๕
อุตสาหกรรม	๕๐๓,๘๓๙	๖.๗๐
ทำราชการ (ไม่นับทหาร)	๑๖๔,๕๒๖	๒.๑๙
ลูกจ้างใช้การบ้านและเบ็ดเตล็ด	๖๒,๑๐๙	๑.๘๓
ผู้มีวิชาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะ	๓๖๗,๑๐๕	๔.๘๘
รวม	๗,๕๑๙,๗๕๗	๑๐๐.๐๐

แต่ไม่มีตัวเลขอะไรที่จะมาตั้งเป็นเกณฑ์จำนวนเงินทุนของราษฎรได้ เว้นเสียแต่จะเอาหลักการประเมินหยาบ ๆ ของโปรเฟสเซอร์ ซิมเมอร์แมน มาเป็นเค้าว่า เฉลี่ยปานกลางนั้นจะรวมได้ทุนทรัพย์สำหรับการเลี้ยงชีพของราษฎรสักเท่าใด โปรเฟสเซอร์ ซิมเมอร์แมนประมาณว่า ทุนทรัพย์ของพลเมืองในประเทศสยาม ซึ่งรวมได้จากจำนวน ๑,๘๒๘,๐๐๐ ครีวเรือน ชนบทมีจำนวนทุน ๒,๔๑๕,๖๔๑,๐๐๐ บาท และทุนนี้ยกขึ้นได้ปีละ ๖๒,๑๕๒,๐๐๐ บาท ถ้าคิดเฉลี่ยปานกลาง ก็จะได้ความว่า พลเมืองชนบทครัวหนึ่งมีทรัพย์สมบัติเป็นทุน ๑,๓๒๑ บาท

จะควรเชื่อเพียงไรที่สุดแล้วแต่จะตกลงเอาเอง แต่ถึงอย่างไรก็ดี รายประมาณ ที่จดมานั้นพอจะให้เห็นจำนวนคนที่มีอาชีพต่าง ๆ กัน เป็นส่วนร้อย ไกล่เคียงกับความที่เป็นจริงอยู่บ้าง

ต่อไปนี้จะย้อนกลับมาพูดถึงภาษีอากรเงินรายได้ของแผ่นดินว่า การเก็บภาษีอากรที่ดีแท้นั้น ควรจะให้เป็นวิธีและมีระเบียบเป็นลักษณะ ดังที่จะกล่าวต่อไป คือ

๑. เป็นความเสมอภาค

๒. มีความแน่นอน

๓. มีความสะดวกที่จะเก็บภาษีได้ง่าย และ

๔. ให้การเก็บภาษีนั้น ต้องประหยัดเงินค่าใช้จ่าย ไม่ให้ตกเสีย เสียหายไปเสียโดยเปล่าประโยชน์ทดแทนนัก ทำนองการเก็บภาษีอากร เงินได้ของแผ่นดิน จะต้องวางทางดำเนินการให้เป็นระเบียบ (System) มีวิธี (Method) ที่จริงแท้ ไม่ให้เป็นการสละเพร่าตามบุญตามกรรม ซึ่งจะเก็บภาษีอย่างใหม่อย่างใดขึ้นก็จู่เข้าเก็บเอาเฉย ๆ ไม่ต้องอาศัย หลักฐานที่มั่นคง ประกอบด้วย สถิติพยากรณ์ซึ่งจะเข้าใจได้โดยกว้างขวาง ภาษีที่ตังขึ้นนั้นจะต้องให้ตังงบประมาณได้อย่างถูกต้อง โดยที่จะคิด คำนวณใกล้ความจริงได้ง่าย และเมื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างใดขึ้น ก็อย่าให้ต้องเติมค่าใช้จ่ายในการที่จะเก็บภาษีนั้นให้มากเกินไป และ เครื่องมือ (คือตัวเจ้าพนักงาน) ที่จะใช้ในการเก็บภาษีนั้นอย่าให้เป็น เครื่องมือที่จะต้องสร้างขึ้นใหม่ การเก็บภาษีอย่างใหม่อย่างใดขึ้นนั้น ต้องให้แปล ได้ว่าเป็นแผนกที่ต่อเนื่องกันกับแผนกเก่าอยู่ในระบอบเดียวกันกับภาษี

อย่างอื่นและนอกจากนั้นอย่าให้เป็นการที่ขัดกันกับอำนาจของการจัดทำ
ของเจ้าพนักงานเก็บภาษีแผ่นดิน

วิธีการเก็บเงินภาษีเงินได้ของแผ่นดิน ควรจะให้ มีลักษณะ
ที่จะผ่อนให้ยืดออกหรือหดเข้าได้ง่าย ๆ ตามกาละที่จะต้องการ เช่นกับว่า
เมื่อเวลาปกติเก็บเป็นปกติอย่างหนึ่ง แต่บังเอิญเกิดความฉุกเฉินโดยด่วน
ถ้าภาษีชนิดนั้นมีลักษณะที่จะยืดออกหรือหดเข้าได้ง่าย เช่น ในการ
สงครามที่เกิดขึ้น รัฐบาลจะต้องการเงินใช้เท่าไร ก็มีแต่จะเพิ่มเติมพิกัด
ให้สูงขึ้นอย่างเดียว ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงระบอบหรือวิธีการเก็บภาษี
ชนิดนั้นเลย ยกตัวอย่างประเทศอังกฤษที่ได้วางระเบียบภาษีเงินได้ตรงต่อ
ราษฎร (Income Tax) ตามระบอบที่เขาวางไว้นั้น จะขึ้นพิกัดสักเท่าใด
ก็ขึ้นได้ตามชอบใจ ตรงกันข้ามกับภาษีอากรอย่างอื่น เช่นภาษีสินค้าเข้าเมือง
หรือภาษีขึ้นในที่ต้องใช้แรงกรรมกรทำงาน เมื่อเกิดการสงครามขึ้นแล้ว
เงินได้ของรัฐบาลจากภาษีสองชนิดนี้จะต้องขาดตกบกพร่องไปทันที
เพราะการค้าขายต้องหยุดชะงักเมื่อมีสงคราม และการทำสินค้าภายใน
ก็ต้องหยุดยั้งไปเหมือนกัน จึงเห็นได้ชัดว่ารัฐบาลจะหวังรายได้ทาง
ภาษีสองชนิดนี้ไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าประเทศสยามมีการเก็บภาษีเงินได้
ขึ้นอย่างประเทศอังกฤษบ้างในขั้นต้น แน่แล้วว่าจะต้องมีการหลีกเลี่ยง
ไม่ยอมเสียภาษีเป็นธรรมดา แต่เมื่อนานไปพวกเจ้าพนักงานผู้เก็บภาษี
มีความชำนาญมากขึ้น เรื่องความทุจริตที่จะมีขึ้นเพราะการหลีกเลี่ยง
ไม่เสียภาษีนั้นก็ค่อยน้อยลงไปเอง

หมวด ๒๕

สถิติพยากรณ์ หรือเรขาคณิตการเงิน

ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ไม่เลือกสำหรับวิชาอย่างใด การประกอบความคิดที่จะพิสูจน์ให้เห็นจริงได้นั้น ต้องอาศัยเรขาคณิตคำนวณคิดเลขสอบสวน จึงจะรู้ความจริงหรือใกล้กับความจริงอย่างที่สุดได้

ดาราศาสตร์ (Astronomy) ฟิสิกส์ (Physic) เคมี (Chemistry) กลศาสตร์ (Mechanics) และสรรพศิลปะ วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ นานานั้น ต้องอาศัยการคิดคำนวณเลขประกอบทุกอย่างไป มิฉะนั้นก็จะมีอะไรเป็นข้อพิสูจน์ให้เชื่อถือเป็นความจริงถูกต้องได้ในวิชาการเงินแผ่นดิน (Finance) ซึ่งเป็นเรื่องในภาค ๒ นี้ ก็ประดุจเดียวกัน

เมื่อจะลงความเห็นในการเก็บภาษีอากรผลประโยชน์แผ่นดิน รายรับรายจ่าย ผลประโยชน์ของแผ่นดินและประชาราษฎร์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการเงินทั้งหลายนั้น ก็ยังจะต้องการสถิติพยากรณ์อย่างละเอียด จึงจะตกลงเป็นความเห็นได้ถูกต้องคือจะต้องการตัวเลขมาตั้งเป็นเกณฑ์เสียก่อน จึงจะได้ผลแห่งความพิจารณาสอบสวนที่ถูกต้องหรือที่ใกล้ความจริงได้มาก

ในเรื่องสถิติพยากรณ์นี้ อารยประเทศทั้งหลายต่างก็สร้างทำขึ้นไม่หยุดหย่อน แต่ในประเทศสยาม การทางนี้ยังบกพร่องมากนัก เพราะฉะนั้นรัฐบาลจะตั้งพิกต์อัตราในการเก็บภาษีอากรทั้งปวงลงไป คงจะไม่ถูกต้องได้ทุกอย่าง การพลั้งพลาดอาจจะมีขึ้นภายหลังได้ก็เพราะขาดสถิติพยากรณ์ ซึ่งจะเป็นหลักยึดเหนี่ยวได้ ฉะนั้นรัฐบาลควรพยายามให้มีสถิติของการที่เป็นจริงอยู่ในการบ้านเมืองตามเยี่ยงอย่างนานาประเทศบ้าง

ในความคิดเห็นที่จะได้เขียนต่อไปในเรื่องการเงินแผ่นดินนี้อาจจะผิดไปได้ เพราะสถิติบกพร่องอยู่มาก

การปกครองบ้านเมืองที่เป็นไปแล้วและทำไปได้ โดยมีรัฐบาลแบ่งหน้าที่กันทำเป็นแผนกใหญ่น้อยจนแพร่หลายกระจายทั่วพระราชอาณาจักรนั้นเกิดจากความจริงที่ตรงว่า แผ่นดินเป็นกรรมสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์หรือปวงชนราษฎรทุกคน เพื่อให้ทวยราษฎรทำการปกครองได้สำเร็จเด็ดขาดไปแต่ลำพังตนนั้น ราษฎรทุกคนจะพร้อมกันบัญชาการไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้ามานั่งแทนตัวบุคคล มีจำนวนพลเมืองตามจังหวัด ตั้งแต่ ๕๐,๐๐๐ ขึ้นไปถึง ๒๐๐,๐๐๐ คน เลือกได้ผู้แทนตัวคนหนึ่ง เป็นสมาชิกในสภาที่จะมีอำนาจสิทธิ์ขาด รวมจังหวัด ๖๙ จังหวัด มีสมาชิกประเภทที่หนึ่ง ๗๘ คน สมาชิกประเภทที่สอง ๗๘ คน รวมสมาชิกสองประเภท ๑๕๖ คน โดยอนุโลมตามเสียงมากของราษฎรเป็นใหญ่ว่า ราษฎรส่วนมากปรารถนาจะให้คนพวกนี้ปกครองตัวของเขาและคนทั้งแผ่นดินโดยนโยบายประการใดบ้าง เป็นต้นว่าราษฎรมีความปรารถนา

จะมีสิทธิเสมอภาคกันตามกฎหมาย คือ ไม่ให้ผู้ใดมีเอกสิทธิ์สูงกว่าพลเมือง เพื่อจะมีให้มีความกดขี่ซึ่งกันและกัน โดยยกอำนาจที่เป็นเอกสิทธิ์นั้นมาเป็นข้อบังคับบัญชา เพื่อปรารภนาจะให้มีเสมอภาคอิสรภาพ และเสรีภาพ ที่จะแสดงความคิดเห็นเผยแผ่ออกไปนั้น ไม่ผิดกฎหมาย คือจะไม่ทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์หรือเสียชื่อเสียงไปด้วยถ้อยคำอันไม่ชอบธรรม มีความปรารภนาจะรักษาไว้ซึ่งสิทธิที่มีอยู่ในทรัพย์สินสมบัติของตน ปรารภนาจะให้ตัวบุคคลปลอดภัยอันตรายแก่ชีวิต พร้อมทั้งปลอดภัยอันตรายแก่ทรัพย์สินสมบัติของเขา ซึ่งมีอยู่ได้ตามบัญญัติกฎหมาย

เมื่อมีผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกขึ้นเป็นสมาชิกในสภานั้นมาประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงแล้วสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน จึงได้ตกลงกันแบ่งหน้าที่ปกครองแผ่นดินออกไปเป็นแผนกสำคัญใหญ่ ๓ แผนกแจ้งอยู่ตามความละเอียดที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดิน ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ นั้นแล้ว

แผนกที่ ๑ คือ สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการตั้งนิติบัญญัติ ออกกฎหมาย ปกครองแผ่นดินทั่วไป

แผนกที่ ๒ คือ พระมหากษัตริย์เลือกตั้งเจ้าพนักงานขึ้นเป็นกองบริหารการแผ่นดินโดยความยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร คือ กระทรวง ทบวงการ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าทำการอยู่ตามนโยบายของสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้ออกบทกฎหมายบังคับบัญชาลงไว้

แผนกที่ ๓ คือ ให้มีหน้าที่พนักงานเป็นผู้แปลและวินิจฉัยความประสงค์ของข้อบัญญัติที่สภาได้ตั้งเป็นกฎหมายแผ่นดินขึ้น และลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายนั้น ในทางอาชญาหรือในทางความแพ่ง

แผนนี้เรียกว่า แผนกศาล ซึ่งตามหลักของการเมืองควรจะต้องมีความ
อิสรภาพไม่อยู่ในบังคับผู้หนึ่งผู้ใดนอกจากคณะผู้พิพากษาของเขา
ถ้ามิฉะนั้นผู้พิพากษาอาจจะมือคดเกรงกลัวอำนาจผู้หนึ่งผู้ใดที่จะ
ขึ้นใจบังคับให้เขาพิพากษาคดีผิดไปจากความเห็นชอบธรรมตามความ
รู้สึกแท้จริงในใจของเขา ผู้พิพากษาถ้าทำหน้าที่ไปโดยความยุติธรรม
เที่ยงแท้แล้ว ไม่มีผู้ใดจะมีอำนาจถอดถอนออกจากหน้าที่หรือลงโทษได้
ถ้าหากว่าผู้พิพากษานั้นเองมิได้ทำความผิดต่อกฎหมาย

ในระบูปกครองแผ่นดินที่ได้ยกมากล่าวเป็น ๓ แผนกนี้จำเป็น
จะต้องมีพนักงานนับจำนวนตั้งหมื่นตั้งแสนทำหน้าที่แพร่หลายไปทั่ว
พระราชอาณาเขต มีกองทหารบกทหารเรือขึ้นไว้สำหรับป้องกันภัยอันตราย
จากศัตรูภายนอกภายในที่จะทำลายความสงบสุข ความอิสรภาพของประเทศ
รวมเป็นจำนวนมาก และคนจำพวกนี้จะต้องมีเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยง
กับสะสมเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์ไว้ให้พร้อมด้วย นอกจากนี้ยังมี
เจ้าพนักงานฝ่ายพลเรือนในแผนกบริหารและแผนกศาล รวมทั้งตำรวจ
และนครบาลอีกนับจำนวนตั้งพันตั้งหมื่นคนขึ้นไป คนพวกนี้ต้องได้รับ
เงินเดือนและเงินเดือนทุกคนเช่นเดียวกัน จึงเป็นข้อปัญหาสำคัญ
ใหญ่ขึ้นว่า รัฐบาลจะได้เงินมาจากไหนมาใช้จ่ายในการเหล่านั้นทั้งสิ้น

เมื่อถือตามหลักว่า ราชนิกรเป็นเจ้าของแผ่นดินและพนักงาน
ต่าง ๆ ที่จะตั้งขึ้นไว้สำหรับระบูปกครองและป้องกันความอิสรภาพ
เสรีภาพ ของบุคคลทั่วไป ก็เพื่อประโยชน์ของปวงชนราชนิกรที่ต้องปกครอง
ตัวนั่นเอง เพราะเหตุฉะนั้นจึงจะต้องเรียกรักเอาเงินที่มีอยู่และที่จะ
หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนออกให้แก่รัฐบาลตามมากและน้อย

ตามความสามารถของตัวที่จะทำได้เพียงที่จะไม่ต้องเสียสละถึงกับ จะทำลายความเจริญของตัวในภาคหน้า เงินที่จะเรียไ้จากปวงชนราษฎร มาใช้ในการปกครองแผ่นดินนั้น คือที่เรียกกันว่าภาษีอากร ซึ่งจะเป็นส่วน รายได้ของรัฐบาล และเป็นเรื่องที่จะได้บรรยายไว้ในเรื่องการเงินแผ่นดิน ภาค ๒ นี้

รัฐบาลทุกประเทศจำเป็นจะต้องมีอำนาจเก็บภาษีอากร จากรายได้ของราษฎรมาเลี้ยงตัว ถ้าไม่มีอำนาจที่จะเก็บภาษีอากรได้ รัฐบาลนั้นก็ดำรงอยู่หาได้ไม่ เป็นอันว่าบ้านเมืองจะไร้การปกครอง ไร้ความสุขสำราญ และไร้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสมบัติ ของตนทุกอย่าง เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนพลเมืองจะต้อง ร่วมใจกันเรียไ้ให้แกรัฐบาล ตามความสามารถของตัวที่จะทำได้

เมื่อราษฎรเป็นผู้ออกเงินทุกสตางค์เข้าไปรวมกันเป็นเงิน รายได้ของแผ่นดิน เพื่อใช้ในการปกครองแผ่นดินดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็เป็นอันสมควรจะวางหลักลงได้ว่า เหตุซึ่งเงินภาษีอากรที่เก็บได้มา เป็นเงินที่ราษฎรได้เรียไ้กันชักเนื้อของเขาออกให้ และเงินที่เรียไ้ กันได้นี้ก็ออกจกน้ำพักน้ำแรงของราษฎรที่อุตสาหกรรมให้รัฐบาล ตามกำลังของเขาที่หาทรัพย์มาได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยนั้น สภาผู้แทน ราษฎรจึงควรจะถือถูงเงินนั้นไว้ในมือเสียเอง แล้วจึงแบ่งออกจำหน่าย จ่ายแจกไปให้เจ้าพนักงาน ทหาร และพลเรือนทั่วทุกกระทรวง ทบวงการ ของแผ่นดิน สุดแล้วแต่ว่าสภาราษฎรจะเห็นสมควรที่จะกำหนดลงว่า ตามรัฐประศาสนนโยบายของรัฐบาลนั้น ควรจะใช้เงินในการชนิดใดมาก และน้อยเพียงไร การปกครองแผ่นดินจึงจะดำเนินไปได้โดยสะดวก

หรือว่าอีกนัยหนึ่งก็คือเงินที่กระทรวง ทบวงการทั้งหลายจะเบิกไปใช้จ่าย
นั้นจำเป็นจะต้องขออนุญาตสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อนทุกสตางค์ไป
เหตุที่เงินเป็นของราษฎร และเหตุที่เจ้าพนักงานทั้งหลายเป็นคนใช้
ไม่ใช่เป็นนายของราษฎรตามที่เข้าใจผิดตรงกันข้ามไป

หมวด ๒๖

นโยบายการเก็บเงินใต้ของแผ่นดิน

ปัญหาที่รัฐบาลประชาธิปไตยจะต้องคิดนั้น ก็คือว่าจะวางพิกัดเก็บภาษีอากรอย่างใดลงไว้เพียงไร จึงจะหาเงินผลประโยชน์แผ่นดินมาให้แก่กระทรวงการคลัง แต่จำเพาะพอที่จะใช้ไปได้ช่วงประมาณปีหนึ่ง ๆ ให้เก็บมาแต่พอใช้เท่านั้น ไม่ให้เก็บมากเกินไปหรือเกินกำลังของผู้เสียภาษีที่จะแบกหามได้ หรือไม่ให้เก็บมากเกินไปจนถึงกับที่จะลดทุนรอนของการทำมาค้าขาย ซึ่งจะได้ทำประโยชน์ให้ออกเจริญต่อไปอีกได้ ถ้าเก็บมากเกินไปส่วนนี้ไปก็เท่ากับว่าจะตัดรอนความเจริญของการค้านั้น ไม่ให้ออกเงยขึ้นได้อีก เช่นเดียวกันกับว่าจะขัดขวางต่อความเจริญของบ้านเมืองไม่ให้ก้าวหน้าต่อไป

นโยบายในการเก็บภาษีอากรที่ดีเท่านั้น มีหลักสำคัญที่จะต้องเอามาคิดถึง ๓ ข้อคือ

๑. เงินภาษีนั้นต้องให้พอที่รัฐบาลจะใช้
๒. ต้องผ่อนความหนักแบกหามพิกัดภาษีอากรของผู้ที่มีความสามารถน้อยให้ลดน้อยลงที่สุดที่จะทำได้

๓. ภาษีอากรที่จะต้องเก็บนั้น ไม่เป็นการตัดทางดำเนินไปสู่ความเจริญของการกสิกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และหัตถกรรมได้เรื่อยไป คือไม่ให้ความเจริญของการเหล่านั้นต้องหยุดยั้งไปได้

นอกจากนี้ยังจะต้องคิดเผื่อไปถึงความเจริญของบ้านเมืองต่อไป ภายหน้าว่า ภาษีอากรชนิดใดที่ได้วางแผนลงไว้แล้วให้แผนนั้นเป็นอันใช้ไปได้ชั่วหลายปี เพราะเหตุว่าภาษีอากรที่ราษฎรได้เคยเสียมานั้น จะเป็นหนทางนำให้ราษฎรคิดกะการเผื่อถึงเรื่องที่จะเสียภาษีเช่นนั้นล่วงหน้าได้เสมอ เช่น อกรค่านาหรือภาษีที่ดิน ซึ่งรัฐบาลต้องเก็บอยู่เป็นนิตย์เสมอทุกปีไป ไม่ให้เป็นภาษีอากรที่จะรื้ออ่านเก็บขึ้นใหม่โดยที่ ต้องเก็บเป็นการแก้ขัดชั่วคราว ภาษีอากรซึ่งจะรื้ออ่านเก็บขึ้นใหม่นั้นเป็นการยากที่ ราษฎรจะเตรียมตัวคอยรับรองอยู่ได้อย่างภาษีเก่าแก่

อดัม สมิธ (Adam Smith) อาจารย์เศรษฐกิจชาติอังกฤษผู้หนึ่งแต่ครั้งโบราณ ซึ่งในประเทศยุโรปนับถือกันอยู่มากนั้น ได้ตั้งข้อบัญญัติในทางการเก็บภาษีอากรลงไว้ ๔ ข้อคือ

๑. ความเสมอภาค
๒. ความแน่นอน
๓. ความสะดวกในเวลาที่ต้องเสียภาษี
๔. ในการเก็บภาษีนั้นต้องประหยัดทรัพย์ ค่าใช้สอยให้เปลืองน้อยอย่างที่สุดที่จะทำได้

บัญญัติที่ ๑ ความเสมอภาค

ที่ว่าด้วยความเสมอภาคในการเก็บภาษีนั้นต้องรวมความยุติธรรมประกอบด้วย จึงจะเรียกเป็นความเสมอภาคได้ แต่เมื่อเจ้าพนักงานผู้เก็บภาษีจะต้องถือเอาความยุติธรรมเป็นใหญ่นั้น จะต้องตรึงตรองมองหาหนทางที่จะให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียภาษีทุกคน ซึ่งเป็นความยากยิ่งที่จะทำให้เที่ยงธรรมแท้ได้

กล่าวเรื่องรัชูปการที่กฎหมายบังคับให้ราษฎรชายฉกรรจ์ต้องเสียปีหนึ่ง คนละ ๖ บาท ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าชายฉกรรจ์นั้นจะสามารถเสียค่ารัชูปการให้ได้โดยง่าย ถ้าไม่คิดไปถึงพลเมืองที่ต้องเสียค่ารัชูปการจะไม่ได้เปรียบเสียเปรียบแก่กันบ้าง ยกตัวอย่างว่า ชายฉกรรจ์ผู้หนึ่งรับจ้างทำงานได้เงินเดือน ๆ ละ ๑๕ บาท ปีหนึ่งจะได้เงินค่าจ้าง ๑๘๐ บาท แต่ชายฉกรรจ์คนที่ ๒ มีคุณสมบัติได้รับค่าจ้างเดือนละ ๒๐ บาท หรือปีละ ๒๔๐ บาท มากกว่ากรรมกรที่ ๑ ปีละ ๖๐ บาท เพียงนี้ก็เห็นได้ชัดว่าไม่เป็นยุติธรรมเสียแล้ว อีกประการหนึ่งต่างคนต่างก็มีบุตรภริยาที่จะต้องเลี้ยงดูแล และต้องพึ่งพาอาศัยในเงินรายได้ของกรรมกร ช่างฝ่ายผู้ที่มีครอบครัวรุงรังมากต้องเปลี่ยนทรัพย์ในการเลี้ยงดูมาก หักการใช้จ่ายออกแล้ว ก็คงจะเสียเปรียบคนที่มีครอบครัวน้อยต้องใช้จ่ายน้อยกว่ากัน แม้แต่กรรมกร ๒ คนนี้จะได้เงินเดือนเท่ากัน แต่ต้องจำเป็นใช้จ่ายมากมายกว่ากันข้างหนึ่งในการเลี้ยงดูครอบครัว กรรมกรผู้นี้ก็ต้องเสียเปรียบอีก ยกตัวอย่างมากล่าวถึงเรื่องรัชูปการเท่านั้นก็เห็นได้ชัดว่า การที่รัฐบาลเก็บค่ารัชูปการนั้นไม่เป็นความเสมอภาคหรือความยุติธรรมเป็นอันขาด

สำมะโนครัวปี ๒๔๗๒ มีจำนวนชายฉกรรจ์อายุระหว่าง ๒๑-๖๐ ปี ถึง ๒,๓๘๓,๗๘๖ คน จากจำนวนนี้ควรจะหัก

๑. จำนวนพระภิกษุสงฆ์ ๑๒๗,๐๕๗ รูป

๒. จำนวนทหารประจำการและกองหนุน ๗๑,๐๐๐ คน

รวม ๑๙๘,๐๕๗ คน

คงเหลือชายฉกรรจ์ที่จะต้องเสียราชการ (ไม่นับคนพิการ ซึ่งไม่ปรากฏจำนวน) ๒,๑๘๕,๗๒๙ คน ถ้าคิดค่ารัชชูปการคนละ ๖ บาท รวดในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ควรจะได้เงินค่ารัชชูปการ ๑๓,๑๑๔,๓๗๔ บาท แต่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ รัฐบาลเก็บเงินค่ารัชชูปการได้ ๙,๖๘๗,๒๗๙ บาท หักกันลงคงขาดตกบกพร่องไป เพราะคนไม่มีเงินเสียหรือเหตุอื่น ๆ ๓,๔๒๗,๐๙๕ บาท หรือคิดเฉลี่ยปานกลางจากจำนวนสำมะโนครัวชายฉกรรจ์ ๒,๑๘๕,๗๒๙ คน คนหนึ่งรัฐบาลเก็บค่ารัชชูปการได้ ๔.๔๒ บาทเท่านั้น

ในจำนวนเงินรัชชูปการที่เก็บได้ ๙ ล้านบาทเศษนั้น ถ้าต้องหักค่าใช้จ่ายของเจ้าพนักงานในการเก็บค่ารัชชูปการออกอีกขั้นหนึ่ง แต่ไม่มีสถิติเค้าเงื่อนว่า ในระยะการเก็บค่ารัชชูปการนั้น รัฐบาลจะต้องเสียค่าใช้จ่ายไปเท่าใด และถ้าคิดค่าป่วยการที่ราษฎรจะต้องนำเงินไปส่งอำเภอเรียงตัวนั้น ราษฎรจะต้องเสียค่าป่วยการเป็นส่วนตัวของเขา นอกจากเงินคนละ ๖ บาทที่ต้องเสียขึ้นอีกเท่าใดก็รู้ไม่ได้

ถ้าคิดไปถึงบทบัญญัติว่า ควรจะเก็บภาษีจากราษฎรให้
เพียงธรรมเสมอกัน และไม่ให้เงินภาษีที่ควักออกจากกระเป๋าของ
ราษฎรต้องตกเรือเสียหายไปมากทั้งจะคิดถึงว่า ราษฎรเสียค่ารัชชูปการ
เรียงตัวเท่ากันคนละ ๖ บาท แต่คนหนึ่งต้องเสียค่าใช้สอยในการเลี้ยงชีพ
ถึงจะเขม็ดแถมสักเท่าใด ผลประโยชน์ที่บุคคลเหล่านั้นทำได้ และที่เหลือ
อยู่จากรัชชูปการคงจะไม่เท่าเทียมกันได้เลย ผู้ใดต้องใช้เงินเลี้ยงชีพ
มากคงจะเสียเปรียบแก่ผู้ที่จะใช้เงินเลี้ยงชีพน้อยและมีครอบครัวน้อย
เสมอไป เมื่อรัฐบาลจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ดังที่กล่าวมานี้ ก็เห็นว่า
รัฐบาลประชาธิปไตยควรจะเอาเยี่ยงอย่างอารยประเทศ เลิกการเก็บ
รัชชูปการเสียทีเดียวจะดีกว่าที่จะปล่อยให้ความไม่เป็นธรรมตกอยู่แก่
ราษฎร เมื่อคิดถึงว่าเวลาเศรษฐกิจยังตกต่ำลงเรื่อยไป ก็จะได้เห็นว่าในปี
พ.ศ. ๒๔๗๕ ค่ารัชชูปการตกลงมาตั้งแต่จำนวนเงิน ๙,๖๘๗,๒๗๙ บาท
ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ถึง ๗,๓๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่รัฐบาลกะงบประมาณว่า
จะเก็บได้ในปี ๒๔๗๖ หรือในกำหนดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๖
เงินรัชชูปการต้องตกต่ำลงถึง ๒,๓๘๗,๒๗๙ บาทในระหว่าง ๔ ปี
และในระหว่าง ๔ ปีนั้นจำนวนสามะโนครัวทั้งแผ่นดิน อาจจะอก
มากขึ้นกว่าเก่าสัก ๒ ล้านคน

เงินค่ารัชชูปการซึ่งตัดออกเสียจากรายได้ของรัฐบาลถึง
๗ ล้านบาทเศษนั้น จะต้องเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
จะสอดส่องและรื้ออ่านขึ้นเงินภาษีอากรอย่างอื่น เก่าหรือใหม่ เฉลี่ยเอา
จากเนื้อของผู้ที่มั่งมี ซึ่งแต่ก่อนเกือบจะว่าได้ว่าไม่ต้องเสียอะไรให้รัฐบาลเลย
รัฐบาลได้ผลประโยชน์จากคนจนเป็นส่วนมากกว่าเสมอ การบำรุงบ้านเมือง
ยิ่งเจริญ ราษฎรค้าขายสะดวกและมีกำไรมากขึ้น การบำรุงบ้านเมือง

เช่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ดีแก่พวกมั่งมีเท่านั้น ราษฎรตามชนบท ไม่ได้รับผลเหล่านี้เสียเลยก็ได้ แม้จะนอนกลางคืนก็ต้องคอยพะว้าพะวังเกรงโจรผู้ร้ายจะมาปล้นบ้านเรือนอยู่เสมอ ส่วนราษฎรในพระนคร มีตำรวจ แพทย์ และโรงพยาบาลอยู่โดยรอบ คอยป้องกันอันตรายตัว และทรัพย์สินสมบัติให้ปลอดภัยอยู่ได้เสมอ โรคระบาดทั้งหลายก็ไม่ค่อยจะพองพพานเพราะมีกรมสุขาภิบาลคอยระวังอยู่ น้ำประปาที่ปราศจากเชื้อโรคทั้งหลายก็มีกิน ไหนยังมีโรงเรียนสำหรับอบรมศึกษาบุตรหลานอยู่ พร้อมเพรียง ข้างฝ่ายพลเมืองที่ยากจนซึ่งอยู่ตามชนบทไม่ได้รับความสุขสำราญเช่นนี้เลย จะไปไหนถ้าไม่พายเรือเองก็ต้องลุยโคลน เพราะไม่มีถนนหนทางที่ดี ความบกพร่องที่กล่าวนี้จะเป็นเรื่องที่รัฐบาล ประชารัฐจะต้องเข้าแบกหามทำการอย่างเห็นัดเห็น้อยมากกว่ารัฐบาลสมัยเก่าอีกหลายเท่า

เข้าใจว่าวิธีการเก็บเงินรัชูปการตามที่นับศักระคนแต่เดิมมา คงจะออกจากเงินส่วยที่พวกเขลยศึกต้องเสียเพราะเหตุที่เป็นเขลยนั้นเอง แต่ก่อนเลขทั้งหลายที่ต้องเสียกันตั้งแต่คนละ ๔ ตำลึง ๒ บาท (๑๘ บาท) และแบ่งเป็นชั้นคนประเภทต่าง ๆ น้อยลงมาที่สุดถึงคนหนึ่งปีละ ๔ ถึง ๖ บาท เงินรัชูปการที่ราษฎรต้องตกเรียเสียหายรั่วไปเพียงใด เพียงที่ว่าค่ารัชูปการ ๖ บาท รัฐบาลได้เงินแต่เพียงคนละ ๒.๓๖ บาท เท่านั้น เมื่อจะรักษาความยุติธรรมเที่ยงแท้ให้แก่ราษฎรไม่ได้แน่แล้ว ก็ควรจะเลิกการเก็บเงินทางนี้เสียทีเดียว

บัญญัติที่ ๒ ความแน่นอน

ภาษีอากรชนิดใดที่ราษฎรทุกคนจะต้องเสียให้แก่รัฐบาลนั้น ควรจะต้องให้เสียกันเป็นการแน่นอน และไม่ต้องให้เสียผิดไปตาม พลการใจของเจ้าพนักงานผู้เก็บภาษี

กำหนดเวลาที่จะต้องเสียภาษี วิธีจะต้องเสียกันอย่างไร และเป็น จำนวนเงินเท่าใดนั้น ควรจะให้ผู้ซึ่งจำเป็นจะต้องเสียภาษีรู้ชัดแจ้งทุกอย่าง ถ้ามีเช่นนั้น ผู้ที่จะต้องเสียภาษีจะไม่พ้นการกดขี่กรรโชกของเจ้าพนักงาน ผู้ธรรม ให้ได้ความเดือดเนื้อร้อนใจไปเปล่า ๆ ความแน่นอนเที่ยงธรรม ซึ่งราษฎรจะต้องเสียภาษีนั่น แม้แต่จะผิดไปสักเล็กน้อยก็เป็นข้อสำคัญ ใหญ่กว่าการที่จะต้องเสียภาษีไม่เสมอภาค

บัญญัติที่ ๓ ความสะดวกในเวลาที่จะต้องเสียภาษี

ภาษีทุกอย่างที่รัฐบาลจะเก็บนั้น จะต้องเก็บภาษีให้เหมาะแก่เวลา และเก็บด้วยวิธีที่จะให้ผู้เสียภาษีเสียได้โดยง่ายเมื่อเวลาสะดวก เช่นกับ ให้เก็บอากรค่านาเหมาะกับเวลาที่ชาวนาขายข้าวได้ หรือเช่นกับจะเก็บ ภาษีที่ดินและโรงเรือน ร้าน ให้สบเวลาเมื่อเจ้าของที่ดินจะได้รับค่าเช่า และมีเงินพอที่จะแบ่งออกมาให้ได้ ถ้าทำได้เช่นนี้เงินภาษีอากรจะไม่ ตกค้างนัก ความข้อนี้ก็เป็นเรื่องที่จะให้เจ้าพนักงานผู้เก็บภาษีชวนขาย สำนวณบัญชี เตรียมการล่วงหน้าไว้ให้พร้อมก่อนที่จะลงมือทำการ

บัญญัติที่ ๔ การเก็บภาษีนั้นต้องประหยัดค่าใช้จ่ายให้เปลืองน้อยอย่างที่สุดที่จะทำได้

ภาษีทุกอย่างจะต้องเก็บด้วยวิธีอย่างไร ที่จะควักกระเป๋าของราษฎรออกมาส่งรัฐบาลให้เต็มเม็ดเต็มรวงที่สุดที่จะทำได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายรั่วไหลเสียหายรายทางไปเปล่า ๆ เช่นกับธรรมเนียมโบราณที่ให้มีเจ้าภาษีรับประมูลผูกขาดไปเก็บเงินมาส่งรัฐบาลนั้น เจ้าภาษีเหล่านั้นต้องหากำไรในเนื้อราษฎรหรือเบียดเบียนในเนื้อของรัฐบาล นอกจากจำนวนเงินที่ราษฎรจะต้องเสียตามกฎหมายข้อบังคับ หรือเช่นภาษีฝิ่นที่รัฐบาลเหมาให้ยี้กงซี ซางงซีไปขายตามราคาที่รัฐบาลกะแล้ว ยังเรียกค่าแป๊ะเจี๊ยะเงินน้ำใจจากพวกยี้กงซี ซางงซีต้องมาประมูลกันให้รัฐบาลอีกชั้นหนึ่ง การประมูลแข่งขันในระหว่างพวกยี้กงซี ซางงซี บางคนอาจจะสัญญารับฝิ่นของรัฐบาลไปขายเป็นจำนวนมากเกินไป แต่เหตุต้องเสียค่าแป๊ะเจี๊ยะเงินน้ำใจมากไปนั้น ยี้กงซี ซางงซีจำจะต้องพยายามรับซื้อฝิ่นเถื่อนมาขายปลอมเป็นฝิ่นของรัฐบาลได้ เพราะเหตุฉะนั้นเองฝิ่นเถื่อนซึ่งมีทางที่จะจำหน่ายขายปลอมเป็นฝิ่นของรัฐบาล ทางยี้กงซี ซางงซีนั้นจึงได้แพร่หลายมากมายจนเงินผลประโยชน์ในภาษีฝิ่นของรัฐบาลตกต่ำไปมากมายนัก

ภาษีอากรนั้นอาจจะควักกระเป๋าของราษฎรออกไปมากกว่าที่จะไปส่งกระทรวงการคลังได้ โดยเหตุ ๔ ประการ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑. การเก็บภาษีนั้น บางอย่างก็จะต้องใช้เจ้าพนักงานหลายคน เงินเดือนของเจ้าพนักงานเหล่านั้นอาจจะเบียดเอาเงินส่วนมากในภาษีอากรนั้นไปเสียได้ และความรบกวนของเจ้าพนักงานอาจจะทำให้ราษฎรต้องเสียเงินเพิ่มเติมขึ้นอีก

๒. การเก็บภาษีมากเกินไปส่วนที่ควรไปนั้น อาจเป็นอุปสรรคแก่การทำมาหากินของราษฎรขึ้นก็จะเป็นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อาจจะทำให้ราษฎรมีความท้อถอยในการที่จะขยายกิ่งก้านสาขาในการทำผลประโยชน์ของเขาเช่นกับที่เขากันไม่ให้เจ้าของงานจ้างกรรมกรเพิ่มเติมมาช่วยทำธุระนั้นได้อีก หรือมิฉะนั้นก็จะเป็นการตัดทุนรอนของราษฎรให้น้อยลงจนจะขยายการงานออกไปไม่ได้

๓. ถ้าหากว่าการเก็บภาษีน้นมากมายนัก ผู้เสียภาษีอาจจะหาอุบายหลีกเลี่ยงไม่เสียภาษีน้นได้ และเมื่อจับความทุจริตของผู้ที่จะหลีกเลี่ยงไม่เสียภาษีได้ ต้องปรับไหมคนเคราะห์ร้ายนั้นลง จนถึงกับจะฉิบหายล้มละลายไป เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับจะกันหมู่คนในที่นั้นไม่ให้พลอยได้รับผลประโยชน์จากต้นทุนที่ต้องเสียหายไป เพราะการถูกปรับไหม

การเก็บภาษีที่เกินควรมากนัสนั้น อาจจะล่อใจให้ผู้เสียภาษีรื้ออ่านลอบ ลัก เลี่ยงหนีภาษีน้นได้ ค่าปรับไหมในการลอบลักเสียภาษีน้นก็ต้องสูงขึ้นตามส่วนที่ล่อใจให้ผู้ทุจริตรื้ออ่านทำผิดกฎหมาย เช่นภาษีฝิ่น และอากรสุราที่รัฐบาลเก็บมากมายเกินราคาหลายเท่า เพราะจะให้ราคาฝิ่นและสุราแพงขึ้น เพื่อจะป้องกันไม่ให้คนสูบฝิ่นและเสพสุรามากขึ้นได้ ราคาฝิ่นและสุรายิ่งแพงขึ้น ผู้ลักลอบทำฝิ่นเถื่อนสุราเถื่อนเห็นว่ามีกำไรมาก ก็รื้ออ่านทำขึ้นตามส่วนกัน และค่าปรับไหมลงอาชญาผู้ทำของเถื่อนนั้นก็จำเป็นจะต้องมากขึ้นตามตัว

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีหน้าที่สำคัญใหญ่ที่คิดจะหาเงินมาให้รัฐบาลใช้ในการปกครองแผ่นดินให้เพียงพอกันกับที่กระทรวงทบวงการทั้งหลายจะต้องการใช้เงินในหน้าที่ของเขา ตามนโยบายที่รัฐบาลปรารถนาจะให้ทำ ตามธรรมดารัฐบาลจะต้องตกลงเสียก่อนว่า ในปีหน้า

และปีต่อ ๆ ไปจะให้ทำการชนิดไหน อย่างไรบ้าง เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคิดประมาณเงินว่าจะต้องใช้จ่ายสักปีละเท่าใดแล้ว ต่อนั้นไป จึงจะต้องตรึงตรองค้นหาวา จะตั้งพิกัดอัตราเป็นภาษีใหม่ขึ้นดีหรือ หรือจะเพิ่มเติมพิกัดอัตราภาษีเก่าให้มากขึ้น และถ้าจำนวนเงินรายจ่ายที่ตั้งงบประมาณขึ้นจะน้อยไปกว่าปีที่แล้วมา ก็ควรจะคิดดูว่าจะลดหย่อนภาษีอากรชนิดใดที่มีอยู่ก่อนให้เป็นพิกัดอัตราลดน้อยลงสักเพียงไร จึงจะพอเท่าเทียมกับงบประมาณรายจ่ายที่ได้ลดน้อยลง หลักฐานของการขอขบธรรมนั้น ห้ามไม่ให้รัฐบาลเก็บเงินของราษฎรไปไว้เกินความต้องการที่จำเป็นจะต้องใช้ เพราะเหตุว่าจำนวนเงินที่เกินไปนี้ ถ้าปล่อยให้อยู่ในกระเปาะของราษฎรผู้เป็นเจ้าของ เจ้าของนั้นอาจจะเอาเงินที่เหลือไปทำทุนสร้างทรัพย์เพิ่มพูนขึ้นอีกได้ ถ้ารัฐบาลเก็บเป็นรายได้มากเกินรายจ่าย โดยที่ยังมีเงินเหลืออยู่เปล่า ๆ การที่มีเงินเหลืออยู่นั้น อาจจะนำให้รัฐบาลใช้เงินที่ไม่จำเป็นแท้โดยความฟุ่มเฟือยได้อีกชั้นหนึ่ง

ในบัญญัติ ๔ ข้อที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการยากที่จะให้เป็นไปได้ตามบัญญัติทุกข้อโดยสะดวก เพราะลักษณะภาษีอากรชนิดหนึ่งชนิดใดนั้น ในวิธีการเก็บภาษีอาจขัดกันกับข้อบัญญัติต่าง ๆ บางข้อได้บ้าง ในขั้นต้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะต้องเลือกดูเสียก่อนว่าจะเก็บเงินได้มากและง่ายที่สุดในภาษีชนิดใด ถ้าหากว่าจะมีอุปสรรคขัดข้องต่อข้อบัญญัติที่ต่างกันนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ควรจะเลือกเอาชนิดที่สำคัญมากกว่า ภาษีชนิดใดที่จะให้เงินได้มากต้องเป็นใหญ่กว่าความเสมอภาคและความสะดวก อีกประการหนึ่งในการเก็บภาษีนั้นจะต้องเลือกเอาสิ่งที่ไม่ต้องเปลืองค่าใช้จ่ายมากเป็นใหญ่กว่าความเสมอภาค ซึ่งได้กล่าวไว้ในบัญญัติที่หนึ่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังต้องตกอยู่ในที่บังคับที่กระทรวง
ทบวงการต่าง ๆ จะริดเอาเงินไปใช้อยู่เสมอ แต่อีกฝ่ายหนึ่งพวกราษฎร
ที่จะเสียภาษีจะต้องขัดขวางต่อสู้อยู่ด้วย เพราะไม่มีใครใครจะอยากเสียเงิน
ให้รัฐบาลมาก ถ้าไม่เป็นการจำเป็นแท้

ภาษีอากรชนิดใดที่รัฐบาลเก็บเงินมาได้มากโดยไม่มีผู้ใดโต้แย้ง
คัดค้านแล้ว ภาษีชนิดนั้นจะเป็นภาษีที่เหมาะสมที่สุด เพราะฉะนั้นภาษีอากร
ที่ไม่ได้เก็บจากจำเพาะบุคคลโดยตรง แต่เก็บโดยทางอ้อมเช่นภาษีสินค้า
เข้าเมือง โดยที่จะเฉลี่ยไปตามพลเมืองคนละเล็กละน้อย และผู้ซื้อของ
ต้องเสียภาษีจำเพาะเมื่อเวลาที่ต้องการใช้เท่านั้น ถ้าไม่ต้องการใช้
ก็ไม่ควรจะซื้อของที่ต้องภาษีเปล่า ๆ เปรียบว่าเครื่องเพชร เครื่องสำอาง
และเครื่องเรือน ซึ่งเป็นของฟุ่มเฟือย รัฐบาลเก็บภาษีอย่างสูงจำเพาะ
ผู้มีเงินจะเสียภาษีจึงจะซื้อเครื่องเหล่านั้นมาใช้ได้ ถ้าผู้ใดไม่มีเงินพอที่จะ
ซื้อเครื่องเหล่านั้นมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย ก็จะไม่ต้องเสียภาษีสำหรับ
เครื่องอาภรณ์เหล่านั้น สินค้าชนิดที่จำเป็นต้องใช้ในการบริโภคอุปโภค
นั้นแน่แล้ว ถ้าต้องเสียค่าภาษีมาก ผู้นั้นก็ต้องร้องทุกข์อยู่เอง เพราะเป็น
ของจำเป็นใช้สำหรับการเลี้ยงชีพ ซึ่งจะใช้อย่างอื่นแทนไม่ได้ เดชะบุญ
ที่ประเทศสยามของเรามั่งคั่งบริบูรณ์ไปด้วยเครื่องอาหารการเลี้ยงชีพ
ที่เกิดขึ้นในเมืองไม่ต้องอาศัยสินค้าต่างประเทศ แม้รัฐบาลจะเก็บภาษี
สินค้าต่างประเทศชนิดนั้นสูงขึ้นก็ไม่มีผู้ใดร้องทุกข์ เว้นเสียแต่บางคน
ที่เคยบริโภคสินค้านั้นชนิดนั้นมาจนเคยตัว จึงจะเดือดร้อนบ้าง ภาษีที่เก็บ
ทางอ้อมอย่างที่กำลังกล่าวมานี้ จึงเป็นเรื่องที่จะให้รัฐบาลคิดเก็บก่อนอยู่เสมอ
เพราะเป็นภาษีชนิดที่จะมีผู้คัดค้านได้หาน้อย

หมวด ๒๗

การวัดความสามารถเสียภาษีของบ้านเมือง

ในขั้นต้นจะต้องรู้ประมาณเสียก่อนว่า จำนวนทุนของบ้านเมืองที่จะทำผลให้เป็นโรคทรัพย์เกิดขึ้นได้ต่อไปนั้นจะมีอยู่สักเท่าใด เพราะเหตุว่า ต้นทุนและรายได้ของราษฎรสองแผนกที่ต่างกันนี้ จะเป็นเกณฑ์คิดคำนวณของเจ้าพนักงานผู้เก็บภาษีทุกชนิดไป

ในการคิดคำนวณทางนี้ รัฐบาลต้องทำสถิติพยากรณ์ให้ประมาณได้เสียก่อนว่า ในครอบครัวของพลเมืองครัวหนึ่งซึ่งคิดเฉลี่ยปานกลางได้ใกล้เคียงความจริงว่า จะมีคนฉกรรจ์ขายหญิงกับลูกเด็กเล็กแดงและผู้ชราพิการที่ต้องอาศัยพึ่งพาเขาอยู่ ครัวเรือนหนึ่งประมาณกี่คน อาชีพการทำงานหาผลประโยชน์ได้ปีละเท่าใด ในปีหนึ่งจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าใช้จ่ายสอยสารพัดอย่างในการเลี้ยงครอบครัวสักเท่าใด หักลบจำนวนรายจ่ายออกเสียจากจำนวนรายได้แล้ว จะมีเงินเหลืออยู่เท่าใด ในปีหน้าจะต้องมีทุนสำรองไว้เพื่อทำผลประโยชน์ต่อไปอีกสักเท่าใด เมื่อรวมรายจ่ายทั้งสองประเภทนี้หักจากเงินรายได้แล้ว จึงเป็นตัวเงินเหลือที่รัฐบาลควรจะเจียดเอาเป็นส่วนเงินภาษีได้ เงินที่เหลือนี้จะเป็นเขตขั้นที่สุดที่รัฐบาลจะเก็บบริบรัดเอาไปได้

กฎหมายของพระมนัสราจารย์

กฎหมายของพระมนัสราจารย์ (The Laws of Manu) ซึ่งเป็นอาจารย์กฎหมายใหญ่ของพระมหากษัตริย์ประเทศฮินดูสถานแต่โบราณกาลนั้น สั่งสอนแนะนำพระมหากษัตริย์ว่า ให้เก็บส่วยสาอากรจากราษฎรทีละเล็กทีละน้อยอย่างปลิงดูดโลหิต ลูกโคดูดนม แมลงผึ้งกินน้ำผึ้งเป็นอาหาร และในเวลาที่คับขันพระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยอัตราร้อยละสูงถึงส่วน ๑ ใน ๔ ของรายได้ของราษฎรก็ได้ ถ้าหากว่าพระองค์ทรงปกครองป้องกันพลเมืองด้วยความสามารถอย่างยิ่งของพระองค์ แต่ไม่ให้ตัดรากของพระองค์และของผู้อื่น โดยความโลภเจตนาจนเกินไป คติของพระมนัสราจารย์ที่ยกมาอย่างนี้เป็นความจริงแน่ ถ้ารัฐบาลรัดเนื้อของราษฎรจนสิ้นตัวอย่างตัดรากแห่งความเจริญของเขา ไม่ให้ผลิดอกออกมผลงอกงามขึ้นได้ฉนั้นใด ก็เท่ากับจะตัดรากของบ้านเมืองไม่ให้ความเจริญต่อไป หรือถ้าจะพูดกันแต่ใจความแล้ว ก็คือเขตชั้นของความสามารถเสียภาษินั้น จะต้องไปสู่ดลงเพียงที่รัฐบาลจะรัดรัดเอาจากราษฎรได้

เกณฑ์แห่งความสามารถของพลเมืองที่จะเสียภาษีให้รัฐบาล

พลเมืองทำผลประโยชน์รวมเป็นทรัพย์อย่างมากที่สุดได้เท่าใด ได้ใช้สอยในการเลี้ยงชีพที่น้อยที่สุดเท่าใด เมื่อหักลบสองจำนวนนี้ลง ยังเหลือเงินรายได้ที่จะเอาไว้สร้างผลให้งอกขึ้นต่อไปแล้ว จำนวนเงินที่เหลือนี้จะเป็นความสามารถของพลเมืองที่จะเสียภาษีให้รัฐบาลได้

โดยไม่ให้ต้องชักเนื้อออกจากต้นทุน ซึ่งต้องมีสำรองไว้ทำการอาชีพอย่างเดิมต่อไป เงินทุนนี้ถ้าได้เงินที่เหลือใช้บวกเข้าอีก ทุนงอกมากขึ้นก็จะขยายการงานใหญ่โตออกได้ แต่เมื่อต้องชักต้นทุนออกเสียภาษีด้วยแล้ว ต้นทุนนั้นลดน้อยลงเพียงใด การสร้างทรัพย์ก็จะลดน้อยลงตามส่วนกัน เป็นอันว่าตัดไม่ให้อาหารเจริญขึ้นอีกได้ หรือมิฉะนั้นราษฎรจะต้องประหยัดค่าใช้จ่ายเลี้ยงชีพให้น้อยลงกว่าที่เคยมา ฐานะของราษฎรนั้นก็ตกต่ำลงกว่าเก่า กลายเป็นยากจนขึ้นแค่นลง

แต่ราษฎรนั้นฐานะความสุขสำราญหาเสมอกันไม่ จำพวกที่ ๑ หาเข้ากินค่า ได้ค่าแรงพอซื้อเครื่องบริโภคอุปโภคเลี้ยงชีพบริบูรณ์พูนพวยได้ตลอดปี โดยไม่ต้องเป็นหนี้ผู้ใดก็จัดว่าเป็นผู้มีความสุขแล้ว แต่เมื่อเปรียบกับพวกที่ ๒ ที่ตระหนี่เหนียวแน่นกว่าพวกที่ ๑ อุตส่าห์ทรมาณเสียค่าอาหารการนุ่งห่มอบรมความสุขอย่างน้อยที่สุดที่จะทำได้ คนจำพวกที่ ๒ นี้ประหยัดเงินค่าแรงเหลือจ่ายได้เท่าใด ก็สะสมขึ้นเป็นกองทุนไว้ทีละน้อย จนทุนนั้นมีมากพอที่จะเอาไปเข้าหุ้นส่วนค้าขายกับเพื่อนได้อีกทางหนึ่งต่างหาก หรือมิฉะนั้นก็ทำการค้าขายเปลี่ยนอาชีพเกาสูงขึ้นได้

สมมติว่า สามะโนครวัจจำพวกที่ ๑ มีคน ๑๐ ล้าน มีทุน ๑๐๐ ล้านบาท หรือมีทุนเฉลี่ยปานกลางคนละ ๑๐ บาท จำพวกที่ ๒ สมมติว่ามีคนละ ๑๐ ล้านเท่ากัน แต่โดยที่เขาตระหนี่เหนียวแน่นประหยัดการเลี้ยงชีพพอเพียงจะดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น คนจำพวกนี้จึงมีทุนสมมติว่า ๑๕๐ ล้านบาทคือเฉลี่ยคนละ ๑๕ บาท

เปรียบเทียบคนจำพวกที่ ๑ และที่ ๒ ดู ก็จะได้เห็นว่าความสามารถของคนจำพวกที่ ๑ จะให้รัฐบาลบีบคั้นเอาภาษีอากรได้มากกว่าคนจำพวกที่ ๒ เพราะเหตุว่าคนจำพวกที่ ๒ ไม่มีเงินเหลือจากการเลี้ยงชีพ เพราะการเลี้ยงชีพนั้นได้ประหยัดลงเป็นที่สุดแล้ว แต่ทุนของเขาออกมาขึ้นเสมอไป ถ้ารัฐบาลเก็บเอาทุนนี้ไปใช้เป็นภาษีอากร ก็เท่ากับจะตัดกองทุนของเขาที่จะทำให้เกิดกำไรนั้นให้น้อยลง เป็นการผิดพลาดหลักในทางเก็บภาษี ซึ่งห้ามไม่ให้เก็บเอาในต้นทุนของบุคคล ข้างฝ่ายจำพวกที่ ๑ นั้น มีเงินเหลือใช้เลี้ยงชีพได้อย่างพุ่มเฟิย เพราะไม่ได้แบ่งออกใช้เป็นต้นทุน เมื่อถูกรัฐบาลบีบคั้น คนจำพวกนี้จึงมีความเสียหายมากขึ้นได้ในทางที่จะตัดค่าใช้จ่ายที่พุ่มเฟิยให้น้อยลง ยอมให้ฐานะต่ำกว่าเก่า เป็นต้นว่า ผลของค่าแรงรวมทั้งเงินที่ขยักเอาไว้ทำการเลี้ยงชีพตามเคย สมมติว่า หักกลับแล้วยังเหลืออยู่อีกคนละ ๓ บาท เงิน ๓ บาทนี้จะเป็นเขตขั้นสุดที่จะเก็บเอาไปได้ถ้าเก็บเอาหมดทั้ง ๓ บาท ค่าใช้จ่ายในการบริโภคก็จำเป็นจะต้องน้อยลงกว่าเก่าหรือฐานะจะต่ำลง แต่ถึงเช่นนั้นก็ยังมีความสุขกว่าคนจำพวกที่ ๒ ซึ่งต้องทรมานตัวที่จะประหยัดทรัพย์ไว้เป็นทุนด้วยความเหนียวแน่น ในที่สุดเมื่อทุนของคนจำพวกนี้มากขึ้น การค้าขายของบ้านเมืองก็เจริญขึ้นจากทุนนี้ รัฐบาลก็จะได้ผลประโยชน์จากการเจริญนี้โดยทางอ้อมเหมือนกัน ผิดกับคนจำพวกที่ ๑ ซึ่งไม่มีทุนเหลือที่จะขยายการให้กว้างขวางออกไปอีกได้

พวกคนต่างประเทศเช่นจีนและแขกที่เข้ามาหากินในกรุงสยามนั้น โดยมากเป็นพวกที่อดทน มีความตระหนี่เหนียวแน่นที่จะสะสมต้นทุนไว้ต่อไป แต่โดยเหตุที่เขาเป็นคนต่างประเทศ ถ้าหาที่ลงทุนในบ้านเมืองเรา

ไม่ได้สะดวก เขาก็ต้องส่งเงินทุนนี้ออกไปค้ากำไรที่บ้านเกิดเมืองเดิมของเขา เช่นจีนและแขกเทศส่งเงินออกไปนอกประเทศทุกปี เงินนี้ไม่ได้เอามาใช้ หมุนเวียนในเมืองเราได้อีก

เงินที่จะไหลออกไปอยู่นอกประเทศ

เมื่อพูดถึงเงินที่จะไหลออกไปอยู่นอกประเทศ ไม่ได้กลับเข้ามา ใช้หมุนเวียนอยู่ในบ้านเมืองได้อีกแล้ว ในที่นี้ควรจะยกเอาเรื่องเงินกู้ของรัฐบาลมากล่าวด้วย ถ้ากู้เงินในเมืองจากบรรดาชาวเมือง ดอกเบี้ยที่รัฐบาลต้องเสียนั้นจะต้องกลับออกไปใช้หมุนเวียนอยู่ในเมืองได้อีก เพราะฉะนั้นความสามารถของราษฎรที่จะเสียภาษีได้จะไม่ลดน้อยลงเท่าใด แต่มาเปรียบกันกับเงินที่รัฐบาลกู้มาจากต่างประเทศและต้องส่งดอกเบี้ยออกไปใช้ชาวต่างประเทศนั้น เงินรายนี้ต้องไหลออกนอกประเทศเท่าใด ก็เป็นอันว่าความสามารถเสียภาษีของราษฎรจะต้องลดน้อยลงตามส่วนกัน รัฐบาลได้กู้เงินปอนด์สเตอร์ลิงจากต่างประเทศมาใช้เป็นเงินทุนทำผลประโยชน์ในแผ่นดินรวมทั้งสิ้น ๕ ครั้ง เป็นจำนวนต้นเงิน ๑๓,๖๓๐,๐๐๐ ปอนด์ มีดอกเบี้ยต่างกันตั้งแต่ร้อยละ ๔.๕ ถึงร้อยละ ๗ ต่อปี ต้นเงินและดอกเบี้ยนี้ สัญญาจะใช้ให้เสร็จในกำหนด ๔๐ ปี คิดแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๒ รวมเพียง ๒๕ ปี แต่ดอกเบี้ยเท่านั้นต้องเสียถึงปีละ ๕๘๘,๓๕๒ ปอนด์ แต่เมื่อต้องนับต้นเงินที่ต้องใช้คืนด้วยต้องเพิ่มอีก ๑๑,๓๘๔,๖๗๑ ปอนด์ รวมทั้งต้นทุนและดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงินหนี้ของรัฐบาลเพียง พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น ๑๑,๘๘๓,๐๒๓ ปอนด์ ซึ่งต้องส่งดอกเบี้ยไปถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ถ้าคิดว่าเป็นวรรต ๑๑ บาท

ต่อ ๑ ปอนด์ จะเป็นเงินถึง ๑๓๑,๘๑๓,๒๕๓ บาท คิดเฉลี่ยตามจำนวนสำมะโนครัวคนหนึ่งจะต้องเสียดอกเบี้ยยี่รายนี้ปีละ ๑๐ บาท ๙๐ สตางค์ ซึ่งเป็นการที่ราษฎรต้องแบกหามมิใช่น้อย และในปีต่อ ๆ ไป ก็จะต้องใช้หนี้เขาโดยทำนองนี้จนสิ้นเขตสัญญา จำเพาะจำนวนดอกเบี้ยเงินกู้ที่กล่าวนี้จะต้องส่งออกนอกประเทศเป็นอันว่าไม่ได้กลับคืนเข้ามาอีก ประชากรราษฎรต้องขาดความสามารถเสียภาษีไปตามส่วนนั้นเหมือนกัน แต่ถ้าหากเรากู้เงินในเมืองแทนได้ ความสามารถที่ราษฎรจะเสียภาษีได้ จะดียิ่งขึ้นเป็นอันมาก หวังใจว่ารัฐบาลประชาธิปไตยจะแก้ไขเศรษฐกิจที่กล่าวนี้ให้เบาบางลงได้ในไม่ช้า ถ้าหากว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่ทอดทิ้งฐานะเสียอย่างรัฐบาลเก่าที่ปล่อยให้การเป็นไปเองตามลำพังไม่แก้ไขอะไร เงินที่เรากู้เขามาทำทุนจากต่างประเทศในการสร้างทางรถไฟเป็นต้นนั้น มาตอนปลายนี้ก็มีกำไรคุ้มดอกเบี้ยได้แล้ว เว้นเสียแต่ว่าต่อไปถ้าเศรษฐกิจยังตกต่ำอยู่ ผลประโยชน์ที่ได้จากทางรถไฟต้องน้อยลง กำไรที่ได้จะกลับไม่พอใช้ดอกเบี้ยต่อไป

หมวด ๒๘

ภาษีที่ดิน

พลเมืองของประเทศสยามส่วนมากมีอาชีพด้วยการกสิกรรม และการกสิกรรมต้องอาศัยที่แผ่นดินกว้างใหญ่จึงจะทำการเพาะปลูกได้สะดวก เพราะฉะนั้นที่แผ่นดินสำหรับทำการกสิกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญใหญ่ของบ้านเมือง และการเก็บภาษีที่ดินก็ต้องเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะยกมากล่าวก่อน ที่นาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของประเทศสยาม เพราะฉะนั้นจึงนับได้ว่าพวกชาวนา ที่ทำการเพาะปลูกชาวนั้นเป็นกระดูกสันหลังของชาติไทย นอกจากจะปลูกข้าวเลี้ยงพลเมืองฝ่ายในประเทศให้มีอาหารเลี้ยงชีพได้บริบูรณ์ทั่วถึงกันได้ตลอดไปแล้ว ยังอุตสาหุ่ทำเพิ่มเติมส่งออกไปขายนอกประเทศ แลกเปลี่ยนเอาสินค้าที่เราทำเองไม่ได้เข้ามาสู่กันใช้ในบ้านเมืองอีก เมื่อเอาจำนวนข้าวสารออกนอกประเทศที่ปรากฏอยู่ในบัญชีของกรมศุลกากร มาเปรียบดูกับสินค้าออกนอกประเทศทั้งหลาย จึงจะเห็นได้ว่าจำนวนราคาข้าวที่ส่งออกไปเป็นส่วนมากถึง ๐.๘๐ ของราคาสินค้าทั้งหมด เพราะเหตุฉะนั้นจึงเรียกได้ว่า ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศสยาม

บรรดาทรัพย์สินสมบัติของบ้านเมืองนั้น อสังหาริมทรัพย์มีค่ามากกว่าอย่างอื่น เพราะอสังหาริมทรัพย์เป็นบ่อเกิดของทรัพย์สินที่สำคัญกว่าอื่น โดยที่การทำผลประโยชน์ทั้งหลาย นอกจากอาศัยแรงงานทำงานและเงิน ต้นทุนซึ่งจะหดเข้าและยืดออกได้ตามกาลเทศะเสมอ แต่ข้างฝ่ายอสังหาริมทรัพย์เป็นที่ดินประจำอยู่ ไม่หดเข้าหรือยืดออกได้ ราคา

อสังหาริมทรัพย์รวมกันเข้าจึงจะนับว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของแผ่นดินได้ จะมั่งคั่งบริบูรณ์แน่นอนอยู่ได้เพียงไรก็สุดแล้วแต่กาลเทศะอีก แต่ถ้าจะพูดแต่ราคาที่ดินแล้วก็จะเอาแน่ไม่ได้ว่าจะเป็นจำนวนสักเท่าใด เพราะราคาที่ดินจำจกต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยที่จะบังเกิดผลได้มากหรือน้อยนั้นอีกทางหนึ่ง เป็นต้นว่าเมื่อเวลาที่เศรษฐกิจยังไม่ตกต่ำ ผลเพาะปลูกที่เกิดในแผ่นดินขายได้ราคาดี ที่ดินต้องมีค่าเช่าหรือมีค่าและราคาแพงขึ้นตามส่วนกัน เมื่อเวลาเศรษฐกิจตกต่ำผลเพาะปลูกตกราคาเช่นราคาข้าวทุกวันนี้ ชาวนาทำไม่มีกำไรแม้แต่จะขาดทุน ก็จำเป็นต้องหยุดการทำนาไปจนกว่าราคาข้าวจะสูงขึ้น ในเวลาที่หยุดการทํานานี้ ที่นาทั้งหลายจะได้ค่าเช่าน้อยลงหรือไม่ได้เลย ราคาที่ดินเหล่านี้ก็จำจะต้องตกต่ำลงตามส่วนเช่นเดียวกัน ที่นาซึ่งแต่ก่อนถ้ามีราคาถึงไร่ละ ๑๐๐ บาท เดียวนี้ จะขายเพียงไร่ละ ๒๐ บาทก็จะหาผู้ซื้อยาก และบางแห่งซึ่งเป็นที่กันดาร จะไม่มีราคาเสียเลย และบางแห่งไม่มีใครจะต้องการ

ตามธรรมเนียมของอารยประเทศในโลก โดยมากถือกันว่่าที่แผ่นดินเป็นทรัพย์สินสมบัติของพระมหากษัตริย์และถ้าเป็นประเทศประชาธิปไตย ก็ต้องนับว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาล ราษฎรผู้ไปตั้งการทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ในที่แห่งใดก็เป็นอันว่ารัฐบาลยินยอมให้ทำ และเป็นเจ้าของถือกรรมสิทธิ์ปกครองที่ดินอยู่ได้จนกว่ารัฐบาลจะถอนกรรมสิทธิ์กลับคืน อาศัยเหตุที่รัฐบาลต้องลงทุนปกครองรักษาภัยอันตรายทั้งหลายไม่ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนพลเมือง และรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของพลเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินเป็นผลประโยชน์ของงานขึ้นได้ด้วยความป้องกันตามส่วนมากและน้อยที่รัฐบาลจะทำได้นั้น พลเมือง

เหล่านี้ก็ควรจะต้องมีความกตัญญูทวนเวียนต่อรัฐบาล ใครทำผลประโยชน์ได้ก็ต้องแบ่งให้เป็นส่วนตอบแทนแก่รัฐบาลตามความสามารถของตน ที่จะสร้างทรัพย์สินขึ้นได้ รัฐบาลจึงจะมีกำลังทำการปกครองไปได้

ส่วนผลประโยชน์ในที่แผ่นดินที่จะแบ่งให้รัฐบาลได้นั้น ก็คือ ภาษีที่ดินซึ่งรัฐบาลจะตั้งพิภคอัตราลงให้พอดีพอควรกับกำลังของราษฎร ที่จะแบกหามเสียภาษีได้

การเก็บภาษีที่ดิน ถ้าจะตั้งพิภคอัตราเก็บให้เป็นยุติธรรม และเก็บไม่ให้มีการเสียหายเข้าเนื้อราษฎรมากเกินไปจนจะทนไม่ได้แล้ว ต้องใช้ความตรึกตรองเพ่งเล็งให้ลุล่วงตลอดไป ตั้งแต่แรกราษฎรจะเริ่มทำการเพาะปลูก ปรารถนาจะเอาพืชผลพันธุ์ไม้ชนิดใดไปขายเอาทุน และทรัพย์สินกลับคืนมาทั้งกำไรของค่าแรงที่ได้ออกไปด้วย

เป็นต้นว่าในการทำนา รัฐบาลจะเก็บภาษีอากรค่านาในตำบล หรือมณฑลใด จำจะต้องตั้งเจ้าพนักงานออกไปสืบถามและตรวจดู ให้เห็นแก่ตาแล้วรายงานเป็นสถิติละเอียดเข้ามาว่า ราษฎรในขั้นต้น จะต้องมีเงินทุนสำรองไว้เลี้ยงชีพเมื่อเวลาทำนาสักเท่าใด ในตำบลนั้น ราคาเงินทุนที่จะให้กู้หนี้ต้องเสียดอกเบี้ยกันร้อยละเท่าใด ราษฎรต้องมีโค กระบือ หรือเครื่องมือทำนาเป็นราคาสักเท่าใด ราคาโค กระบือ และเครื่องมือนั้นต้องเฉลี่ยออกไปว่า โค กระบือ และเครื่องมือ จะใช้ได้ ช้านานสักกี่ปี ถ้าใช้ได้ตั้งแต่ปีหนึ่งขึ้นไปถึง ๑๐ ปี ก็ต้องเฉลี่ยราคาดังนั้น ออกเป็น ๑ ส่วนถึง ๑๐ ส่วน แล้วจึงจะคิดได้ว่าในปีหนึ่งชั่วเวลาทำนานั้น จะต้องเปลืองไปในค่าใช้จ่ายทางนี้เท่าใด จะต้องเสียค่าจ้างค่าแรงตั้งแต่

ต้นปีจนถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวและนวดสำเร็จสักเท่าใด ถ้าเจ้าของที่นาและ
บุตรภริยาลงมือทำเองไม่ต้องเสียค่าจ้างคนทำงานและไม่ต้องเสียค่าเช่า
นาเขาทำ ก็ต้องคิดว่าตัวและบุตรภริยาจะต้องมีค่าจ้างค่าแรงไล่เสียกับ
กับค่าแรงลูกจ้างเหมือนกัน ทั้งคิดค่าเช่านาที่ใกล้เคียงมาบวกเข้าด้วย
เมื่อรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่างได้แล้ว ต้องเอาราคาข้าวหรือผลเพาะปลูก
ที่ทำขึ้นและขายได้ในทำเลที่นั้นมาตั้งเป็นเกณฑ์ เอาค่าใช้จ่ายที่รวมได้
เสร็จสิ้นหักลบ มีเงินเหลือเท่าใดเงินนั้นจะเป็นกำไร นี่เป็นระยะขั้นต้น
ขั้นหนึ่ง และต่อไปชาวนาจะต้องหาบหามหรือบรรทุกข้าวนั้นส่งไปขาย
ให้ถึงท้องตลาดจึงจะได้เงินเท่าราคากลาง ค่าขนทั้งหลายนี้จะต้องเสีย
เป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมขึ้นอีกเท่าใด และถ้ามีคนกลางมารับซื้อข้าวไปส่ง
ถึงท้องตลาด คนกลางเหล่านี้จะต้องลงทุนลงแรงและค่าใช้จ่ายสักเท่าใด
เป็นกำไรของเขาเท่าใด ถ้าคิดเห็นได้ละเอียดตามระยะทางที่กล่าวนี้ทำเป็น
รายงานขึ้นแล้ว รัฐบาลจึงจะเก็บตัวเลขคิดคำนวณเฉลี่ยเป็นปานกลาง
จดลงเป็นสถิติได้ใกล้เคียงกับความจริงมาก สถิตินี้จะได้นำให้รัฐบาลกะประมาณ
เงินภาษีอากรที่จะเก็บจากราษฎร

ในเศรษฐวิทยาเล่ม ๑ ได้ชี้แจงไว้ว่า ราคาผลเพาะปลูกในที่ที่
กันดารและเลวที่สุดนั้นจะต้องเป็นราคาตลาด เพราะเหตุว่าเมื่อราษฎร
ไปทำนาในที่เลวที่สุดแล้วไม่มีกำไร จะต้องหยุดยั้งทำการไปไม่ได้ ที่แห่งนั้น
ก็มีค่าเช่าไม่ได้อยู่เอง ถ้ามีกำไรก็จะแข่งขันกันประมูลขึ้นค่าเช่าที่ให้เจ้าของ
ที่นา ค่าเช่านี้แหละจะเรียกว่าเป็นกำไรของการเพาะปลูกแท้ ที่ใดค่าเช่า
ราคาถูก ราษฎรก็อพยพไปแข่งแย่งกันเช่าที่นั้นทำ ด้วยเหตุนี้ค่าเช่าที่นา
ทั่วทั้งแผ่นดินจึงจะไม่สูงต่ำกว่ากันมากนักได้

ค่าใช้สอยในค่าแรงค่าจ้างจะแพงขึ้นหรือน้อยลงจะกระทบถึงค่าเช่าที่ดินไม่ได้ เพราะเหตุว่าพวกกสิกรนั่นเอง จะต้องแข่งขันกันตั้งราคาเช่าให้เจ้าของที่เสมอ เพราะเหตุนี้จึงจะนับเอาค่าเช่าที่ดินตั้งเป็นเกณฑ์รายได้ที่จะเกิดจากที่ดินนั้นใกล้เคียงกับความจริงได้ดีกว่าจะเอาสิ่งอื่นมาเป็นเกณฑ์ พิกัดภาษีอากรที่รัฐบาลจะตั้งขึ้นก็ควรจะคิดเอาเงินค่าเช่านี้เป็นผลประโยชน์และเป็นเกณฑ์ตั้งพิกัดภาษีที่ดิน

รัฐบาลทุกประเทศจะเก็บภาษีที่ดินก็โดยที่จะตั้งพิกัดลงว่า ในตำบลและมณฑลใดควรจะแบ่งเอากำไรคือ ค่าเช่าหรือรายได้จากเจ้าของที่ดินเป็นส่วนมากน้อยอย่างไร ในราคาผลเพาะปลูกที่ราษฎรทำขึ้นได้นั้น รัฐบาลจะชักภาษีเป็นส่วนร้อยละเท่าใดก็ตามแต่จะทำได้โดยสะดวก ที่ดินไม่เหมือนกันเพราะดินฟ้าอากาศและน้ำฝนตามฤดูกาลไม่เท่าเทียมกันทั่วไปทำเลที่ไหนดีเกิดผลงอกเงยมาก ที่ดินแห่งนั้นมีผลประโยชน์มาก รัฐบาลก็แบ่งเอาส่วนผลประโยชน์นั้นมาเป็นภาษีอากรได้มากเหมือนกัน ลงปลายผลประโยชน์นั้นก็จะไปรวมกันเป็นค่าเช่าที่ดินนั่นเอง

วิธีเก็บภาษีที่ดินนั้น ต่างประเทศก็ย่อมจะมีวิธีต่างกัน น่าจะยกเอาแบบแผนของเขามาดูบ้าง บางทีก็จะได้คิดตักเตือนประเทศเราบ้าง ต่อนี้จึงจะยกเอาวิธีเก็บภาษีที่ดินของประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศใกล้เคียงและเป็นประเทศเอกราชไม่อยู่ในบังคับชาติอื่น เช่น ประเทศอินเดีย พม่า ญวน ขวา และมลายู ซึ่งรัฐบาลต่างชาติผู้มีอำนาจเหนือ อาจจะจัดการเก็บภาษีเกี่ยวกันเพื่อผลประโยชน์ไปสู่พลเมืองของเขาได้บ้าง แปลว่าโดยมากเขาอาจจะทำนาบนหลังราษฎรเหล่านั้นได้

ตัวอย่างเก็บภาษีที่ดินในประเทศจีน

การเก็บภาษีที่ดินในประเทศจีนอยู่ข้างจะเปลืองแหกเหลว กระจัดกระจายไปเป็นส่วนรายได้ผลประโยชน์ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองหรือจังหวัดเป็นต้น ถึงเช่นนั้นก็ดีรัฐบาลก็ยังพึ่ง ภาษีที่ดินเป็นกำลังเพิ่มเติมภาษีเกลือและภาษีสินค้าเข้าออกนอกประเทศ อยู่มาก ในสมัยปัจจุบันรัฐบาลได้ผลประโยชน์ภาษีเกลือมากกว่าภาษี ที่ดิน ในปี ค.ศ. ๑๙๑๒ รัฐบาลรวมค่ารัชูปการเข้าไว้ในภาษีที่ดินด้วย แล้วประกาศว่าภาษีที่ดินนั้นจะต้องคงที่อยู่ ไม่ให้มากขึ้นหรือน้อยลงได้ ชั่วกาลปาวสาน จำนวนภาษีสำหรับที่ดินนั้นจดลงไว้ในโฉนดที่ดิน เสียทุกโฉนดไป และเมื่อจดจำนวนลงแล้วจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ต่อไป เว้นเสียแต่เมื่อมีภัยอันตรายเกิดขึ้นในบ้านเมืองทำนาไม่ได้ผลเพราะน้ำมาก น้ำน้อยก็ดี หรือเพราะมีการกบฏคร่าฆ่าฟันกันในบ้านเมือง เช่นที่เป็นอยู่ใน ประเทศจีนทุกวันนี้ ราษฎรทำผลประโยชน์ไม่ได้ รัฐบาลก็จำต้องลดเงิน ภาษีอากรให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นครั้งเป็นคราวอยู่เอง

นอกจากมณฑลเจียงซีและมณฑลเจ้อเจียงสองมณฑลนี้ ซึ่งต้อง ตวงข้าวเสียเป็นภาษี นอกจากสองมณฑลนี้ต้องเสียภาษีกันด้วยธาตุเงิน ทั้งสิ้น ข้าวที่รัฐบาลรับแทนเงินนั้นเรียกกันว่า “ส่วยข้าว” ซึ่งมีราคา ประมาณ ๖,๕๐๐,๐๐๐ ตำลึง ส่วนภาษีที่เก็บเป็นธาตุเงินนั้นมีจำนวนเงิน ๓๑,๕๐๐,๐๐๐ ตำลึง คิดเป็นเงินสยามประมาณ ๕๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ถ้าคิดว่าสามะโนครวัประเทศจีนมีมากถึง ๔๔๓,๐๐๐,๐๐๐ คน เงินภาษีที่ได้ จึงดูเป็นส่วนน้อยไปนัก แต่อันที่จริงนั้นจำนวนเงินที่ราษฎรต้องเสียจริง ๆ

มากกว่าจำนวนเงินที่ผู้ว่าราชการมณฑลและจังหวัดจัดบัญชีลงไว้ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปถึง ๓ เท่าตัว วิธีทุจริตของเจ้าพนักงานมีดังต่อไปนี้ นอกจากเหตุที่พลเมืองยากจน มีแต่ไอปะทองแดงใช้หมุนเวียนแทนธาตุเงินอยู่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ ราคาตลาด ๑,๕๐๐ อีแปะ แลกเงินได้ ๑ ตำลึง แต่พวกเจ้าพนักงานผู้เก็บภาษีออกประกาศว่า เงินสำหรับเสียภาษีนั้นต้องมีจำนวนไอปะทองแดงแลกเงินเป็นพิกัดระหว่าง ๓,๕๐๐ ถึง ๔,๐๐๐ อีแปะเป็น ๑ ตำลึง ส่วนจำนวนเงินที่จะส่งรัฐบาลเป็นภาษีที่ดินนั้นคงมีอยู่ตามเดิม เงินค่าแลกเปลี่ยนไอปะที่มากกว่าความจริงถึง ๒-๓ เท่าตัวนั้น เจ้าพนักงานหาจดลงในบัญชีรับเงินนั้นไม่ เป็นอันว่าผู้ว่าราชการเมืองและมณฑลเป็นตัวเจ้าภาษีผูกขาดอย่างธรรมเนียมจีนแท้ ถ้าผู้ว่าราชการเมืองตั้งบัญชีรับและส่งเงินน้อยไปกว่าจำนวนเดิมที่ประจำอยู่ทุกจังหวัดนั้น เจ้าพนักงานจะต้องได้รับโทษถูกถอดถอนออกจากราชการ ส่วนเงินที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงยกยอกเอาไว้ได้นั้นถือกันว่าเป็นที่ได้ในหน้าที่ราชการของเขา หักออกแต่ค่าใช้จ่ายในการเก็บภาษีออกจากรายได้เท่านั้น เพราะตามธรรมเนียมรัฐบาลไม่ยอมให้หักเงินค่าใช้จ่ายในการนี้ออกจากเงินหลวง เขตขึ้นที่จะกันไม่ให้เจ้าพนักงานรีดรัดเงินราษฎรมากผิดธรรมเนียมไปนั้น ก็มีอย่างเดียวแต่ที่ราษฎรจะก่อการกบฏขึ้น

ตามข้อแจ้งความของผู้ที่รู้การดีในประเทศจีนนั้นประมาณกันว่า ในเนื้อที่ดินทำการเพาะปลูกของประเทศจีนนั้น พวกกสิกรต้องเสียภาษีที่ดินเพียงร้อยละ ๔๔ สดางค์

ตัวอย่างเก็บภาษีที่ดินในประเทศญี่ปุ่น

การเก็บภาษีที่ดินในประเทศญี่ปุ่นผิดกันกับประเทศจีนมาก เจ้าพนักงานในชั้นต้นกะประมาณราคาที่ดินเสียก่อน ราคานั้นคิดเอาจาก ค่าเช่าที่ดินสำหรับเป็นที่ปลูกบ้านเรือนอยู่ หรือสำหรับที่เพาะปลูกเป็นต้นทุน รัฐบาลเก็บภาษีที่ดินที่เป็นบ้านเรือนที่อยู่เป็นพิภตร้อยละ ๒.๕ ในต้นทุนนั้น เก็บจากที่นาปลูกข้าวและปลูกพันธุ์ไม้อื่น ๆ ร้อยละ ๔.๕ ที่นอกจากนี้ เก็บร้อยละ ๕.๕ ยกเว้นตำบลฮอกไกโด (Hokkaido) หรือเกาะเยโซ (Yezo) ซึ่งรัฐบาลเก็บในที่ดินเพาะปลูกเป็นพิภตร้อยละ ๓.๒ และเก็บจาก ที่ดินชนิดอื่นนอกจากที่ดินปลูกบ้านเรือนเป็นพิภตร้อยละ ๔ ส่วนที่เป็น จังหวัด ตำบล และหมู่บ้านทั้งหลายซึ่งตั้งเป็นเทศบาลขึ้นนั้น รัฐบาลอนุญาต ให้เก็บภาษีเพิ่มเติมเกินพิภดที่กล่าวแล้ว เพื่อเป็นผลประโยชน์ของเทศบาล อีกต่างหาก พิกัดที่เก็บเพิ่มเติมภาษีที่ดินขึ้นนี้ไม่เสมอทั่วกัน เพราะฐานะ การเงินที่เป็นอยู่ในตำบลนั้นต่างกัน ถ้าหากว่าภาษีเพิ่มเติมที่เทศบาล จะเก็บนั้นมากเกินไปเกินพิภดที่รัฐบาลกลางได้กะไว้ ให้เทศบาลต้องขอความ เห็นชอบของรัฐบาลกลางเสียก่อน ข้างฝ่ายบริษัททั้งหลายที่รวมทุนกัน เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย สำหรับการทอดนำมาใช้เพื่อการชลประทาน หรือเพื่อจะระบายน้ำออกก็ดี บริษัทเหล่านี้มีสิทธิ์ที่จะเก็บเงินค่าใช้สอย จากบริเวณที่ดินที่ได้รับประโยชน์ของการชลประทานนั้นได้ นอกจากภาษี ที่ดินที่เทศบาลเก็บเพิ่มเติมดังที่กล่าวมาแล้ว

เมื่อประเทศญี่ปุ่นเปลี่ยนการปกครองใน ค.ศ. ๑๘๗๑ จาก
อำนาจเจ้า ที่ต่างก็มีอำนาจปกครองมณฑลของเขามาเป็นประชาธิปไตย
อย่างทุกวันนี้ รัฐบาลแต่ก่อนเคยเก็บภาษีที่ดินเป็นส่วน ๐.๙ ของผลประโยชน์
แผ่นดิน เพราะเหตุฉะนั้นรัฐบาลใหม่จึงริบจัดการเปลี่ยนแปลงแบบเก่า
ให้เข้าระเบียบเป็นแบบเดียวกัน การเปลี่ยนนี้ใน ๒ ปีขั้นต้นรับทำกันหยาบ ๆ
ภายหลังแก้ไขค่อยดีขึ้น และจัดการได้สำเร็จในปี ค.ศ. ๑๘๘๑ รัฐบาล
สำรวจที่ดินโดยละมุนละม่อมผ่อนผันให้ราษฎรพวกกสิกรอย่างที่สุด
ที่จะทำได้ เจ้าพนักงานประเมินราคาที่ดินเพาะปลูกสำหรับเก็บภาษีไม่เกิน
ครึ่งราคาของราคาที่ดินเพาะปลูกที่ซื้อขายกันในตลาด การเปลี่ยนแปลงนี้
ให้กสิกรถือกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินได้ ถ้าหากว่าได้เสียภาษีที่ดินตาม
พิกัดที่รัฐบาลได้กำหนดลงทุกปี

ใน ค.ศ. ๑๙๒๓ ราคาต้นทุนของที่ดินยกสูงขึ้นกว่าเมื่อก่อน ๔๕ ปี
ล่วงแล้วมามาก เพราะฉะนั้นราคาที่รัฐบาลประเมินไว้จึงห่างไกลกันกว่า
ราคาต้นทุนของที่ดินเก่า

ราคาต้นทุนของที่ดินเพาะปลูกสำหรับการประเมินนั้น รัฐบาล
คิดเอารายได้หรือเอาค่าเช่าของที่ดินมาตั้งเป็นเกณฑ์ รายได้นี้ต้องหัก
ค่าพันธุ์ข้าวปลูก ค่าปุ๋ย และค่าอากรทุกอย่างออกเสียก่อน ส่วนราคาที่ดิน
สำหรับปลูกบ้านเรือนอยู่นั้น นับเอาค่าเช่า ๑๐ ปีเฉลี่ยเป็นเกณฑ์

ภาษีที่ดินถ้าตรวจสอบกันดูหลายประเทศนอกจากที่ได้กล่าว
มาแล้วก็คงได้ความว่า ในสมัยปัจจุบันนี้ทุกประเทศเห็นพ้องกันว่า ภาษี
ที่ดินเป็นภาษีที่สำคัญยิ่งที่จะเลือกเก็บจากภาษีอื่น ๆ เพราะเหตุว่าที่ดิน

เป็นอสังหาริมทรัพย์จะเคลื่อนที่ไปมาไม่ได้ เจ้าของที่จำจะต้องยอมสูญเสียภาษีที่รัฐบาลจะกำหนดลงเสมอไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐบาลเก็บภาษีที่ดิน ๑ เหรียญ ๕๐ เซนต์ ในราคาหนึ่งร้อยเหรียญที่เป็นราคาซื้อขายกัน หรือซักร้อยละ ๑.๕ จากต้นทุนของเจ้าของที่ ในประเทศอังกฤษรัฐบาลเก็บภาษีจากค่าเช่าที่เป็นพิกตราว ๕ ชิลลิงใน ๑ ปอนด์จากผู้ที่อยู่ในที่นั้น คือ เป็นส่วนร้อยละ ๒๕ ของค่าเช่า นอกจากนี้ยังมีวิธีที่จะเก็บภาษีจากเงินกำไรอีก ในวิธีที่เก็บกันในสหรัฐอเมริกา นั้น เป็นนโยบายที่จะเร่งให้เจ้าของที่เอาที่ดินนั้นออกใช้ทำประโยชน์ได้เร็วกว่าวิธีที่เก็บกันในประเทศอังกฤษ เพราะการซื้อขายที่ดินเปลี่ยนเจ้าของกันช้ากว่า

หมวด ๒๙

ภาษีสินค้าขาเข้าขาออกของประเทศไทย

ถัดจากภาษีที่ดินซึ่งเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของรัฐบาลนั้น ตามบัญชีของกระทรวงการคลังก็มีรายได้ทางภาษีสินค้าขาออก ซึ่งเป็นภาษีทางอ้อมที่กรมศุลกากรเก็บได้เป็นจำนวนในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นจำนวนเงิน ๑๗,๒๕๐,๙๙๒ บาท ต่อมาก็เป็นภาษีฝิ่นและภาษีภายใน รายได้จากผลประโยชน์ของกรรมสิทธิ์พลวง กรมป่าไม้และบ่อแร่ กรมไปรษณีย์โทรเลข และค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตเบ็ดเตล็ด รวมทั้งภาษีที่ดินเป็นรายได้ของรัฐบาลทั้งสิ้น ๙๖,๓๐๔,๙๑๕ บาท ถ้าคิดรายจ่ายเงินแผ่นดินทั้งสิ้นหักออกเสีย ก็พอจะลบล้างเป็นจำนวนเงินเท่ากันหรือจะมีเหลือบ้างก็เล็กน้อย

ในเศรษฐกิจที่เปราะบางนี้ได้กล่าวถึงการเงินแผ่นดินเพียงที่เกี่ยวข้องกับหลักของการเก็บภาษี ก็เป็นหนทางพอที่นักเรียนชั้นต้นจะได้ความรู้บ้างแล้ว ถ้าจะบรรยายถึงภาษีอากรทุกชนิดก็ต้องเขียนยืดยาวอีกเป็นเล่มสมุด ไหนยังจะต้องพูดถึงภาษีเงินได้ (Income Tax) ซึ่งรัฐบาลได้ริอ่านเก็บขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ แต่ยังไม่รู้ว่าผลของการเก็บภาษีเงินได้จะเป็นอย่างไรบ้าง ก็ยังหาควรจะด่วนยกเอามากกล่าวไม่ แต่ความสำคัญใหญ่อื่นนั้น ภาษีเงินได้ถ้าเก็บกันถี่ถ้วนป้องกันความเบียดบังได้มากแล้ว ภาษีนี้นี้จะเป็นรายได้สำคัญยิ่งของประเทศไทย โดยที่จะคิดเห็นว่า

แต่ก่อนมา เงินผลประโยชน์แผ่นดินได้จากคนจนในพื้นที่เมืองเป็นส่วนมาก
ภาษีเงินได้ใหม่นี้จะต้องเก็บจากเศรษฐีพ่อค้าที่มีผลประโยชน์มากกว่า
คนชนชั้นอื่นมากมายนัก เพราะแต่ก่อนคนพวกนี้ได้เปรียบที่ไม่ต้องเสียภาษี
เงินได้เสียเลย

เมื่อยังไม่มีความรู้ว่าภาษีเงินได้ ซึ่งเป็นภาษีใหม่ที่เกิดขึ้น
ในประเทศเราจะมีผลอย่างไร ก็ไม่ควรที่จะเว้นเอาหลักการของประเทศอื่น ๆ
มากล่าวพอเป็นทางความรู้บ้าง

หมวด ๓๐

ภาษีเงินได้

(INCOME TAX)

พิกัดภาษีเงินได้ผิติดกันกับภาษีอื่น ๆ ซึ่งจะหดเข้าหรือยืดออกตามความต้องการได้สะดวกกว่า ถ้าหากว่าได้วางระเบียบวิธีเก็บภาษีเงินได้ลงเป็นหลักอันแน่นอนที่จะไม่ต้องเปลี่ยนข้อบังคับและวิธีการเก็บได้ การที่จะเพิ่มหรือลดจำนวนเงินได้ของรัฐบาลให้สมกับความต้องการมากหรือน้อยของบ้านเมืองในสมัยใด รัฐบาลก็มีแต่จะกำหนดพิกัดลงว่าจะให้เก็บเป็นส่วนรายได้ของเอกชน พลเมือง หรือบริษัททั้งหลาย เพียงแต่กำหนดร้อยละเท่าใดในจำนวนเงินได้เท่านั้น ภาษีเงินได้ตั้งแต่เกิดมหาสงครามใหญ่ในทวีปยุโรป ภายหลังนั้นต่อมาประเทศทั้งหลายเห็นเป็นภาษีสำคัญใหญ่ยิ่งของบ้านเมือง เพราะเมื่อเวลาทำสงครามต้องการเงินใช้มากน้อยเท่าใด ก็จะไปเอาจากรายได้ของพลเมืองได้ทันที เพราะมีบัญชีรายชื่อรู้จำนวนรายได้ของพลเมืองอยู่ก่อนแล้ว ภายหลังมหาสงครามยังต้องใช้เงินรายหนี้สินและการซ่อมแซมบ้านเมืองที่เสียหายเพราะการสงครามทั่วไป รัฐบาลก็ยิ่งจะเก็บภาษีเงินได้ของพลเมืองมากขึ้นตามส่วนกัน ภาษีเงินได้เก็บได้ง่ายและสะดวกกว่าภาษีที่จะเก็บโดยทางอ้อม ซึ่งเมื่อก่อนจะลงมือเก็บจะต้องจัดการตระเตรียมเสียก่อนจึงจะทำได้ การเตรียมนั้นกินเวลามาก

และภาษีบางอย่างเมื่อเวลาสงครามจะเก็บไม่ได้เสียเลยก็มี เช่นภาษีที่จะเก็บทางกรมศุลกากรเป็นต้น เพราะการค้าขายต่างประเทศจะต้องหยุดยั้งลงเมื่อเวลาสงคราม

ในการเก็บภาษีเงินได้เช่นกับประเทศเราเพิ่งริอ่านเก็บกันขึ้นเป็นภาษีอย่างใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ นี้ แน่แล้วในขั้นต้นคงจะมีคนไม่สุจริตคิดหลีกเลี่ยงการเสียภาษีไปได้ต่าง ๆ นานา แต่เมื่อพนักงานผู้เก็บภาษีและนายตรวจภาษีเงินได้ประจำภาครู้จักวิธีคำนวณคิดและประเมินราคาทรัพย์สินสมบัติได้ชำخงขึ้นแล้ว การที่จะหลีกเลี่ยงภาษีนั้นจะต้องมีช่องน้อยลงเสมอไป ขอแต่ว่าเพื่อจะรักษาความยุติธรรมในการเก็บภาษีให้เป็นส่วนเสมอหน้ากัน ตามส่วนคุณวุฒิและความสามารถของผู้เสียภาษีแล้ว พนักงานผู้เก็บภาษีและนายตรวจภาษีเงินได้ประจำภาคจะต้องไม่ไว้วางใจความพยายามที่จะป้องกันความทุจริตของคนให้น้อยลงอย่างมากที่สุดที่จะทำได้เสมอไป ในการเก็บภาษีเงินได้นั้น ตามธรรมเนียมของอารยประเทศทั้งหลาย จะต้องมียารเงินลดหย่อนผ่อนผันให้แก่ผู้เสียภาษีหลายอย่างหลายประการนัก ในขั้นต้นถ้าเป็นคนจนจะต้องหักค่าเลี้ยงดูบุตรภรรยา ออกเสียจากรายได้ของผู้เสียภาษีชั้นหนึ่ง ไหนยังจะเหลือเงินไว้สำหรับค่าเล่าเรียนของบุตรตามสมควร นอกจากนี้ยังจะต้องหักค่าภาษีเงินได้ในแผนกอื่น ๆ ออกอีกเพื่อที่จะไม่ให้ผู้เสียภาษีเสียเป็นสองซ้ำไป เช่นว่าเสียภาษีกานาไปชั้นหนึ่งแล้ว ภายหลังคิดรวมเงินได้ทางอื่นของผู้นั้นจะต้องเสียภาษีตามพิภัดเงินได้นั้นอีก ภาษีกานาที่เสียไปนั้นจะต้องหักออกจากเงินได้นี้เป็นต้น ในส่วนการหักลดกรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลายที่ต้องใช้เครื่องมือเครื่องจักรช่วยในการทำผลประโยชน์นั้น จะต้องหักค่าสึกหรอ

เสียหายของเครื่องมือเครื่องจักรเหล่านั้นออกเสียด้วย เพียงที่ยกตัวอย่างมากล่าวนี้ก็จะเห็นได้ว่าถ้าจะเก็บภาษีเงินได้ให้เป็นยุติธรรมเสมอหน้ากันแล้วความยุ่งยากที่เจ้าพนักงานจะต้องคิดบวกลบจะมากมายหลายอย่างหลายประการเพียงใด การทำผลประโยชน์อย่างหนึ่งก็มีสิ่งที่เจ้าพนักงานจะต้องลดละผ่อนหย่อนให้ต่าง ๆ นานา เพราะเหตุนี้พนักงานเก็บภาษีและนายตรวจภาษีเงินได้ประจำภาคจะต้องมีความชำนาญชำองแห่รอบตัว จึงจะทำหน้าที่นั้นได้ดี ยิ่งเป็นการค้าขายที่อยู่ในมือของชาวต่างประเทศมากก็ยิ่งจะป้องกันความทุจริตมากขึ้น เพราะจะหวังคนต่างประเทศนั้นว่าจะมีน้ำใจดีเท่ากับคนชาติเดียวกันหาได้ไม่ เขาเข้ามาทำมาหากินในประเทศเราเป็นเวลาชั่วครั้งคราว ซึ่งจะฉาบฉวยหากำไรอย่างมากที่สุดที่จะหาได้ในเวลาอันน้อย จะผิดกันกว่าชาวต่างประเทศที่ต้องลงทุนตั้งหลักลงโดยความคิดที่จะทำการหาผลประโยชน์ในบ้านเมืองไปได้โดยยึดยืน แต่ถึงคนพวกนี้จะชักถอนทุนรอนออกไม่ได้โดยเร็วก็ดี เมื่อทำการค้าขายไม่ได้ประโยชน์พอกับความมุ่งหมายของเขาแล้ว เขาอาจชักถอนเอาทุนของเขาไปตั้งการค้าขายในประเทศอื่นได้เสมอ การเก็บภาษีจากคนพวกนี้จะเข้มงวดกวดขันได้ก็เพียงที่เขาจะไม่มีเวลาท้อถอย เลิกการค้าขายกลับไปอยู่บ้านเมืองของเขาตามเดิม

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติภาษีเงินได้พระราชบัญญัติภาษีการค้า และพระราชบัญญัติอากรแสตมป์ และยังมีภาษีทรัพย์สินรดกต่อไปอีก ภาษีทั้งหลายที่กล่าวนี้ล้วนแต่เป็นภาษีซึ่งเพ็งจะตั้งต้นทำกันขึ้น เมื่อผู้ใดอยากจะทราบความละเอียดก็ต้องดูพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่กล่าวนั้นทุกเรื่องไป

แต่เหตุที่ภาษีเพิ่งจะตั้งขึ้นใหม่และยังไม่รู้ว่าผลของการที่จะเก็บ
ภาษีเหล่านั้นในประเทศสยามจะเป็นประการใดบ้าง ก็เป็นอันเหลือวิสัย
ที่จะออกความคิดได้ เว้นเสียแต่จะนำเอาผลที่นานาประเทศได้ทำมาก่อน
แล้วมากล่าว แต่ต่างประเทศก็มีฐานะต่าง ๆ กัน ถ้าจะยกเอาความของเขา
มากล่าว ก็จะเป็นเรื่องราวยืดยาวเกินหนังสือเช่นนี้ไปนัก จึงจำเป็นจะต้อง
งดไว้พลางก่อน

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ก็ต้องเอาเรื่องที่เป็นอยู่แล้วในอารยประเทศ
ทั้งหลายมากล่าวบ้าง เช่น ภาษีทรัพย์สินมรดก

หมวด ๓๑

ภาษีทรัพย์สินมรดก

(INHERITANCE TAX OR DEATH DUTY)

ทรัพย์สินสมบัติของผู้ตายที่ได้สะสมเป็นกองขึ้นจนบุตรภรรยาและญาติจะได้รับไปเป็นทรัพย์สินมรดกได้นั้น ก็เข้าเป็นรูปเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาในหมวดก่อน ๆ ว่า เพราะเหตุที่ได้รับความคุ้มครองป้องกันของรัฐบาลทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายของผู้ตายจึงปลอดภัยอันตราอยู่ได้ ความจริงเป็นเช่นนี้ เมื่อเจ้าทรัพย์สินถึงแก่กรรมแล้วก็จะเป็ความยุติธรรมที่รัฐบาลจะยื่นมือเข้าไปขอแบ่งเอาได้บ้าง

วิธีเก็บภาษีทรัพย์สินมรดกนั้น ถ้าเป็นประเทศที่พลเมืองมากมั่งมีมาก รัฐบาลก็เก็บได้มากตามส่วนกัน ถ้าพลเมืองน้อยและยากจนเป็นพื้น รัฐบาลก็จะเก็บได้น้อยตามส่วนเหมือนกัน แต่ถึงอย่างไรก็ดี ในสมัยปัจจุบันนี้ รัฐบาลทั้งหลายในอารยประเทศเห็นพ้องกันแล้วว่า ภาษีคนตายเป็นรายได้สำคัญที่จะได้เงินเป็นผลประโยชน์แผ่นดินเป็นที่ ๒ รองจำนวนภาษีเงินได้ลงมา

ภาษีเช่นนี้เมื่อเจ้าของทรัพย์สินรู้ตัวอยู่ว่า เมื่อถึงแก่กรรมลงทรัพย์สินสมบัติที่ได้สะสมไว้เท่าไร รัฐบาลจะต้องเอาไปบ้างนั้นแน่แล้ว ถ้าเจ้าทรัพย์สินไม่เป็นอริยบุคคลก็คงจะมีความห่วงหาอาวไว้เผื่อคนที่รัก

คือ บุตร หลาน ญาติมิตร และผู้พึ่งพาอาศัยอยู่มาก เพราะฉะนั้นเมื่อเวลา ยังมีชีวิตอยู่จะต้องหยิบยกทรัพย์สินสมบัติให้เสียทันตาเห็น แต่โดยมากรัฐบาลทั้งหลายย่อมจะคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อป้องกันความหลีกเลี่ยงเสียภาษี เช่นนี้เหมือนกัน เช่น ประเทศอังกฤษมีกฎหมายป้องกันไว้ว่า ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายที่ผู้ตายได้หยิบยกให้แก่ผู้ใดในกำหนดเวลา ๓ ปีก่อนเจ้าทรัพย์ถึงแก่กรรม ทรัพย์สินสมบัติที่ได้หยิบยกให้นั้นจะต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษีเหมือนกัน

การเก็บภาษีทรัพย์สินมรดกเป็นการสะดวกและมีผลแก่รัฐบาลอยู่มาก วิธีเก็บภาษีทรัพย์สินมรดกในสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ของผู้ตายเพิ่มพิกัดขึ้นเป็นขั้นและเป็นลำดับไป ตามจำนวนทรัพย์สินที่ยังมีค่ามากก็จะต้องเสียภาษีเป็นส่วนมาก และเก็บภาษีจากผู้รับมรดกตามที่สืบสายโลหิตตรงลงมาหรือห่างออกไป เช่น บุตรหลานของลูกพี่และลูกน้องผู้ตาย และยิ่งห่างออกไปถึงมิตรหรือถึงตัวผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกันเลย ยกเว้นให้แต่คนยากจนที่เคยพึ่งพาอาศัยอยู่กับผู้ตายอยู่ก่อน

ข้างฝ่ายผู้ที่จะได้รับทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย เมื่อทรัพย์สินมรดกนั้นยังไม่มาถึงมือก่อน ถึงจะได้ไม่น้อยไปก็ยังคงมีความยินดีอยู่นั่นเอง โดยที่จะคิดว่าทรัพย์สินมรดกเป็นของได้มาเปล่า ๆ

ภาษีทรัพย์สินมรดกชนิดนี้ เข้าอยู่ในข้อบัญญัติของอดัม สมิท (Adam Smith) อาจารย์เศรษฐกิจ ในข้อที่ว่าผู้เสียภาษีจะรู้ขีดแ่งและรู้โดยความแน่นอนว่าจะเสียเท่าไร และเข้าในข้อบัญญัติที่ตรงว่าจะเสียได้ในเวลาที่สะดวก ไหนยังภาษีนี้อจะมีผลมากด้วย

ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกของประเทศอังกฤษ ค.ศ. ๑๙๑๙

ถ้าราคาทรัพย์สินมรดกเกิน	ต้องเสียภาษีร้อยละ
๑๐๐ ปอนด์	๑ ปอนด์
๕๐๐ ปอนด์	๒ ปอนด์
๑,๐๐๐ ปอนด์	๓ ปอนด์
๕,๐๐๐ ปอนด์	๔ ปอนด์
๑๐,๐๐๐ ปอนด์	๕ ปอนด์
๑๕,๐๐๐ ปอนด์	๖ ปอนด์
๒๐,๐๐๐ ปอนด์	๗ ปอนด์
๒๕,๐๐๐ ปอนด์	๘ ปอนด์
๓๐,๐๐๐ ปอนด์	๙ ปอนด์
๔๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๐ ปอนด์
๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๑ ปอนด์
๖๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๒ ปอนด์
๗๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๓ ปอนด์
๘๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๔ ปอนด์
๑๑๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๕ ปอนด์
๑๓๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๖ ปอนด์
๑๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๗ ปอนด์
๑๗๕,๐๐๐ ปอนด์	๑๘ ปอนด์
๒๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๑๙ ปอนด์
๒๒๕,๐๐๐ ปอนด์	๒๐ ปอนด์

ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกของประเทศไทย ค.ศ. ๑๙๑๙

ถ้าราคาทรัพย์สินมรดกเกิน	ต้องเสียภาษีร้อยละ
๒๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๑ ปอนด์
๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๒ ปอนด์
๓๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๓ ปอนด์
๔๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๔ ปอนด์
๔๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๕ ปอนด์
๕๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๖ ปอนด์
๖๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๗ ปอนด์
๘๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๒๘ ปอนด์
๑,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๓๐ ปอนด์
๑,๒๕๐,๐๐๐ ปอนด์	๓๒ ปอนด์
๑,๕๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๓๕ ปอนด์
๒,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์	๔๐ ปอนด์

ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกของประเทศสหรัฐอเมริกา

พิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกในประเทศสหรัฐอเมริกาเก็บจากจำนวนที่ผู้รับมรดกได้รับเป็นส่วนตามที่จะกล่าวต่อไป

เก็บส่วนร้อยละ ๑ เมื่อทรัพย์สินจะได้แก่ สามี่ ภรรยา บุตร บิดา หรือมารดา

เก็บร้อยละ ๑.๕ จาก ลุง ป้า น้า อา และหลาน

เก็บร้อยละ ๓, ๔ และ ๕ จากญาติที่ห่างเป็นลำดับไกลออกไปกว่าที่กล่าวมาแล้ว

เก็บร้อยละ ๕ จากผู้ที่มีได้เกี่ยวดองร่วมสายโลหิต เก็บจากบริษัท และสมาคมอื่น ๆ ยกเว้นบริษัท เทสบาล ศาสนา การทำบุญกุศล และการศึกษาในประเทศ (มูลนิธิ)

ตั้งต้นด้วยจำนวน ๒๕,๐๐๐ เหรียญ ที่ผู้รับมรดกจะได้รับเป็นขั้นแรก ขั้น ๒๕,๐๐๐ ต่อจากนั้นไปจะต้องเสีย ๑.๕ ของขั้นแรก ขั้น ๕๐,๐๐๐ ต้องเสีย ๒ เท่าของขั้นแรก ต่อขึ้นไปถึง ๔ แสนเหรียญ จะต้องเสีย ๒.๕ ของขั้นแรก และทุกจำนวนที่เกิน ๕ แสนเหรียญขึ้นไปนั้น จะต้องเสีย ๓ เท่าของจำนวนขั้นแรก

ตามนี้จะเห็นได้ว่า ญาติที่ห่างหรือไม่ใช่ญาติร่วมสายโลหิต จะต้องเสียร้อยละ ๑๕ ในจำนวนที่เกิน ๕ แสนเหรียญ ซึ่งเขาจะได้รับ

แม่หม้ายได้ยกเว้น ๑๐,๐๐๐ เหรียญ ขั้นญาติที่ ๑ คือ สามิ
ภรรยา บุตร บิดา หรือมารดา ได้ลดคนละ ๒,๐๐๐ เหรียญ และญาติที่
ห่างออกไปอีกก็จะไดลดน้อยลงถึง ๑๐๐ เหรียญในขั้นที่ ๕ เงินที่ยกเว้นนี้
หักออกจากขั้นแรก ๒๕,๐๐๐ เหรียญ

ตัวอย่างพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกของประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่นพิกัดภาษีทรัพย์สินมรดกมากขึ้นตามขั้นญาติ
และตามจำนวนมากน้อยของทรัพย์สินมรดก พิกัดภาษีเปลี่ยนไปตั้งแต่
ร้อยละ ๐.๕๐ ในจำนวน ๒,๐๐๐ เยน ขึ้นไปถึงร้อยละ ๒.๕ ในจำนวน
ทรัพย์สินมรดก ๑๕๐,๐๐๐ เยนที่เก็บจากญาติที่ใกล้ชิด เก็บจากญาติที่ห่าง
ออกไปอีกตั้งแต่ ๐.๖ ถึงร้อยละ ๓ และเก็บจากญาติที่ยิ่งห่างไกลออกไปอีก
ตั้งแต่ ๐.๘ ถึงร้อยละ ๔

ถ้าเกินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ เยน ขึ้นไปอีก ๑๐๐,๐๐๐ เยน
จะต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นเป็น ๐.๐๕

ได้กล่าววิธีเก็บภาษีทรัพย์สินมรดก เมื่อเวลาทรัพย์สินของผู้ตาย
จะเปลี่ยนไปถึงมือผู้รับมรดกว่า เขาเก็บกันตามฉันทญาติที่สนิทและห่าง
ตลอดไปถึงผู้ที่ไม่ใช่ญาติจะต้องเสียภาษีมากยิ่งขึ้นเป็นขั้นไป จนที่สุด
ถึงผู้ที่ไม่ใช่ญาติแล้วยังมีเกณฑ์ที่จะชักภาษีตามจำนวนค่าและราคาของ
ทรัพย์สินมรดก ซึ่งยังมีราคามากก็เก็บมากเป็นขั้น ๆ ไปนั่น ในประเทศอื่น
ที่ยังมิได้กล่าวก็เอาเยี่ยงอย่างกันอยู่เสมอ ถึงอย่างไรทรัพย์สินมรดก
ก็มีอยู่ทุกประเทศ

แต่สำหรับกรุงสยามยังกำลังร่างกฎหมายอยู่ (พ.ศ. ๒๔๗๖) เมื่อกฎหมายออกใช้ได้แล้ว จึงจะเอาวิธีเก็บที่ได้บรรยายไว้มาพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นได้ว่าจะผิดกันเพียงไร

ภาษีทรัพย์สินมรดกเป็นภาษีที่จะเก็บโดยตรงจากบุคคลที่จะได้รับมรดก ต่อนี้ไปยังมีภาษีซึ่งจะเก็บโดยตรงจากตัวบุคคลอีกหลายอย่าง ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

ควรยกเลิกภาษีรัชชูปการ

ภาษีรัชชูปการที่เก็บโดยตรงจากตัวบุคคลได้พูดมาบ้างแล้ว และได้ลงความเห็นว่าจะหาความยุติธรรมให้สม่าเสมอกันไม่ได้เป็นอันขาด จึงเห็นว่าควรยกเลิกภาษีรัชชูปการเสียทีเดียว ไปเลือกหาวิธีใหม่เก็บจากผู้มีทรัพย์สินมาชดเชย ส่วนรัชชูปการที่ควรยกเลิกไปเสียนั้นดีกว่า นอกจากนี้ก็ยังมีภาษีเช่นที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า เงินกำไรที่ได้มากเกินไปเกินส่วนธรรมดาของทุน (The Taxation of Surplus) นั้นอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลต่างประเทศทั้งหลายเพิ่งจะริอ่านกันเก็บขึ้นเมื่อเวลาน้อยปีก่อนมหาสงครามและในระหว่างเวลามหาสงคราม คือ จะเก็บจากเงินกำไรที่ได้มากเกินไปเกินส่วนธรรมดาของทุนที่จะทำผลประโยชน์ได้ โดยเหตุที่มีความอันเป็นเกิดขึ้นในการทำผลต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำสิ่งของขายหรือผู้ค่านั้นพลอยได้มีกำไรมากเกินไปเกินส่วนขึ้นโดยที่มีได้ทำการตามกำลังของตนตามธรรมดา เช่นกับว่าในที่แห่งใด รัฐบาลบำรุงบ้านเมืองจำเริญมากขึ้นโดยจัดการทุกอย่างซึ่งทำให้การค้าในจำเพาะที่นั้นออกผลมากขึ้นด้วยการบำรุง ซึ่งรัฐบาล

ได้ทำลงนั้น รัฐบาลก็ควรเก็บภาษีจากกำไรที่อภิมหาเศรษฐีเก็บได้ อีกชั้นหนึ่ง หรือเป็นต้นว่าในสมัยมหาสงคราม ห้างร้านทั้งหลายที่ทำเครื่อง อาวุธยุทโธปกรณ์ออกขายจนมีกำไรเหลือล้น เพราะการสงครามนั้น รัฐบาลก็ควรที่จะเก็บภาษีในกำไรนี้ด้วยเหมือนกัน เก็บตลอดไปถึงการทำ สินค้าทุกอย่าง ซึ่งเกิดกำไรมากมายขึ้น โดยมีผู้ใช้ทำได้รับผลเพราะอาศัย การสงครามนั้นเป็นมูลเหตุ หากมีการจำเป็นเกิดขึ้นชั่วคราวคราวตาม กาลเทศะ และฐานะของบ้านเมืองที่เป็นขึ้นใหม่นั้นทำให้เกิดกำไรมากขึ้น เป็นต้น

ในประเทศอเมริกาได้เก็บภาษีชนิดนี้มาก่อนช้านานแล้ว เป็นต้นว่า ในจังหวัดหรือท่าเลที่ใด รัฐบาลได้ลงทุนตัดถนนหนทางให้การคมนาคม สะดวกขึ้น ก่อสร้างการทุกอย่างสำหรับบำรุงความสุขและความเจริญ ของประชาชนในที่นั้น ราคาที่ดินบริเวณที่ได้รับความบำรุงจึงสูงขึ้นกว่าเก่า และกำไรในการค้าแห่งนั้นก็มากขึ้น เพราะมีคนอพยพกันไปเพิ่มเติม ตั้งหลักฐานลงมากขึ้น เพราะความเจริญที่รัฐบาลได้บำรุงนั่นเอง ไม่ใช่ เจ้าของที่ดินและห้างร้านได้ทำขึ้น กำไรที่อภิมหาเศรษฐีส่วนธรรมดา นี้ รัฐบาลจึงถือว่าเป็นความยุติธรรมที่จะตั้งพิภักดภาษีแบ่งเอากำไรมาเป็น สาธารณประโยชน์ของแผ่นดินเสียบ้าง จะยกตัวอย่างในที่แห่งหนึ่ง มากล่าวว่า ในชั้นเดิมราคาที่ดินและค่าเช่าตึกร้านค้าเรือนรวมทั้งการค้า ในที่นั้นมีราคาและมีกำไรเป็นปานกลาง ภายหลังมารัฐบาลตั้งเทศบาลขึ้น เทศบาลลงทุนตัดถนนและทำการประปา การไฟฟ้า บำรุงการก่อสร้าง ทั้งหลายในที่นั้นให้เจริญขึ้น ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์ยิ่งกว่าเก่า เพราะเหตุที่เทศบาลได้ลงทุนทำนั้น เมื่อพลเมืองในที่นั้นค้าขายมีกำไร ยิ่งขึ้น ที่ดินและตึกร้านค้าเรือนของเขามีราคาและค่าเช่าสูงขึ้นกว่าเก่า

เทศบาลก็ควรจะเก็บภาษีเฉลี่ยเอากำไรที่กล่าวนี้บ้าง เพราะถ้าเทศบาลมิได้ก่อการบำรุงที่กล่าวขึ้น เจ้าของที่ดินและห้างร้านทั้งหลายก็คงจะไม่มีกำไรเกิดขึ้นกว่าเท่าได้

ควรเก็บภาษีจากการค้าที่มีกำไรเกินส่วนที่ควร

ในประเทศอังกฤษ รัฐบาลตั้งพิกัดลงว่า กำไรร้อยละ ๘ เป็นขั้นสูงของเงินทุนที่ได้ลงไป ถ้าบุคคลหรือบริษัทใดได้กำไรเกินส่วนร้อยละ ๘ รัฐบาลก็เจียดเอาเป็นภาษีเพิ่มเติมเสียบ้าง ในประเทศสยามภาษีชนิดนี้ยังไม่เคยมีเสียเลย แต่ก็ควรเป็นเรื่องที่ดำริอยู่มาก ยกตัวอย่างว่า บริษัทโรงไฟฟ้าในกรุงเทพฯ ทุกวันนี้ ปรากฏแน่แล้วว่าบริษัทมีกำไรมากมายเกินส่วนที่ควร กำไรนี้ก็ได้จากคนโดยสารและคนใช้แรงไฟฟ้า ซึ่งบริษัทคิดราคามากกว่าเมืองที่ใกล้เคียง จนถึงกับว่าราษฎรถูกความบีบคั้นเพราะเรื่องบริษัทไฟฟ้าปิดประตูค่านี บริษัทมีกำไรเอาไปเผื่อแผ่แก่คนต่างด้าวเป็นส่วนมาก จึงเป็นเหตุสมควรที่รัฐบาลควรจะเก็บภาษีจากกำไรนั้นเสียบ้าง ถ้าเขาไม่ยอมก็มีทางเดียวแต่ที่รัฐบาลจะทำเสียเองอย่างรถไฟและการประปาเป็นต้น รัฐบาลจะเอากำไรมากเกินไปเท่าใด ราษฎรที่รักษาดิก็จะก้มหน้าเสียไปได้ ไม่น้อยใจเหมือนกับจะยอมให้คนต่างด้าวทำนาบนหลังคน

ภาษีที่เก็บจากกำไรเกินส่วนของกำไรปานกลางนั้น การทำผลประโยชน์มีต่างชนิดกัน กำไรที่ได้เกินส่วนธรรมดาหาเท่ากันไม่ การค้าบางอย่างมีกำไรสูงบ้างน้อยบ้างไม่เท่าเทียมกันเสมอไป วิธีที่จะ

คิดคำนวณเก็บภาษีกำไรที่เกินส่วนธรรมดาเช่นนี้ ควรจะคำนวณกำไร ในการค้าอย่างหนึ่ง ๆ ย้อนหลังไปสัก ๓ ปีแล้วเอา ๓ หาร จึงจะได้กำไร ปานกลางใน ๓ ปีนั้น เป็นต้นว่ากำไรอย่างต่ำมีเพียงร้อยละ ๘ ที่เงินทุน จะทำได้ การค้าบางอย่างมีมากขึ้นไปอีกหลายเท่าก็มี พนักงานผู้เก็บภาษี ควรจะคิดอยู่เสมอว่า ถ้าตั้งพิกัดสูงไปนักลูกค้าเพื่อจะหลีกเลี่ยงพิกัดภาษี ที่สูงนั้นให้เจ้าพนักงานเห็นว่ามีกำไรน้อยลง อาจจะทำให้การขาดเสียเทเสีย จ่ายเงินค่าใช้สอยมากพุ่มเพื่อยเกินควรจากการประหยัดทรัพย์ไป เช่นกับ จะตั้งค่าจ้างและเงินเดือนของผู้จัดการและผู้ช่วยทั้งหลายในการค้านั้น ให้มากขึ้น แปลว่าเอากำไรนั้นปันกันใช้เสียเองดีกว่าที่จะให้รัฐบาลเก็บ

ในการค้าที่บุคคลเป็นเจ้าของทำการงานนั้น เขาจะจำหน่ายกำไร ไปใช้ในสิ่งที่ไม่จำเป็นแท้ก็ทำได้ คนพวกนี้เจ้าพนักงานต้องระวังมากกว่า บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนมากคน เพราะผู้ถือหุ้นนี้เองจะระวังไม่ให้ บริษัทจ่ายเงินค่าใช้สอยขาดเสียเทเสียไปเปล่า ๆ ได้ และบัญชีของเขาก็ต้องกางเปิดเผยอยู่เสมอ

ในเรื่องภาษีที่ดิน ภาษีเงินได้ รัชชูปการ และภาษีกำไร ที่กล่าวมาแล้ว เป็นภาษีที่เก็บโดยตรง (Direct Taxes) ยังมีภาษี พวกเดียวกันอีกหลายอย่างที่จะต้องเขียนต่อไป แต่จะเขียนถึงฉนวนักไม่ได้ เพราะไม่มีที่พอสำหรับหนังสือเรียนเช่นนี้ ต่อนี้ไปก็จะได้เขียนภาษีทางตรง อย่างละเอียดละน้อยพอเป็นสังเขปเท่านั้น เป็นต้นว่าภาษีทางตรงที่ ภาษาอังกฤษเรียกกันว่า Direct Taxes เช่นกับจะเก็บจากเครื่อง บริโภคอุปโภคทั้งหลายซึ่งจะได้ผลน้อยก็จริง แต่ก็ไม่ควรจะเว้นการเก็บ เสียทีเดียว เช่นค่าธรรมเนียมรถยนต์ รถม้า ค่าจดทะเบียนป็น ค่าเช่า

บ้านที่อยู่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน นอกจากนี้ยังมีภาษีภายในต่าง ๆ นานา
อีกหลายประเภท มีภาษีฝิ่นและอากรสุราซึ่งเป็นจำนวนมาก
เป็นต้น เชื่อว่ารัฐบาลของประชาธิปไตยคงจะพยายามแสวงหา
เลือกคัดเอาคนที่มีความซื่อตรงไว้วางใจได้แน่นอนนั้นมาจัดการเหล่านี้
ทุกแผนกไป ความเจริญของบ้านเมืองที่จะก้าวหน้าไปได้โดยรวดเร็ว
ทันสมัยนั้น จะเป็นไปได้โดยที่จะกันพวกเจ้าพนักงานทุจริตออกเสียจาก
ราชการอย่างมากที่สุดที่จะทำได้

หมวด ๓๒

การเก็บภาษีทางอ้อม

ในหมวดก่อน ๆ ได้พูดถึงภาษีต่าง ๆ ที่รัฐบาลเก็บโดยทางตรงจากตัวบุคคลเป็นลำดับมา ต่อไปจะพูดถึงการเก็บภาษีทางอ้อม ซึ่งเป็นรายได้ของรัฐบาล ร่องลงมาจากภาษีทางตรงบ้าง เช่น ภาษีที่เก็บทางกรมศุลกากรเบื้องต้น แต่จะกล่าวถึงหลักการ (General Principle) โดยทั่วไปเสียก่อนว่า ภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อมนั้น จะมีผลดีผิดกันอย่างไรบ้าง

ภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อมจะมีผลดีผิดกันอย่างไร

สมมติว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมุ่งแต่จะหาหาเงินงามมาปฏิบัติใช้การงานอยู่ในบ้านเรือนไม่เว้นว่าง บังเอิญไปพบหญิงสาวพี่น้องสองคนที่มีรูปโฉมน่าเสน่ห์ รักใคร่ ละม้ายคล้ายคลึงเสมอกัน ผู้พี่มีผิวพรรณนวลละอองผ่องใสใจอ่อนผ่อนโยนเป็นนิสัย ผู้น้องก็งามพร้อมเทียมกันแต่มีนิสัยใจแข็งโกรธง่ายไม่รู้จักผ่อนปรนตามใจนักก็จริง แต่มีกำลังทำงานได้มากกว่า พี่นี้สมมติว่าพี่สาวเป็นตัวแทนภาษีทางอ้อม น้องสาวเป็นตัวภาษีทางตรง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะเลือกข้างไหนไปใช้ก่อน

ภาษีทางอ้อมนั้นแน่แล้ว รัฐบาลจะตั้งพิกัดอัตราสูงสักเท่าใด ก็ไม่มีผู้ใดจะคัดค้านัก เพราะสิ่งของที่จะต้องเสียภาษีนั้นสุดแล้วแต่ใจของผู้ซื้อว่าจะสู้เสียภาษีได้หรือไม่ ถ้าไม่ยอมเสียก็ไม่ควรจะซื้อมาใช้ เช่นกับพิกัดต่าง ๆ ที่รัฐบาลกำหนดลงในภาษีสินค้าเข้าเมืองเป็นต้น หรือทางภาษีฝ่ายในที่ทำในประเทศ เช่น อากร สุรา ยา ฝิ่น ที่รัฐบาลปิดประตูค้า รัฐบาลตั้งพิกัดลงแล้วใครจะซื้อหรือไม่ซื้อก็ตามใจ และภาษีบางชนิดที่รัฐบาลชิงเก็บเสียก่อนจะไปถึงตัวผู้บริโภค โดยที่จะไปเก็บเอาที่ต้นต่อเมื่อเวลาทำของเหล่านั้นเพื่อจะขายต่อไป เช่น สุราที่กรมสรรพสามิต หรือภาษีน้ำตาลทราย น้ำตาลโตนด ที่รัฐบาลเก็บภาษีก่อนจะไปถึงมือผู้บริโภคก็ประดุจเดียวกัน

ผู้ทำของเหล่านั้นในขั้นต้นจะต้องทดรองเงินภาษีให้รัฐบาลก่อนก็จริง แต่เมื่อมีผู้ซื้อของเขาไปบริโภคภาษีนั่นก็จะถ่ายเทไปตกอยู่กับผู้บริโภคทั้งสิ้น หรือถึงที่สุดผู้บริโภคจะต้องเสียภาษีนั่นเอง ผู้ทำไม่ต้องแบกหามเอาภาษีนั่นไว้ต่อไป ตามธรรมดารัฐบาลต้องเปลืองค่าใช้จ่ายในการเก็บภาษีทางอ้อมมากกว่าภาษีทางตรง เพราะจะต้องจ้างเจ้าพนักงานคอยระวังป้องกันการลักลอบจะไม่เสียภาษีนั่นแพร่หลายทั่วไป เช่น พวกศุลกากรักษ์ และพวกตรวจจับสุราเถื่อน ฝิ่นเถื่อน เป็นต้น และถ้าต่อไปภายหน้ารัฐบาลจะเอาเยี่ยงอย่างนานาประเทศ ตั้งพิกัดเก็บภาษีเกลือซึ่งเป็นภาษีทางอ้อมที่จะเก็บเงินได้เป็นกำลังของรัฐบาลมาก เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินเดีย และประเทศจีน เป็นต้น รัฐบาลก็จำเป็นจะต้องเพิ่มจำนวนพนักงานตรวจภาษีขึ้นจนรอบขอบฝั่งทะเลของแผ่นดินสยามที่ยืดยาวมิใช่น้อย แต่เกลือเป็นของที่บุคคลบริโภคแต่เพียงเล็กน้อย ถึงจะต้องซื้อแพงขึ้นเพราะภาษีนั่น ก็จะไม่สู้รู้สึกหนักป้าสักเท่าใด ถ้ารัฐบาลตั้งพิกัดสูงพอ

ถึงจะต้องเพิ่มการใช้จ่าย เช่น พวกศุลการักษ์ขึ้นอีก รัฐบาลก็คงจะมีกำไรเหลือล้น

เมื่อมีภาษีเกลือเกิดขึ้นแล้ว รัฐบาลยังจะต้องตั้งการแยกธาตุ คัดเอาแต่เกลือบริสุทธิ์ เมื่อได้ใช้ทำเนื้อเค็มปลาเค็มแล้ว เกลื่อนี้จะรักษาเนื้อ และปลาเค็มให้อยู่นานทนกว่าเกลือทะเลธรรมดา มาก การค้าปลาส่งออกนอกประเทศจะเจริญขึ้น เพราะจะขายได้ราคาดีกว่าเก่า

เรื่องภาษีเกลือที่กล่าวไว้ในตอนบนนี้ ถ้ารัฐบาลจะคำนึงถึงบ้าง ก็จะเป็นประโยชน์แก่รัฐบาลเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง จึงขอกว่าเรื่องภาษีเกลือไว้ในที่นี้ด้วยสักเล็กน้อย เพื่อเป็นแง่คิดต่อไป

หมวด ๓๓

ภาษีเกลือ

ในประเทศสยามพลเมืองเลี้ยงชีพด้วยธัญญาหารที่เป็นพืชพันธุ์ไม้และผักเป็นพื้น ไม่ชอบบริโภคเนื้อสัตว์เช่นชาวต่างประเทศเมืองหนาว ซึ่งต้องการความอบอุ่นในอาหารมากกว่ากัน ธัญญาหารและผักจึงต้องใช้เกลือผสมอาหารเป็นส่วนมาก ในประเทศอินเดียเขาประเมินกันว่าราษฎรคนหนึ่งต้องกินเกลือปีละ ๑๒ ปอนด์ ในประเทศเราพลเมืองกินอาหารคล้ายคลึงกันจึงต้องใช้เกลือปรุงอาหารมาก สมมติว่าพลเมืองคนหนึ่งจะต้องบริโภคเกลือปีละ ๑๐ ชั่ง รวมพลเมือง ๑๒ ล้าน จะต้องบริโภคเกลือถึง ๑,๒๐๐,๐๐๐ หาบ ถ้าสถิตินี้เป็นความจริงสำหรับประเทศเรา รัฐบาลก็จะวางพิกัดอัตราเก็บภาษีเกลือลงได้ตามสมควร

สมมติว่า จะเก็บภาษีเกลือเพียงหาบละ ๕ บาท ปีหนึ่งก็จะมีเงินรายได้ของรัฐบาล ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท หรือคิดเฉลี่ยคนหนึ่งพลเมืองจะต้องเสียภาษีค่าเกลือเพียง ๕๐ สตางค์ และจะต้องกินเกลือปีละ ๑๐ ชั่ง คิดเฉลี่ยปีหนึ่ง ๓๖๐ วัน ก็จะเท่ากับคนหนึ่งต้องเสียภาษีเกลือวันละ ๐.๑๓ สตางค์ ซึ่งจะไม่รู้สึกหนักหนาอะไรเลย แต่เมื่อคิดถึงคนทั้งแผ่นดิน รัฐบาลจะมีรายได้ถึง ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท ภาษีนี้อาจจะแลกเปลี่ยนกันกับค่ารัชชูปการที่จะเลิกเสีย ราษฎรคงจะไม่เดือดร้อนเท่ากับที่จะเสียรัชชูปการเป็นแน่

ในการเก็บภาษีเกลือ รัฐบาลต้องไปตั้งสถานีเรียงรายไปตามชายทะเล ซึ่งมีพื้นดินที่จะทำนาเกลือได้ เมื่อคิดถึงว่าที่ ๆ จะทำนาเกลือได้ไม่มากแห่งนัก ค่าใช้สอยในสถานีหนึ่งคงจะไม่มากมายสักเท่าใด และถ้ารัฐบาลจะให้ตม้นำเกลือแยกเอาธาตุอื่นซึ่งไม่ต้องการออกเสีย เอาไว้แต่เกลือบริสุทธิ์แท้ แม้จะต้องเสียค่าแยกธาตุนี้มากขึ้น ราคาเกลือก็คงจะไม่แพงเหลือเกินนัก เพราะรัฐบาลอาจจะประหยัดค่าใช้สอย ตั้งโรงแยกธาตุเกลือใหญ่แต่เพียงระยะห่าง ๆ ที่จะขนไปจำหน่ายให้ราษฎรได้ทั่วถึงกัน การขนเกลือนี้แหละถ้ามีลูกค้ารับไปขาย ลูกค้าจะต้องมีกำไรเท่ากันกับที่ขนอยู่ทุกวันนี้

หมวด ๓๔

ภาษีทางอ้อม

ได้กล่าวมาก่อนแล้วว่า ภาษีทางอ้อมนั้นเป็นเรื่องที่จะชักชวนให้
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังชอบเก็บ เพราะเหตุที่จะเก็บจากคนจน
ได้สะดวกกว่าที่จะเก็บภาษีทางตรง

ควรเก็บภาษีทางตรงให้ถ่วงดุลกันได้กับภาษีทางอ้อม

เก็บภาษีทางตรงจากคนจนนั้นยาก เพราะจะต้องมีข้อโต้แย้ง
กันเสมอ และบางทีคนจนนั้นก็จะมีอะไรให้เก็บเสียเลย อีกประการหนึ่ง
การเก็บภาษีทางอ้อมอาจจะได้เงินมาก และสำหรับรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลังนั้น ถ้าได้เงินผลประโยชน์แผ่นดินมากมายโดยไม่ต้องยุ่งยาก
แล้วก็คงจะชอบเก็บภาษีทางอ้อมมากกว่า และจะได้เงินภาษีอากรมาก
โดยจะไม่สู้มีผู้ร้องทุกข์ท้วงติงนัก ข้างภาษีทางตรงนั้นจะต้องเป็นปากเสียงกัน
กับผู้ที่เสียภาษีมากกว่าเสมอก็จริง แต่ค่าใช้จ่ายในการเก็บภาษีทางตรง
จะเปลืองน้อยกว่ากัน รัฐบาลก็ควรจะต้องเก็บภาษีทางตรงให้ถ่วงดุลกันได้
กับภาษีทางอ้อม และเหตุที่ภาษีทางอ้อมจะแพร่หลายกระจายไปตกหนัก
อยู่กับคนจนเป็นส่วนมาก คนจนจะต้องเข้าแบกหามภาษีนี้นั้นมากกว่าคนที่
มีจะออกเนื้อเจือจางให้แก่แผ่นดิน

สำหรับประเทศสยามที่มีพลเมืองไม่ต้องอาศัยอาหารการกิน ซึ่งเป็นของจำเป็นเลี้ยงชีพแท้จากสินค้าต่างประเทศ ภาษีเครื่องอุปโภค บริโภคที่ฟุ่มเฟือยจะไปตกหนักแก่ผู้มีทรัพย์สินเป็นส่วนมาก ถ้ามีสถิติพยากรณ์ พร้อมอยู่แล้ว รัฐบาลอาจจะตกลงเลือกและผ่อนหนักเบาในทางเก็บภาษี ได้ตามชอบใจ คือจะไม่ให้คนจนต้องเข้าแอกแบกหามเกินกำลังไป ข้างฝ่ายคนมีก็ควรจะแบกให้หนักกว่าคนจนเสมอ ทำได้เช่นนี้พลเมือง จึงจะค่อยได้รับความชอบธรรมเสมอภาคกัน

ภาษีสินค้าต่างประเทศที่เข้าเมือง

ในสมัยปัจจุบันนี้ ต่างประเทศต่างชาติก็พยายามที่จะตั้งพิกัด อัตราเก็บภาษีสินค้าเข้าเมือง โดยเหตุที่จะบำรุงการกสิกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรม ให้ก่อสร้างตั้งตัวดำรงอยู่และเจริญยิ่งขึ้นได้ โดยเหตุที่จะมีให้คนต่างด้าวส่งสินค้าทับถมเข้ามาขายแข่งราคาทำลายล้างกสิกรรม และอุตสาหกรรมที่ทำกันอยู่ ยกตัวอย่างว่า เมื่อก่อน ค.ศ. ๑๘๒๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๙ หรือในประมาณ ๑๐๐ ปี สินค้าต่างประเทศไม่ค่อย จะมีเข้ามาแข่งราคาขาย การทอผ้าและการช่างของไทยสารพัดอย่าง รวมทั้งการกสิกรรมทำน้ำตาลเป็นต้น จึงได้จำเริญอยู่ได้ตลอดมาจนถึง เวลาที่รัฐบาลเลิกการขัดขวางต่าง ๆ เปิดทางให้สินค้าเข้าเมืองได้โดยสะดวก เพียงแต่จะเก็บภาษีร้อยละ ๓ ซึ่งเท่ากับจะไม่เก็บเสียเลย คนต่างประเทศ จึงบรรทุกสินค้าเข้ามาขายแข่งราคาในบ้านเมืองได้โดยสะดวก ค่อย ๆ ทำลายล้างผลาญการอุตสาหกรรมของไทยให้สูญหายไปทีละเล็กละน้อย

จนที่สุดถึงสมัยนี้ การอุตสาหกรรมในเมืองแทบจะไม่มีเสียเลย ต้องอาศัยสินค้าต่างประเทศทุกสิ่งทุกอย่าง มิใช่แต่เท่านั้น ปลอมให้คนชาติจีนเข้ามาแย่งการทำการหาเงินของไทยเสียได้แทบทุกอย่างไป สิ่งใดที่มีกำไรมากได้ค่าแรงมาก จีนก็แย่งทำเสียสิ้น แม้แต่ขนมจีนน้ำยาซึ่งเป็นอาชีพของยายแก่ จีนก็แย่งเอาไปขายเสียได้ อาหารการกินซึ่งมีรสที่ไทยชอบ จีนก็พยายามทำอย่างมาแย่งขาย พวกจีนส่วนมากเข้ามาเมืองไทยแต่ตัวเปล่าไม่มีทุนรอนอะไรเลย ส่วนมากก็เป็นคนป่าเถื่อนปราศจากการศึกษาเล่าเรียน วิชาอะไรที่เข้ามาทำขึ้นในเมืองไทยโดยมากก็เขามาริอ่านเรียนแบบแผนทำในเมืองเราเอง ความจริงเป็นเช่นนี้ ต่อไปรัฐบาลจึงควร จะจัดการป้องกันการแข่งแย่งหาเงินของพวกชาวต่างประเทศเสียบ้าง เช่นกับจะบังคับให้เสียค่าธรรมเนียมอนุญาตในสรรพการทั้งหลาย ที่ชาวต่างประเทศจะเข้ามาแย่งคนไทยทำ ต้องดูเยี่ยงอย่างที่เขาทำกันในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เกาะออสเตรเลีย และที่ประเทศแอฟริกาใต้ พวกกรรมกรต่างประเทศก่อนจะเข้าไปหาเงินได้ ต้องทำสัญญาและเสียค่าอนุญาตให้ทำการต่าง ๆ ทุกอย่างไป ในที่สุดเขาตั้งใจจะกันไม่ให้ชาติอื่นเข้าไปแย่งการทำการหาเงินโดยตรง ประเทศสยามจะเอาอย่างเขาทำบ้างไม่ได้หรือ แน่แล้วพวกกงสุลและราชทูตของเขาคงจะหาข้ออุปสรรคมาขัดขวางอยู่เสมอ แต่ธรรมดาบังคับอยู่ว่าการที่จะป้องกันภัยอันตรายซึ่งจะมาถึงบ้านเมืองโดยทางเศรษฐกิจหรือทางการเมืองก็ดี เราต้องมีสิทธิเต็มที่จะป้องกันตัวของเราได้ แม้จะเป็นความกั้นกันในกาลที่มีตุลาการกลางตัดสินก็คงจะไม่แพ้เขา เพราะเหตุที่จำเป็นจะต้องป้องกันโรคภัยสำหรับชาตินั้นเอง

ตัวอย่างชาติอเมริกันตั้งพิกัฒภาชีอากรป้องกัน

ชาวต่างประเทศมิให้เข้าไปแย่งหากิน

ทุกชาติในโลกก็ต้องถือสิทธิอันชอบธรรมเช่นเดียวกัน ขอให้ดูตัวอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา แต่โบราณมาก็เป็นป่าเถื่อนทั่วไป ชาติฝรั่งเข้าไปตั้งทำมาหากินกระจุกกระจายห่างชายทะเลออกไปทีละเล็กละน้อย ทำแต่การเพาะปลูกอย่างเราทุกวันเป็นส่วนมาก ครั้นต่อมาเมื่อภายหลังก่อนการกบฏขึ้นต่อชาติอังกฤษซึ่งเป็นนายบังคับบัญชาอยู่ก่อนสำเร็จ ตั้งเป็นอิสระภาพขึ้นได้ ชาติอเมริกันมีวัตถุประสงค์จะก่อสร้างการพาณิชย์กรรมหัตถกรรม และอุตสาหกรรมขึ้นในเมืองเอง โดยที่จะไม่คิดพึ่งพาอาศัยต่างประเทศ จึงริอ่านตั้งพิกัฒภาชีห้ามกันสินค้าต่างประเทศทุกอย่างที่จะเข้าไปในเมือง เมื่อก่อนการหัตถกรรม อุตสาหกรรมขึ้นแล้ว พวกที่ออกไปทำไร่ไถนาอยู่ตามชนบทบ้านนอก ก็มีโอกาสที่จะเข้ามารับจ้างและทำการหัตถกรรม อุตสาหกรรมได้บ้าง แปลว่าเฉลี่ยความเจริญให้แก่ไพศาลออกไปทุกที ออกจากมูลเหตุที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาตั้งพิกัฒภาชีอากรห้ามไม่ให้ชาวต่างประเทศเข้าไปขายแข่งแย่งสังหารผลาญวิชาหากินของชาติอเมริกัน ซึ่งเพ็งจะตั้งต้นขึ้นและกำลังดำเนินเข้าสู่ความเจริญเรื่อยไป ประเทศสหรัฐอเมริกาทุกวันนี้จึงเจริญยิ่งกว่าชาติทั้งหลายในโลก ประเทศใดก็ไม่มั่งมีเงินทองมากเท่าเทียม และเห็นอำนาจความมั่งมีของเขาเป็นพยานปรากฏอยู่ในมหาสงครามที่ล่วงมานี้ ชาติทั้งหลายในยุโรปต้องหันไปพึ่งทุนของชาติอเมริกันทุกประเทศ สงครามสงบมาตั้ง ๑๒ ปีแล้ว นานาชาติยังใช้หนี้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาไม่หมดสิ้นได้

หมวด ๓๕

ทางดำเนินธุรกรรมการเงินแผ่นดิน งบประมาณรายได้และรายจ่ายเงินแผ่นดิน

ทางดำเนินธุรกรรมการเงินแผ่นดินเป็นวิชาสำคัญของการเงิน
แผ่นดินทั้งนี้ ซึ่งจะแยกออกเป็น ๓ แผนก

๑. ตั้งงบประมาณเงินรายได้และรายจ่ายเงินแผ่นดิน
๒. การตั้งนิติบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับจะทำตามเสียงมากของ
สภาผู้แทนราษฎร
๓. ธุรกรรมที่จะทำให้ได้ ตามนโยบายของสภาผู้แทนราษฎร
ได้บัญญัติขึ้นไว้

งบประมาณการรับและจ่ายเงินแผ่นดินเป็นหลักซึ่งธุรกรรม
ปกครองแผ่นดิน จะต้องยึดเหนี่ยวพาดพิงอาศัยทุกอย่าง ถ้างบประมาณ
นั้นไม่ได้ตั้งขึ้นถูกต้องตามวิชาการเงิน ซึ่งเป็นหลักแห่งวิทยาศาสตร์แล้ว
การรับจ่ายเงินแผ่นดินทั้งสิ้นอาจจะยุ่งยาก และมีผลปั่นป่วนผิกระเบียบ
ที่ควรไปได้ทั่วถึงต่อเนื่องตลอดกัน

งบประมาณเป็นรายการประจำปีแห่งรายจ่ายและรายได้เงินแผ่นดิน เพื่อจะรับรองรายได้และรายจ่าย ซึ่งกระทรวง ทบวงการได้ทำรายการเสนอขึ้นไป เพื่อรับความอนุมัติของสภาผู้แทนราษฎร รายรับและรายจ่ายนั้นจะต้องมีรายการสำหรับปีก่อนที่จะสิ้นลง และสำหรับปีหน้าที่จะรับและจ่ายต่อไปตลอดทั้งปี ทั้งจะต้องมีความแนะนำสนับสนุนติดไปด้วยว่า จะมีหนทางและนโยบายอย่างไรที่จะแก้ไขให้เสมอกับรายได้รายจ่ายของรัฐบาลในปีหน้าได้ ถ้ายอดงบประมาณรายจ่ายจะน้อยไปกว่ายอดงบประมาณรายได้ ก็ควรจะชี้แจงว่าจำนวนเงินภาษีอากรที่เหลือจ่ายนั้น ควรจะเอาไปใช้การอะไรที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่แผ่นดินได้ และเพื่อจะให้เงินรายได้ของรัฐบาลในปีหน้าน้อยลง ก็ควรจะแนะนำให้ลดหย่อนผ่อนเบาเก็บภาษีอากรชนิดใดให้น้อยลงในปีหน้าได้ หรืออีกประการหนึ่ง ถ้ายอดงบประมาณรายจ่ายจะมากกว่างบประมาณรายได้ ก็ควรจะแนะนำต่อไปว่า ในปีหน้าจะมีทางและนโยบายอย่างไรที่จะเก็บภาษีอากร โดยขึ้นอัตราเพิ่มเติมหรือแสวงหารายได้อย่างไรเพิ่มขึ้น เพื่อจะเอาไว้ชดเชยรายจ่ายกับรายได้ให้พอถ่วงดุลเท่าเทียมเสมอกัน

หน้าที่ที่กล่าวมานี้ ตามประเพณีของแผ่นดินสยามแต่ก่อนมาเป็นหน้าที่ของเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติที่จะต้องทำแต่ผู้เดียว เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะต้องรับผิดชอบต่อพระมหากษัตริย์พระองค์เดียว แต่เมื่อการปกครองแผ่นดินเปลี่ยนมาเป็นประชาธิปไตยแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะต้องรับผิดชอบต่อคณะรัฐมนตรี ทั้งรับผิดชอบเฉพาะตัวตรงต่อสภาผู้แทนราษฎรอีกชั้นหนึ่งด้วย

ในกระทรวงการคลังมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และกฎเสนาบดีมากมายหลายฉบับ ที่รัฐมนตรีจะต้องทำตามในสมัยประชาธิปไตยนี้ ควรจะมีเจ้าพนักงานมีหน้าที่เรียนรู้ และพร้อมตัวที่จะคอยชี้แจงแถลงข้อกฎหมายทั้งหลายนั้นอยู่สักคนหนึ่ง หรือ ๒ คน จนกว่าสภาผู้แทนราษฎรจะได้ออกนิติบัญญัติหรือกฎหมายตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ชำนาญขึ้นไว้สำหรับควบคุม และตรวจสอบงบประมาณสักคนหนึ่ง ตามเยี่ยงอย่างที่เขาทำกันในทวีปยุโรปและอเมริกา และยังจะต้องมีพนักงานขึ้นแก่คณะนี้คอยตรวจสอบสวนบัญชีทุกอย่างไป รวมทั้งการตรวจสอบเอกสารสัญญา เอกสารใบรับเงินจ่ายเงิน ซึ่งคู่มือเป็นของเจ้าพนักงานที่ถือไว้ทุกฉบับไป ยังมีศาลที่ได้ตั้งขึ้นไว้เพื่อพิจารณาตรวจสอบบัญชีทั้งหลาย และตัดสินลงโทษเจ้าพนักงานผู้ทุจริตที่ได้ลงบัญชี โดยเจตนาจะฉ้อรัฐบาลและประชาชนพลเมืองตามกฎหมายอย่างเข้มงวด ที่ทำขึ้นไว้สำหรับป้องกันหรือระงับความทุจริตต่าง ๆ ในหมู่เจ้าพนักงานด้วยการตรวจสอบบัญชีเท่านั้นยังไม่พอ ยังจะต้องมีเจ้าพนักงานตรวจสอบพัสดุของรัฐบาลที่มีเหลือใช้เก็บไว้ตามห้องคลังเก็บของของกระทรวง ทบวงการทั่วไป

หมวด ๓๖

งบประมาณเพิ่มเติม

งบประมาณเช่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังต้องทำขึ้น
ขออนุญาตเพิ่มเติมใช้จ่ายเงินแผ่นดินในกลางปีนั้น เป็นของที่ไม่พึงปรารถนา
เลย เพราะเป็นเรื่องที่สภาผู้แทนราษฎรไม่รู้ตัว และเป็นการยากที่จะ
ผ่อนผันได้ เว้นเสียแต่ว่าเกิดมีอันเป็นปัจจุบันทันด่วนที่จะจ่ายเงินนั้นด้วย
ความรีบร้อน เช่นการสงคราม เป็นต้น เรื่องที่จะเก็บภาษีอากรเพิ่มเติมขึ้น
ในกลางปีนั้น อาจจะมีอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ นานามาก ลงที่สุดเมื่อเป็น
การรีบร้อนสำคัญยิ่งแล้ว รัฐบาลก็จำจะต้องขอถอนเอาเงินสำรองของ
แผ่นดิน (หรือเอาเงินที่กองไว้เป็นต้นทุนในการค้าผลประโยชน์ เช่น ทุน
สำหรับการทำรถไฟและการประปา เป็นต้น)

แต่เมื่อจะเกิดทำงบประมาณเพิ่มเติมขึ้นกลางปีนั้น ในเวลาปกติ
โดยมากจัดเป็นเพราะเจ้าพนักงานกระทรวง ทบวงการที่มีหน้าที่จะทำ
งบประมาณรายปีนั้น มักจะกะประมาณการใช้จ่ายผิดไปบ้างด้วยความที่
จะต้องรีบร้อนทำงบประมาณขึ้นก่อนสิ้นปี ๖ เดือน และต่อไปอีก ๑๒
เดือน ตลอดจนปีหน้า แปลว่าเจ้าพนักงานจะต้องกะประมาณเงินใช้จ่าย
ในครั้งคราวเดียวกันตลอดถึง ๑๖ เดือน ๑๘ เดือน เป็นต้นว่ารัฐบาล
จะตั้งต้นกะงบประมาณตั้งแต่เดือนตุลาคมหรือพฤศจิกายน จะต้องคาดการณ์
ล่วงหน้าว่า ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายนต่อไปปีหน้านั้น รัฐบาลจะต้องจำหน่าย

ใช้เงินแผ่นดินสักเท่าใด เมื่อจะกะการณ้ล่วงหน้าถึง ๑๖-๑๘ เดือนแล้ว ความพลาดพลั้งในการคิดคำนวณก็อาจจะเป็นได้บ้างตามธรรมดาอยู่เอง

หลักการปกครองแผ่นดินนั้นมียู่ที่ว่า กระทรวงใดตั้งงบประมาณการใช้จ่ายมากมายเกินไป กระทรวงนั้นจะต้องถูกตำหนิติเตียนว่าเพอเรอสุร่ยสุร่าย และเพื่อจะกันความติเตียนเช่นนี้ เจ้าพนักงานก็กลับจะตั้งงบประมาณให้น้อยเกินสมควรไป เป็นเหตุที่จะให้เงินไม่พอจ่ายในปีหน้า เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องขอตั้งงบประมาณเพิ่มเติมรายรับจ่ายขึ้นในกลางปี การตั้งงบประมาณเพิ่มเติมเช่นนี้ ถ้าไม่เป็นการจำเป็นก็ไม่ควรจะทำเสียเลย เพราะจะเป็นการเปิดหนทางให้เจ้าพนักงานตั้งใจจะกดจำนวนเลขที่ขออนุญาตสภาให้ต่ำลง เพื่อจะได้รับอนุญาตนั้นโดยง่าย และไปหวังเอาเมื่อหน้าว่าถ้าตั้งงบประมาณเพิ่มเติมขึ้นได้ในกลางปี จำนวนเงินที่ขอเพิ่มเติมจำเพาะขาดเหลือไม่เป็นกองใหญ่โตนัก สภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นเป็นการสำคัญก็อาจจะอนุญาตไปได้ง่าย ๆ เท่ากับถูกเจ้าพนักงานทำกลรีดเงินให้สภาผู้แทนราษฎรหลงเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องน่าอับยศที่สุด

วิธีพิจารณางบประมาณข้อใหญ่ ครั้งสมบูรณาญาสิทธิราชย์

วิธีพิจารณางบประมาณรายได้และรายจ่ายประจำปีของรัฐบาลนั้น ต่างประเทศก็เดินทำนองไปต่าง ๆ กัน วิธีของเราแต่ก่อนมาจะได้ทำกันอย่างไรคนภายนอกหารู้ไม่ เพราะประชาชนพลเมืองไม่มีเสียงจะคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างไร เหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสิทธิขาดอยู่แต่

พระองค์เดียว เมื่อเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติเรียบเรียงงบประมาณของกระทรวง ทบวงการต่าง ๆ เข้าเป็นระเบียบได้ เมื่อภายหลังที่ตกลงกันกับเจ้าพนักงานของกระทรวงต่าง ๆ ที่จะต้องจ่ายเงินแผ่นดินนั้นแล้ว จึงคัดแต่ยอดเงินรายใหญ่ทั้งหลายที่ได้ตกลงกันนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงวินิจฉัย

เสนาบดีกระทรวงทั้งหลายและเจ้าพนักงานกระทรวง ทบวงการ ซึ่งจะเป็นผู้จ่ายเงินนั้น ต้องขอความยินยอมของเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติเสียก่อนทุกรายไป แต่ในบางเรื่องที่ตกลงกันกับเสนาบดีกระทรวงพระคลังไม่ได้ เสนาบดีกระทรวงที่จะขอความตกลงนั้นก็จำเป็นจะต้องนำความขอร้องสำหรับธุระพิเศษของตนขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาในที่ประชุมเสนาบดีพร้อมกัน เพื่อจะได้ทรงวินิจฉัยและทรงหารือเสนาบดีในที่ประชุมนั้นด้วย ได้รับพระบรมราชานุญาตในขั้นนี้ก็เป็นอันที่สุดสิ้นเด็ดขาดไป เสนาบดีกระทรวงพระคลังจะยืนยันคัดค้านไม่ได้ เพราะเกรงจะเป็นการขัดพระบรมราชโองการ บัญชียอดเงินทั้งหลายที่เสนาบดีกระทรวงพระคลังคัดขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายนั้นก็เลือกเอาแต่ล้วนที่เป็นรายใหม่ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ส่วนรายเก่าที่ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตไว้แต่ปีก่อน ๆ แล้วนั้นไม่ต้องจดลง เพราะเป็นอันเข้าใจกันอยู่แล้วว่าจะใช้ได้ อีกประการหนึ่งเงินใช้จ่ายจำนวนเล็กน้อยลงมานั้น จะขอพระบรมราชวินิจฉัยไม่ได้เอง โดยที่พระมหากษัตริย์พระองค์เดียวไม่มีเวลาที่จะทรงตรวจทั่วไปได้ ความจริงเป็นเช่นนั้นเสนาบดีกระทรวงพระคลังจึงมีอำนาจในการตั้งงบประมาณทั่วไปนั้นเป็นส่วนมาก

วิธีพิจารณางบประมาณ ของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ในประเทศอื่น ๆ ต่างก็มีวิธีพิจารณางบประมาณต่าง ๆ กัน จะขอยกวิธีของรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกามากล่าวพอเป็นเค้า

เสนาบติกระทรวงพระคลังอังกฤษนั้น มักจะทำงบประมาณขึ้นเสนอสภาปาลิเมนต์ในเดือนเมษายน

๑. มีรายการของรายได้และรายจ่ายจริงในปีที่ได้ล่วงไปแล้วว่าสำเร็จไปได้อย่างไร และมีเงินเหลือ หรือจำนวนเงินขาดไปเท่าไร และ

๒. แสดงความว่าในปีหน้าต่อไปหวังจะเก็บเงินผลประโยชน์แผ่นดินได้ประมาณสักเท่าไร โดยที่จะสมมติว่าพิกัดภาษีอากรจะคงอยู่อย่างปีก่อน และประมาณว่าในปีหน้าจะต้องจ่ายสักเท่าไร

ถ้าหากว่างงบประมาณรายได้จะน้อยกว่างบประมาณรายจ่ายก็ต้องเสนอเป็นความแนะนำขึ้นไปว่า จะเก็บภาษีอากรอย่างใหม่หรือเพิ่มเติมพิกัดอัตราอย่างเก่าขึ้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งนั้นถ้ามีเงินรายได้เหลือจากรายจ่ายก็ควรจะแนะนำว่า จะคืนเงินให้แก่ผู้เสียภาษีหรือจะลดพิกัดอัตราภาษีอย่างใดลงในปีหน้า เมื่อเสนาบติกระทรวงพระคลังได้ชี้แจงแถลงการณ์เสร็จแล้ว ก็ขอให้สภาออกเสียงลงมติอนุญาตเงินที่จะต้องการนั้นเป็นครั้งที่หนึ่ง ต่อมาสภาก็ลงमतกำหนดวันลงวันใดวันหนึ่ง สภาจะตั้งกรรมการขึ้นพิจารณาถึงรายได้ กรรมการนี้จะได้ตรวจงบประมาณซึ่งเสนาบติ

ฝ่ายบริหารการแผ่นดินได้ยื่นขึ้นไป ภายหลังจากนั้นสภาจะต้องตั้งกรรมการ คณะเดียวกันขึ้นเป็นกรรมการพิจารณาถึงหนทาง และนโยบายที่จะหาเงิน ซึ่งจะต้องการมาให้ได้ ในการประชุมนี้ ถ้าประธานสภาพร้อมอยู่ด้วย สมาชิกจะปรึกษาหารือโต้เถียงกันไม่สู้ถนัดนัก เพราะประธานของสภา จะต้องคอยบังคับไม่ให้การพิจารณาเกะกะนอกทางผิดระเบียบที่เข้มงวด ไปได้ อันที่จริงกรรมการนี้โดยมากจะเป็นแต่พวกหัวหน้าในการเมือง พวกเดียวกัน ถ้าจะมีพวกอื่นนั่งอยู่ด้วยก็จะล้วนแต่เป็นผู้ที่มุ่งหมาย จะต่อสู้และคัดค้านล้มรัฐบาลเวลานั้นเท่านั้น เป็นอันว่าในบรรดาผู้ที่ได้ เป็นกรรมการนั้นรวมทั้ง ๒ ฝ่าย ล้วนแต่ผู้ที่มีความสามารถและมีความ ชำนาญของพอที่จะแก้ปัญหาที่ยุ่งยากให้แตกหักไปได้ สมาชิกอื่น ๆ ที่อยากรู้เห็นก็ไปนั่งฟังอยู่ด้วยเหมือนกันในขณะกรรมการพิจารณา รายได้นั้น ตามธรรมดาต้องกินเวลาตั้ง ๒๐ วันจึงจะสำเร็จ เมื่อสำเร็จแล้ว ก็ออกเสียงลงมติเห็นชอบด้วยของสภาพอเป็นพิธีเท่านั้น พวกเสนาบดี หัวหน้ากระทรวงต่าง ๆ นั้น ต้องพร้อมอยู่ด้วย

อันที่จริงถึงโดยว่าสภาปาลิเมนต์อังกฤษไม่มีอำนาจในการบริหาร การเมืองเลยก็จริง แต่

๑. โดยอำนาจกฎหมายตัดอำนาจต่าง ๆ ซึ่งกันไม่ให้พระเจ้า แผ่นดินหรือเสนาบดีบังคับใช้เงินแผ่นดินโดยไม่ได้รับอนุญาตของ สภาปาลิเมนต์ ในทางที่จะตั้งการเก็บภาษีหรือจะเอาเงินกูไปใช้ หรือจะตั้ง กองทัพขึ้นในเวลาสงบศึกได้

๒. โดยหลักธรรมนูญการปกครองแผ่นดินวางบทไว้ว่า สภาจะ อนุญาตให้เก็บเงินแผ่นดินมาใช้เฉพาะที่ตั้งกฎหมายอนุญาตชั่วปีหนึ่ง ๆ

๓. โดยหลักกรรมฐานการปกครองแผ่นดิน ซึ่งเสนาบดีทั้งหลายของพระเจ้าแผ่นดินจะต้องรับผิดชอบต่อสภาปาลิเมนต์ได้ทำไปนั้น จะต้องรับผิดชอบโดยอำนาจที่ตัวเป็นเสนาบดี หรือที่ได้แนะนำให้พระเจ้าแผ่นดินทรงกระทำ

๔. โดยข้อบังคับที่มีไว้ว่า เงินรายได้ที่ขอไปนั้นจะเอาไปใช้ในการอื่นไม่ได้ นอกจากในกรณีที่ได้อนุญาตไป

๕. โดยที่เสนาบดีทั้งหลายจะต้องพร้อมหน้ากันอยู่ในสภาปาลิเมนต์ เพื่อว่าผู้แทนราษฎรจะซักฟอกและตำหนิตักท้วงกิจการที่เขาได้ทำไปแล้วได้

หนี้ของแผ่นดิน

ในเรื่องการเงินแผ่นดินภาค ๒ หมวด ๒๒ ได้กล่าวไว้ว่า ในราชการแผ่นดินจำเป็นจะต้องรู้จำนวนเงินที่จะเอามาใช้ในราชการเสียก่อนว่า ในปีหนึ่งจะต้องมีรายจ่ายสักเท่าใด จึงจะพอใช้ในราชการตามนโยบายของรัฐบาลที่วางโครงการลงไว้ว่า จะต้องทำอะไรบ้างในปีหนึ่ง ๆ ถ้ารายได้ไม่พอจ่ายก็ต้องจำเป็นชักจากเงินทุนสำรองมาเพิ่มเติม หรือมิฉะนั้นก็ต้องกู้ยืมเงินมาเพิ่มเติม จึงจะทำการไปได้ตามนโยบายของรัฐบาล รายจ่ายเงินแผ่นดินได้แบ่งออกไว้เป็น ๒ ประเภทคือ ประเภทปฐมเป็นประเภทสำคัญยิ่งที่จะละเลยเสียไม่ได้ นั้น มีรายจ่ายเป็นเครื่องผูกมัดอย่างหนึ่ง คือการใช้หนี้ของแผ่นดินต่อรายเงินกู้ที่ไม่บังเกิดผล และหนี้ที่เป็นทุนที่ทำให้บังเกิดผล ๒ อย่างนี้ เป็นเรื่องที่จะจำนำจำนอง

ผลประโยชน์รายได้ของแผ่นดินในภายภาคหน้า และเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องตั้งรายจ่ายจากงบประมาณเสียก่อน

จำนวนหนี้ของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้นมี ๕ ราย คือ

๑. เงินกู้ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ (ค.ศ. ๑๙๐๕)	๑,๐๐๐,๐๐๐	ปอนด์
ดอกเบี้ยร้อยละ ๔.๕		
๒. เงินกู้ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ (ค.ศ. ๑๙๐๗)	๓,๐๐๐,๐๐๐	ปอนด์
ดอกเบี้ยร้อยละ ๔.๕		
๓. เงินกู้ปี พ.ศ. ๒๔๕๒ (ค.ศ. ๑๙๐๙)	๔,๖๓๐,๐๐๐	ปอนด์
ดอกเบี้ยร้อยละ ๔		
๔. เงินกู้ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒)	๒,๐๐๐,๐๐๐	ปอนด์
ดอกเบี้ยร้อยละ ๗		
๕. เงินกู้ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔)	๓,๐๐๐,๐๐๐	ปอนด์
ดอกเบี้ยร้อยละ ๖		
รวม	๑๓,๖๓๐,๐๐๐	ปอนด์
ในเงินกู้ทั้งสิ้นนี้ รัฐบาลจะต้องใช้	๑๘,๓๖๘,๖๘๑	ปอนด์
ดอกเบี้ยปีละ		
เฉลี่ยใช้ต้นทุนคืนรวมปีละ	๑๓,๖๓๐,๐๐๐	ปอนด์
รวมทั้งต้นเงินและดอกเบี้ย	๓๑,๙๙๘,๖๘๑	ปอนด์

คิดเฉลี่ยตามจำนวนสำมะโนครัวคนหนึ่ง จะต้องใช้ต้นทุนและ ดอกเบี้ยปีละ ๑๘.๕๘ ซิลลิง คิดเป็นเงินสยามคนหนึ่งประมาณปีละ ๑๐ บาท หรือถ้ารวมเงินได้ของแผ่นดินทั้งสิ้นจะต้องชักเงินได้นี้ไปใช้หนี้เสียถึง ร้อยละ ๙.๐๔

ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลยังได้กู้เงินภายในประเทศอีกรายหนึ่ง เป็นจำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท สัญญาใช้ดอกเบี้ยร้อยละ ๔ และจะใช้ต้นเงินคืนให้เสร็จสิ้นในกำหนด ๑๐ ปี

ต่อไปนี้จะต้องกล่าวถึงวิธีใช้หนี้เงินกู้ของแผ่นดินว่ามีอยู่ ๔ วิธี

๑. ใช้หนี้เต็มจำนวน

๒. ใช้หนี้ โดยวิธีที่จะเปลี่ยนอัตราเงินกู้ให้เสียดอกเบี้ยน้อยลงกว่าอัตราดอกเบี้ยเก่า (Conversion)

๓. จะไม่ใช้หนี้เสียเลย หรือจะใช้แต่ส่วนหนึ่ง (Repudiation-Complete and Partial)

๔. โดยวิธีเกณฑ์เอาเงินจากราษฎรที่มั่งมีไปใช้หนี้ (Capital Levy)

(๑) การที่จะใช้หนี้ให้เสร็จสิ้นไปได้นั้น เป็นความปรารถนาของประเทศที่จัดการเงินแผ่นดินดีทุกประเทศ เพราะถ้าหากว่าปล่อยปละละเลยหนี้ไว้ ราษฎรจะต้องเสียส่วยเป็นภาษีอากรสำหรับใช้หนี้้นั้นหนักขึ้นเสมอไป เป็นการทอนกำลังทำผลประโยชน์ของราษฎรได้มาก และถ้าจำนวนเงินหนี้ นั้นเป็นเงินที่กู้มาจากต่างประเทศ อย่างที่กรุงสยามกู้มามากถึง ๑๓ ล้าน ปอนด์ และคิดเฉลี่ยตามจำนวนสำมะโนครัวว่า คนหนึ่งจะต้องช่วยใช้หนี้

ถึงปีละ ๑๐ บาทแล้ว เงินทุนและดอกเบี้ยที่ส่งออกไปใช้นอกประเทศนั้น จะเป็นอันสูญสิ้นไม่กลับคืนเข้ามาในประเทศได้อีก จึงเป็นที่น่าเสียดายนัก ผิดกันกับรายเงินกู้ ๑๐ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลเพ็งริอานกู้ขึ้นจากคนในพื้นที่ในเมืองในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ นี้ ดอกเบี้ยและต้นเงินที่ใช้กลับคืนไปจะตกอยู่ในเมืองเป็นเงินใช้หมุนเวียนได้เสมอ เว้นเสียแต่ว่าในจำนวนเงิน ๑๐ ล้านบาทนั้น จะไม่มีคนต่างประเทศเอาต้นเงินของเขามาให้รัฐบาลกู้บ้าง ถ้าเป็นเช่นนั้นต้นเงินและดอกเบี้ยที่ใช้ส่วนนี้ ก็จะต้องไหลออกนอกประเทศ ไม่กลับเข้ามาได้เหมือนกัน

(๒) การที่จะผ่อนใช้หนี้ โดยวิธีเปลี่ยนอัตราเงินกู้ให้เสียดอกเบี้ย น้อยลงกว่าเก่านั้น ถ้าความสันติสุขของบ้านเมืองกำลังเรียบร้อยเป็น ปกติดีอยู่ ชาวต่างประเทศไว้วางใจเชื่อถือว่า การจัดเงินของแผ่นดิน ได้ทำกันมาด้วยความระมัดระวังแข็งแรงอยู่แล้ว ก็จะไม่สู้มีความรังเกียจนัก แต่การเช่นนี้รัฐบาลต้องใช้ค่านายหน้าให้แก่พวกนายหน้า พวกธนาคาร และผู้แทนการค้าที่มีทุนมาก พวกนายหน้านายธนาคารทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อได้รับค่านายหน้าแล้วก็คงจะไปชักชวนเอาเจ้าจำนำของเขาออกมาออกเงิน ให้กู้ได้บ้าง หรือใช้อุบายอย่างใดให้ผู้ที่จะออกเงินซื้อพันธบัตรใหม่ได้กำไร เป็นเครื่องชักชวนใจอยู่บ้าง การเปลี่ยนอัตราจึงจะเปลี่ยนไปได้โดยสะดวก

แต่บางประเทศนั้น ผู้ใดจะกู้เงินโดยวิธีเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย ให้น้อยลงกว่าเก่า จำเป็นจะต้องขออนุญาตรัฐบาลของประเทศที่จะออก เงินให้กู้ขึ้นเสียก่อน ถ้าเขาเห็นว่าการกู้เงินใหม่นั้นจะไม่เป็นการล่อลวง ที่จะทำให้ราษฎรขาดทุนเสียหายไปต่อภายหลัง และเห็นว่าพวกที่จะให้ กู้เงินใหม่จะปลอดภัยแน่แล้ว จึงจะอนุญาตให้เปลี่ยนอัตราเงินกู้ได้

การสงครามภายนอกและการกลียุคภายใน เช่น การกบฏของเจ้าบวรเดชในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่ที่จะกระทำให้ชาวต่างประเทศไม่ไว้วางใจได้แน่นอน เพราะฉะนั้นเมื่อสบเวลาที่ไม่ปกติ ดังที่กล่าวนี้ รัฐบาลจะเปลี่ยนอัตรากู้เงินได้โดยยาก และถ้าจะกู้เขาใหม่ ก็จะต้องเพิ่มอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นกว่าเก่า ทำให้ยิ่งหนักบาปเสียอีก

(๓) จะไม่ใช่หนี้เสียเลยหรือใช้แต่ส่วนหนึ่งก็ได้ แต่รัฐบาลที่จะทำได้เช่นนี้จะต้องเป็นมหาประเทศมีอำนาจพอที่จะไม่ให้ประเทศอื่นไปบังคับข่มขู่ได้ ยกตัวอย่างประเทศรัสเซียทุกวันนี้ เมื่อรัฐบาลเห็นว่า จะเสียดอกเบี้ยเงินกู้เก่าก่อนที่สะสมมาตั้งพันล้านหมื่นล้านนั้นไม่ไหว ก็ประกาศไม่ยอมใช้หนี้เสียเลย ๆ ประเทศที่เป็นเจ้าหนี้อยู่ก่อนก็เป็นอันจวนใจมึนรู้ที่จะบังคับอย่างใดได้

แต่ผลร้ายเพราะการไม่รักษาสัญญาเช่นที่กล่าวนี้อาจจะมีได้มากมายนัก ต่อไปประเทศรัสเซียจะกู้เงินใครไม่ได้เป็นอันขาด เว้นเสียจะต้องทำสัญญาแลกเปลี่ยนอย่างใดที่จำเป็นจะต้องเสียเปรียบเป็นอันมาก จึงจะกู้เงินเขาได้ เช่น ต้องส่งสินค้าไปขายโดยราคาถูก แลกเอาต้นเงินที่จะต้องการกลับคืนอย่างยืดยาวกันเป็นต้น จึงน่าเป็นที่ยอภัยของชาติอยู่มาก

อีกประการหนึ่ง เมื่อประเทศที่เป็นลูกหนี้เข้าตาจน จะใช้ดอกเบี้ยตามสัญญาไม่ไหวแล้ว ก็มีอีกทางหนึ่งที่ว่า จะงดการใช้ดอกเบี้ยนั้นเสียชั่วคราว เช่นบางประเทศต้องจำเป็นทำอยู่บ้าง ยกตัวอย่าง

ประเทศจีนทุกวันนี้ เมื่อใช้ดอกเบี้ยไม่ไหวก็ไม่ใช้เสียเลย ปลอมให้ดอกเบี้ย ค้างสะสมมากขึ้นทุกปี ประเทศจีนจะต้องการทุนใช้จะต้องใช้วิธีจำนอง จำนองอย่างเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้มาก เจ้าหนี้จึงจะกล้าออกทุนให้กู้ หรือ มิฉะนั้นบางประเทศที่ไม่ใช้ดอกเบี้ย เมื่อถึงเวลาจะต้องกู้เงินก็ต้องยอม ลดต้นทุนที่จะได้รับจากเจ้าหนี้เป็นส่วนมากมาย เช่นกับว่าสัญญาจะใช้ ต้นให้เต็มจำนวนร้อยละ ๕๐ แต่ผู้ยืมรับแต่เพียงจำนวนกึ่งหนึ่ง ร้อยละ ๕๐ หรือร้อยละ ๔๕ ของต้นทุนเท่านั้น คือสัญญาจะให้เขาเมื่อถึงกำหนดเป็น เงินเต็มร้อยละ ๕๐ แต่จะรับต้นเพียงร้อยละ ๕๐ หรือร้อยละ ๔๕ เท่านั้น ประเทศใดเข้าตาจนเช่นนี้ไม่ว่าจะฟื้นตัวขึ้นอย่างเต็มได้เลย น้ำหนักของ หนี้สินจะตกอยู่แก่ราษฎรพลเมืองผู้ที่จะต้องเสียภาษีอากร และผลร้าย อันนี้จะเลยติดต่อไปถึงราษฎรชั้นบุตรและหลานในภายภาคหน้าด้วย

(๔) วิธีจะเก็บทุนใช้หนี้ โดยการเกณฑ์เอาแก่ราษฎรที่มั่งมีนั้น ก็จะมีผลร้ายไม่ยุติธรรมเพราะต้องขึ้นใจเขาเป็นต้น แต่เมื่อเป็นการ จำเป็นแท้แล้ว รัฐบาลก็ต้องจำใจทำ มิฉะนั้นก็ไม่มีทางอื่นจะปลดหนี้ได้ เหตุที่รัฐบาลช่วยคุ้มครองรักษาการเสียหายปลอดภัยไว้ได้ รัฐบาล จึงมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะขอแบ่งเอาเงินของผู้มีทรัพย์สินเสียบ้าง ประดุจ เดียวกันกับภาษีมรดก จะทำเช่นนี้ รัฐบาลจะต้องวางพิกัดอัตราเสียก่อนว่า ผู้ที่จะไม่ถูกเกณฑ์นั้น อย่างน้อยจะต้องมีเงินสักเท่าใดจึงจะไม่ต้อง ถูกเกณฑ์ สมมติว่าอัตราที่จะยกเว้นไม่ให้ผู้มีทรัพย์สินต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท ต้องเสียภาษี ก็ตั้งลงเป็นเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๕ หมื่น บ. เสียภาษี	๐ บ.
๖ หมื่น บ. เสียภาษี	๕๐ บ. หรือ ร้อยละ ๑.๒
๘ หมื่น บ. เสียภาษี	๒๕๐ บ. หรือ ร้อยละ ๓.๒
๑๐ หมื่น บ. เสียภาษี	๕๕๐ บ. หรือ ร้อยละ ๕.๕
๑๕ หมื่น บ. เสียภาษี	๑,๕๕๐ บ. หรือ ร้อยละ ๑๐.๓
๒ แสน บ. เสียภาษี	๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๑๔.๐
๓ แสน บ. เสียภาษี	๕,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๑๙.๓
๕ แสน บ. เสียภาษี	๑๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๒๕.๖
๑ ล้าน บ. เสียภาษี	๓๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๓๒.๘
๒ ล้าน บ. เสียภาษี	๗๗,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๓๘.๙
๕ ล้าน บ. เสียภาษี	๒๒๗,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๔๕.๖
๑๐ ล้าน บ. เสียภาษี	๕๐๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๕๐.๓
๒๐ ล้าน บ. เสียภาษี	๑,๑๐๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๕๕.๑
๓๐ ล้าน บ. เสียภาษี	๑,๗๐๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๕๖.๘
๑๐๐ ล้าน บ. เสียภาษี	๕,๙๐๒,๘๐๐ บ. หรือ ร้อยละ ๕๙.๐

เกินกว่าร้อยล้านบาท เก็บ ๖๐ เปอร์เซ็นต์

การเกณฑ์นี้จะเกณฑ์กันได้ก็แค่ครั้งเดียว แต่สำหรับกรุงสยามจะเป็นการเหลือยากที่จะคิดคำนวณให้ใกล้ความจริงได้ว่า บุคคลผู้หนึ่งจะมีทรัพย์สินสมบัติเท่าใด

การคิดคำนวณก็มีอยู่ทางเดียวที่ตรงว่า จะต้องตีราคาอสังหาริมทรัพย์ทั้งสิ้นของผู้ที่จะต้องเสียภาษี เพราะตามธรรมดาอสังหาริมทรัพย์เคลื่อนที่ไม่ได้ ถ้าจะมีการหลีกเลี่ยงบ้างก็โดยที่เจ้าของทรัพย์จะยกยอกเอาสมบัติไปฝังดิน หรือฝากออกไปนอกประเทศ ธนาการและผู้รับฝากทั้งหลายจะต้องส่งบัญชีเงินฝากแก่รัฐบาลอยู่เสมอ บัญชีนี้รัฐบาลจำจะต้องปิดความไม่ให้ผู้อื่นทราบได้ นอกจากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่จะต้องรักษาความลับด้วย

รัฐบาลประชาธิปไตยของเรามีพฤติการณ์ผิดกับ ประเทศทั้งหลายที่ก่อการยึดอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน

รัฐบาลประชาธิปไตยของเราทุกวันนี้ น่าเป็นที่สรรเสริญได้ทั่วโลกว่ามิได้ใช้การหักหาญริบทรัพย์สินสมบัติของผู้ใดเลย ผิดกันกับประเทศทั้งหลายที่ก่อการยึดอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ต้องริบทรัพย์สินสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายในราชวงศ์เสียด้วยพร้อมกัน เพราะสมบัติเหล่านี้ที่มีขึ้นก็โดยอาศัยความอุทิศของปวงชนราษฎรที่ได้พลีมาให้ มิฉะนั้นพระเจ้าแผ่นดินซึ่งมิได้ค้าขายจะเอาสมบัติมาแต่ไหน ถึงว่า จะได้รับมรดกตกต่อมา

เมื่อคิดถึงความดีของรัฐบาลประชาธิปไตยเช่นนี้แล้ว ก็น่าเป็น
ที่น้อยใจว่า เจ้าหน้าที่ของไทยที่ได้สะสมทรัพย์สินขึ้นไว้ได้นับเป็นล้าน ๆ
ขึ้นไปนั้นมิได้คิดถึงคุณของปวงชนราษฎรผู้เสียภาษีเสียเลย มีทรัพย์สิน
เท่าใดก็รวบรวมนำออกไปฝากไว้นอกประเทศทั้งสิ้น ดูเหมือนว่าตั้งใจ
จะสงเคราะห์คนต่างด้าวมากกว่าจะสงเคราะห์คนชาติเดียวกัน เมื่อความจริง
เป็นเช่นนี้ รัฐบาลก็น่าจะเกณฑ์เอาทรัพย์สินสมบัติของเจ้านายเหล่านี้
มาช่วยใช้หนี้เสียบ้าง อย่างน้อยก็เพียงอัตราที่ตั้งเป็นเกณฑ์ไว้ข้างบน
ถ้าครั้งเดียวจะไม่พอเพียง ก็ต้องเกณฑ์เก็บกันเป็นครั้งคราวต่อไปอีก
เงินที่ได้เหล่านี้ เมื่อได้เอามาใช้หมุนเวียนอยู่ในบ้านเมืองแล้ว ก็เท่ากับว่า
จะยกฐานะของราษฎรที่ยากจนให้สูงขึ้นได้ตามนโยบายของรัฐบาล
ทั้งหลายในโลกทุกวันนี้ จะไม่ยอมให้คนมีทุนมากมีอำนาจบังคับบัญชา
คนยากจนไว้ในได้อำนาจได้ข้างเดียว เพราะฉะนั้นจึงจะคอยชักทุน
ของคนมั่งมีไปเสริมให้แก่คนยากจน เพื่อจะยกฐานะของคนยากจนให้
สูงขึ้นคล้ายคลึงกัน

หมวด ๓๗

การเก็บภาษีของประชาชนหรือเทศบาล

เรื่องประชาชนหรือเทศบาลนี้ รัฐบาลได้ตั้งต้นร่างกฎหมาย มา ๒ ปีแล้ว เพิ่งจะสำเร็จลงในปีนี้เอง (พ.ศ. ๒๔๗๖)

เทศบาลหรือการปกครองท้องถิ่นตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ตลอดถึงจังหวัดนั้น ตามเยี่ยงอย่างนานาประเทศทางทิศตะวันตก มีจุดหมายเป็นวัตถุประสงค์ที่จะให้ราษฎรปกครองตนเองแต่ลำพัง หมู่คณะของเขาทั่วอาณาเขต และการปกครองนี้ก็คล้ายกันกับการปกครองแผ่นดินแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องมีที่ประชุมผู้แทนราษฎร ปรีกษาหารือกันจัดระเบียบวางข้อบังคับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งการจัด กระจายเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดทั่วไป คือจะต้องมีพนักงาน บริหารการงานของตำบลเหล่านั้นมีศาล เช่น ศาลอำเภอชำระความโม โนสาเรในท้องที่ตำบลเดียวกัน มีพนักงานเป็นตำรวจสำหรับจับโจรผู้ร้ายและ มีนายช่างทำการก่อสร้าง ทำและรักษาถนนหนทาง ทำการสุขาภิบาล การศึกษา การสงเคราะห์คนอนาถาให้บรรเทาทุกข์เป็นต้น สรุปความได้ว่า ฐานะที่ประชาธิปไตยจะต้อง ทำเพื่อปกครองและบำรุงรักษาผลประโยชน์ ของตำบลและหมู่บ้านกับจังหวัดทั้งหลายนั้น ก็เข้าแบบเดียวกันกับ การปกครองแผ่นดิน ฝ่ายรัฐบาลกลางต้องควบคุมปกครองป้องกัน อยู่ชั้นนอกขอบวงเทศบาลเหล่านั้น

ตามหลักการสำหรับการปกครองแผ่นดิน รัฐบาลกลางต้องใช้เจ้าพนักงานพลเรือนทำธรรมาภิบาลเมือง ต้องมีจำนวนคนใช้การนี้มากอย่างไร ต้องใช้จ่ายเงินเป็นเงินเดือนเจ้าหน้าที่ หรือลงทุนในการทำบำรุงความสุขความเจริญของราษฎรทั่วไป จำจะต้องมีอำนาจเก็บภาษีอากรจากราษฎรจึงจะได้เงินมาใช้ในการต่าง ๆ นั้นได้ ข้างฝ่ายประชาชนก็ต้องทำเช่นเดียวกัน แต่เป็นส่วนน้อยเพียงที่เฉพาะอยู่ในวงการปกครองหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัดเป็นหย่อม ๆ ทั่วไป แต่ก็ต้องอาศัยกำลังทางการเงินของแผ่นดินเป็นกำลังส่วนใหญ่อยู่เสมอ รัฐบาลจึงต้องอนุญาตให้พลเมืองในหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัดต่าง ๆ ให้มีอำนาจตั้งพิกัตอัตราเก็บภาษีอากรเป็นรายได้มาใช้สำหรับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัดก็จริง แต่เงินที่ราษฎรจะเก็บได้หาพอเพียงที่จะใช้การงานได้ทั่วไปไม่ รัฐบาลกลางจึงจำเป็นจะต้องแบ่งเงินรายได้ของรัฐบาลมาช่วยเหลือเจือจานอยู่เสมอ

บ่อทรัพย์ของประชาชน

รายได้ของประชาชนจะเกิดจากบ่อทรัพย์อย่างไรบ้าง เป็นเรื่องที่จะอธิบายเป็นลำดับต่อไปนี้ คือ

๑. พิกัดเสริมภาษีที่ดิน คือ สंहาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ มีดีกร้าน บ้านเรือน ตลาด ห้องแถว เป็นต้น
๒. พิกัดเสริมภาษีเงินได้

๓. พิกัดเสริมภาษีการค้า อุตสาหกรรม หัตถกรรม

๔. ภาษีในสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์

๕. ภาษีเสริมเงินได้เฉพาะทำเลที่ ๆ เจริญขึ้น เพราะเทศบาลได้ลงทุนทำ

๖. รายได้จากเงินซึ่งรัฐบาลกลางช่วยเหลือเจือจาน

(๑) พิกัดเสริมภาษีที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ มีดีกร้าน บ้านเรือน ห้องแถว และตลาดเป็นต้นนั้น ตามธรรมดารัฐบาลกลางย่อมจะต้องมอบให้เทศบาลหรือประชาบาลเป็นผู้ประเมินและเก็บภาษีเงินได้จากที่เหล่านั้น เพราะเหตุว่าเจ้าพนักงานของเทศบาลหรือประชาบาลทำการอยู่ในท้องที่เดียวกันจึงสามารถที่จะประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ และรายได้ของเจ้าของที่นั้นได้ดีกว่าเจ้าพนักงานผู้ประเมินซึ่งมาจากท้องถิ่นอื่น ภาษีซึ่งเทศบาลหรือประชาบาลจะขอเก็บเพิ่มเติมเสริมขึ้นอีกนั้น ก็ต้องสุดแล้วแต่รัฐบาลจะอนุญาตให้เสริมขึ้นเป็นรายได้สำหรับเทศบาลเป็นส่วนเพียงร้อยละเท่าใด

(๒) พิกัดเสริมภาษีเงินได้ที่เก็บจากประชาชนพลเมืองก็เช่นเดียวกัน สุดแล้วแต่รัฐบาลจะอนุญาตให้ประชาบาลเสริมภาษีนั้นขึ้นได้สักเท่าใด

(๓) พิกัดเสริมภาษีการค้า อุตสาหกรรม และหัตถกรรมนั้น ยิ่งได้เจ้าพนักงานผู้เก็บและประเมินภาษีในทำเลที่เดียวนั้นเป็นผู้ทำธุระ ก็ยิ่งจะได้ผลดีมากขึ้นกว่าที่คนในท้องถิ่นอื่นจะมาทำการ เจ้าพนักงานในท้องถิ่นอยู่ใกล้และทำธุระติดต่อกันกับผู้ที่จะเสียภาษีจะพึงมีความ

สามารถดีกว่าผู้อื่น เทศบาลจะขอเพิ่มเติมเสียภาษีขึ้นอีกสักเท่าใด เจ้าพนักงานในท้องถิ่นเดียวกันอาจจะรู้ได้ว่า ผู้ซึ่งจะเสียภาษีโดยทางตรงคนหนึ่ง ๆ นั้นจะสู้แบกน้ำหนักภาษีเพิ่มเติมขึ้นได้สักเพียงใด การเก็บภาษีชนิดนี้มีหลักสำคัญที่จะพึงรู้ไว้ว่า ถ้าเทศบาลเก็บพิกัดอัตรามากมายเกินกำลังของผู้ที่จะต้องเสียภาษีไป คนผู้นี้อาจจะอพยพเลิกการทำการหาเงิน ไปตั้งทำการอาชีพหรือค้าขายในตำบลท้องที่อื่นได้ จะเป็นการทำให้เทศบาลตำบลนี้ร่วงโรยทรุดโทรมลง

ภาษีอากรทั้งหลายที่เทศบาลจะเก็บนั้น จะตั้งพิกัดอัตราให้เท่าเทียมเสมอกันหาได้ไม่ เพราะในทำเลสำหรับการค้าขาย การค้าในที่นั้นมีกำไรได้ผลประโยชน์มาก ผู้ทำการค้าในที่นั้นก็สามารถที่จะพลีรายได้ของเขาให้เทศบาลได้มาก ในทำเลที่ใดที่การค้าขายไม่เจริญนัก ผู้ที่อยู่ในที่นั้นจะพียงมีกำลังและความสามารถเสียภาษีให้เทศบาลได้น้อยอยู่เอง เพราะจะมีรายได้้น้อยกว่ากัน พิกัดอัตราของภาษีอากรในทำเลที่นั้นจะต่ำกว่าในทำเลอื่นที่เจริญยิ่งกว่า เพราะเหตุฉะนั้นผู้ใดถูกบีบคั้นทางภาษีอากรหนักขึ้น ผู้นั้นจึงจะต้องมาอาศัยในที่ ๆ เสียภาษีน้อย

(๔) เงินได้ในสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น การประปา การไฟฟ้า รถราง รถยนต์ หรือรถและเรือบรรทุกของทั้งหลายที่ต้องอาศัยการคมนาคมเป็นใหญ่นั้น ส่วนมากจะไปมีอยู่ตามจังหวัดหรือตำบลที่มีประชาชนเบียดเสียดกันอยู่แน่นหนา มาก เช่น จังหวัดหรือตำบลที่มีสามะโนครวเกิน ๒๐,๐๐๐ คนเป็นต้น ในทำเลที่มีพลเมืองน้อย จำจะต้องมีสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์น้อยกว่ากัน รายได้จากสิ่งเหล่านี้ จำจะต้องได้น้อยอยู่เอง

(๕) ภาษีเสริมเงินได้เฉพาะทำเลที่เจริญขึ้น เพราะเทศบาลได้ลงทุนทำ ก็คล้ายกันกับที่ได้กล่าวมาในข้อ ๔ ที่แห่งใดที่ประชากรได้ลงทุนจัดการให้ราษฎรอยู่ได้โดยความปลอดภัยแก่ตนและทรัพย์สินมากกว่าที่อื่น โดยที่มีตำรวจคอยรักษาการณ์ทั่วไป มีกองดับเพลิง มีกองอนามัย มีการสุขาภิบาลที่จะคอยป้องกันโรคติดต่อเป็นต้น รวมทั้งท่อน้ำโสโครกด้วย ถนนหนทางต้องมีผู้กวาดและรักษาอยู่เสมอ มีการตรวจอาหารสดคาวที่ขายในตลาด ตรวจบ้านเรือนของราษฎรให้ก่อสร้างและอยู่กันโดยปราศจากโรคภัย และตรวจโรงฆ่าสัตว์ที่เป็นอาหาร เป็นต้น จังหวัดที่มีการป้องกันพร้อมเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าอยู่น่าอาศัยของพลเมืองมาก

อีกประการหนึ่ง ทำเลที่ดินนั้นควรจะให้ประกอบด้วยความสะดวกแก่ผู้อยู่ และมีความสะดวกแก่การทำมาค้าขาย ข้อสำคัญใหญ่ยิ่งต้องมีน้ำกินน้ำใช้ในธรรสารพัดอย่าง ต้องมีความสวยงามโดยมีการก่อสร้าง ซึ่งจะดูเป็นสง่าแก่บ้านเมือง มีสวนดอกไม้และสนามหญ้าสำหรับพักผ่อน (Recreation) มีโรงมหรสพเป็นต้น ยังจะต้องมีศาลากลางสำหรับที่ราษฎรจะได้ไปเลือกตั้งผู้แทนตัว และประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องที่จะตั้งบทบัญญัติจัดการบำรุงพวกเขาในท้องถิ่นนั้นเป็นต้น (Town Hall) ศาลาเช่นนี้ต้องเป็นที่เปิดเผย มีที่กว้างขวางพอที่จะให้ชุมชนจำนวนมากไปพร้อมอยู่ด้วยได้ เพราะการโต้เถียงหรือความแนะนำซึ่งเกี่ยวกับชุมชนในที่นั้น จะต้องให้มีผู้รู้เห็นทุกอย่างและเข้าใจด้วยทุกเรื่องไป ทำเช่นนี้เท่ากับจะฝึกหัดให้ราษฎรรู้จักการปกครองตัวเองได้ สะดวกดียิ่งกว่าจะสั่งสอนกันทางอื่น เช่น หนังสือพิมพ์ทั้งหลายจะโฆษณาอยู่เสมอ

แต่ความโฆษณาอาจจะมีสำบัดสำนวนซึ่งจะโอนเอียงไปจากความจริงได้บ้าง หนังสือพิมพ์พูดข้างเดียวไม่เหมือนกับที่จะได้ยินเสียงของราษฎรโต้แย้งกันจนผู้ฟังเข้าใจทางได้ทางเสียทั้งความชอบธรรมและมีชอบทั้ง ๒ ฝ่าย ยังมีรายจ่ายใหญ่ที่จะก่อสร้างตั้งโรงเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาเป็นลำดับขึ้นไปจนที่อุดมศึกษา เตรียมนักเรียนทั้งหลายเข้าสู่มหาวิทยาลัยได้ โรงเรียนชั้นต่ำเช่นโรงเรียนประชาบาลนั้นแน่แล้วต้องมีมากแห่งและกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป เพื่อเป็นความสะดวกของนักเรียนที่จะไปมาถึงโรงเรียนจากบ้านได้โดยสะดวก การใช้จ่ายเงินสำหรับบำรุงโรงเรียนเหล่านี้ ส่วนมากต้องเป็นเงินของรัฐบาลกลางที่กระทรวงศึกษาธิการต้องเป็นธุระ แต่ประชาธิปไตยจะต้องออกเงินช่วยเหลือเพื่อเจือจานในการบำรุงนั้นอยู่เสมอ มีเงินเดือนครูสอนหนังสือเป็นต้น ไหนยังประชาชนพลเมืองจะต้องเรียไรกันบำรุงวัด ศาสนาอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นการบุญกุศลแท้ และการบำรุงวัดวาอารามนั้นก็ต้องอยู่ในความควบคุมของประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้วย

จังหวัดบางแห่งจะต้องตั้งโรงงาน เพื่อจะฝึกสอนวิชาช่างต่าง ๆ ให้กรรมกรที่ไม่มีงานทำไปรับจ้างฝึกหัดวิชาช่าง หรือรับจ้างทำการงานช่างเหล็ก ช่างไม้ ทำบ้านเรือนและเครื่องอุปกรณ์ขึ้นขายเป็นผลประโยชน์ของโรงงานนั้น แต่การตั้งโรงงานเพาะช่างชนิดนี้ต้องคล้ายกันกับเป็นโรงงานที่ผู้ศรัทธาจะช่วยบำรุงเป็นการทำบุญสร้างกุศล มิเช่นนั้นผลประโยชน์ที่จะได้จะไม่คุ้มกัน

บัญชีการค้าของเทศบาล

เกี่ยวกับเรื่องการเงินของเทศบาล ซึ่งต่อไปจะต้องกู้ยืมเงิน มาลงทุนทำผลประโยชน์ เพื่อบำรุงท้องถิ่นของเทศบาลให้เจริญขึ้นนั้น มีข้อสำคัญใหญ่ที่ตรงว่า บัญชีการค้าของเทศบาลนั้น รัฐบาลควรจะ วางแบบลงไว้เป็นแบบเดียวกันตลอดไปทุกท้องถิ่น เพื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่ ตรวจบัญชีจะตรวจได้ถนัด เพราะวิธีทำบัญชีจะไม่แตกต่างกัน

ตามธรรมดาการค้าทั้งหลายที่เรียกว่ารัฐพาณิชย์และการค้า กำไรของเทศบาลก็ดี ถ้าได้ตรวจกันลงโดยถี่ถ้วนแล้ว รัฐบาลหรือ เทศบาลอาจจะเข้าใจผิดไปได้ว่า สิ่ง que คิดว่ามีกำไรนั้น จะกลับกลายเป็น การเสียหายขาดทุนไปได้เสียอีก

วิธีทำบัญชีเทศบาลตามข้อบังคับของกฎหมายอังกฤษเป็นที่ สรรเสริญกันมาก ถ้าเรียนแบบของเขามาใช้ก็คงจะได้ประโยชน์มาจริง บัญชีชนิดนี้ต้องให้ราษฎรในท้องถิ่นตรวจดูได้ทุกคน และต้องทำยอด ให้เห็นได้ทันทีว่า การรับจ่ายในวันที่ไปดุนั้น มีอยู่แค่นั้น เพียงใด เมื่อถึงกำหนด ๖ เดือนหรือปีหนึ่ง เจ้าพนักงานผู้ทำบัญชีจะต้องคัดขึ้น เสนอรัฐบาล เพื่อกรมตรวจบัญชีจะได้สอบสวนทุกครั้งที่ไป

จบ

ประวัติมหาอำมาตย์เอก
พระยาสุริยานุวัตร

มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร

“มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร” เป็นปูชนียบุคคลผู้มีคุณูปการต่อประเทศไทยอย่างอเนกอนันต์ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าในหลายด้าน เนื่องจากเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า และความคิดของท่านมีความทันสมัยอยู่เสมอแม้เวลาจะล่วงเลยไป ไม่ว่าท่านจะดำรงตำแหน่งใด ทั้งการเป็นอัครราชทูต เสนาบดีกระทรวง องคมนตรี และรัฐมนตรี ท่านทำหน้าที่ได้อย่างดีเลิศ

ที่สำคัญความคิดที่แสดงออกทั้งนโยบายที่เสนอเมื่อครั้งเป็นเสนาบดี หรือในงานเขียน ก็เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ งานเขียนที่สำคัญคือ “ทวีปศาสตร์” ตำราเศรษฐกิจศาสตร์เล่มแรกของไทย จนได้รับการยกย่องเป็นนักเศรษฐกิจศาสตร์คนแรกของประเทศไทย จึงนับเป็นบุคคลสำคัญที่ควรมีชื่อจารึกลงในประวัติศาสตร์ของไทย

พระยาสุริยานุวัตร
ถ่ายที่ฟิเรนเซ ประเทศอิตาลี พ.ศ. ๒๔๓๙ ค.ศ. ๑๘๙๖

ชีวิตและผลงานของพระยาสุรียานุวัตรเมื่อรับราชการ

มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร มีนามเดิมว่า **เกิด บุนนาค** เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านบิดาที่จังหวัดธนบุรี (ปัจจุบันคือส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร) เป็นบุตรพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) สมุหพระกลาโหมฝ่ายเหนือ กับหม่อมศิลา

เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษาหนังสือไทยที่บ้านสมเด็จพระบรมมหาราชวัง (ช่วง บุนนาค) ผู้เป็นลุง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๑๔ เมื่ออายุ ๙ ขวบ ได้เดินทางไปศึกษาวิชาที่ป็นังและกลับติดตามเป็นเวลา ๕ ปี จึงกลับประเทศไทย พระยาสุรียานุวัตรมีชีวิตการรับราชการ ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๑๙ **เข้ารับราชการครั้งแรก** ในตำแหน่งมหาดเล็กพิเศษ (เวรฤทธิ์) ในกรมมหาดเล็ก

พ.ศ. ๒๔๒๒ **ย้ายไปรับราชการในกระทรวงมหาดไทย** ตำแหน่งผู้ช่วยข้าหลวงมณฑลพิษณุ

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๓ ย้ายไปรับตำแหน่งผู้ช่วยข้าหลวงตะวันตก มีหน้าที่เก็บและจ่ายเงินหลวง และเป็นล่ามทำหนังสือราชการเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ และใน พ.ศ. ๒๔๒๖ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ จำพรรษาอยู่ที่วัดพิชัยญาติการาม ๑ พรรษา

พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **“หลวงสุรียานุวัตร”** และในปีต่อมา **ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้ช่วยข้าหลวงใหญ่ มณฑลพายัพ** และกำกับตำแหน่งกรมคลังเมืองเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง

พระยาสุริยานุวัตร เมื่อยังเป็นหลวงสุริยานุวัตร ออกไปรับราชการในยุโรปครั้งแรก
เป็นอัครราชทูตประจำสถานทูตลอนดอน ถ่ายที่ลอนดอน พ.ศ. ๒๔๓๐ ค.ศ. ๑๘๘๗

ภารกิจด้านต่างประเทศ

พระยาสุริยานุวัตรรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๔๘ นับเป็นเวลาที่ยาวนานถึง ๑๘ ปี มีตำแหน่งและผลงานสำคัญหลายเรื่อง อาทิ

❖ แต่งตำราการทูตภาษาไทยเล่มแรก

พ.ศ. ๒๔๓๐ พระยาสุริยานุวัตรได้ย้ายไปสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น**ผู้ช่วยทูตประจำราชสำนักเจนต์เจมส์** ประเทศอังกฤษ ระหว่างที่รับราชการใน พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง **“ขนบธรรมเนียมราชการต่างประเทศ”** ซึ่งถือเป็นตำรากฎหมายและการปฏิบัติระหว่างประเทศ เรื่องการทูตภาษาไทยเล่มแรก

❖ เป็นตรีทูตและอุปทูตประจำกรุงเบอร์ลิน

พระยาสุริยานุวัตรกลับเข้ามารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ที่กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๓๒ และในปีเดียวกันนี้เอง **ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตรีทูตและอุปทูตประจำกรุงเบอร์ลินประเทศเยอรมนี** โดยใน พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เป็นผู้แทนรัฐบาลเข้าประชุมระหว่างประเทศเรื่องการไประณียสากล ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย

พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **“พระสุริยานุวัตร”** เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ และใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ขณะที่ยังประจำอยู่ประเทศเยอรมนี ได้รับคำสั่งให้ไปเป็นข้าหลวงผู้แทนรัฐบาลในการแสดงพิพิธภัณฑ์ ณ เมืองซิดาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา

❖ เป็นอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และรัสเซีย

พ.ศ. ๒๔๓๘ ย้ายไปเป็นอุปทูตประจำกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในปีถัดมา เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสุรียานุวัตร” และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และรัสเซีย รวม ๔ ประเทศ โดยมีที่ทำการประจำอยู่ที่กรุงปารีส

ระหว่างประจำอยู่ที่กรุงปารีส รัฐบาลได้มอบให้เป็นผู้จัดการออกพันธบัตรกู้เงินในประเทศอังกฤษ และให้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยในการประชุมสันติภาพที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์

คณะผู้แทนจากสยามในการประชุมสันติภาพ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ (จากซ้ายไปขวา) นายชาร์ลส์ คอรัจจิโอนี ดอเรลลี, พระยาสุรียานุวัตร และ นายเอ็ดเวิร์ด โรแลง

ภาพถ่ายหมู่คณะผู้แทนในการประชุมสันติภาพ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. ๒๔๔๒ พระยาสุรียานุวัตร หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ยืนอยู่แถวที่ ๒ คนที่ ๔ จากขวามือ

พระยาสุรียานุวัตร
ถ่ายที่ฟิเรนเซ ประเทศอิตาลี พ.ศ. ๒๔๕๐ ค.ศ. ๑๘๙๗

❖ คุณแลการศึกษาของพระราชโอรสที่ทรงศึกษาในยุโรป

พ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปเป็นครั้งแรก พระยาสุรียานุวัตรได้มารับเสด็จที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี จากพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่พระยาสุรียานุวัตร เห็นได้ว่าในขณะนั้น เป็นผู้ใกล้ชิดที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย และทรงมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลการศึกษาของพระราชโอรสที่กำลังศึกษาอยู่ในยุโรป

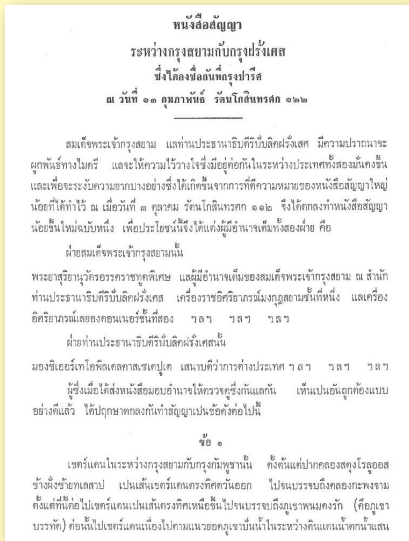
ในระหว่างที่ดำรงฐานะผู้ดูแลพระราชโอรสที่กำลังศึกษาในยุโรป มีครั้งหนึ่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในกาลต่อมา) ทรงพระประชวรเสด็จอีกเสบ ต้องได้รับการผ่าตัดทันที แต่ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อน พระยาสุรียานุวัตรเห็นว่าจะไม่ทันการณ จึงได้ตัดสินใจอนุญาตให้แพทย์ถวายการผ่าตัดทันที โดยขอถวายศิระของตนเป็นราชพลี

ปรากฏว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงปลอดภัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรางวัลในความดีความชอบครั้งนั้น ด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรธิดาของพระยาสุรียานุวัตรทุกคน

❖ ทำโค้ดโทรเลขใช้ในการทูตครั้งแรก

ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ขณะดำรงตำแหน่งเป็นอัครราชทูต พระยาสุรียานุวัตรได้จัดทำโค้ดโทรเลขเพื่อใช้ในราชการทูตของไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ชื่อ “สุรียาโค้ด” และ “สยามมาคุโต” อย่างละเล่ม โดยใช้ในราชการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๗ และยังใช้ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งประเทศไทยเพิ่งยกเลิกการใช้โทรเลขเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

❖ เป็นผู้แทนฝ่ายไทยเจรจาเพื่อทำอนุสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสำเร็จ

สำเนาสนธิสัญญา ฉบับภาษาไทย

ร.ศ. ๑๑๒” เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี แม้ว่าไทยจะปฏิบัติตามสนธิสัญญาครบถ้วนทุกประการแล้ว รัฐบาลในขณะนั้นจึงพยายามขอเจรจากับฝรั่งเศส และในที่สุดฝรั่งเศสได้ตอบตกลงให้มีการเจรจาขึ้น ทั้งที่กรุงเทพฯ และปารีส

รัฐบาลไทยแต่งตั้งให้พระยาสุรียานุวัตร อัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศส เป็นผู้แทนฝ่ายไทยเจรจากับผู้แทนของฝรั่งเศส พระยาสุรียานุวัตรได้ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการเจรจาต่อรองและยกเหตุผลต่าง ๆ เพื่อให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีจนสำเร็จ และมีการลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว โดยระบุให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีทันที

งานสำคัญชิ้นเอกในระหว่างที่พระยาสุรียานุวัตรประจำอยู่ที่กรุงปารีสคือ เป็นผู้มีบทบาทในการเจรจาเพื่อทำอนุสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และลงนามในอนุสัญญากับฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้สำเร็จ การเจรจามีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรี ซึ่งฝรั่งเศสได้ยึดไว้เป็นประกันหลังจากเกิด“วิกฤตการณ์

เมื่อประชาชนชาวไทยได้ทราบข่าวผลสำเร็จของการเจรจาต่างมี
ความปิติทั่วกัน ดังเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงชมเชยพระยาสุรยานุวัตรในการ
ปฏิบัติงานครั้งนี้ตอนหนึ่งว่า

“...ในเบื้องต้นขอแสดงความยินดี ในการที่ได้พยายามพูดจา
กับฝรั่งเศสตกลงสำเร็จได้ถึงเพียงนี้ บรรดาคนไทยซึ่งได้ทราบ แม้แต่
เพียงใจความซึ่งขาดตกบกพร่อง ซึ่งบริษัทรอยเตอร์ส่งข่าวเข้ามา
ลงพิมพ์ในวันที่ ๘ มีผลเหมือนไฟฟ้าแล่นเบิกบานทั่วกันไปหมด ดูประหนึ่ง
จะลุกขึ้นเต้นโลดไปทั้งนั้น...”

ความสำเร็จดังกล่าว ทำให้นาม “พระยาสุรยานุวัตร” เเด่นอยู่
ในวงการทูตสมัยนั้น ทั้งนี้โดยฝรั่งเศสได้ถอนทหารออกจากจันทบุรีหมด
เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖

128 — N° 308
L'ILLUSTRATION
20 FÉVRIER 1904

NOS GRAVURES

LES MANIFESTATIONS PATRIOTIQUES À SAINT-PÉTERSBOURG.

Lundi 15 février.

De vous et envoyé samedi un croquis très com-
plet d'une manifestation patriotique devant le
palais d'Hiver. Le soir et plusieurs milliers
de la famille impériale devant appeler nos
légations et la foule se rassemble très nombreux.
De vous de voir un autre croquis d'un caractère
qui diffère.

Elle a surgi comme le soir tombait sur l'im-
mense capitale, poudrière d'une couleur légère
de neige sous le toit de la perspective
Nevsky, près de la tour de Saint-Alexandre.
C'est le métrople Alexandre vient d'arriver à
l'empereur, à la veille de la guerre sainte, un
héraldisme, avec une image vivante de la guerre
de la Russie, quelques groupes d'étudiants s'est
mis en marche. Derrière le palais de gauche,
ils vont vers la Nèva, hautement, de l'allure
grave de jokers qui la lui conduit à un sanc-
tuaire et, reprenant le même route qu'à midi,
l'avant-veille, le message du haut dignitaire de
l'Eglise orthodoxe. Ils se précipitent, sans doute,
de voir, pour au pied du palais d'Hiver, chanter
leur enthousiasme à l'empereur.

A chaque pas, à travers la foule dominée
des promeneurs, leur petite troupe grouille, se
fait plus dense, s'allonge sur le trottoir en
longue file. Ils sont des milliers quand ils
arrivent à la doune (hôtel de ville), et leur
large cortège débouche du trottoir sur la chaussée,
coulant la file des petits tisserands et leurs
tissus leur centre. La foule étouffe le bruit de
leurs pas et leur marche silencieuse rend plus
sombre leurs voix qui chuchotent.

En les croisant, en les suivant, je me rappelle
les barreaux, éprouvés qui réminiscence sur
cette même perspective le soir de la visite du
président Félix Faure à Saint-Petersbourg, et
les « vitres » devant recouvertes et des fan-
fanes et les drapeaux arrachés. Qui constate ?

Il y a quelques jours, ils chantaient le Mar-
seillais, alternant avec l'hymne impérial, le chant
d'espérer, après la prière. Aujourd'hui, ce sont
seulement des couplets qui leur montent aux
lèvres... peut-être qu'une chose ne serait plus
la même. Et, après le tour d'acier d'acier, c'est une
marche, au lieu des amères qui s'élevaient dans
le crepuscule, on se sent et monnaie deux
trains - le jour - qui semblent avoir été de
bonheur, pointant chaque couplet.
Ils ne gesticulent point. Ils ne crient point.

répète porte de commerce américaine, situé sur
le Patagonie, une des villes les plus importantes
des Etats-Unis, comptant plus d'un demi-mil-
lion d'habitants.

Le feu s'est déclaré le 7 février, vers une heure
du matin, dans les entrepôts des magasins de
marchandises de MM. Harri et Co, d'où, attiré
par la violence du vent, il s'est très rapidement
étendu au quartier des affaires.

La nuit même, lorsque l'incendie s'est déclaré
de lui-même, l'acte d'alarme, après avoir servi
pendant vingt-cinq heures, dérivant d'énor-
mes constructions, de nombreux édifices, de
villages entiers, l'immense théâtre du théâtre
offrit le lamentable spectacle de ruines, de
monceaux de matériaux brûlés et fumants,
parmi lesquels s'élevaient, toutes en un
marché silencieux, les milliers de fils électri-
ques de télégraphe, de téléphone, et des milliers
de lampes.

Il faut remonter à l'incendie de Chicago, en
1837, pour trouver, aux Etats-Unis, un autre
exemple d'un pareil désastre.

LE TRAITÉ AVEC LE SIAM

Le nouveau traité franco-siamois, qui a donné
lieu à des négociations si intéressantes, a été
signé, samedi dernier, par le ministre des
affaires étrangères et S. E. Phipps Surtees. Notre
carte indique la frontière qui sera définitive entre

Cause de la frontière si amicale si elle
qu'elle est établie par le nouveau traité,

le Cambodge et le Siam par cette de la nouvelle
convention. On voit que nous abandonnons le
poste de Chantabon, mais la question de l'ex-
clusion de cette place est subordonnée à l'ex-
écution intégrale du traité par les Siamois. En

S. E. Phipps Surtees, ambassadeur de Siam à Paris. — Photo de Angèle.

พระยาสุริยานุวัตร กับ คุณหญิงลั่นจี บุนนาค
ถ่ายที่ปารีส พ.ศ. ๒๔๔๓ ค.ศ. ๑๙๐๐

เสนอแนวคิดในการจัดตั้งธนาคารชาติ

พระยาสุรียานุวัตรเสนอให้ตั้งธนาคารแห่งชาติ ออกทุนให้ ขาวนาฏโดยเก็บดอกเบี้ยแต่พอควร ดังปรากฏในจดหมายที่กราบทูล กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ และภายหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครองยังได้เขียนบทความเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ เสนอให้ตั้งธนาคารชาติ รวมทั้งได้เผยแพร่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ที่สำคัญผ่านบทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

โดยเหตุที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความชำนาญ หรือทุนริเริ่ม เพียงพอที่จะลงมือดำเนินงานด้วยตนเอง การเสนอโครงการธนาคารชาติ ของพระยาสุรียานุวัตร จึงถือเป็นนโยบายสำคัญที่จะส่งเสริมให้คนไทย ประกอบการเศรษฐกิจมากขึ้น พระยาสุรียานุวัตรกล่าวว่า การตั้งธนาคารชาติ ขึ้นนี้ บุคคลที่จะได้รับประโยชน์คือ “บรรดาพวกราษฎรอนาถาที่ถนัด ทางการค้าขาย แต่ยังไม่รู้ทรัพย์อยู่ จะกู้ยืมเงินที่ไหนไม่ได้ก็เป็นอันพันวิสัย ที่จะทำการค้าได้สมปรารถนา”

ต่อมา เมื่อท่านเขียนหนังสือ “เศรษฐกิจ-การเมือง” ใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ยกร่างโครงการจัดตั้งธนาคารแห่งชาติ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในที่สุดได้มีการจัดตั้งธนาคารแห่งชาติขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๕

“หีบทอง” ของพระราชทานจากระชกาลที่ ๕

ผลจากการปฏิบัติราชการด้วยความเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต และสร้าง คุณประโยชน์มากมายให้กับประเทศชาติมาโดยตลอด โดยเฉพาะในด้าน ความคิดที่มีต่อราชการบ้านเมือง เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง และทรงถือว่า “เป็นเพื่อน คู่ทุกข์คู่ยาก” ถึงกับพระราชทาน “หีบทอง” อันเป็นของพระราชทาน ส่วนพระองค์แด่พระยาสุรียานุวัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ดังในพระราชหัตถเลขา ถึงพระยาสุรียานุวัตร ความว่า

ส่วนดุสิต

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓
ถึง พระยาสุริยานุวัตร

ด้วยความพอใจเกิดขึ้น โดยเฉพาะในน้ำใจเราต่อความเอื้อเฟื้อ
ในราชการบ้านเมือง ซึ่งเจ้าได้แสดงให้เห็นเป็นที่มั่นใจว่า เจ้าเป็นเพื่อนทุกข์
เพื่อนยากคนหนึ่งซึ่งได้ความร่วมใจมาด้วยกันนานแล้ว จนถึงเวลานี้เจ้ายังมิได้
ทอดถอนใจที่จะให้เห็นความพอใจเฉพาะตัว จึงให้เขาทำหีบทองใบหนึ่ง
แล้วมาหลายเดือน แต่ยังหาได้ส่งไม่ บัดนี้เห็นว่าจจะรอช้าไป ก็ไม่เป็นแนวว่า
จะมีช่องที่ควรให้เมื่อใด จึงถือเอาความพอใจส่งมาให้ เป็นของส่วนตัว หาใช่
เป็นเครื่องยศ ถ้าเป็นบำเหน็จบำนาญไม่ ขอให้รับไว้อย่างเพื่อนคนหนึ่ง ให้เป็น
พยานแห่งความพอใจในความดี ถ้าวาสัน ๆ ว่าถูกคอกัน และได้ร่วม
ทุกข์ยากในราชการด้วยกัน

(พระปรมาภิไธย) จุฬาลงกรณ์

พระยาสุรียานุวัตร ถ่ายที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๔๓

เป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

พระยาสุรียานุวัตรกลับประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้รักษาราชการแทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๘ และต่อมา**ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ** เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ทำหน้าที่กำกับดูแลการพัฒนาประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการโยธา การรถไฟ และการไปรษณีย์โทรเลข

งานสำคัญของ **กรมรถไฟ**คือ การเร่งสร้างทางรถไฟสายต่าง ๆ ท่านจึงต้องงานที่รับผิดชอบโดยคิดระบบการบริหารจัดการให้ประหยัดพระราชทรัพย์ และไม่ให้มีการ

ฉ้อราษฎร์บังหลวงในกรมรถไฟอีกด้วย อาทิ การแบ่งกองทำงานด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน การตั้งคณะกรรมการหลายคนในการจัดซื้อจัดจ้าง และปรับปรุงงานที่ได้อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

ที่สำคัญท่านได้เตรียมแนวทางที่จะให้เจ้ากรมรถไฟเป็นคนไทย ซึ่งขณะนั้นมีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของอยู่ จึงฝึกคนไทยเพื่อรับสืบทอดหน้าที่แทนชาวต่างชาติ โดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาวิศวกรรมศาสตร์สาขารฟไฟที่ประเทศเยอรมนี จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดช่างคุมงานที่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งของวิศวกรได้ ทั้งการรถไฟ และการโยธา และแม้แต่ตู้รถไฟท่านก็เสนอให้สร้างขึ้นเอง

สำหรับ**กรมไปรษณีย์โทรเลข** ซึ่งเสื่อมโทรมมากก่อนที่ท่านจะเข้ามารับตำแหน่ง ท่านได้วางระบบและพัฒนางานหลายประการ อาทิ

กรมไปรษณีย์โทรเลขสมัยรัชกาลที่ ๕

เครื่องส่งโทรเลขยุคแรก

เปิดสำนักงานไปรษณีย์โทรเลขขึ้นตามสถานีรถไฟทุกสาย รวมทั้งขยายบริการธนาณัติ และเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมทั้งค่าไปรษณีย์ โทรเลข และธนาณัติ หลังจากปรับปรุงงานหลายด้าน รายได้ของกรมไปรษณีย์โทรเลขเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นอันมาก

ด้านการปฏิบัตินั้น ท่านมีความจริงใจและรับผิดชอบงานในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง โดยปฏิบัติแตกต่างจากเสนาบดีผู้อื่น ท่านจะต้องรู้จักการภายในของกลุ่มต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงโยธาธิการ มิใช่ว่าท่านไม่ไว้วางใจเจ้ากรมทั้งหลาย

แต่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ

แม้ว่าพระยาสุรียานุวัตรจะเป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการไม่ถึง ๑ ปีเต็ม ด้วยความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ได้ปรับปรุงและขยายงานในความรับผิดชอบ และสร้างผลงานไว้มากมายดังกล่าวข้างต้น

เป็นต้นคิดเสนอให้สร้างพระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ ๕

งานสำคัญยิ่งในระหว่างดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการคือ พระยาสุรียานุวัตรเป็นผู้เสนอความคิดในการสร้างพระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ ๕ โดยปรากฏในพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๕ รวม ๗ ฉบับด้วยกัน ที่ทรงมีถึงเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปยุโรป โดยฉบับที่ ๑ ระบุถึงความคิดเรื่องพระบรมรูปทรงม้าเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) ความตอนหนึ่งว่า...

ถึง พระยาสุชุม

“...หนังสือฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะอธิบาย
โทรเลขนั้นให้แจ่มแจ้ง คือพระยาสุชุมจะนึกได้ว่า
มีความคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งค้างอยู่ช้านานว่าจะเอาเงิน
ที่ข้าราชการเรียรายในการทำบุญแซยิตอายุครบ ๕๐
อันมีเหลืออยู่นั้น ก่อสร้างเป็นซุ้มประตู ที่ต้นถนน
เบญจมาศ อันต่อกันกับถนนดวงตะวัน และถนน
ราชดำเนินนอก เพื่อจะให้เป็นซุ้มประตูสำหรับวังสวนดุสิต
ความคิดอันนี้ได้คิดเมื่อครั้งพระยาสุริยาเป็นเสนาบดี
มีหน้าที่สามคนร่วมกัน คือพระยาสุริยา กรมหลวงนคร
กรมดำรง ถึงได้วาดอย่างขึ้นดูบ้างแล้ว แต่ก็เลยติดค้าง
อยู่ตามเคย มาภายหลังพระยาสุริยาคิดเห็นว่า
น่าจะหล่อ “พระบรมรูปซีม่า” ตั้งบนหลังซุ้มนั้น
แต่ไม่มีโอกาสที่จะได้ทำรูป ก็ระงับมาอีก...”

พระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ ๕
หล่อที่โรงหล่อซุสแฟร์ ฟองเดอร์
(SUSSE Fres Fondeurs) ปารีส
ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๕๐

พระยาสุรียานุวัตรเป็นต้นคิด
คนแรกที่จะสร้างพระบรมรูป
ทรงม้า แต่ยังไม่สำเร็จก็ถูกย้าย
ไปเสียก่อน จนกระทั่งเจ้าพระยา
ยมราชเข้ารับตำแหน่งเสนาบดี
กระทรวงโยธาธิการแทน จึงได้
รับคำแนะนำจากรัชกาลที่ ๕
ให้ไปปรึกษากับพระยาสุรียานุวัตร
เกี่ยวกับความคิดเดิมซ้ำดูอีกที
เพื่อสานต่อโครงการเก่าให้เสร็จ
ซึ่งทรงทำเป็นเรื่องภายใน โดยที่
คนภายนอกไม่อาจทราบได้เลย
ในเวลานั้น

รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานในพิธีชักผ้าแพรคลุม
เปิดพระบรมรูปทรงม้า และมีพระราชพิธีสมโภชพระบรมรูปทรงม้า
เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๑

พระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ ๕ หล่อเสร็จและเชิญมาติดตั้ง ณ ลานพระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีชักผ้าแพรคลุมเปิดพระบรมรูปทรงม้าอย่างเป็นทางการด้วยพระองค์เอง

เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ต่อมา ในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรียานุวัตรย้ายไปเป็น **เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ** แทนพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ไม่เคยมีสามัญชนคนใดเคยได้รับพระมหากรุณาเช่นนี้มาก่อน เนื่องจากเป็นกระทรวงสำคัญที่เปรียบเสมือนหัวใจของแผ่นดินและพระมหากษัตริย์ระหว่างดำรงตำแหน่งได้สร้างผลงานที่สำคัญไว้มากมาย เช่น

❖ **การปฏิรูปการจัดเก็บภาษีอากร** โดยโอนกิจการฝิ่นมาเป็นของรัฐบาล ซึ่งช่วยให้เกิดผลดีในระยะยาว เนื่องจากช่วยขจัดการรั่วไหลรายได้ของรัฐบาล ทำให้รายได้ของรัฐเพิ่มขึ้น แต่ก็ถูกกลั่นแกล้งโจมตีจากนายอากรฝิ่นผู้เสียประโยชน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้หยุดพักราชการเพื่อระงับเหตุ และภายหลังจากนั้นท่านได้ลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีฯ

❖ **การพัฒนาระบบเงินตรา** โดยเปลี่ยนระบบเงินจาก “ระบบมาตราเงิน” เป็น “ระบบมาตราทองคำ” และคิดทำสตางค์ขึ้นใช้แทนอัฐ ซึ่งสำเร็จผลต่อมาภายหลังที่ท่านพ้นจากตำแหน่งเสนาบดีแล้ว

ธนบัตรชนิดราคา ๕ บาท ๑๐ บาท และ ๑๐๐ บาท
ที่พระยาสุรียานุวัตร สามัญชนคนแรกได้ลงนามในธนบัตร

❖ **สามัญชนคนแรกที่ได้ลงนามในธนบัตร** พระยาสุรียานุวัตร ได้ลงนามในธนบัตรชนิดราคา ๕ บาท ๑๐ บาท และ ๑๐๐ บาท ในฐานะเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ตามพระราชบัญญัติธนบัตร ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ที่กำหนดให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติจัดทำตัวสำคัญใช้แทนเงิน เรียกว่า “ธนบัตร”

❖ **เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคurrencyและเศรษฐกิจของประเทศหลายประการ** เช่น รัฐบาลกู้เงินภายในประเทศ เพื่อสอนให้คนไทยรู้จักออมทรัพย์และเชื่อในเครดิตของรัฐบาล การเลิกภาษีภายใน และเจรจาขอแก้ไขสัญญาเกี่ยวกับต่างประเทศ เพื่อขึ้นภาษีขาเข้าจากร้อยละ ๓ เป็นร้อยละ ๑๐ เป็นต้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเกียรติยศเป็น “มหาอำมาตย์เอก”

นั่ง : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ยืน ซ้าย : พระยาสุริยานุวัตร ขวา : เจ้าพระยาราชศุภมิตร
ถ่ายที่ปารีส พ.ศ. ๒๔๔๔ ค.ศ. ๑๙๐๑

ชีวิตและผลงานภายหลังออกจากราชการ

แต่งหนังสือ “ทรัพย์ศาสตร์” ตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของไทย

พระยาสุรียานุวัตรได้กราบถวายบังคมลาหยุดพักราชการเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๐ ภายหลังจากนั้น พระยาสุรียานุวัตรใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเขียนหนังสือ **“ทรัพย์ศาสตร์”** ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอกและเป็นมรดกล้ำค่าของชาวไทยที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของประเทศไทย ที่มีความคิดก้าวหน้า โดยเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิทางเศรษฐศาสตร์ สะท้อนภาพโครงสร้างและปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมสมัยก่อน พร้อมเสนอแนวคิดและแนวทางปฏิรูประบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าจนแทบไม่มีใครในยุคนั้นตามทัน

มติ ของ พระยาสุริยานุวัตร

"ธัมมิเมหเว! ภักชิตีธัมมจารี"

แปลว่า— ชรรมเวชัย! ย่อมฮารภักชิตีประพฤติเป็นชรรม.

ทามมาพะโณฬักกัฬาสฺส ทังพะระนุกิตฺตนา
เฝงนชรรมิให้จวงได้ โดปาม่ม่อท้อต่ออุ้งลัคคิตินันท์
จะส่งเสริมให้เพื่อนเชื้อก็อ สมนักเทร่วร่วมสันตติ
เพนถ์ลึงแพแวงโตม้นคง ภัททก่าอคฺคิ
สัพพะมรโธ จอัมมเทจรรอมจ่า ทักลอบตามลัมมคฺคิ
ให้ ทักลึงนั้กอดหื้อ เลือ่มทวมลง —

พระยาสุริยานุวัตร

รัฐมนตรี

(จากหนังสือ 'เด็ชใจเพื่อน' ของคณะรัฐมนตรี)

มติหรือคตินิธรรมของพระยาสุริยานุวัตร ที่ยึดถือในการปฏิบัติราชการ

และการดำเนินชีวิตตลอดช่วงอายุขัยของท่าน

คติ ๔ ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ

คือ สำเียงเพราะชอบ สำเียงเพราะชัง

สำเียงเพราะหลง และสำเียงเพราะกลัว

เป็นองคมนตรี และรัฐมนตรีที่ปรึกษาอาวุโสของรัฐบาล

พ.ศ. ๒๔๖๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นองคมนตรี

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ทำหน้าที่ที่ปรึกษาอาวุโสของรัฐบาล ที่มีพลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ไม่ได้ดูแลกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดโดยเฉพาะ และเป็นตัวแทนของรัฐบาลไปเจรจากับเจ้านายฝ่ายเหนือเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากนั้นใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ได้ทำบันทึกนโยบายหลายอย่างเสนอรัฐบาล เช่น นโยบายเศรษฐกิจซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ และนโยบายเกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนา โดยให้รัฐบาลรับเป็นภาระซื้อข้าวจากชาวนาเอง เป็นต้น ซึ่งความเห็นของท่านได้มีการนำมาปฏิบัติในระยะต่อมา

พระยาสุรียานุวัตรถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองตีบ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๙ ในรัชกาลที่ ๘ ขณะดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้น สิริรวมอายุ ๗๔ ปี ๕ เดือน ๒๐ วัน ได้รับพระราชทานโกศไม้สิบสองเป็นเกียรติยศ มีพิธีพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙* ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส อัฐิเก็บอยู่ที่สุสานวัดประยุรวงศาวาส ในส่วนหลังของอาคารจำลอง โบสถ์ฝรั่ง ซึ่งมีผู้สร้างอุทิศแด่สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ปู่ของพระยาสุรียานุวัตร

โกศไม้สิบสอง ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นเกียรติยศ
แก่ศพมหาอำมาตย์เอก
พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค)

* ขณะนั้นวันขึ้นปีใหม่ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน (พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๔๘๓) ดังนั้น เดือนกุมภาพันธ์
จึงยังคงอยู่ใน พ.ศ. ๒๔๗๙

พระยาสุรียานุวัตร กำลังตักบาตร (ถ่ายครั้งสุดท้าย)

เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๙

ในวันเดียวกันนี้ตอนบ่ายได้มีอาการป่วยด้วยโรคเส้นโลหิตตีบ

จนถึงวันพุธที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๙ เวลา ๑๑.๕๐ น. ได้ถึงแก่อนิจกรรม

ลิริอายุ ๗๔ ปี ๕ เดือน ๒๐ วัน

พระยาสุริยานุวัตร กับ คุณหญิงลั่นจี บุนนาค
ถ่ายที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๔

พระยาสุรียานุวัตร ถ่ายที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๙

เกียรติประวัติและคุณความดีที่ไม่มีวันตาย

ความซื่อสัตย์กอบปรักกับเจตนาดีที่มีต่อบ้านเมืองอย่างแรงกล้า ผลงานและคุณความดีที่พระยาสุริยานุวัตรสร้างให้แก่ประเทศชาตินับการ ตราบจนวันที่ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบภายในบ้าน ยังคงปรากฏเด่นชัด อยู่จนทุกวันนี้ ดังคำสรรเสริญที่บุคคลสำคัญของประเทศในขณะนั้น ได้เขียนไว้ในหนังสือ “ไว้อาลัยแด่ พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค)” ที่คณะรัฐมนตรีได้พิมพ์แจกในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระยาสุริยานุวัตร ณ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

❖ นักประชาธิปไตย

“...ท่านเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มั่นคงจริงทุกประการ ตลอดจนการแสดง ความคิดความเห็นทุกอย่าง เมื่อมีความเห็น อย่างไรก็ดีแล้ว กล้าแสดงออกโดยไม่หวาดเกรง อย่างไรก็ดี และข้อสำคัญที่สุด ก็คือ เจ้าคุณ สุริยานุวัตรเป็นผู้ที่เคารพและนิยมระบอบ การปกครองประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญ เป็นอย่างยิ่งผู้หนึ่ง...”

พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

❖ ข้าราชการตัวอย่าง

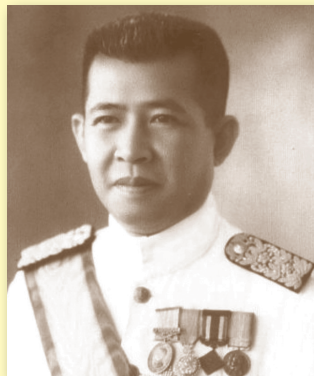
“...ท่านเป็นผู้มีความคิดเห็นดีเสมอ ได้ช่วยราชการบ้านเมืองมาช้านาน ได้ทำคุณประโยชน์ให้ไว้เป็นอันมาก ท่านมีพิริยะเด็ดขาด รักชาติยิ่งชีพ ไม่นึกถึงความสุขส่วนตัว ไม่ว่าใครเมื่อกระทำการใด ๆ ถ้าเพื่อความเจริญวัฒนาถาวรของชาติไทยแล้ว ท่านเต็มใจร่วมด้วยเสมอ การส่วนตัวไม่พึงคิดถึง จึงนับว่าท่านเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นตัวอย่าง ซึ่งดีที่สุดผู้หนึ่ง...”

จอมพล แปลก พิบูลสงคราม

❖ ผู้มีคุณูปการต่อประเทศชาติ

“...ผลแห่งการที่ท่านได้ปฏิบัติในระหว่างเป็นอัครราชทูตมีมากมายหลายอย่าง และมีสิ่งสำคัญอันหนึ่งซึ่งควรจะกล่าวไว้ คือท่านได้เป็นผู้เจรจาสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ฉบับ ค.ศ. ๑๙๐๔ สำเร็จ ตามสัญญาฉบับนี้ ฝรั่งเศสยอมถอนกองทหารซึ่งยึดจันทบุรีไว้...”

...ในระหว่างที่ท่านเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ท่านได้กระทำการซึ่งแทบกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติ คือในเรื่องที่รัฐบาลจัดการฝิ่น พระยาสุรียานุวัตรเห็นว่า การที่ให้นายอากรฝิ่นผูกขาดไปจัดทำนั้นเป็นการมิชอบ...

...ท่านจึงได้เปลี่ยนวิธีจำหน่ายฝิ่นเสียใหม่ คือ รัฐบาลจัดทำ
เสียเอง เหตุนี้ พระยาสุรียานุวัตร จึงจำต้องต่อสู้อุปสรรคหลายประการ
อุปสรรคทั้งทางตรงทางอ้อมอันเนื่องแต่ที่นายอากรต้องถูกตัดผลประโยชน์
แล้วย่อมกระทบกระเทือนเลยไปถึงผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับนายอากร
ด้วยเป็นธรรมดา...

...พระยาสุรียานุวัตร ยังได้ดำริที่จะปฏิวัติในทางการคลังต่อไป
โดยเปลี่ยนมาตรฐานเงินตรามาเป็นมาตรฐานทองคำ และใช้สแตงค
แทนอัฐ แต่การนี้ยังมีได้ทันตราลงพระราชบัญญัติ ท่านก็ได้ลาออกจาก
ราชการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) และใน ร.ศ. ๑๒๗
(พ.ศ. ๒๔๕๑) พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติเงินตรา
เปลี่ยนมาตรฐานการเงิน กับใช้สแตงคแทนอัฐ..."

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์)

❖ รัฐบุรุษผู้เฒ่า

“...อันความซื่อสัตย์ก่อปรด้วย
ความพยายามและเจตนาดีต่อชาติบ้านเมือง
อย่างแรงกล้า โดยมีได้คำนึงถึงวัยอันชรา
ของท่านเช่นนี้ได้รับความยกย่องและนับถือ
ในคณะรัฐมนตรีทุกชุดมา จนได้รับฉายาว่า
“รัฐบุรุษผู้เฒ่า” บ้าง “เล้าฮ่องตง” บ้าง
ซึ่งเป็นฉายาที่รู้จักกัน มิใช่เฉพาะแต่ใน
คณะรัฐมนตรีเท่านั้น แต่ตลอดถึงประชาชนบางเหล่าด้วย...”

พลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

พระยาสุริยานุวัตร ถ่ายกับคุณหญิงลิ้นจี่ บุณนาค
และบุตรสาว ๓ คน ได้แก่ คุณลินจง บุณนาค คุณลำจวน บุณนาค
และคุณเกษร บุณนาค

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ ฉายพระรูปร่วมกับพระยาสุริยานุวัตร
(อัครราชทูตสยาม) และครอบครัว

พระยาสุรียานุวัตร และคุณหญิงลั่นจี บุนนาค กับบุตรและธิดา
ถ่ายที่สถานทูตสยาม ณ กรุงปารีส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘
นั่งแถวแรก จากซ้ายไปขวา : (๑) คุณลำจวน บุนนาค
(๒) หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ (กระจาง บุนนาค)
นั่งแถวอี๊ จากซ้ายไปขวา : (๑) คุณหญิงลั่นจี บุนนาค
(๒) คุณลินจง บุนนาค (๓) คุณเกษร บุนนาค
ยืน : (๑) พระยาสุรียานุวัตร (๒) คุณจรัญ บุนนาค

ครอบครัวพระยาสุรียานุวัตร
ถ่ายที่ปารีส พ.ศ. ๒๔๔๖ ค.ศ. ๑๙๐๓

ชีวิตสมรสและครอบครัว และเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ชีวิตสมรสและครอบครัว

พระยาสุริยานุวัตร สมรสกับคุณหญิงลีนจี บุณนาค (ท.จ.) มีบุตรธิดารวม ๗ คน ได้แก่ นายเกียรติ นางสาวลินจง นางสาวลำจวน นางสาวเกษร นายกระจำจ (หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ แพทย์ประจำกรมรถไฟหลวง) นายจรัญ และ ดร. ประจวบ บุณนาค (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข) ซึ่งเป็นบุตรชายคนสุดท้อง เป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕

ปัจจุบัน ภริยา บุตร และธิดาของพระยาสุริยานุวัตรได้ถึงแก่กรรมหมดแล้ว รวมถึงทายาทใกล้ชิดคนสุดท้ายคือนางประชงค์ บุณนาค บุตรสะใภ้ ได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ และไม่มีหลาน จึงเป็นที่น่าเสียดายที่พระยาสุริยานุวัตรไม่มีทายาทใกล้ชิดที่สืบต่อสายนี้

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สยามและต่างประเทศ พร้อมเหรียญตราต่าง ๆ

- ❖ พ.ศ. ๒๔๓๔ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตริตรากรณ์
มงกุฎสยาม (ต.ม.)
ชั้นที่ ๓ “มัทนาภรณ์”

เหรียญตราตุรกี “ออสมานี” ชั้นที่ ๒
เหรียญตราอิตาลี “มงกุฎอิตาลี”
เหรียญตราเยอรมนี “มงกุฎปรัสเซีย”
เหรียญตรารัสเซีย “เส้นต์แอนน์” และ
เหรียญตรากรีซ “เส้นต์ซาเวียร์”

- ❖ พ.ศ. ๒๔๓๕ เหรียญตราเดนมาร์ก “เดเยรอด”
(เชอวาเลีย)
- ❖ พ.ศ. ๒๔๓๗ เหรียญตรารัสเซีย “เส้นต์สตานีเลาส์”
- ❖ พ.ศ. ๒๔๓๘ เหรียญตราเยอรมนี และรัสเซีย
“นกอินทรีแดง” และ
เหรียญตราสวีเดน และนอร์เวย์
“โพลาร์สตาร์”

- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๐ เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยาม
ชั้นที่ ๒ “จุลสุราภรณ์” และ
เหรียญตราคราแกรนด์ครอสส์
“มงกุฎอิตาลี”
- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๒ เครื่องราชอิสริยาภรณ์
“หุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ” (ท.จ.ว.) และ
เหรียญตรารัสเซย์ “เส้นต์แอนน์”
ประดับเพชร
- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๓ เหรียญตราตุรกี “ออสมานี” ชั้นที่ ๑
- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๔ เครื่องราชอิสริยาภรณ์
“ประดมาภรณ์มงกุฎไทย” (ป.ม.)
- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๖ เหรียญทองที่ระลึกกรุงสเปน
- ❖ พ.ศ. ๒๔๔๘ เครื่องราชอิสริยาภรณ์
“ประดมาภรณ์ช้างเผือก” (ป.ช.)
เหรียญทองเข็มศิลปวิทยาและ
เข็มราชการแผ่นดิน และ
เข็ม “ส.ผ.” ประดับเพชร
- ❖ พ.ศ. ๒๔๕๐ เข็มอักษรเสด็จประพาสยุโรป
- ❖ พ.ศ. ๒๔๕๑ เหรียญรัตนาภรณ์ “จ.ป.ร. ชั้นที่ ๓”
ทองลงยา
- ❖ (ไม่ทราบปี) เหรียญรัตนาภรณ์ “ว.ป.ร. ชั้นที่ ๓”

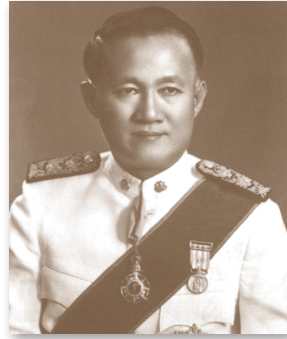
บ้านสุริยานุวัตรและความสัมพันธ์กับ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผลจากการปฏิบัติราชการด้วยความเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต และสร้างคุณประโยชน์มากมายให้กับประเทศชาติมาโดยตลอด เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่ง ถึงกับพระราชทาน **“หีบทอง”** แก่พระยาสุริยานุวัตร

นอกจากนี้ได้พระราชทานที่ดินประมาณ ๗ ไร่ครึ่งให้ปลูกสร้างบ้าน และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระราชทานทรัพย์เพื่อปลูกบ้านขึ้นในราว พ.ศ. ๒๔๔๘ และก่อนที่พระยาสุริยานุวัตรจะถึงแก่อนิจกรรมได้สั่งไว้ว่า หากลูกหลานไม่สามารถดูแลบ้านหลังนี้ไว้ได้ ให้คืนแก่หลวง เพราะเป็นของได้รับพระราชทานมา

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อมีการก่อตั้ง
สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ **นายสุนทร หงส์ลดารมภ์**
เลขาธิการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติท่านแรก
ได้ตัดสินใจซื้อบ้านหลังนี้มาเป็นที่ทำการ
ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ (สศช.) จวบจนถึงปัจจุบัน
ซึ่งเป็นความบังเอิญอย่างน่าอัศจรรย์เกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งของบ้านสุริยานุวัตรกับการกิจของ สศช.
เพราะในอดีตเป็นบ้านพักของพระยาสุริยานุวัตร ผู้มีบทบาทในการพัฒนา
ประเทศให้เจริญก้าวหน้า ท่านยังเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกของไทย และ
ได้เขียนตำราเศรษฐศาสตร์ขึ้นที่บ้านหลังนี้

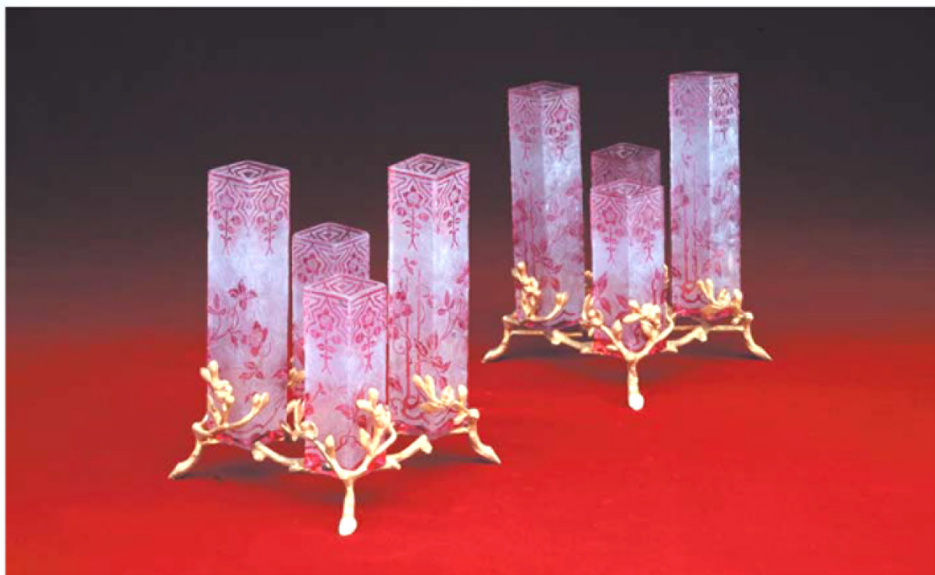
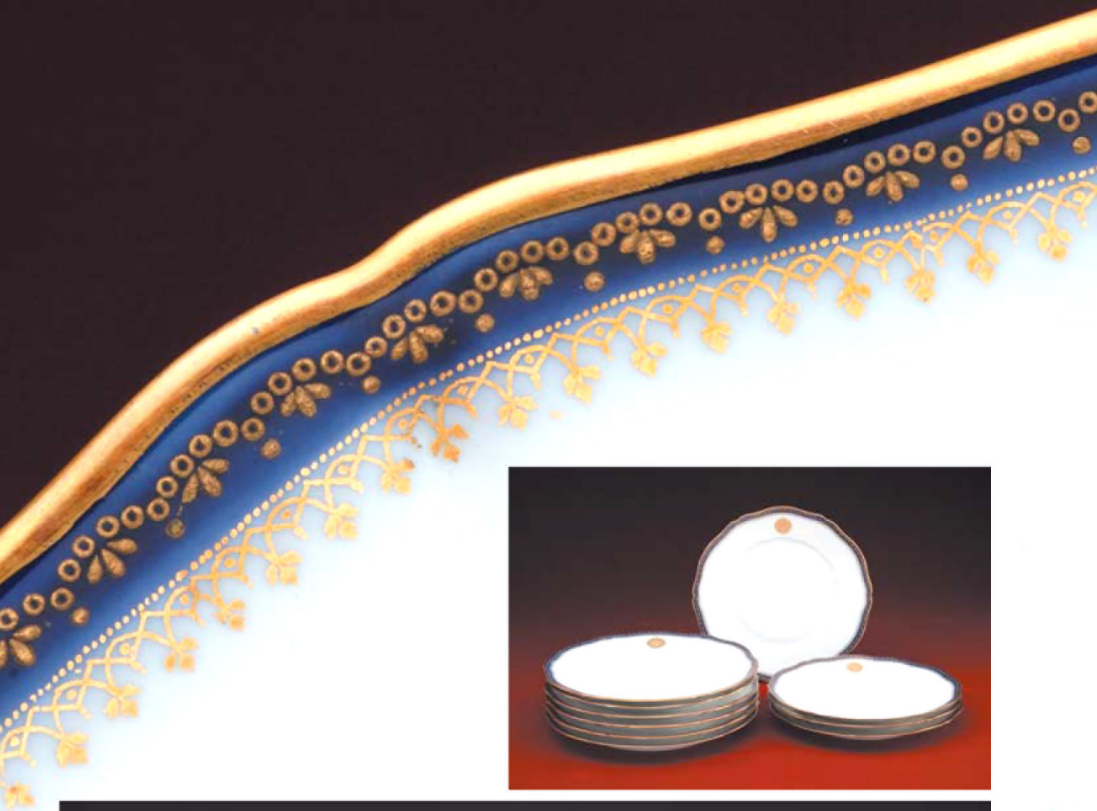
บ้านหลังนี้ได้รับการบูรณะซ่อมแซม
ใหญ่ครั้งแรกในสมัย **ดร.ฟิลิฏฐ ภัคเกษม**
เป็นเลขาธิการฯ ช่วงปี ๒๕๓๓-๒๕๓๔
และตั้งชื่อว่า **“ตึกสุริยานุวัตร”** จากนั้น
ได้สืบหาทายาทของ **“พระยาสุริยานุวัตร”**
ในที่สุดได้พบนางประชงค์ บุนนาค บุตรสะใภ้
ของพระยาสุริยานุวัตรซึ่งขณะนั้นอยู่ในวัย
๘๓ ปี

นางประชงค์ บุณนาค ได้มอบ “ภาพเหมือน พระยาสุรียานุวัตร” เขียนด้วยสีน้ำมันขนาดใหญ่ โดยจิตรกรชาวอิตาลีเล่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ให้กับ สศช. ซึ่งมีคุณค่าอย่างยิ่ง รวมทั้งได้มอบเครื่องใช้ส่วนตัวอื่น ๆ อันประมาณค่ามิได้ เพราะเป็นสิ่งของที่นำติดตัว พระยาสุรียานุวัตรมาจากต่างประเทศเมื่อครั้งกลับจากการเป็นอัครราชทูต เช่น แก้วอีสีทอง ชุดน้ำชาเครื่องเงิน และเซรามิก ชุดจานกระเบื้อง ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่มีมิตราประจำตัว หรือชื่อของพระยาสุรียานุวัตรพิมพ์หรือสลักไว้ด้วย

ต่อมาสมัย ดร.อำพน กิตติอำพน เป็นเลขาธิการฯ ได้บูรณะและจัดทำเป็น “พิพิธภัณฑ์สุรียานุวัตรเพื่อการพัฒนาประเทศ” เพื่อเป็นแหล่งบอกเล่าประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย และประกาศเกียรติคุณของพระยาสุรียานุวัตร ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของการพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้าน

เครื่องใช้ส่วนตัวของพระยาสุริยานุวัตร

อาจกล่าวได้ว่า “ตึกสุริยานุวัตร” ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของประเทศที่เกิดขึ้นในช่วง ๑๑๖ ปีที่ผ่านมา นับแต่ได้ก่อสร้างขึ้นมา ที่สำคัญคือเป็นที่ทำงานของผู้ทำหน้าที่ให้ความเห็น เสนอนโยบาย

ทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ต้น ต่อเนื่องมาถึง สชช. ตึกนี้จึงเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงเกียรติประวัติและคุณความดีของ **มหาอำมาตย์เอก พระยาสุริยานุวัตร** ผู้สร้างคุณูปการอย่างอเนกอนันต์ให้กับประเทศชาติตลอดไป

คณะผู้จัดทำ ทรัพย์สินทางปัญญา

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.สนธิ อักษรแก้ว ประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
นายดนุชา พิชยนันท์ เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คณะทำงาน

ประธาน

นางสาวจินางค์กูร โรจนนันต์ รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รองประธาน

นางสาววรรณ พลิกามิน ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน
นางสาวกัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน
นายวิญญูพิพล ติวะตันสกุล ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์การพัฒนา
ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางสังคม

คณะทำงาน

นางสาวศรี ศรีงาม นางวิภาวดี ขวัญบุญ
นางสาวสุพัฒนา ทองสุนทร นางนิรันดร์ เรื่องกิตติยศักดิ์
นางสาวสาวิตรี ดวงวิไล นายอมรเทพ ศรีประเสริฐ

ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕
จำนวน ๑๐๐ ชุด (๑ ชุด ประกอบด้วยหนังสือ ๓ เล่ม)
ISBN 978-974-9769-58-4
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี โท. ๐-๒๑๕๐-๙๖๗๐
ใบพาดปกหลัง “ตึกสุริยาอนุวัตร” หลังบูรณะซ่อมแซมใหญ่ครั้งที่ ๒
ในช่วงสิงหาคม ๒๕๕๙-มีนาคม ๒๕๕๐ พบว่าสีดั้งเดิมเป็นสีเหลืองจำปา

จัดทำโดย

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๘-๒๘๔๔ โทรสาร ๐-๒๖๒๑-๖๑๒๗

www.nesdc.go.th

www.facebook.com/NESDCfan

เล่ม ๑

เล่ม ๒

เล่ม ๓

พระอุบาล์นันทนารี